Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

||||||||||||||||||||||||||||||

کتاب :: فضل الرحیم د قران پاک پښتو تفسیر

لیکوال:: علامه محمد معین الدین ابوالفضل

خپرونکي :: دبېنوا پانه

دخپریدو طرز :: پرلپسي لړۍ

کمپوز/ ډیزاین ::خپله لیکوال

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د(أعوذ بالله) تفسيراو تحقيق :

بسم الله الرحمن الرحيم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرهُ وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا ،مَن يَّهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهٗ وَمَنْ يُضْلِلْهُ فَلاَهَادِيَ لَهٗ ، وَأَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّااللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ .

أمابعد : فَيَقُوْلُ الْعَبْدُالْعَاصِيْ اَلخاطئ احقرالمخلوقين ابوالفضل محمد معين الدين ابن مقرء القران صاحب البنان المرحوم قاري بلوڅ غفرالله له هذاتفسيرالقران الكريم بلغة البشتو قدبذلتُ كل جهدي فيه في تفسيرايات القران الكريم كلمةً كلمةً ثم في تحقيقهاوتفصيلهاحرفاًحرفا بحيث يكونُ نافعاًاشدالنفع للعوام ومغنياً وكافياً غاية الاغناءِوالكفاية للخواص وفقني الله لاتمامه وجعله الله سبباًلرضاه ولارضائه اياي في دنياه وعقباه ومقبولاًلكل مخلوقاته ونافعاًلعوامهم وخواصهم ورجالهم ونسائهم ،امين ويرحم الله عبداً قال امين .وهاانا اشرع وعلي الله اتوكل

د(أعوذبالله من الشيطان الرجيم) ترجمه اوتحقيق :

(أَعُوذُ) پناه غواړم (بِاللهِ) په خدائ (مِنَ الشَّيطَانِ) له شيطانه (الرَّجِيمِ) ويستل سوي ،يا سنگسارسوي ــ يعني په لعنت سره د الله جل جلاله ،يا شړل سوي يعني له رحمت څخه د الله (جل جلاله)

يعني په قدرت اوپه حفظ ،اوساتنه د الله پاک سره، له هغه شيطان څخه پناه غواړم کوم چي د الله (جل جلاله) له رحمت څخه شړل سوئ دئ ،اود الله پاک د لعنت په ډېرو سنگسارسوئ او ويشتل سويدئ ـــ يعني له دې څخه په الله جل جلاله پناه غواړم چي شيطان ملعون و دين ،اوياودنياځما ته ضرر راورسوي ،اويادَئ ملعون ماله کولو څخه د هغه کار راوگرځوي چي الله پاک زه په کولو دهغه کارسره مأمور کړئ يم ،اويامي پرهغه کارباندي راوپاره وي ،راپورته مي کړي، باعث مي کړي کوم چي الله پاک زه له کولوڅخه د هغه کار منع کړئ يم .

ځکه شيطان هغه دښمن دئ چي له انسان څخه يې پرته له الله (جل جلاله) بل هيڅوک نه سي دفعه کولاێ .

تفـــــصيل

پوسه چي ده اعوذبالله دويلو په حکمتوکښي يو حکمت مفسرينوداذکرکړيدئ چي دقران کريم په تلاوت شروع کول داسي مثال لري لکه يوڅوک چي ديوه بادشاه ودربارته اووحضورته ورداخليږي ، اودا معلوم خبرده چي دبادشاه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحضورته بي له اجازت غوښتلويوڅوک نسي ورتللاى نودقران کريم دتلاوت په سرکښي اعوذبالله ويل داسى مثال لري چي ګواکي دغه سړي له الله پاک څخه دده وعظيم حضورته کوم چي هغه دلته عبارت دئ له کلام پاک دده څخه دورداخليدلواجازت غواړي ، نواعوذبالله ويل په حکم کښي داجازت غوښتلوسودورداخليدلوودربارالهي ته ، خوزما احقر په قاصرعلم کښي داخبره راګرځي چي اعوذبالله ويل په حکم کښي ددي دئ چي ګواکي دغه سړي له الله پاک څخه دده ودربارته دورداخليدلواجازه وغوښتله اوالله پاک هم اجازه ورکړه . ځکه چي دبادشاه ودربارته صرف په اجازه غوښتلوسره يوسړي نسي ورداخليدلاى ترڅوچي دبادشاه له لوري اجازه ورنه کړه سي، پاته سوه داخبره چي د اعوذبالله ويل په څه وجه وتلاوت کوونکي ته له الهي لوري څخه په حکم کښي داجازت ورکولوهم دئ نوددي جواب دادئ چي څرنګه چي الله پاک فرمايلي دي.

(فَإِذَاقَرَئْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْبِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ)يعنى نوهغه وخت چى اراده وکړى ته يعنى اى رسوله دقرائت دقران نوپناه وغواړه په الله سره له شيطان رټل سوى څخه

نوګواکي دالله پاک له طرفه وتلاوت کوونکي ته داسي فرمايل سويدي چي کله چي ته اعوذبالله ووايې نوزماله طرفه څخه وتاته اجازه ده چي زما ودربارته راداخل سي يعني زما دکلام په تلاوت شروع وکړې.

دوهم حکمت داعوذبالله په ويلو کښي دادئ چي اعوذبالله ويل داسي مثال لري لکه ويوه بادشاه ته چي ددي دپاره يوڅوک واسطه برابره کړي چي بادشاه دَيْ وخپل حضورته ومني، ځکه چي داعوذبالله په ويلوکښي دشيطان ملعون سخت توهين اومذمت موجوددئ اوله ده څخه دبيزاره کيدلو اظهار دئ اوداثابته خبره ده چي دبادشاه ددښمن توهين څوک وکړي اوله هغه څخه خپله بيزاري ښکاره کړي نودا ودغه بادشاه ته دتقرب سبب ګرځئ نو څرنګه چي شيطان ملعون د الله پاک اودهغه ددوستانوپه دښمنانو کښي ترټولو لوى دښمن دئ نوپه دي وجه دده توهين اوله ده څخه دبيزارئ اظهار والله جل جلاله ته دنزديکت سبب ګرځي.

دريم حکمت داعوذبالله په ويلوکښي دادئ چي دقران پاک تلاوت وډيروداسي امورو ته ضرورت لري چي که تلاوت کونکئ هغه اموريه ځان کښي رانه ولي نو دثواب پرځاي به دغه تلاوت ود ته سبب دعذاب جوړسي لکه تصفيه دنيت اواخلاص اوحضوردزړه اودغه راز نورادبيات

پوه سه چي د شيطان لفظ په عربي زبان کښي يا له (شَطَنَ) څخه مأخوذ دئ چي معنى يې ده : ليري سوئ . نوشيطان به په معنى د(بعيد) شي ، يعني ليري له رحمت څخه د خداىٔ پاک ، ايا ليري له هره خيره او پردغه تقديربه دشيطان په لفظ کښي نون له أصلي حروفو څخه سي .

اويا له (شَاطَ) څخه مأخوذ دئ چي په معنى د (بَطَلَ) دئ.پردغه تقدير به شيطان په معنى دباطل سي او الف اونون به دواړه پکښي زائد سي . (تفسير بيضاوي او مظهري)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي د شيطان لفظ که څه هم په إبليس او دده په اولاده کښي شهرت لري، خو له دې سره سره و هر مُتَمَرِّد او سرکښه ته کوم چي په خپله هم گمراه وي اود نورو خلگو په گمراه کولوکښي هم کوښښ کوي هم شيطان ويل کيږي .

اونظر ودغي معنى ته شيطان پر دوه قسمه دئ : يو شيطان الإنس دئ ،اوبل شيطان الجن دئ لکه چي الله (جل جلاله) په يوه مبارک آيت کښي فرمايلي دي :

)وَكَذَالِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الإِنْسِ وَ الْجِنِّ(

يعني اواې رسوله لکه چي تاله مورِ شيطانان د انسانانو اودپيرانانو دښمنان گرځولي دي ،دارنگه هرنبي لره مورِ دغه دواړه قسمه د شيطانانو دښمنان گرځولي ؤ .

مطلب دادئ چي هر هغه انسان چي په ظاهره شکل کښي خو انسان وي ،مگرله الله اود الله له دين څخه سرکښه وي ،اودمؤمنانو،مسلمانانو په دښمني کښي لوېدلئ وي .

اولکه ځنگه چي په خپله بې دينه وي نور هم بې دينه کوي ،ودغه رازانسان ته هم شيطان ويل کيږي ،بلکه دغه قسم انسان تر أصلي شيطان ،دشيطان په نامه سره ډير لائق دئ .

ځکه چي اصلي شيطان چي جني شيطان دئ له دې وجي چي دَئ په حقيقت کښي له انسان څخه بيل دئ، د انسان ودين اودنياته دومره ضرر نه سي رسولائ لکه ځرنگه چي يې إنسي شيطان رسولائ سي .

په موجوده وخت کښي چي انسي شيطانان بيخی ډيردی کوم چی په خپله هم بی لاری دي اونورخلگ هم بيخې په اسانی سره بی لاری کوی نوکه ددوئ پرحال باندی يوڅوک نظر واچوی نوپه دی به ښه پوه سی چی بيشکه چی انسی شيطان ترجنی شيطان ډيربددئ اودابه ورته معلومه سی چي څونه خلگ چي انسي شيطان له سمي لاري څخه اړوي نوجني شيطان دهغه په سلمه حصه کار نه سي کولائ . ځکه څونه خلگ چي په دغه حاضردَور کښي انسی شيطانانودخپلو شيطاني فريبونو په سبب په ډيره لږ موده کښي له سمي لاري څخه واړول اوياپې اړه وی اوهمدارنگه څونه ضررچي د مسلمانانوودين اودنيا ته او د دوی وننگ او ناموس ته او د دوی و عنعناتوته دوئ وررسوی نوجني شيطانانو په پيړيو ،پيړيو عُشرعَشير دهغه نه سوائ کولائ .

پوه سه چي شيطان که انسي وي اوکه جني وی د خروړي اويا دليوني سپي په مثال دئ د يوچا له کور څخه چي خروړئ ياليونئ سپئ پر يو چا باندي راوغورځي نو دغه سړئ ددغه سپي و مالک ته نارې وروهي چي وروره داسپئ دي دروگرزوه

(دأعوذ بالله) د ويلو مطلب هم دادئ چي پروردگاره دغه ستاخروړئ او ليونئ سپئ چي شيطان الإ نس والجن دئ له ماڅخه دروگرځوه .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کومو ځايوکښي (أعوذبالله) ويله کيږي ؟

محترمو که څه هم د(أعوذبالله) ويل خو په هروخت کښي د مسلمان لپاره په کاردئ ،خو ځيني ځايونه د شرعي دلائولله مخي د) أعوذبالله) ويلو لپاره په مشخص ډول په ګوته سوي دي چي اول له هغو ځايو څخه دقرآن کريم د تلاوت دشروع ځائ دئ ، چي کله يو مسلمان دقرآن کريم تلاوت شروع کوي نوپه سرکښي بي أعوذبالله وايې

په دليل ددې قول د خدائ (جل جلاله) چي :

]فَإِذَاقَرأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيْمِ [

يعني کله چي ته ،اې رسوله، د قرآن کريم د ويلواراده وکړې نوړومبئ (أعوذبالله من الشيطان الرجيم) وايه .

٢دوهم : دلمانځه په اول رکعت کښي له (سبحانک اللهم) څخه وروسته .

٣دريم په وخت دغضب کښي، لکه چي له سليمان بن صرد (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي ده وويل چي : دوو٢ نفرو دنبي عليه السلام په حضورکښي په داسي حال کښي چي موږ هم دده په حضورکښي ناست وو ويوه اوبل ته بَد رَد په داسي حال کي ويل چي هريو په غضب کښي ؤ ،اومخ يې تک سور ګرځيدلئ ؤ . نونبي (صلى الله عليه وسلم) وفرمايل چي : بېشکه زه په يوه داسي کلمه عالم يم چي که چيري هر يوه له دوی‌څخه هغه کلمه ويلې وائ نودغه غصه اوغضب به ورڅخه تللئ وائ ،چي هغه کلمه (أعوذبالله من الشيطان الرجيم) ده .

٤څلرم : په وخت کښي د داخليدو وبيت الخلاء ته لکه چي له حضرت أنس (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي نبي (عليه الصلاة والسلام) چي به کله اراده د داخليدو وبيت الخلاء ته وکړه، نو به يې وويل: اللّهم إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الخُبُثِ وَالخَبَائِثِ .

يعني اې الله پاکه بېشکه زه پناه غواړم په تا له نرانو دشيطانانو،اوله ښځو د شيطانانو .

٥پــنـــځم : کله چي انسان دسپي غفا ،يا دخره اِنګاره واوري .لکه چي رسول (عليه السلام) فرمايلي دي : کله چي په شپه کښي تاسي د سپي غفا يا دخره اِنګاره واورئ نو (أعوذبالله) واياست .ځکه چي دغه سپئ او خر په دغه وخت کښي هغه څه ويني چي تاسي يې نه وينئ .

٦ شپږم : د خوف او دويري په وخت کښي . لکه چي روايت دئ چي : داسلام پيغامبربه وخپلو أصحابوته داسي تعليم کاوه چي د ويري په وخت کښي دغه کلمې واياست (أَعُوْذُبِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزاتِ الشَّيَاطِيْنِ وَأَنْ يَّحْضُرُوْنَ) .

يعني پناه غواړم په کلمودالله پاک چي تامي اوپوره دي له غضب څخه دده اوله عذاب څخه دده اوله شرڅخه دبندګانودده اوله فريبوڅخه دشيطانانواوله دي څخه چي حاضريږي دوی ،يعني شيطانان وماته ،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ اووم : پر یو چاباندي د دَم کولوپه وخت کښي . لکه چي روایت دئ چي نبي علیه السلام به پر حسن اوحسین باندي د دم کولوپه وخت کښي داسي ویل

)أُعِیْذُ ُکمَا بِ ِکَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّ ةِ مِنْ کُلِّ شَیْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ کُلِّ عَیْنٍ لَامَةٍ . (

۸ اتم : په وخت د داخلیدوکښي و مسجد ته . ځکه نبي علیه السلام چي به کله ومسجد ته داخلیدئ نو بې داسي ویل :

)أَعُوْذُ بِاللهِ الْعَظِیْمِ وبِ ِوَجهِ ِهِ الْکَرِیْمِ وَسُلْطانِهِ القَدِیْمِ مِنَ الشَّیْطَانِ الرَّجِیْمِ. (

یعني پناه غوام په الله ډیرلوی‌سره اوپه بلاکیفه وجهه یاپه ذات کریم دده سره اوپه باچاهي دده سره چي قدیمه ده له شیطانه رټل سوي څخه.

د(اعوذبالله) ښیګڼي،لطائفي،اوباریکئ.

پوسه چي امام فخرالدین رازي د (اعوذبالله) ډیري په زړه پوري ښیګڼي اوباریکئ ذکر کړیدي چي تفصیل یې په دي شرحه دئ.

اوله ښیګڼه یې داده چي کله یومسلمان ووایې چي (اعوذ) نوپه دي سره ده ګواکئ په خپل فقراوحاجت اوپه خپل عجزاوناوسئ اقراراواعتراف وکړچي اي الله پاکه زه فقیریم حاجتمند یم اوعاجزاوناوسه یم اوکله چي بیا (بالله) ووایې نوپه دي سره ده په دووشیانواقرارورکړ ،اول په دي چي الله پاک وماته پرراکولودټولوښیګڼو باندي اودارنګه له ما څخه پردفعه کولوباندي دټولوافتواومصیبتو قادردئ . اودوهم په دي سره چي له الله جل جلاله څخه پرته بل هیڅوک ددي توان او وس نلري چي وماته دي یاکوم خیرراورسوي اویادي له ما څخه کوم شر اوافت دفعه کړي.

اودوهمه ښیګڼه اوباریکي یې داده چي داعوذبالله په ویلو کښي ودي ته اشاره ده چي والله جل جلاله ته دقرب اودنزدیکت وسیله داده چي بنده خپل ځان په عجز او په احتیاج سره وپیژني اووالله جل جلاله ته دخپل عجز اظهار وکړي اوددي اظهاروکړي چي اي الله پاکه ته قادرمطلق یې اوهرڅه ستاپه اختیاراوپه قدرت سره کیږي همداسبب دئ چي دطریقت بزرګانو فرمایلي دي چي دولایت اودالله جل جلاله دمعرفت اودپیژندني په مقاماتو کښي اخیري مقام مقام دعجز دئ اودارنګه دوی‌فرمایلي دي چي هرڅونه چي بنده والله پاک ته ورنزدیکیږي نوهغومره دده دنفس شکستګئ اوعجز زیاتیږي.

حضرت بایزید بسطامي رحمه الله تعالي په یوه مناجاتي کلام کښي فرمایلي دي. بیت

چار چیزاورده ام شاهاکه در ګنج تونیست ـــــــ عاجزي ومسکنت فقروګناه اورده ام.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعني ځلور شيان مي راوړيدي اي بادشاه يعني الله پاکه چي هغه ځلور سره ستا په خزانه کښي نسته اول عاجزي دوهم مسکنت دريم فقر اوځلورم گناه.

داسلام پيغمبر په يوه مشهورحديث کښي کوم چي امام رازي هم په تفسير کبير کښي ذکرکړيدئ فرمايلي دي (مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْعَرَفَ رَبَّهُ) معني ددغه مبارک حديث داده چي هرچا که وپيژندئ ځان خپل يعني په ضعف اوپه قصور اوپه عجز سره نوپه تحقيق سره وپيژندئ ده رب خپل يعني په قدرت اوپه کمال اوپه جلال سره .

دريمه ښيگڼه اونکته اوباريکي داعوذبالله په ويلوکښي داده چي په دي کښي ودي ته اشاره ده چي شيطان ملعون چي دانسان تاريخي اوبنيادي دښمن دئ دَيْ دخپل عداوت اودښمنئ په مقتضي سره په هغه وخت کښي له انسان سره خپل مکراوفريب عملي کوي چي انسان دالله جل جلاله ديوه طاعت اوعبادت اراده وکړي.

ځلورمه نکته په اعوذبالله کښي داده چي په اعوذبالله کښي له الهي لوري څخه وبندگانوته ددي خبري تعليم سويدئ چي نافرماني اوسرکښي دالله جل جلاله له حکمه څخه سبب ددونه بدبختئ گرځي چي بيا دالله پاک هرنيک بنده دده له قربه اودده له حاله اودارنگه دده له شر اوفساد څخه پناه غواړي لکه چي ددي پرخلاف هغه څوک چي دالله پاک اطاعت اوفرمان برداری یې کړي وي نوخلگ دهغه په نزديکت سره تبرک کوی او په دي کښي کوښښ کوي چي دده دعاگويي اوبرکت اوفيض حاصل کړي

پنځمه نکته داعوذبالله په ويلوکښی داده چی داعوذبالله په ويلوسره وانسان ته هغه تاريخی پيښه پيادورځی کومه چی دادم عليه السلام اودابليس په منځ کښی په غه وخت کښی چی الله پاک ابليس وادم ته په سجده کولوسره امرکړاوپه هغه وخت کښ چی ادم عليه السلام اوحواءرضی الله عنها وجنت ته ورداخل کړه سول اوبيادشيطان په توسط له جنت څخه راوايستل سوه،واقع سويده

د (بسم الله الرحمن الرحيم) : تفسير او تحقيق

لفظي ترجمه

(بسم) خاص په نامه سره (الله)دخدائ پاک (الرحمن) ډيرمهربانه په دنياکي پرهرچا(الرحيم) ډيرمهربانه په آخرت کښي خاص پرمؤمنانوشروع کوم ياتلاوت کوم.

تفصيل اوعلمي تحقيق.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي دالله (جل جلاله) دټولونومونو له جملې څخه په(بسم الله)کښي دغه درې مبارک نومونه چي ،الله، رحمن، اورحيم، دئ په دې وجه خاص کړه سوي دي چي انسان چي هرکارکوي که د دنياکاروي ، اوکه دآخرت نودغه کارده پر دروشيانوباندي موقوف دئ :

اول برابريدل د أسبابود هغه کار .

دوهم دوام اوبقا ددغو أسبابوله ابتدا د کارڅخه ،بيا تر انتها او ترپايه دکاره .

دريم مرتب والئ دګټو او د فائدو د هغه کار ، پر هغه کار باندي .

ځکه که أسباب د کار و سړي ته برابرنه سي ،نوکار نه سي کيدلائ . اودارنګه که دغه أسباب د کار تر پايه پوري دوام ونه لري نوکار پاێ ته نه سي رسيدلائ . اوکه پر دغه کارباندي هغه ثمرې اونتيجې مرتبې نه سي کومي چي له دغه کاره څخه مقصود دي ، نوهم دغه کار عبث اوبې فائدې وګرځيدئ .

دمثال په ډول په دې موجوده روان حال کښي مسلمانان د شر او فساد ،اودکفراوالحاد اود اِرتِداد په مقابل کښي په جهاد مقدس مشغول دي ، نوجهاد د ټولو مسلمانانوپه مشترک ډول يوکاردئ .په دغه کارکښی مسلمانان

په اول قدم کښي ودې ته مجبوردي چي الله تعالی څه ناڅه د جهاد اسباب او وسائل و دوی ته وربرابر کړي

اوپه دوهم قدم کښي ودې ته مجبوردي چي الله پاک دغه أسباب او وسائل له دوی سره د برې تر وخته پوري دائم ولري .

اوپه دريم قدم کښي ودې ته مجبوردي چي الله (جل جلاله)د دوی پر جهاد باندي هغه ثمرې او نتيجې مرتبې کړي ،دکومولپاره چي په اسلام کښي د جهاد وضعه راغلې ده .

نودکارپه ابتداکښي د کار داسبابو برابروالئ د(الله) دنامه کوم چي اسم ذات دئ اوپه اجمالي ډول يې په معنی کښي د خدائ (جل جلاله) دټولو اسماوو او صفاتو معناګاني پرتې دی له تصرفاتو او مقتضاګانو څخه دئ ..

او دوام او بقا دأسبابو له ابتدا دکارڅخه بيا تر پايه دکاره پوري ،مقتضی دنامه د (رحمن) ده .

او پرکارباندي د ثمرو او نتيجو مرتبوالئ مقتضی د نامه د (رحيم) ده . نوپه دې وجه دغه درې نومونه په بسم الله کښي خاص کړه سويدي .

د بسم الله په اړه يو بل دقيق مضمون :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولیاءکرامو اود طريقت علماؤ فرمايلي دي چي ابتدا د بسم الله چي په مکسور يعني زيرداره حرف سره سوې ده ،په دې کښې الله پاک و مسلمانانو ته ددې خبري اشاره کړې ده چي ستاسي کاميابي اوستاسي د شان لوړوالئ په تواضع او خاکساري کښي دئ .

لکه چي د اسلام پيغامبر فرمايلي دي (مَن تَواضَعَ لِلهِ رفعَه الله) ، يعني هرچا چي د الله (جل جلاله) د رضا دپاره عاجزي او خاکساري غوره کړه ،نو الله (جل جلاله) به د مقام او د مرتبې په لحاظ و ده ته رَفعَت او لوړوالئ ورنصيب کړي .

اوهمدارنګه اولیاءکرامو فرمايلي دي چي ابتدا د(بسم الله) چي په داسي حرف سره سوېده چي هغه يو ټکئ لري نوپدی کښی اشاره ده ودې ته چي معبُود، خالِق او مالِک ، اوحاکم د کائناتو يوذات دئ چي له هرقسم شريک څخه پاک دئ .

همدارنګه دوی فرمايلي دي چي ابتدا د(بسم الله) چي په داسي حرف سره سوې ده چي د هغه ټکئ دلاندي و طرف ته دئ نوپه ديکښی اشاره ده ودې ته چي انسان بايد خپل ټول هغه شهوات او خواهشات وشاته وغورځوي کوم چی له إلهي ارشاداتو سره ټکروی .

همدارنګه دوی فرمايلي دي چي دالله (جل جلاله)هرمبارک نوم ديوه خاص قسم موجوددپيداکولوتقاضاکوله اوبيادهرنامه په تقاضاسره خدائ پاک يو قسم مخلوق پيداکړئ هم دئ دمثال په ډول دالله پاک د(رزاق) نامه ددې تقاضا کوله چي يو داسي مخلوق بايد پيداسي چي هغه ورزق اوو روزي ته اړتيا ولري اوبيا وهغه ته روزي ورکړه سي نو ددې تقاضا په مطابق الله پاک روزي خوړونکئ مخلوق لکه انسان پيدا کړوهکذا

د اسلام دپيغامبر تخليق الله (جل جلاله) په مقتضی د نامه د (الله)سره کړئ دئ . ځکه چی د الله نوم دالله (جل جلاله) دټولو أسماؤ او صفاتو پرمعناګانو باندي په اِجمَالِي ډول دلالت کوي نوپه دې وجه دغه مقدس نامه ددې تقاضا کوله چي يوداسی مخلوق پيداکړسی چی هغه دنورو ټولو مخلوقاتو إجمَال و ي اوهغه قسم مخلوق ذات مطهر د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) دئ کوم چی سبب دپيدايښت دټولوکائناتوګرځيدلئ دئ .

پوه سه چي لفظ د(الله) د ځينو علماؤ په قول نوم دئ د ذات بَحت يعني د خالص ذات دالله پاک بې له ملاحظې د صفاتو .

اودځينو علماؤپه قول نوم دئ لپاره د ذات دالله (جل جلاله) سره له ټولوصفاتوکامله ؤ دده . همداسبب دئ چي د طريقت په استاذانو کښي ځيني داوايي چي په وخت د ذکر د(الله) کښي کوم چي په پنځولطائفو کښي کيږي بايد التفات د زړه وخالص ذات ته دالله کړ کيږي . اوځيني وايي چي په وخت دذکردالله کښی به د الله پاک دذات

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودموصوفوالی دذات دده په ټولو کاملوصفتوسره اودارنګه دپاکوالی دده له ټولونقصاناتوڅخه ددغودری واړو ملاحظه کوله کیږی .

پوه سه چی د (رحمن) نوم د(الله) له نامه سره په دې خصوصیت کښې شریک دئ چې له الله (جل جلاله)څخه پرته نه په زمانه د جاهلیت کښې اونه په زمانه کښې د اسلام وبل چاته ویل سوئ دئ لکه څرنګه چی دالله دنامه اطلاق له الله پاک څخه سوی پربل هیچاباندی دهیچاله خواپه هیڅ وخت کښی ندی سوی، صرف داخبره ستة چی د مسَیلمة الکذاب ،کوم چي په دروغو یې د نبوت دعوه کړې وه ، په صفت کښې یوه کافرپه دې شعرکښې چي : أنتَ غَیثُ الوَری لا زِلتَ رَحمانًا ، ومسیلمه ته رحمن ویلئ دئ . خو دا فقط او فقط د تعصب اوعناد په وجه ؤ .

همداسبب دئ چي علماوو فرمایلي دي چي : (رحمن) د لفظ په اعتبار خاص دئ . یعنی که څه هم دمعنی په اعتبارسره عام دی ځکه چی دمعنی په لحاظ ومومن اووکافرودواړوته ورشامل دی

(رحیـــم) درحیم په نامه سره له خدایٔ پاکه ماسوا بل څوک هم یا د یدلایٔ سي لکه چي الله پاک د اسلام و پیغامبر ته په دغه آیت کریمه کښي چي (بِالْمُؤمِنِیْنَ رَؤفُ رَّحِیم) رحیم ویلئ دئ . همدا سبب دئ چي علماؤ فرمایلي دي چي رحیم د لفظ په اعتبار عام دئ .

پوه سه چي مفسرینو ذکر کړیدي چي د خدایٔ تعالی ټول اسماني کتابونه یعني د مضمون په اعتبار په قرآن کریم کښي دي ، او دقرآنکریم ټول أحکام په (یس شریف) کښي موجود دي ، او د (یس شریف) ټول أحکام په (الحمدلله) کښي موجود دي ، او د (الحمدلله) شریفي ټول أحکام په (بسم الله) کښي موجود دي ، او د (بسم الله)ټول أحکام بیا په (باء) د بسم الله کښي موجود دي .

ځکه چي مقصود له ټولو إلهي أحکاموڅخه الصاق او پیوستون د بنده دئ له الله (جل جلاله) سره ،اود (بې جاره) وضع د الصاق لپاره راغلې ده .

د (بسم الله) د ویلو شرعي حکم :

پوه سه چي د(بسم الله) ویل کله فرض وي لکه په وخت د ذبحه کولو دحیوان کښی ، البته د ذبحی په خت کښي ډیرعلماء داسي وایي چي پوره(بسم الله) به نه ویله کیږي بلکه فقط (بسم الله) ،الله أکبر به ویل کیږي . او په (جوهره) کښي داسي راغلي دي چي ښه کار دادئ چي د ذبح په وخت کښي ټوله (بسم الله) وویله سي ،

اودارنګه د (بسم الله) ویل فرض دي په وخت کښي د ویشتلو د ښکارپه غیشي سره

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودارنگه د (بسم الله) ویل فرض دي په وخت کښې د خوشي کولو د تعلیم یافته سپي په ښکار پسي .

دلته یوسوال پیداکیږي په دې ډول چي که یوسړئ یوپسه مثلاً ذبحه کړي ،اوبسم الله ویل يې هیرسي نودغه پسه حلال دئ ،نوکه په وخت د ذبح کښي بسم الله ویل فرض وائ نو باید دغه پسه مرداروائ ؟

جواب ددې سوال دادئ چي د هیري په وخت کښي دعذر په وجه د ذبحه کونکي مسلمانتوب پرځائ باندي د (بسم الله) ویلو دریږي .

اوکله د(بسم الله) ویل واجب وي ، لکه د لمانځه په هغو رکعتو کښي چي په هغو کښي (الحمدلله) ویل واجب دي ، خوالبته دهغه چاپه قول چي (بسم الله) د(الحمدلله) جُزء بولي ، مگر څموږ مذهب دانه دئ .

اوکله بسم الله ویل سنت وي لکه د اوداسه په سر کښي ، اوپه اول کښي د هرهغه کار چي (ذي بال) یعني خاوند د شرف وي ، چي خوراک ،اوجماع هم له دې جملې څخه دئ .

اوکله (بسم الله) ویل مُبَاح وي، لکه د فاتحې او دسورت په منځ کښي ، بناپر قول راجح باندی ، اودارنگه په ابتداکښي د تگ کولو،اودکښینستلو.

اوکله د بسم الله ویل حرام وي ،لکه د زناکولوپه وخت کښي ،او دارنگه دغصب شوي یاد غلا سوي شي د خوړلو په وخت کښي ،له مخه تردې چي دهغه شي ضمأن ادا کړي اویايې مالک وروبخښي .

او کله بسم الله ویل مکروه وي لکه په اول د سورت براءت کښي ، اویا لکه په مردارځائ کښي .

)مراقي الفلاح ص ۲ـ ۳ . سره له څه زیادته (

په کومو ځایوکښي (بسم الله) ویله کیږي ؟ :

محترمومسلمانانو

دپاره د زیاتوالي د فائدې ستاسی دوولس ۱۲ځایونه له هغو ځایو څخه درته ذکرکوم کوم چي بسم الله پکښي ویله کیږي :

اول : تر استنجا وهلو له مخه .

دوهم : د اوداسه په شروع کښي .

دریم : دذبحی او دښکارکولو په وخت کښي .

څلرم : په ابتداکښي د خوراک اوښباک .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم : د دَم کولو په وخت کښي پر مريض باندي . لکه چي روايت دئ چي حضرت عثمان بن ابي العاص ثَقَفي ورسول عليه الصلاة والسلام ته عرض وکړچي له هغه وخته چي ما اسلام قبول کړئ دئ دبدن په يوه حصه کښي مي درد پيداسوئ دئ . نورسول �عليه الصلاة والسلام � ورته وفرمايل چي ته خپل لاس ستا د بدن پر هغه حصه کښيږده کومه چي درد کوي ،اودرې ۳ واره داسي ووايه چي بسم الله ، او اووه۷ واره داسي ووايه (أعوذ بالله من شَرِّ ما أجِد وَ أحَاذِر) .

دارنگه له حضرت ابي سعيد الخدري څخه روايت دئ چي حضرت جبرئيل (عليه السلام) ونبي (صلى الله عليه وسلم) ته راغئ ، بيا يې ورته ووېل چي اې محمده

لکه چي مريض سوئ يې ؟

ده مبارک ورته وفرمايل چي هو !

نو جبرئيل عليه السلام ووېل يعني د دَم کولو په نيت (بسم اللهِ ارقِيکَ من کُلَّ شَئ يُؤذِيکَ ، من شر کلِّ نفسٍ او عينِ حاسدٍ ، اللهُ يشفيک بسم اللهِ اَرقِيک) .

شپږم : په وخت د داخليدو او راوتلو کښي له مسجده . ځکه له حضرت انس (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي : رسول الله(صلى الله عليه وسلم) چي به کله و مسجد ته داخليدئ نو داسي به يې ويل (بسم الله اللهم صل على محمد ، اللهم افتح لي ابواب رحمتک). اوچي کله به له مسجد څخه راوتئ نو بې داسي ويل (بسم الله ،اللهم صل على محمد، اللهم افتح لي أبواب فضلک .)

اوم ۷ : د جماع کولو په وخت کښي . ځکه له حضرت ابن عباس (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي : رسول الله صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي : چي که څوک له تاسي څخه په وخت د ارادې کښي د جماع له خپلي ښځي سره داسي ووايي :

(بسم اللهِ ،اللهم جَنِّبنا الشيطانَ ، و جنِّب الشيطان ما رزَقتَنَا) . نو که په دغه جماع کښي د دوی لپاره د ولد يعني ځوی يا لور فيصله وکړه سي نو وهغه وَلَد ته به هيڅکله شيطان ضرر ونه رسوي .

اتم ۸ : په وخت کښي د سهار او د ماښام . ځکه له حضرت عثمان بن عفان (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي : رسول الله صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي : چي هر بنده چي د هري ورځي په سهار کښي ،او د هري شپې په ماښام کښي درې۳ واره داسي ووايي : (بسم اللهِ الذي لا يَضُرُّ معَ اسمِه شئ في الأرضِ ولا في السَّماءِ و هُو السميعُ العليم) نو هيڅ شئ به و ده ته ضرر ونه رسوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم ۹ : په شپه کښې په وخت دبیدېدلو کې ،چې کله د سرائ او دخونو دروازې رابنده وي ،اويا د لوښو سرونه پټوي ،اويا د مشکولاوو خولې ورتړي ،نودغه کارونه به په بسم الله ويلو سره کوي . لکه چې د حضرت جابربن عبدالله (رضي الله عنه) په يوه دراز حديث کښې دغه مضمون راغلئ دئ.

لسم۱۰ : په وخت کښې دراوتلو يا د داخليدو و کور ته . لکه چې له حضرت انس بن مالک (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چې : رسول الله صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي: چې کله يو سړئ له خپله کوره څخه وځي، نو داسي ووايي :

(بسم اللهِ توكَّلتُ على اللهِ ،لاحول ولاقوة الا باللهِ) . نو وويل سي په دغه وخت کښې يعني وده ته د فرشتو له طرفه ،يا دالله (جل جلاله) له لوري چې : هدايت وکړسو و تاته ،اوکفايت وکړ سو ستا ،او وساتل سوې ته .

نوله دغي وجي شيطانان له ده څخه ډير ليري سي . همدارنگه له حضرت جابر بن عبدالله (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چې له رسول عليه السلام څخه ده واوريدل چې ويل يې : کله چې يوسړئ وخپل کورته راداخليږي نود داخليدو په وخت کښې الله تعالى ياد کړي ، او دارنگه يې د خوراک په وخت کي ياد کړي ، نوشيطان ووايي :

يعني و خپلواتباعو ته) چې تاسي ته د شپې د تيريدو ځائ نسته،اونه دماښام ډوډۍ سته ،يعني په دغه کور کښې . اوکله چې يو سړئ وکورته راداخليږي نو د داخليدو په وخت کښې الله عزوجل ياد نه کړي ،نوشيطان ملعون ووايي چې دشپې ځائ تاسي پيداکړ . اوکله چې دغه سړئ بيا ډودۍ خوري نو د ډوډۍ په وخت کښې هم الله ياد نه کړي ،نوشيطان ملعون وخپلو اتباعو ته ووايي چې تاسي د شپې ځائ هم پيداکړ ، او د ډوډۍ ځائ هم .

يولسم ۱۱ : په وخت کښې د سپريدوپر يوه چارپائ يا په يوه موټرکښې مثلا. ځکه چې رسول صلى الله عليه وسلم) چې به کله پر يوه چارپائ باندي سپريدئ نو بې داسي ويل (بسم اللهِ الحمدللهِ ،سبحان الذي سخَّرلنا هذا و ما كُنا له مقرنين (

دوولسم ۱۲: ټوله بسم الله ذکر کيږي په ابتداکښې د قرآنکريم ،اودارنگه په وخت کښې دليکلو د خط ويوچاته .

د بسم الله الرحمن الرحيم فضيلتونه

محترموورونوهر مسلمان ته چې ځما تفسير ګوري نوورته ضرور دئ چې زما له دغه راز بيانو څخه پوره نفعه اوفائده حاصله کړي ، د بسم الله شريفي له فضيلتوڅخه

اول فضيلت دادئ چې امام دارقطني له ابن عمر رضي الله تعالي عنه څخه روايت کړي دئ چې بيشکه رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي چې جبرئيل عليه السلام چې کوم وخت ماته وحي راوړي نواول څه چې دي يي و ماته وايي هغه بسم الله الرحمن الرحيم دئ. دوهم فضيلت ،ابو نعيم اوابن السلمي له حضرت عائشي رضي الله عنها څخه روايت کړي دئ چې کله چې بسم الله الرحمن الرحيم نازل سو نو د مکي مکرمي غرو دونه په زوره دخداي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبارک وتعالي تسبيح ووېلي چي دمکي شريفي ټولو خلګو دغه تسبيحات واوريدل بيا دمکي مکرمي کفارو ووېل چي محمد صلي الله عليه واله وصحبه وسلم پر غرونو باندي هم سحر اوجادو وکړ بيا خداي پاک يوقِسم دود پيداکړ چي دمکي مکرمي پر خلګو باندي دسائبان په ډول سايه سو بيا رسول الله صلي الله عليه وسلم وفر مايل چي هرڅوک چي دزړه په يقين سره بسم الله الرحمن الرحيم ووايي نوغرونه هم دخداي پاک تسبيح ورسره وايي مګر خودغه څوک دغه تسبيح دغرونو نه اوري.

دريم فضيلت ،په درمنثورکښي له ابن عباس رضي الله عنهما څخه داسي روايت ذکر دئ چي رسول الله صلي عليه وسلم وفرمايل هر څوک چي بسم الله الرحمن الرحيم ولا حول ولاقوة الا بالله العلي العظيم ووايې نو الله پاک به له ده څخه اويا (70) رقمه بلاوي اوغمونه اوليونتوبونه لري کړي ،څلورم فضيلت ، پو سه چي الله جل جلاله لره دري زره (3000) نومونه دي په دغو دري زره نومونو کښي زرنومونه يوازي وملائکوته معلوم دي اوزرنومونه بيايوازي ونبيانوعليهم السلام ته ورمعلوم وه اودري سوه (300) نومونه په انجيل کښي راغلي وواودري سوه نومونه په تورات کښي راغلي وو اودري سوه نومونه په زبور کښي راغلي وو اونه نوي (99) نومونه په قران کريم کښي دي اويونوم چي اسم اعظم دئ هغه مستوردئ اووهر چاته نه دئ معلوم له عامو خلګو څخه پوشيده اوپټ دئ ددغو دريوزرو (3000) نومونو دټولو معني ګاني په دغو دريو نومونو کښي چي الله او رحمن اورحيم دئ اوپه بسم الله الرحمن الرحيم کښي راغلي دي موجودي دي نو هر څوک چي په صدق اودزړه په يقين سره بسم الله الرحمن الرحيم ووايي ګواکي دغه دري زره نومونه يي ووېل.

دبسم الله الرحمن الرحيم دويلو طريقي

اول ، په شپه کښي دشيطان اوپيري اودغله له شره اوداراز دنورو افاتو دحفاظت دپاره دي دخوب په وخت کښي يوويشت(21) واره ويله کيږي.

دوهم ، ددردو دبدن دليري کولو لپاره اودارنګه دسحر اوجادوددفعه کولوياليري کولو لپاره دي تراوو(7) ورځوپوري پرله پسي ويله کيږي پرمريض باندي چُپ کيږي.

دريم (3) درزق دفراخ والي لپاره دي هره ورځ دلمر دراختو په وخت کښي دري سوه اوديار لس (313) واره ويله کيږي سره له سل (100) واره درود شريفه

څلورم (4) دهر حاجت دپوره کيدلو دپاره دي بسم الله ترپايه هره ورځ اوه سوه اواوه اتيا(787) واره ويله کيږي

پنځم(5) که په يوه ورځ کښي دوولس زره (12000) واره وويله سي اوله هرزرواره وروسته دوه دوه رکعته لمونځ کوي نو په تلوار سره بي حاجت پوره سي.

خزينة الاسرار وغيره .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (سورة فاتحې) تفسير او تحقيق:

شان نزول:

مولانا يعقوب چرخي له حضرت أميرالمؤمنين علي (كرم الله وجهه) او له حضرت عبدالله ابن عباس څخه روايت كړئ دئ چي دغه مبارک سورت په مكه مكرمه كښي نازل سوئ دئ ، او كيفيت د نزول يې په دې ډول دئ چي رسول الله فرمايلي دي چي كله چي به زه و صحرا ته ولاړم ، نو د يامحمد اواز به مي واوريدئ ، اويو نوراني شخص به مي وليدئ چي د زرو پر يوه تخت باندي به چي په منځ كښي د اسمان او د مزكي به ؤ، ولاړ ؤ ، زه به له همدغه اواز څخه وبيريدم ، او وبه تښتيدم .

نوځرنگه چي دغه حادثه مكرره پيښه سوه،نو و وَرَقه بن نوفَل ته مي دغه واقعه بيان كړه او ورقه بن نوفل يو داسي سړئ ؤ چي په تورات او په انجيل عالم ؤ ، او له علماؤ د نصارى ؤ څخه يې ډير علم حاصل كړئ ؤ ده راته وويل چي كله ته دغه اواز واوري نو مه ورځخه تښته اوغوږ ورته ونيسه چي څه درته وايي . نوماهم دغه ډول وكول ،نوبيا چي كله د �يا محمد� اواز راغئ ، ما لبيک ووايو ده راته وويل چي زه جبرئيل يم او ته نبي ددغه أمت يې بيا ده را ته وويل چي ووايه

أشهد ان لا إله الا الله ، و أشهد ان محمدا عبده ورسوله.

بيا جبرئيل وده ته (الحمدلله) له سره تر پايه وويله.

لفظي تفسير او ترجمه:

(الحَمدُ) هر ثنا اوصفت (لِلهِ) خاص الله لره دئ (رَبِّ) پالونكئ(العَلَمِين) دټولو عالميانو ، يعني داسي الله چي پالونكئ او تربيه كونكئ د ټولو عالميانو دئ .

َ(مالِكِ) خاوند(يَومِ) د ورځي(الدِّينِ) دجزا ،

يعني اوداسي الله چي په هغه ورځ كښي چي و خلگو ته دخير،اودشر جزا وركړه كيږي ،په ظاهر اوپه باطن كښي دهرشي مالک دئ ، په دې معنى چي په دنيا كښي خو كه څه هم حقيقي مالک الله دئ ،مگرخو په ظاهركښي انسانان مثلاً هم د قسم،قسم شيانو مالكان گڼل كيږي . دقيامت په ورځ كښي به په ظاهركي هم له خدائ څخه پرته هيڅوک د هيڅ شي مالک نه وي .

(اِيَّاکَ) خاص تالره ، يعني اې الله پاكه (نَعبُدُ) عبادت كوو موږ ،يعني ځكه چي له تا پرته بل هيڅوک لائق د عبادت نه دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)و)اَو(اِيَّاکَ) خاص له تاڅخه(نَستَعِينُ) طلب د مدت کوو موږ .

(اِهدِ) وښيه ياروان کړه (نَا) وموږ ته ياموږ(الصِّرَاط) لار(المُستَقِيم) برابره ،يعني اې پروردګاره و موږ ته په هر باب کښې د سمې اوبرابرې لارې هدايت وکړه .

(صِرَاطَ) لار (الذين) دهغوکسانو (اَنعَمتَ) چې انعام کړئ دئ تا (عَلَيهِم) پر دوی باندې ــ يعني چې هغه دغه څلورقسمه نزدې بندګان د الله دي چې انبياء،صديقين، شهداء ، اوصالحين دي . (غَيرِ) نه (المَغضُوبِ) هغه خلګ چې غضب کړسويدئ (عَلَيَهِم) پردوی باندې ــ يعني دهغو خلګو دلارې هدايت راته وکړه ، چې هغه غيردې له هغوخلګو چې ستاغضب پردوی باندې سوئ دئ ،چې هغه مطلق فاسقان اويا يهودان دي .

(وَلَا) اونه (الضَالِّينَ) اونه هغه خلګ چې ګمرهان دي (آمين) ځما دعاقبوله کړه يعني اې پروردګاره .

تفصيل اوعلمي تحقيق :

)الحمدلله(

پوه سه چې دغه مبارکه کلمه د قرآنکريم د پنځوسورتو په سرکښې ذکرده ،چې هغه دادي : سورت فاتحه ، سورت أنعام، سورت کهف ، سورت سبا، سورت فاطر،.

په فضيلت کښې ددغه مبارکې کلمې ډير روايتونه راغلي دي ،چې له جملې د هغو روايتو څخه يو هغه روايت دئ چې ترمذي ،اوابن ماجه له حضرت جابربن عبدالله (رضي الله عنهما) څخه کړئ دئ ،چې ده مبارک ويلي دي :

چې رسول الله فرمايلي دي :

أفضل الذکر لااله الاالله ، وأفضل الدعاء الحمدلله .

يعني بهترين د ذکر کلمه د لااله الاالله ده، او بهترينه د دعاوو الحمدلله ده .

اوبل روايت هغه دئ چې قرطبي وغيره يې له أنس څخه روايت کړئ دئ ،چې رسول الله فرمايلي دي :

(لوأن الدنيا بِحَذَافِيرِها في يَدِ رَجلٍ مِّن أُمَّتي ،ثُمَّ قالَ الحمدلله لَکانَ الحمدلله افضل من ذلک) يعني که چيرې دا خبره وجود پيداکړي چې دنيا (بتمامها) ټوله کښيښودله سي په لاس کښې د يوه سړي له أمت څخه ځما،بيا ووايي دغه سړئ چې: الحمدلله نو دغه الحمدلله به ډيره بهتره وي له هغه څخه .، يعني داچې الله پاک وده ته ددې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الهام وکړ چي دَئ يو واري الحمدلله ووايي ،نودا به د الله پاک له لوري ډير لوئ احسان وي پر ده باندي ،له دې ځخه چي ټوله دنيايې دده په لاس کي کيښودله .

ځکه چي ثواب د الحمدلله فنا نه لري اود دنيا نعمتونه ټول فاني کيږي .

خلاصه اومطلب ددې مبارکي کلمې دادئ چي ټول کامل صفتونه په الله کښي حصر دي . ځکه چي په بل چاکښي لکه نبي يا شهيد، ياصديق ،ياولي که ځه هم په ظاهره کښي کامل صفتونه موجود دي ،خوهغه وده ته الله پاک ورکړي دي ،اودده له خپل ځان ځخه نه دي . او الله پاک چي په ټولوکاملو صفتو موصوف دئ اوله ټولونقصاناتوځخه پاک دئ نودادخپل ذات له وجهي دئ اودارنګه هرڅوک چي دکامل صفت خاوندوي نوهغه هم خاص داالله پاک له طرفه دئ ځکه چي وبل هرچاته د کامل صفت ورکونکئ هم خاص دَی دئ .

)رب العالمين (

پوه سه چي دالفظ په ترکيب کښي صفت دئ د (الله) د کلمې دپاره .

امام راغب فرمايلي دي چي د رَب لفظ له (ربوبية) يا له (تربية) ځخه جوړ دئ ،چي معنى د دغو دواړو لفظو(انشاء شئ حالاافحالا الى حدالتمام) ده .

يعني پيداکول ديوشي حال په حال يعني سوکه په سوکه ترڅوچي دغه شي وحددتمام ته رسيږي.

اوقاضي بيضاوي فرمايلي دي چي د(رب) لفظ له (تربية) ځخه مأخوذ دئ ،اوتربية رسول دشي دي و کمال خپل ته لږ لږ ، درجه په درجه .

پوه سه چي تربية (يعني پالنه) پردوه قسمه ده :

اول قسم يې دادئ چي يوڅوک پالنه د يوشي د خپل ځان د فائدې او د ګټي په خاطر کوي ، داقسم تربية د مخلوق شان دئ .

دوهم قسم دادئ چي ديوشي پالنه ددغه شي دفائدې لپاره وسي او وپالونکي ته هيڅ ګټه اوفائده په دې کښي نه وي اوپالونکئ په خپل ذات کښي غني اوبې پروا وي له دې ځخه چي له خپلي پالني ځخه ګټه اوفايده ترلاسه کړي داقسم تربيه تر الله پوري خاصه ده .

همدارنګه پوسه چي د (رب) لفظ دصيغې په اعتبار يا په أصل کښي صفت مشبه ده ، په معنى داسم فاعل کښي مستعمل سوئ دئ ،او يا صيغه د اسم فاعل ده په أصل کښي (رابٌّ) ؤ په تشديددباءسره . اويا مصدردئ مبالغةً صفت د الله واقع سوئ دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام راغب اوابن کثیر فرمایلي دي چي د رب لفظ چي مضاف نه وي نوله الله پاکښخه پرته يې پربل چا اطلاق نه دئ صحيح ،او په اضافة سره يې ،يعني که چيري يو ښکاره مانع موجود نه ؤ پرغير د الله تعالی هم اطلاق صحيح دئ .

دارنگه په تفسيرقرطبي ، روح المعاني ، مدارک، مُسَيَّرَ کښې هم راغلي دي .

پوه سه چي لفظ د رب په قرآنکريم کښې ۹۶۹نهه سوه اونهه شپيته واره راغلئ دئ اودغه مبارک لفظ ډيري معناوي لري چي هره يوه يې دلته صحيح کيږي چي هغه په دې ډول دي ، مالک، يعني خاوند ، سَيِّد، يعني بادار ، مُصلِح ، يعني اصلاح کونکئ ، مدَبِّر، يعني تدبيرکونکئ ، معبود ،يعني هغه ذات چي عبادت يې کږکيږي اولائق دعبادت وي، مُرَبِّي ، يعني تربيه کونکئ ،پالونکئ ،

د (عالمين) لفظ جمع ده د عالَم ، عالَـم په أصل کښي و هغه ته ويل کيدئ چي په ده سره به بل شئ معلوميدئ ،بياپه معنی د (مَايُعلَمُ بِه الصَّانع) يعني هغه چي په ده سره الله پاک پيژندل کيږي چي هغه عبارت دئ له مخلوقاتو ښخه .

اوځيني وايي چي عالـَم په مخلوق کښي يواځي وهغه چاته ويل کيږي چي دعقل خاوند وي ،چي هغه دغه ځلور ډلي دي: انسانان، پيريانان ، ملائکه ،اوشيطانان .

پوه سه چي په سورت فاتحه کښي الله (جل جلاله) خپل پنځه نومونه ذکر کړيدي :

اول : الله . دوهم : رب العالمين . دريم : رحمن . ځلرم : رحيم . پنځم : مالک يوم الدين .

وجه د تخصيص د دغو پنځو نومو داده چي د الله (جل جلاله) په نعمتوکښې چي کوم ډير عمده نعمتونه دي هغه د همدغه پنځو نومونو آثار دي . ځکه نعمت د وجود يعني داچي الله پاک کوم مخلوقات له نيستۍ ښخه و هستۍ ته را ايستلي دي اويايې له دې ښخه وروسته پيداکوي نو دا له آثارو ښخه د نامه د (الله) دي ، اوبيا چي يې سوکه په سوکه وروسته له وجود ورکولو ښخه پرورش ورکړيدئ اويايې ورکوي تر ښوچي وکمال ته رسيږي ،نو داله آثارو ښخه د نامه د (رب العالمين) دئ ،او بياچي الله پاک د مخلوق گناهونه او نافرمانۍ او عيبونه ورپوټوي ، اوپه نورو خلگو کښې يې نه رسوا کوي نو داله مقتضا اوآثاروښخه د نامه درحمن دئ ،او بياچي الله پاک د بنده پرمخ باندي د توبې دروازه خلاصه کړې ده ، اوکه چيري بنده په اخلاص باندي توبه وکاږي نوالله پاک دده توبه قبلوي ، گناه وربخښي ، بلکي اضافه احسان هم ورسره کوي نو دامقتضا د نامه د رحيم ده ،او بيا چي د قيامت په ورځ موافق له اعمالوسره وبنده گانو ته جزا ورکوي نو دا مقتضا د مالک يوم الدين ده .

)اياک نعبد (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي دلته دنحوي قانون له مخي داسي سوال کيږي چي (اياک) خو د (نعبد) دپاره مفعول دئ ، او په مفعول کښي خو أصل دادئ چي له فعل څخه به وروسته ذکر کيږي ، اوکه چيري له فعل څخه مخکي ذکر سي نو به خامخا ديوه غرض او نکتې له وجی وي ، نو دلته دکومي نکتې له رويه لفظ د اياک ، پر نعبد باندي مقدم ذکرسوئ دئ ؟

جواب په دغه تقديم کښي ډيري نکتې په نظر کښي نيولي سويدي :

اوله نکته داده چي د اياک لفظ څرنگه چي پر الله (جل جلاله) دلالت کوي ،اودغه دلالت يې هم په شکل کښي د خطاب دئ ، اوکوم لفظ چي پر الله پاک دلالت کوي نو هغه سبب د پيداکيدو د ويري وي دذکر کونکي اود اوريدونکي په زړه کښي ، نوڅرنگه چي د الله تعالی په عبادت کښي په کارهم داده چي انسان يې په داسي حال کښي وکړي چي زړه يې له خشيت او إجْلال څخه اود الله تعالی له ويري څخه ډک وي ، نو لپاره د اشارې ودغي نکتې ته لفظ د اياک مقدم فرمايل سوئ دئ .

دوهمه نکته داده چي دالله تعالی د ذکر له خاصيتو څخه يو خاصيت دادئ چي شيطان ملعون د انسان له زړه څخه ليري کوي ، نوپه دغه تقديم کښي وبندگانو ته ددې تعليم سوئ دئ چي تاسي چي کله د الله(جل جلاله) عبادت کوی نو ړومبئ بايدد الله تعالی ذکروکړی ددې لپاره چي شيطان ملعون درڅخه ليري کړسي ..

دريمه نکته داده چي په کلام کښي د هغه شي رامخته کول چي حق يې وروسته کول وي اختصاص او حصَر فايده کوي ، همداسبب دئ چي اوس يې معنی په دې ډول کيږي چي خاص تالره عبادت کوو موږ ، يعني نه بل چاله . اوکه چيري اياک له نعبد څخه وروسته ذکر وائ ، نو بيا يې معنی په دې ډول کيدله چي عبادت کوو موږ تالره ، نود خاص والي معنی يې نه ورکوله .

پوه سه چي يو عبادت دئ او بل عُبُودِيَت دئ ، اوبل عُبُودَت دئ ، ځينو علماؤلکه صاحب دمراقي الفلاح ددغو لفظو تر منځ په دې ډول فرق کړئ دئ چي :

عبادت وهغي بندگئ ته دالله پاک ويل کيږي چي ددې لپاره يې انسان کوي چي د قيامت په ورځ د خدائ (جل جلاله) له عذاب څخه خلاص سي ، او دجنت نعمتونه ورته حاصل سي .

اوعبوديت وهغي بندگئ ته دالله پاک ويل کيږي چي ددې لپاره يې انسان کوي چي تلذذ ، خوند ، او روحاني غذا په حاصلوي ځکه د الله پاک په بندگی کښي يو مقام د استلذاذ الطاعات دئ ، دا داسي مقام دئ چي کله انسان ور ورسيږي نو د الله په طاعت سره داسي خوند اخلي لکه يو انسان چي يې په خوراکي موادو کښي په ډيرو خوندورو خورکو سره اخلي . په قرآنکريم کښي په دغه قول دخدائ پاک کښي : چي (والناشطات نشطا) او د نبي (عليه الصلوة والسلام) په دغه مبارک حديث کښي چي : (ثلاث من کن فيه وجد حلاوة الإيمان) وهمدغه مقام ته اشاره سوې ده . دعبوديت مقام د عبادت تر مقام بالاتر دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوعُبُودَت وهغی بندگی ته ویل کیږي چي انسان يې صرف په دې خاطر کوي چي الله(جل جلاله) لائق د عبادت دئ ، اوزه لايق ددې يم چي عبادت دده وکړم .

سوال : لمونځ کونکیځو يو نفر دئ نو دَی خوبايد دقانون له مخي (اياک أَعبُدُ) وواییي ، نه اياک نَعبد ، ځکه چي د نعبد لفظ د متکلم مع الغير صيغه ده چي د جمع لپاره راځي ؟ .

جواب :خبره خوپه دغه ډول ده لکه رنګه چی تاوويل مګردلته ځکه داډول فرمايل سويدي چي د اياک نعبد په ويلو کښي ډيري نکتې دي :

اوله نکته داده چي ځکه (اياک نعبد) فرمايل سويدئ چي د لمونځ کونکي عبادت په عبادت کښي دنورو عبادت کونکو چي په هغوی کښي انبياء ، ملائکه ، اولياء هم داخل دي ګډ سي ، نوبه په طُـفَيل دعبادت دهغو عبادت دده هم الله (جل جلاله) قبول کړي .

او دوهمه نکته داده چي په دې کښي اشاره ده ودې ته چي مسلمانان بايد د الله(جل جلاله) دغه عظيم عبات په جماعت سر اداکړي .

اودريمه نکته داده چي له هرلمونځ کونکي سره حفظه ،اوکِرام کاتبين ملائکه موجود دي ، نوکله چي دَی لمونځ کوي نو دغه ملائکه هم لمونځ ورسره کوي، نوپه دې اعتبار خو که څه هم لمونځ کونکئ يو وي ، خوسره له ملائکه ؤ جمع ورڅخه جوړيږي .

او څلرمه نکته په دې کښي داده چي الله پاک د نعبد په لفظ کښي ودې ته اشاره کړې ده چي ته چي اي ځما بنده ځما عبادت کوې ، نوته که څه هم يوپې وماته د بسته ډلي په صورت اوشکل کښي منظور يې .

داستدراک په ډول دسورت فاتحي اوددغه مبارک سورت داياتوپه اړه ځني نورعلمي بحثونه.

د(الحمدلله) دلفظ دالف لام تعريفي داقسامو اودارنګه دحمددمصدري معني دانواعوپه اعتبار دالحمد دلفظ معني ګاني په دې ډول دي

(الحمد) هرثنا ويل کيدل يا جنس ثنا ويل کيدل يا هر ثنا ويل يا جنس ثنا ويل يا فرد کامل دثنا ويلو يا هره ثنا وينه يا جنس ثنا وينه يا فرد کامل دثنا ويني يا هره ثنا وينه کيدنه يا جنس ثنا وينه کيدنه يا هرثنا ويل دهر ثنا ويونکي يا جنس ثنا ويل د هر ثنا ويونکي يا فرد کامل دثنا ويلو د هرثنا ويونکي يا هرثنا ويل کيدل دهر ثنا ويل سو ي ياجنس ثنا ويل کيدل دهر ثنا ويل سوي يا هر هغه چي حمد ورته ويل کيږي(للـــــه) ثابت دئ خاص خداي ج لره(رب) تربيه يا اهل د تربيي يا ډير تربيه کونکئ يا تربيه کونکئ يا پيدا کونکئ يا سردار يا بادشاه يا نعمت ورکونکئ يا اصلاح کونکئ يا معبود يا خاوند(العلمين)د ټولو عالميا نو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمي تفصيل

پوسه چي(الحمد لله)اته(8) حرفونه دي په حساب د دروازود جنت او دغه مبا رکه جمله دوه تعلقه لري يو تعلق ئي له هغو نعمتو سره دي چي وبنده ته الله(ج)ورکړي دي دغه تعلق ئي عبارت دي له دي څخه چي شکر دهغو نعمتو دئ د همدغه تعلق په اعتبار دغه مبارکه جمله سبب ګرځي د نجات له دوږخو څخه او بل تعلق ئي له اينده نعمتو سره دي چي سبب د زيات والي دنعمتو ګرځي ددي تعلق په اعتبار سبب د حصول د نعمتو د جنت ګرځي

)رب العلمين(

پوسه چي په صيغه کښي د لفظ درب متعدد قولونه دي اول(1) قول دادئ چي لفظ درب مصدر دئ په معني د تربيي دئ او تربيه و(تبليغ الشئ الي كماله الذي كان في استعداده من الازل شيئا فشيئا) ته ويل کيږي يعني رسول د شي وکمال ته دده هغه کمال چي له ازله په علم د خداي ج کښي دده په استعداد او صلا حيت کښي ؤ . سوکه په سوکه يعني په تدريج سره ، پر دغه قول باندي نوتوصيف د الله ج په رب سره يا مبالغة دئ اويا په حذف دمضاف سره دئ يعني ذي رب العالمين اويا رب په معني دمربي دي دوهم (2) قول دادئ چي رب صيغه دمبالغي د اسم فاعل ده چي راب دئ په شدباسره اودريم (3) قول دادي چي رب داسم فاعل صيغه ده اصل يي راب ووپه شددباسره بيا په حذف دالف سره تخفيف پکښي راغلي دئ لکه بار، وبراوڅلورم (4) قول دادئ چي رب صفت مشبه دي خودغه قول رد سوي دئ پدي سره چي په رب العلمين کښي درب اضافت ومفعول ته راغلي دي

اوصفت مشبه خو وفاعل ته مضاف ګرځی نه و مفعول ته ځکه مفعول خو صفت مشبه لره نسته پوسه لکه چي په لفظي تر جمه کښي ما اشاره ورته کړي ده درب لفظ په ډيرو معني ګانو راځي اول (1) تربيه دوهم (2) المربي المبالغ في التربيه دريم (3) مطلق مربي څلورم (4) خالق پنځم (5) سيد شپږم (6) ملک اووم (7) منعم اتم (8) مصلح نهم (9) معبود لسم (10) مالک په هره يومعني دلته صحيح کيږي خواولي دري (3) معني ګاني په ترتيب سره پرباقي معني ګانو ترجيح لري روح المعاني دمذکور تفصيل په ارتباط وګوره البته لږ شاني تغير موجود دي، د(عالمين)په لفظ کښي اختلاف دي ځني وائي چه د عالَم جمع ده او ځني وائي چه د عالم لپا ره اسم جمع ده اوځني وائي چه عالمين هم د مفرد صيغه ده لکه عالم البته داسي مفرد دي چي پر لفظ د جمع باندی راغلي دی لکه عرفات اوعرفه چي دواړه په يوه معني دي خو عرفات په صيغه دجمع مؤنث سالم راغلي دي عالم په اصل کښي وهغه ته ويل کيږي چي بل شي په معلوميږي يا پر بل شي باندي علامه وي مشتق دي له علمه يا له علا مي څخه او په عرف کي هغه ته ويل کيږي چي صانع پيدا کونکي يعني خداي پاک په معلوميږي چي مخلوقات دي، دعرفي معني په لحاظ بايد ويوه شخص ته هم عالم وويل سي لکه زيد مګر په استعمال کښي عالم يا مجموع مخلوق ته ويل کيږي لکه عالم المخلوق، عالم المخلوقات اويا ئي پر يوجنس يا پر يوه نوعه د مخلوق اطلاق کيږي لکه عالم الحيوان يا عالم الانسان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوال جمع په ياء او په نون يا په واو او نون سره خو د ذوي العقولو لپاره راځي او عالمين خو ذوي العقو ل وغيرهم ټولو ته ور شامل دئ

جواب اول عالمين چي له عالم څخه مشتق دي وروسته له تخصيصه دلفظ د عالم په ذوي العقولو پوري په دي ډول چي اول دعالم لفظ له ،ما يعلم به الصانع ،څخه ومن يعلم به الصانع ته راوړل سويدئ اوبيا په عالمين سره جمعه سويدئ.

دوهم جواب دلته تغليب دذوي العقولو كوم چي جن اوانس وملائكه دي پرغيرذوي العقولوباندي راغلئ دئ.

دريم جواب په نسبت والله جل جلاله ته ټول مخلوقات په حكم كښي دذوي العقولودي ځكه چي هرمخلوق دالله جل جلاله تسبيح وايي همداسبب دی چی مولانارومی رحمه الله فرمايلی دی ،بامن وتومرده باحق زنده اند،

طريقي دوينا دسورت فاتحي

اوله طريقه (1)كه څوک مريض وي نوسورت دفاتحي دي يوڅلويښت (41)واره سره له بسم الله ووايي په دي ډول چي پرلفظ د الرحيم به نه دريږي بلكه دالرحيم دلفظ ميم به له لامه دالحمد سره تړي اوپر مريض باندي دي چف كړي دوهمه طريقه (2) كه څوک هرسهار دسنتو وروسته اوله فرضو دمخه يو څلويښت واره (41) بسم الله سره له سورته دفاتحي وايي نو كه مسكين وي خداي پاک بي غني كړي اوكه پوره وږي وونو خداي پاک بي له پوره خلاص كړي اوكه مريض وونوخداي جل جلاله بي جوړكړي اوكه ضعيف وو نوخداي جل جلاله بي قوي كړي اودغه رازبي نور ډير مشكلات حل كيږي دريمه طريقه (3) هره ورځ دي دسهار له لمانځه وروسته ديرش واره (30) واره اودماپښين له لمانځه وروسته پنځه ويشت (25) واره اود مازديگر د لمانځه وروسته شل (20) واره اودماښام ده لمانځه وروسته پنځلس (15) واره اودماخستن دلمانځه وروسته لس (10)واره ويله كيږي.

د الحمد لله داوو(7) مباركو اياتو تناسب د لمانځه له اوو (7) ركنوسره

پوسه چي د الحمد لله شريفي يعني دسورت فاتحي اووه(7) اياتونه دي اودلمانځه ركنونه هم اووه(7) دي اول (1) قيامه يعني ولاړه دريدل . دوهم (2) ركوع . دريم(3) قومه څلورم(4) اوله سجده پنځم (5) جلسه په مابين كښي ددوو سجدو شپږم (6) دوهمه سجده اوم (7) قعده په تشهد كښي ،دسورت فاتحي هر يو ايت دلمانځه په دغو ركنوكښي له يوه خاص ركن سره مناسبت لري په دي اړه دتفصيل دپاره فتح العزيز وگورئ.

)مالک يوم الدين(

پوسه چي په لفظ د مالِک كښي متواتر قرائتونه هم مختلف راغلي دي اوشاذ قرائتونه هم مختلف راغلي دي دشاذو قرائتو داختلاف تفصيل په تفاسيرو كي وگوريه اود متواتروقرائتو اختلاف پدي ډول دئ چي عاصم اوكسائي دغه لفظ مالِک په الف سره ويلي دئ اونورو قاريانو مَلِک بي الفه ويلي دئ په ترجيح كښي ددغو دوو (2) قرائتو هم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف دئ ځني دمَلِکِ قرائت راجح بولي پرمالِک باندي اول (1) لدي وجهي چي داقرائت داهل حرمينو دئ دوهم (2) له وجهي ددي قوله دخداي پاک چي لِمَنِ المُلک اليَومَ ، يعني داخرت په ورځ به الله پاک وفرمايي چي چالره ده بادشاهي نن ورځ يعني هيچالره نسته بي له خداي جل جلاله څخه اوبل له وجهي ددي قوله دخداي جل جلاله چي مَلِکِ الناسِ يعني بادشاه د خلگو ، اوبل له دي وجهي چي مَلِک عام دئ ترمَالِک ځکه څوک چي مَلِک يعني بادشاه وي مَالِک به هم وي اوداضرور نه دئ چي يوڅوک مَالِک ديوشي وي نوبادشاه به هم وي اوځني علماء بيا دمَالِک وقرائت ته ترجيح ورکوي پرمَلِک باندي چي زموږ احناف هم اکثر په دغه قرائت عمل کوي دغه علماء دمقابل طرف دعلماؤ ددلا ئلو په دي ډول جوابونه ورکوي د اول دليل جواب داسي ورکوي چي داخبره چي دملک قرائت داهل حرمينو دئ سبب دترجيح دملک پر مالک نسي گرځيداي ځکه موطأ دامام مالک صاحب چي د يوه له حرمينو دئ چي مدينه منوره ده په درجه کښي کښته ده تربخاري شريف سره له دي چي ا مام بخاري صاحب د يوه له حرمينو ندي ددوهم دليل جواب داسي ورکوي چي لکه چي مذکوره ايت پردي باندي دلالت کوي چي الله پاک دقيامت په ورځ کي ملک دئ داراز ځني نور ايتونه بيا پردي باندي دلالت کوي چي الله ج داخرت په ورځ کښي مالک دئ لکه داقول دخداي ج يوم لاتملک نفس لنفس شيئا اوددريم دليل جواب داسي ورکوي چي په ملک الناس کښي ملک ويل سوي دئ اومالک ندي ويل سوي داپه دي سبب چي مخکښي دربِ الناس توري ذکر سوي دئ چي معني يي داده مالک دخلگو نو که دلته هم مالک الناس وويل سي نو تکراربه لازم سي سوال په الحمد لله کښي خوهم مخکښي رب العلمين ذکر دئ چي معني يي داده مالک دعالميانونوکه په مالک يوم الدين کښي هم مالک وويل سي نو تکرار به لازم سي جواب دلته مضاف اليه دربِ اودمالک سره جلادئ نوتکرار نه لازميږي داخودعلماؤ دويناوو تحقيق وو بهتر دادئ چي دغه دوه قرائتونه يوپر بل بهتر ونه بلل سي ځکه دادواړه قرائتونه متواتر دي اوهر يو دترجيح وجهي لري اودڅلورم دليل جواب داسي ورکوي چي دمالک اودملک تر منځ عموم اوخصوص مطلق ندي بلکه ددوي ترمنځ عموم اوخصوص من وجهٍ دئ پوسه چي لفظ د(يوم)په عرف کښي وهغه وخت ته ويل کيږي چي له لمر راختوڅخه بيا تر لمر لويدوپوري دئ اوپه شريعت کښي په نزد داهل سنتو ماسوي له اعمشه وهغه وخت ته ويل کيږي چي د صبح صادق دراختوڅخه بياتر لمر لويدو پوري دئ اوومطلق وخت ته هم ويل کيږي اودقيامت وورځي ته هم ويل کيږي خوالبته سره له مقيدوالي په يوقيد سره اودقيامت ورځ وهغه وخت ته ويله کيږي چي ددوهمي شپيلۍ څخه داسرافيل عليه سلام شروع کيږي بيا تر داخليدوپوري دجنتيانو وجنت ته اوددوږخيانو ودوږخ ته دوام لري پوسه چې ديوم په لفظ کښيی يونادر خوصوصيت دادئ چي فا کلمه يي ياء اوعين کلمه يي واو دئ اوداډول په عربي زبان کښي بله کلمه نسته پوسه چي له دين څخه يامراد ملت داسلام دئ نوبه دمالک يوم الدين معنی داسي سي ،خاوند دورځي دښکاره کيدو دگټي دملت داسلام اوياخاونددورځی دښکاره کيدو د حقيت دملت داسلام وهرچاته يعني الله پاک مالک دئ دهغه ورځي چي په هغه ورځ کښي به داسلام دملت گټه اوداسلام دملت حق والي وهرچاته ښکاره سي اويا دين په معني دانقياد دئ انقياد وتابعداري ته ويل کيږي نوبه معني داسي سي خاوند دورځي دتابع دارئ دټولو مخلوقاتو الله ج لره اويا په معني دجزا دئ يعني خاوند

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دورځي دجزا اويا په معني دحساب دئ يعني خاوند دورځي دحساب ياپه معني دسياست دئ يعني خاوند دورځي دسياست پراول تقدير الف لام عهد خارجي دئ پر نورو ټولو تقديرو استغراقي دئ انظر تبصير الرحمن جلد اول صـ ،سوال ،مالک يوم الدين صفت دئ د الله لپاره سره لدي چي صفتيت يي نه صحيح کيږي ځکه چي نکيره دئ پدي وجه چي مالک داسم فاعل صيغه ده ومعمول ته مضاف دئ نو په اضافت سره معرفه نه ګرځي جواب دلته اسم فاعل يا په معني دفعل ماضي دئ اويا په معني ددوام اوداستمراردئ اوپه داسي وخت کښي اضافت دده معنوي وي چي اضافت يي معنوي سو نو معرفه سو، سوال ،يوم الدين خو لدي وروسته راځي نو مالکيت دورځي دجزابه والله ج ته په ماضي کښي څنګه ثابت سي اودارنګه معني دمالکيت استمراري به دلته څنګه صحيح سي (جواب) څرنګه چي مالکيت دالله ج ورځي دجزالره اوهغو ټولوشيانو لره چي په ورځ دجزاکښي واقع کيږي يقيني راتلونکي دئ نوپه دي سبب دغه مستقبل مالکيت لکه ماضي اولکه واقع سوئ داسي بلل سوئ دئ اودارنګه دقيا مت ورځ اوهرهغه څه چي هلته پيداکيږي لکه متحقق سوي شئ داسي ګڼل سوي دئ ځکه عرب ډير ځله له متيقن مستقبل څخه په ماضي تعبير کوي اوکه دمالک لفظ په معني د استمرار سي نو معني به داسي سي چي الله پاک خاونددهميشه مالکيت دورځي دجزا دئ يعني کله چي دجزاورځ راسي نو الله پاک هميشه مالکيت دټولو هغو امورو لري کوم چي په همدغه ورځ کښي پيداکيږي پوسه ! که دمالک پر ځاي باندي ملکوويل سي چي صفت مشبه دئ نو بيا سوال مذکور نه کيږي ځکه دصفت مشبه اضافت معنوي وي سوال اضافت داسم فاعل خوومفعول به ته راځي نه ومفعول فيه ته اويوم الدين خومفعول به نه دئ دمالک لپار ه بلکي مفعول فيه دئجواب کله کله ظرف جاري پرځاي دمفعول به ګرځي مجازاً نو بيا منصوب هم راځي بيله تقديره دفي اومضاف اليه داسم فاعل هم راځي پوسه ! چي ظرف پر دوه قسمه دئ يومتصرف اوبل غير متصرف اول (1) هغه دئ چي له ظرفيت سره لازم نه وي لکه لفظ ديوم اولفظ دليلة په دغه قسم ظرف کښي توسع جائزه ده پدي ډول چي مرفوع مستعمل سي يامجرور يامنصوب شي بي له تقديره دفي نوجاري سي پرځاي دمفعول به خوله دي سره سره له معني دظرفيته هم نه خارجيږي له دي وجهي فعل لازمي هم متعدي ورته ګرځي که څه هم ومفعول ته تعدي نسي کولاي اوغير متصرف ظرف هغه دئ چي له ظرفيته سره لازم وي سوال کله چي يومتصرف ظرف منصوب واقع سي نو دا معلومات به له کومي لاري کيږي چي داظر ف بنا پرظر فيت په تقدير دفي سره منصوب راغلي دئ اوکه دتوسع له لاري بي له تقديره دفي منصوب دیاوجاري پرځاي دمفعول به دي جواب کله چي اسم ظر ف اسم ظاهر وي نوبيا يي فرق دقرائنو له لاري کيږي سوال که يو فعل متعدي و مفعول ته ۏ نو سره له تعدي وخپل مفعول ته ومتصرف ظرف ته هم تعدي کولاي سي اوکه يا جواب که فعل غيرمتعدي وو نو وظرف متصرف ته متعدي ګرځيداي سي اوکه فعل متعدي و يوه مفعول ته ۏ نوسره له تعدي وهغه مفعول ته وظرف متصرف ته هم متعدي ګرځيداي سي لکه حفرت بئراااليوم اوکه فعل متعدي و دوو مفعولو ته ۏنو ځني نحويين ومتصرف ظرف ته بيا تعدي ددي فعل صحيح نه بولي اوځني يي صحيح بولي اوکه فعل متعدي و درو مفعولو ته ۏ نوبيا دغه فعل په اتفاق ومتصرف ظرف ته تعدي نسي کولاي ،اعلم ان معني التوسع في الظروف جعل ،الفعل متعديا اليها ومتعلقابها باعتبار کونه واقعا فيها بمنزلة نسبته

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الي المفعول به الواقع عليه لمابينهما من الملازمة والمشابهة والتوسع في الظروف تجوز حكمي في النسبة الظرفيةالواقعة بعد نسبة المفعول به الحقيقي واعلم ايضا ان الظرف المتوسع فيه مما جمع فيه بين الحقيقة والمجاز وهووان لم يكن جائزا لاكن ههنا جائز بالا تفاق لان التجوز ههنا تجوز حكمي لاحقيقي لبقاء الظرف علي معنا ه الظرفي فيه پوسه ! چي دملک په لفظ کښي دري احتماله دي اول دا چي مبالغة داسم فاعل سي دوهم دا چي ملحق سي په اسماء اجناس پوري لکه دسلطان لفظ دريم دا چي صفة مشبه سي دمذکوره بيان په ارتباط تفسير بيضاوي اوتفسير خفاجي وګورئ (اِيَاکَ) خاص تالره (نَعْبُدُ)عبادت کوو موږ (وَاِيَاکَ) اوخاص له تاڅخه(نَسْتَعِيْنُ) طلب دمعاونت کوو موږ، پدي مبارک ايت کښي ومسلمانانو ته داللہ جل جلاله له طرفه مختلفي لارښوني سوي دي اوله لارښوونه داده چي دمسلمان طاعت اوبندګي بايد په داسي ډول وي چي وار په وار والله جل جلاله ته دده دنزديکت اوقربت سبب وګرځي . تر داسي حده پوري چي اخير دخداي جل جلاله سره دونه معنوي قرب پيدا کړي لکه الله پاک ته چي په سترګوګوري دوهمه لارښوونه داسي په دي مبارک ايت کښي موږ ته سوي ده چي أي بندګانو کله چي زماعبادت کوئ نوستاسي باطن اوزړه بايد وماته داډول متوجه وي لکه ماچي په سترګووينئ چي ودغه قسم عبادت ته په شريعت کښي احسان ويل کيږي له خدايه جل جلاله سره دريمه لارښوونه په دي ايت مبارک کښي موږ ته داسوي ده چي أي بندګانو دبندګي اوعبادت لائق به يواځي مابولئ بل څوک به لائق دعبادت نه بولئ اوکله چي ماته عبادت کوي نو هغه به خالص زمالپاره کوي ،رياواونمايش وخلګوته به زما له عبادت سره نه ګډوئ اوخپل عبادت به له هرقسمه شرکه که خفي وي، که جلي وي پاک ساتئ اوکله چي عبادت کوئ نوبايد دغه عبادت سبب دعُجب اودمغرورئ دخپلوځانولپاره ونه ګرځوئ اوهم په دي ايت کښي الله جل جلاله داسي لارښوونه راته کړيده چي أي بندګانو کله چي له ما يوحاجت غواړئ نو بايد دحاجت تر غوښتني له مخه يو قسم طاعت اوبندګي وماته دواسطي اووسيلي په ډول وکړئ اوهمداسي لارښوونه الله پاک راته کړي ده چي حقيقي مددګار اوکومک دررسونکي بايد ما وګڼۍ اوپه هر مشکل کښي له ماڅخه کومک وغواړۍاوهم په دي ايت مبارک کښي داسي لارښوونه الله پاک موږ ته کړي ده چي تر انفرادي عبادت اوتر انفرادي غوښتني زماپه دربار کښي اجتماعي عبادت لکه دجمعي لمونځ اوپه جمعه واري له ماڅخه ديوښي سوال کول زيات معتبر دئ .

علمي تحقيق

سوال = ددغه مبارک ايت له ماقبل سره چي د مالک يوم الدين کلمه ده څه قسم تعلق اومناسبت سته جواب = ددواړو ايتو اول جزءونه چي دمالک اواياک لفظونه دي په مدلول کښي سره متحد دي چي خداي پاک دئ اودنعبد کلمه له اول جزء سره دماقبل مختلف مناسبتو نه لري، اول مناسبت يي مناسبت دمعلول دئ له علت سره څکه چي مالکيت داللہ تعالي موږلره علت دئ دعبادت زموږ الله پاک لره ، دوهم مناسبت يي مناسبت دعبادت دئ له معبود سره ، دريم مناسبت يي مناسبت دفعل دئ له مقصود سره دفعل ،څلرم مناسبت يي مناسبت دفعل دئ له مُجازي سره پردغه فعل باندي اومناسبت دنعبد له يوم الدين سره دادئ چي يوم الدين وخت دئ د حصول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دثمرو دعبادت سوال = مخکښي الله پاک له خپله مقدسه ذاته دغائب په الفاظو تعبير کړئ ؤ اودلته يي داياک په لفظ دخپل ځان څخه تعبير وکړ نوپه دي بدلون کښي مقصد څه دئ جواب = مقصد په دي کښي دادئ چي په کلام کښي التفات راسي سوال = التفات وڅه ته ويل کيږي جواب = ځني وايي چي التفات دادئ چي په مقام دخطاب کښي دغائب په صيغه سره تعبير وسي يادډي عکس وسي اويا په مقام دتکلم کښي دغائب په صيغه سره تعبير وسي يايي عکس وسي يا په مقام دتکلم کښي دمخاطب په صيغه تعبير وسي يايي عکس وسي عام له دي که يواري په بله طريقه تعبير سوئ وي اوکه نه اومشهور دادئ چي التفات ودي ته ويل کيږي چي يواري له يوچا په يوه طريقه سره تعبير وسي اوبيا په بله طريقه تعبيرورڅخه وکړسي، په مذکوره ايت کښي په دواړومذهبو التفات موجود دئ سوال = دالتفات عامه نکته کومه نکته ده اودلته په دي مبارک ايت کښي چي التفات راغلی دئ نو په دغه التفات کښي خاصه نکته کومه يوه ده جواب = دالتفات عامه نکته چي په هرالتفات کښي بايد موجوده وي هغه تطريه دنشاط دسامع ده يعني تازه کول دشوق دسامع اوکوم التفات چي په دغه مبارک ايت کښي راغلي دئ نو ترهغه پوري خاصه نکته داده چي الله پاک بندګانوته ددي التفات له لاري دالارښوونه کوي چي زماحمد اوشکر اوزما ذکر چي تاسي کوئ هغه بايد په دي ډول وي چي وار په وارمو ماته دونه رانژدي کوي چي اخيرله ماسره دحضور اومشاهدي ومقام ته ورسيږئ . سوال =داياک لفظ خو مفعول دنعبد دئ مفعول خو له فعله وروسته ذکر کيږي دلته يي تقديم دڅه نکتي لپاره سوي دئ . جواب = په دي کښي ډيري نکتي دي اوله نکته افاده د حصر اواختصاص ده ځکه که اياک له نعبدڅخه وروسته ذکر سوي واي نومعني به داسي کيدله چي (نعبد) عبادت کوو موږ اياک تالره اواوس چي اياک پر نعبد رامخکښي سوي ده نو معني يي داسي کيږي اياک خاص تالره يعني نه بل چالره(نعبد) عبادت کوو موږ ،دوهمه نکته په تقديم داياک کښي تعريض دئ ومشرکانو ته چي هغوی دبتانو عبادت هم کاوه ، دريمه نکته پکښي داده چي تقديم راسي دهغه چي هغه په وجود کښي له مخه دئ هم ترعابد اوهم تر عبادت دده په اعتبار دذات نو به وضع اوطبع سره موافق سي ، څلرمه نکته پکښي داده چي عبادت کوونکي ته له اوله وهلته اګاهي ورکړه سي پر دي باندي چي معبود ستا الله جل جلاله دئ ، پنځمه نکته پکښي داده چي عابد ته تنبيه ورکړه سي پر دي باندي چي په وخت دعبادت کښي دَيْ بايد هم په ظاهر کښي اوهم په باطن کښي والله پاک ته متوجه وي اوحضور يې برابر وي اودخداي پاک په تعظيم کښي کاهلي اوسستي بايد ورڅخه ونسي اونه دده زړه اوباطن له خدايه اوله عبادته دده څخه پرته په يوه اوبل شي مشغول سي، اوشپږمه نکته پکښي داده چه اهتمام راسي په هغه شي چي هغه تر هرڅه ومؤمنانو ته مهم دئ په هر حال کښي خاص بيا په حال کښي دعبادت چي هغه عبارت دئ له ذکره دخدايه ، اومه نکته پکښي داده چه دفعه دوسوسو دشيطان راسي ، اتمه نکته پکښي داده چي له اوله وهلته تصريح راسي پر دي باندي چه دغه عبادت الله پاک لره دئ ، نهمه نکته پکښي داده چي عبادت کونکي اګاه سي پر دي خبره باندي چه نظردده ومعبود خپل ته په وخت دعبادت کښي اولا اوبالذات وي اووعبادت ته يي نظر بايد له دي حيثه وي چي دغه عبادت يو نسبت دئ دده اودالله تعالي په منځ کښي . پوسه چي لفظ د(نعبد) جوړ سوی دئ له عبادت څخه عبادت په اصل کښي ودي ته ويل کيږي چه يوڅوک

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اخيره درجه کښي اظهار دذلت اودعجز خپل په خپل اختيار سره ويوچاته وکړي لپاره ددي چه په اخيره درجه کښي عظمت اولويي دهغه چاښکاره کړي ،کله چي دعبا دت په معني پوه سوي نو اوس په دي پوه سه چي دعبادت لايق هغه څوک دئ چه عبادت کوونکې ترهغه لوي اوبالا ترمنعم يعني نعمت ورکونکئ نه لري اوهغه له الله پاک څخه ماسوي بل څوک نسته ځکه وهيچاته هغه ډول نعمتونه چي الله پاک ورکړي دي اوورکوونکې يي دئ بل هيڅوک نسواي ورکولاي نونتيجه داسوه چي لايق دعبادت ماسوي له الله تعالي بل هيڅوک نسته نوځکه به موږ داسي وايو چي(اياک نعبد) يعني خاص تالره خدايه عبادت کوو نه بل چالره ،. پو سه چي عبادت کله په معني دطاعت راځي لکه په دي قول کښي (لاتعبدواالشيطان)اوکله په معني ددعاراځي لکه په دي قول دخداي تعالي کښي (ان الذين يستکبرون عن عبادتي) اوکله په معني د توحيد راځي لکه په دي قول دخداي پاک کښي (وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون) . سوال = څه وجه ده چي د (نعبد)لفظ دمتکلم مع الغير په صيغه سره ويل سوئ دئ سره له دي چي هر لمونځ کونکې په لمانځه کښي سورت فاتحه وايي اوهر لمونځ کونکي خو يو نفر وي .جواب = په دي کښي ډير اسرار دي اول سر دادئ چي لمونځ کونکي سره له دي چي يوسړي دئ اوداسي ووايي چي اياک نعبد نوګواکي ده وخداي پاک ته داعذر اوعجز وړاندي کړ چي خداي پاکه زه قاصر يم اوعبادت مي قاصر دئ ددي وړ نه دئ چي تنهايي وتاته وړاندي کړم نوزه عبادت خپل په ضمن کښي دعبادت دنوروعبادت کونکيو درته ذکر کوم . او خپل ځان په حيث د عبادت کونکي دنورو عبادت کونکيو په جمله کښي درته عرضه وم چي ددوئ دعبادت په طفيل ځما عبادت هم قبول کړي اوددوئ دمنظوريدو په ترڅ کښي زه هم منظور سم.

شنيدم که درروزاميد وبيم ــــ بدان را به نيکا ن ببخشد کريم ، بدان را در اقبال نيکان زيند ،

وګر نه بدان اهل نيکي نيند، اودوهم سِر دادئ چي لمونځ کونکي يوه اندازه له دروغ ويلو وساتل سي ځکه چي دی په لمانځه کښي مثلا داسي ووائي چه اياک اعبد يعني خاص تالره عبادت کوم اوپه عين حال کښي دغه لمونځ کونکئ دريا په مرض مبتلا وي اوددنيوي منافعو په طمع هميشه واهل ددنيا ته سر کښته کونکئ وي نو سخت کاذب بلل کيږي اوچي عبادت خپل په جمله کښي دعباداتو دصادقينو ذکر کړي نو څه قدر به صادق وبلل سي . دري يم سِر دادئ چه و بندګانو ته تنبيه ورکوله سي چي تاسي ټول بايد په دي کښي سره متفق ياست چي هر يوخاص دالله تعالي عبادت کونکې وي اوعبادت دالله تعالي بايد ستاسي مابه الاشتراک وي ، اوڅلرم سِر په دي کښي اشاره ده وبندګانو ته ددي چي لمونځونه بايد په جماعت سره ادا کوئ ، اوپنځم سِر په دي کښي دادئ چي حفظه اوکرام کاتبين ملکو ته هم شامل سي ،اوشپږم سِر په دي کښي دادئ چي الله تعالي بنده ته ددي اشاره کوي چي که دي زما عبادت کاوه نو دلوړ عظمت والا به وګرزي چي ته به تنها دپوره ډلي په سريي ، ولي نعبد تر نستعين له مخه ذکر سو

سوال = په څه وجه الله پاک دعبادت ذکر پر استعانت له مخه کړي دئ . جواب = ددي کار مفسرينو رحمهم الله ډيري وجهي بيان کړي دي ، اوله وجه داده چي که دنعبد جمله راوروسته سوي واي نو بيابه داياتو داخيري حرفونو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سجع نه واي برابره سوي ، دوهمه وجه داده چي نستعين دعاده اودعاهلته ښه قبليږي چي دوسيلي په ډول يو طاعت اوبندگي له مخه تر دعا وکړه سي ، دريمه وجه داده چي عبادت هغه شي دئ چي الله پاک يي له موږ څخه غواړي اوپه نستعين کښي څموږ غوښتنه درج ده نو پکارده چي غوښتنه دالله جل جلاله له مخه سي پر غوښتنه څموږ اوداسي هم نوري ډيري وجهي سته (واياک نستعين) پوسه چي نستعين له استعانت څخه مشتق دئ استعانت طلب دمعونت اودکومک ته ويل کيږي اوکومک پرڅلورقسمه دئ اول قسم يي دادئ چي الله پاک پر کار باندي قدرت وبنده ته ورکړي دوهم قسم يي دادئ چي کار ورته اسانه کړي اواسانه يي په خيال کښي ورولي ،دريم قسم يي دادئ چي وکار ته يي ورنږدي کړي ،څلرم قسم يي دادئ چي پر کار يي باعث کړي اوشايق اوراغب يي کړي وکار ته مثلا دعقل اوشعور اودلاسو اوپښو ورکو ل وبنده ته له اول قسم کومک څخه دئ اوفراغت دزړه ورکول اوموانع دکار ورڅخه لري کول له دوهم قسم څخه دئ اود کار مينه دبنده په زړه کښي پيداکول اوکا ر دبنده په نظر کښي ښائسته وروستل اودکار لذت اوخوند په ده کښي پيداکول له دريم قسم څخه دئ اويومرشد اولارښوونکئ ورته پيداکول چي هر ساعت وده ته پند اونصيحت کوي اوپر کار دعبادت ترغيب اوباعثتوب ورکوي له څلرم قسم څخه دئ ، پو سه چي مقصود له اياک نستعين څخه ياطلب دکومک دئ په عبادت کښي نوبه معني داسي شي چي خاص له تاڅخه أي خدايه طلب دکومک کوو په عبادت ستا کښي اويامقصود ورڅخه طلب دکومک دئ په ټولو روا کارو کښي نوبه معني داسي شي واياک اوخاص له تا څخه نستعين طلب دکومک کوو په ټولو کارو کښي يعني هغه کارونه چي رواودخير کارونه دي

اِهْدِِراوښيه نَا موږ ته الصِرَاطَ لار الْمُسْتَقِيْمَ سيده برابره يايي داسي معني وکړي اهد روان کړه نا مو ږ الصراط پر لار المستقيم برابره باندي يايي داسي معني وکړئ اهد بوزه نا موږ الصراط پرلار المستقيم برابره باندي ، پوسه چي يو ښوونه ده دلاري حقي او يو رسول ولاري حقي ته دي او يو روانول يابيول پر لار حقه باندي دئ که مقصود ښوونه دلاري حقي وه نواهدنا الي الصراط المستقيم ويل کيږي اوکه مقصود رسول ولاري حقي ته وو نواهدنا للصراط المستقيم ويل کيږي اوکه مقصود بيول ياروانول پرلارحقه وونو اهدنا الصراط المستقيم ويل کيږي دغه ډول شاه عبد العزيز قدس سره په خپل تفسير کښي ذکر کړي دي سره له لږ اضافه توبه زما په بيان کښي، نودلته که اوله معني مراد سي نوتقديردالي به ورسره ملاحظه کيږي اوکه دوهمه معني مراد شي نوتقدير دلام جاره به ورسره ملاحظه کيږي اوکه دريمه اويا څلرمه معني مرادسي نو بيا ملا حظه دتقدير دحرف جرنه کيږي سوال = ددي مبارک ايت له مخکښي ايت سره څه مناسبت دئ؟ جواب = دغه مبارک ايت دمخکني ايت دواياک نستعين له جملي سره تړلي دئ په دي ډول چي زموږ له خوا داوويل سي چي واياک نستعين يعني اوخاص له تا څخه معونت غواړو نوگويا دالله تعالي له طرفه داسي راته وويل سوو چي په څه ډول زه کومک اومعونت درسره وکړم نوموږ دخپل رب په جواب کښي داعرض وړاندي کوو چي داسي کومک راسره وکړه چي دحق پرلارباندي موږ محکم اوثابت ولره ،سوال = هر لمونځ کونکي دلمانځه په هررکعت کښې سورت فاتحه وايي نودَئْ چي داووايي چي موږ ته هدايت وکړه دصراط مستقيم نوداخو ده دداسي شي غوښتنه وکړه چي هغه وده ته ورکړسوي دئ څکه دَيْ چي لمونځ کوي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوخو مسلمان دئ نودصراط مستقیم کوم چي دین داسلام دئ هدایت خو حتماً ورته سوی دئ جواب = ددي سوال مختلف جوابونه سته اول جواب دادئ چي مرتبي دقرب اونزدیکت دبنده والله پاک ته بیشماره دي نولمونځ کوونکئ چي په هره مرتبه کښي وي نودَي سوال دهدایت دهغه صراط مستقیم کوي چي وهغه ته لاهنوز دَي نه دئ وررسیدلی دوهم جواب دادئ چي مقصود له دغه سواله څخه ثبات اوټینګوالي پر صراط مستقیم دئ تر مرګه پوري اوداسي نور جوابونه هم سته خودغه هغه بیخي عمده جوابونه دي،سوال = دمفعول ضمیرکوم چي په اهدنا کښي دجمع په لفظ سره راوړل سوئ دئ په دي کښي څه حکمت دئ ، جواب = یوحکمت دادئ چي دنعبد اودنستعین له صیغوسره موافق سي ځکه هغه هم دجمع لفظونه دي اودوهم حکمت دادئ چي په جمع واري سره دعاښه مقبوله ګرزي دریم حکمت دادئ چي یوانسان لکه چي دځان وهدایت ته مجبور دئ داړول دخپل ماحول دخلګو وهدایت ته هم مجبور دئ ځکه یوه خوداوجه ده چي کله یوانسان پر سمه لار روان وي اونوربي لاري وي نودغه انسان په دغه بي لاري ټولنه اوجامعه کښي له سختو کړاوو اوستونځو سره مخامخ ګرزي اوبله داوجه هم ده چي هر انسان لکه چي دخپل ځان پر اصلاح مکلف دئ همدارنګه پر امر بالمعروف اونهي عن المنکر هم مکلف دئ نو په دي وجه هر مسلمان ته ضرور دئ چي دنورو دهدایت سوال هم کوي په دي وجه چي دامر بالمعروف له ستونځو څخه تر یوحده پوري خلاص سي . سوال = هدایت پر څو قسمه دئ جواب = هدایت بي حسابه نوعي لري خوسره له دي په شپږو جنسوکښي حصر دئ اول هدایت هدایت الهامي دئ په ابتداء کښي دولادت دوهم هدایت هدایت الهامي دئ وروسته له دي چي انسان وسِن دتمیز ته ورسیږي دریم هدایت په ذریعه دوحي دئ څلرم هدایت په ذریعه دصادقو خو بو دئ پنځم هدایت په ذریعه دفراست دئ شپږم هدایت په ذریعه دکشف دئ اوم هدایت په ذریعه دحواسو دئ اتم هدایت په ذریعه دعقل دئ نهم هدایت په ذریعه ددلائلو دئ لسم هدایت په واسطه درسولانو اوپه واسطه دانزال دکتابو دئ اخیري هدایت بیا پر دوه قسمه دئ یوعام دئ اوبل خاص دئ عام بیا پر دوه قسمه دئ یو تبیاني دئ بل توفیقي دئ خاص بیا پر دري قسمه دئ یومن الله دئ بل الي الله دئ بل بالله دئ ، دذکر سویو اقسامو تفصیل ، پوسه چي کله یو کوچني ځنګه له موره پیداسي نو الله پاک ده ته داښوونه مثلا وکړي چي کله وږي سي نوژاړه چي موردي په دي پوسي چي ته وږی سوی‌یي اودارنګه ددي ښوونه ورته کوي چي دي باید په څه رقم دمور تی ورودي دغه ته هدایت الهامي په حال دطفولیت کښي ویل کیږي اوکله چي و یوه صالح انسان ته ویو ولي ته دخداي پاک دیوي خبري معلومات په زړه کښي خداي پاک ورواچوي نوودي ته هدایت الهامي وروسته له سِنه دتمیزه ویل کیږي چي ودي ته وحي عرفاني هم ویله کیږي اوکله دوحي فطري له لاري ویوه حیوان ته الله پاک دیوه کار نقشه معلومه کړي لکه دعسلوومچمچیو ته اولکه عنکبوت ته ودغه قسم ته هدایت فطري ویل کیږي اوکله یوه انسان ته عام له دي که کافر وي اوکه مسلمان وي دیوه شي دجوړولو نقشه په ذهن کښي ورواچوي لکه دتیاري (جهاز) اویا دموټر یاداسي دنورو شیانودجوړه ولو نقشي چي اول واري الله پاک دځینو انسانانو په ذهنو کښي ورواچولي چي ودغه قسم ته هدایت ایجادي ویل کیږي اوکله داعلام بالشرائع له لاري الله تعالي یوچاته هدایت وکړي چي ودي ته هدایت په واسطه دوحي شرعي ویل کیږي دغه قسم هدایت تر نبیانو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورسولانو پوري خاص دئ اوکله دخوب ليدلو په ذريعه الله پاک يوڅوک په يو شي خبر کړي ودي ته هدايت په واسطه دخوب ويل کيږي خو نسبت ونبي اوورسول ته حکم دوحي لري اوکله دفراست له لاري الله پاک چاته هدايت وفرمايي چي ودي ته هدايت په واسطه دفراست ويل کيږي اوکوم معلوما ت چي انسان ته دظاهري حواسو په واسطه کيږي لکه دسترګو ليدل دغوږ اوريدل په پَزه ديو شي بويه ول په خوله ژبه ديوه شي څکل په مسه کولو ديوه شي دګرم والي يايخوالي مثلا معلومه ول اودارنګه دباطني حواسو په واسطه ديوه شي معلومول ودي ته هدايت په ذريعه دحواسو ويل کيږي همدارنګه الله پاک چي وانسانانو ته عقل ورکړی دئ اودوی ته دهمدغه عقل په ذريعه دحقائقو معلوماتونه کيږي ودي ته هدايت په ذريعه دعقل ويل کيږي اوکوم دليلونه چي الله پاک پرخپل ذات اوپر خپلو صفاتو باندي پيداکړي دي لکه مخلوقات چي هر شي په مخلوقاتو کښي دلالت کوي پر ذات اوپر صفاتو دخداي پاک باندي و دي ته هدايت په واسطه ددلائلوويل کيږي اوهمداراز پيغمبران نبيان اورسولان چي الله پاک وانسانانو ته راليږي دي اوددوئ په سبب انسان حق اوباطل معلومه وي ودي ته هدايت په توسط دپيغمبر ويل کيږي اوکومه لارښوونه چي الله پاک يي په واسطه دخپل نازل سويو کتابو وبندګانو ته کوي لکه وموږ ته چي يې په واسطه دقران کريم کړيده ودي ته هدايت په واسطه دکتابو ويل کيږي اوکوم هدايت چي په واسطه دهغو معجزو وو چي دنبيانو په لاس وخلګوته ښکاره سوي وي وهغه ته هدايت بالمعجزات ويل کيږي دانبيا وو اوکتابو په ذريعه عام هدايت دادئ چي دخير اودشر لار الله پاک وموږ ته ښکاره کړي ده په دغه عام هدايت کښي بيا تبياني هدايت دادئ چي الله پاک هغه څه چي نبي اورسول دخداي پاک له طرفه وموږ ته راوړي دي اوهغه څه چي دخداي پاک په کتاب کښي دي ويوچاته داسي ښکاره کړي چي هيڅ شک اوشبهه دده په زړه کښي نسي پاته اوکامل اوپوخ يقين باندي ورته حاصل شي اوتوفيقي هدايت ودي ته ويل کيږي چي الله پاک وبنده ته پر دغه هدايت باندي دکامل اوټينګ عمل توفيق ورکړي اوخاص هدايت دادئ چي دنبي ياولي په واسطه الله جل جلاله يوقسم نور ديوه سړي پرمدرکه قوه باندي وځلوي چي په نتيجه کښي ددي حقائق په واقعي توګه ودته منکشف سي اودغه خاص هدايت به يامن الله وي کوم چي په دغه قول دخداي پاک سره اشاره ورته سويده (قُلْ اِنَّ هُدَى اللهِ هُوَالْهُدَي) اويابه الي الله وي کوم چي په دغه قول دخداي پاک کښي اشاره ورته سويده (اِنيِّ ذَاهِبٌ اِلَي رَبيِّ سَيَهْدِينِ) اويابه بالله وي کوم چي په دغه قول کښي درسول عليه السلام اشاره ورته سويده (لوْلَاالله مَااهْتَدَيْنَا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اول ا يت څخه تراتم آيت پوري مصحح اومکمل

پاره الم / سورة البقره

تفسير سور ة بقره:

پوسه چي د قرآن کريم سورتونه دوه قسمه دي ـ اول مَکِي سورتونه دي ، دوهم مَدَنيِ سورتونه دي . پر اصح قول مکي سورتونه هغه دي چي د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم تر هجرت کول له مَکي مکرمې څخه و مدينې منورې ته له مخه نازل سوي دي . او مَدَني سورتونه هغه دي چي له هجرت څخه وروسته نازل سويدي.

د بقرې سورت له مَدَنيِ سورتو څخه دئ ،دغه مبارک سورت دبقرې سورت ځکه بولي چي بَقَرَه په عربي زبان کښې و غوا ته ويل کيږي ، اوپه دې سورت کښي د بني اسرائيلو د يوې غوا يوه ډيره له عبرت څخه ډکه نادره قصه راځي . نو ځکه دغه مبارک سورت په همدې نامه سره نامداره سوئ دئ.

دغه مبارک سورت نور ټول په مدينه کښي نازل سوئ دئ ،ماسوی له دوه سوه اويواتيايم (۲۸۱) آيت څخه ،چي په مِنی کي په حجة الوداع کي نازل سويدئ . ددغه سورت (۲۸٦) اياتونه دي ،څلويښت (۴۰)يې رکوع گاني دي . او د المطففين د سورت څخه وروسته نازل سويدئ ، په تلاوت کي دوهم سورت دئ . ځکه اول سورت په تلاوت کي د فاتحې سورت دئ . او په نزول کي اوه اتيايم (۸۷) سورت دئ ، يعني شپږ اتيا ،۸٦ ـ سورتونه له مخه نازل سوي وو . أوه اتيايم سورت همدغه سورت ؤ ،چي پر رسول باندي - صلی الله عليه وسلم- نازل سو .

لفظي ترجمه.

(الـم) خداي پاک عالم دئ په معني اوپه مطلب ددي لفظ يا معني ددي لفظ پټ سردي دخداي پاک اودرسول حضرت محمد صلي الله عليه وسلم په منځ کښي ، (ذالک) دا(الکتاب) کتاب يعني داقران کريم (لا) نسته (رَيبَ) هيڅ شک (فيِ) په (هِ) ده کښي ، يعني په دغه کتاب کښي چي قران کريم دئ هيڅ شک نسته په دې معنی په دغه کتاب، قرآن کريم کښي هيڅ شک نسته ،چي د خدائ جل جلاله کلام دئ ، او د خدائ پاک له طرفه پر حضرت محمد ـ صلی الله عليه وسلم ـ باندي نازل سوئ دئ او ټولي خبري ،او مضمونونه يې حق دي او دکفارودغه ټولی خبری چی ددغه قران په باره کښی يې کوي باطلی اوددوی‌پرکفر،عناداوپرتعصب باندی بنادی .. (هُدی) لار ښوونه ده ، يا لارښوونکئ دئ يعني دغه کتاب (لِلمتقين) پرهيزگارانولره ، يعني لکه څرنگه چي دغه قرآن کريم بې شک او شبهې داالله پاک کتاب دئ ، پر حضرت محمد ـ صلی الله عليه وسلم ـ نازل سوئ دئ ، او ټولي خبري يې حقي دي . دغه رنگه دا قرآن هدايت کونکئ ، او دسمي لاري ښوونکئ هم دئ پرهيزگارانو لره .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل اوعلمي خبري (الم)

ّ پوسه چي ددغي مباركي كلمې په شان چي كومي كلمي دسورتو په اول كي راځي لكه (الم ،الر وغيرهما،ودغو ته مُتَشابِهَات او يا حروف مُقَطعَه ، يا مُقَطعات قرآنيه ويل كيږي . كه څه هم دغه كلمي هره يوه اسم ده ځكه مثلاً په الف لام ميم كښي الف اولام ميم هريو ديوه معلوم حرف نوم دئ خوحروف په دي وجه ورته ويل كيږي چي دمتقدمينوپه اصطلاح كښي دحرف اطلاق پراسم اوفعل اوحرف دروسرو باندي كيږي اومقطعه په دي وجه ورته ويل كيږي چي هرتوري په تقطيع سره يعني په پريكړون سره له هغه بل حرفه څخه ويل كيږي اومتشابهات په دي وجه ورته ويل كيږي چي ددوی معني ګاني پوشيده اوپټي دي اوقرانيه په دي وجه ورته ويل كيږي چي دقران دسورتو په سروكښي راغلي دي

همدارنګه پوسه چي په دغوكلموكښي علماؤرحمهم الله سخت اختلاف كړئ دئ ،

په دي ډول چي ايا پرته ،سوی له الله (جل جلاله)څخه بل څوک د دغو كلمو په معنی ګانو عالم كيداۍ سي اوكه يا ، او كه عالم كيداۍ سي نو بيا تنها د خداۍ پاک رسول د دغو كلمو په معنی پوهيدئ ،اوكه له رسول - صلی الله عليه وسلم- څخه پرته بل چا ته هم د دغو كلمو پر معنی ګانو علم حاصليدلاۍ سي ، او كه حاصليدلاۍ سي نو بيا يې معنی ګاني څه دي ؟ . دغه ټول اختلافونه ذكر كول موږ له اصلي مقصد څخه وروسته كوي فقط هغه بيان په دې باب ذكر كوم كوم چي د امام الهمام ابو حنيفه رحمه الله تعالی د مذهب مفسرينو غوره كړيدئ.

هغه بيان داداۍ چي ځيني علماء ځموږ د مذهب وايي چي : د دغو كلمو معنی له خداۍ پاک څخه بغير و بل هيچا ته نه ده معلومه . او ځيني علماء وايي چي و رسول ته هم د دغو كلمو پر معنی باندي علم حاصل ؤ ، او معنی ګاني د دغو كلمو ، د خداۍ پاک او حضرت محمد - صلی الله عليه وسلم- په منځ كښي پټ رازونه ؤ ، چي جبرئيل عليه السلام ته هم په هغوۍ باندي علم نه ؤ حاصل.

ځموږ په مذهبي علماؤ كي د ځينو له قوله څخه ، اول قول بهتر معلوميږي .. او له خلفاووراشدينو څخه هم د اول قول مطابق روايت راغلئ دئ . او د بعضو علماوو له قوله ، د دوهم قول بهتروالئ معلوميږي . بهرحال د اول قول مطابق چي الم ووايې نو به دا ډول وايې الله پاک عالم دئ

په معنی د دې ، يعني د (الـــمّ).

او د دوهم قول مطابق چي (الم)و وايې ، نو به داسي وايې ، معنی ددي كلمي پټ سرد‌ئ د خداۍ اود رسول په منځ كښي ، هر ډول چي په دغودووډولوكښي و وايې صحيح دئ .

عرفاني فايده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي ددغومقطعه حروفو په دي شرط چي مکررپه دوی کښي حذف کړه سي ټول تعداد څوارلس یادیارلس دي په دي شرحه (الم ــ المص ــ الر ــ المراــ کهیعص ــ طه ــ طسم ــ طس ــ یس ــ ص ــ حمعسق ــ ق ــ ن)

اوشاه عبدالعزیزرحمه الله فرمایلي دي چي سورت بقره له جملي څخه دهغو نهه ویشتوسورتوڅخه دئ کوم چي دهغوی ابتداء په حروفومقطعه ؤ سره سویده اودغه حروف مقطعه په دي شرط چي مکررحرفونه ورڅخه حذف کړه سي ټول څورلس حرفونه دي په دي ډول، الف، لام ،میم ، صاد، را، کاف، ها ،یا ،عین ، طا ،سین، حا، قاف، نون ، انتهی ماقال.

همدارنگه پوسه چي په دغو ذکرسویو حروفوکښي ودغولاندی اسماء الهیه ؤ ته اشاره راغلي ده خو نه په دي معني چي دغه حروف له دغواسماء الهیه ؤ څخه رامختصرسوي دي بلکي په دي معني چي دغه حروف په دغواسماء الهیه ؤکښي موجوددي، هغه اسماء الهیه دادئ:

)یاالله جل جلاله یااحد جل جلاله یااخرجل جلاله ، یالطیف جل جلاله ، یا ملک جل جلاله ، یا مبدئ جل جلاله ، یا معید جل جلاله، یا محیي جل جلاله ، یا ممیت جل جلاله ، یاماجد جل جلاله ، یا مقتدر جل جلاله ، یا مؤخر جل جلاله ، یا منتقم جل جلاله، یا متعال جل جلاله، یا مالک الملک جل جلاله، یا مقسط جل جلاله، یا مغني جل جلاله، یامعطي جل جلاله ، یا مانع جل جلاله،یا صمد جل جلاله، یا صبور جل جلاله، یا رحمن جل جلاله، یا رحیم جل جلاله یا رزاق جل جلاله ، یارافع جل جلاله، یارقیب جل جلاله، یارؤف جل جلاله، یا رشید جل جلاله، یا کبیر جل جلاله ،یا کریم جل جلاله، یا هادي جل جلاله، یا عزیز جل جلاله، یاعدل جل جلاله، یا عظیم جل جلاله، یا علي جل جلاله، یاعفو جل جلاله، یا سلام جل جلاله، یا سمیع جل جلاله ، یا حلیم جل جلاله، یا حفیظ جل جلاله، یا حسیب جل جلاله، یار حیم جل جلاله، یا حق جل جلاله، یا حمید جل جلاله، یا حي جل جلاله، یا قادر جل جلاله، یا قیوم جل جلاله، یا قوي جل جلاله، یاقهار جل جلاله، یاحسیب جل جلاله، یاقدوس جل جلاله، یا نور جل جلاله، یا نافع جل جلاله، یاطیب جل جلاله (

دغه مذکورحروف مقطعه غیرمکرره سره له دغوالهي نومو دپاره دحل دمشکلاتو چي دري ورځي پرلپسي وویل سي او په دغودریوورځوکښي وشپږسوه دري نوي(٦٩٣) واره ته يې دویلو شمیر ورسیږي نو دایوډیر مجرب عمل دئ.

)ذالک الکتاب (

پوسه چي د(ذالک الکتاب) دمبارکو دووکلمولفظي ترجمه په دري ډوله کیدلای سي دوه ډوله ترجمه يې پردي تقدیرده چي ذالک مبتداء سي اوالکتاب يې خبرسي په دغه تقدیرکښی بیادوه احتماله دی اول احتمال دادی چي دذالک په لفظ سره وهغه ته اشاره وکړه سی کوم چي له رسول علیه السلام سره ئی ددغوایاتو ترنازلولوډیرړومبی دانزال وعده الله پاک کړئی وه اودوهم احتمال دادی چي په ذالک سره وهغه ته اشاره وکړه سی کوم چي په تورات اوپه انجیل کښی الله پاک دهغه دنازلولو وعده فرمایلی وه چي تفصیل به ددواړواحتمالودرته راسی ، اودریم ډول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترجمه يې پردي تقديره چي ذالک موصوف يا مبدل منه سي اوالکتاب يې صفت يابدل سي مجموع مبتدا سی او(لاريب الخ)ئی خبرسی چي دغه دري سره ډولونه په دي شرحه درته ذکروم.

اول ، (ذٰلِکَ) هغه چي وعده يي سوي وه له تاسره دنازليدو (الْکِتَابُ) دغه کتاب دئ يعني کوم چي ته يې وخلگوته وايې، دوهم (ذلک) هغه چه وعده يي سوي وه دنازليدوله پخواځخه لا ـ يعني په تورات کښي کوم چي پرموسي عليه السلام نازل سوي دئ او په انجيل کښي کوم چي پرعيسي عليه السلام نازل سوي دئ (الْکِتَابُ) دغه کتاب دئ ـــ يعني هغه دغه قران کريم دئ چه ته يي وخلگوته وايي اوځني يي مني اوعمل په کوي اوځني يي نه مني سحرجادواوياشعريي بولي . پوسه چه په تورات کښي اوپه انجيل کښي ددي وعده الله پاک کړي وه چه دغه قران کريم به په خپل وخت کښي پر حضرت محمدصلي الله عليه وسلم نازلوي لکه چه له حضرت کعب څخه روايت دئ چه ده وخلگوته وفرمايل .

)عليْکُم ْبِالْقُرْاٰنِ فَاِنّهُ فَهْمُ الْعَقْلِ وَنُوْرُالْحِکْمَةِ وَيَنَابِيْعُ الْعِلْمِ وَاَحْدَثُ الْکُتُبِ بِالْلّٰهِ عَهْدًاوَقَالَ فِي التَّوْرَاةِ يَامُحَمَّدُ اِنِّي مُنَزِّلٌ عَلَيْکَ تَوْرَ ةً حَدِيْثاً تُفْتَحُ بِهَااَعْيُنًاعُمْياًوَاٰذَانًاصُمًّاوَقُلُوْباًغُلْفاً(

يعني اي خلگولازم سي له دغه قران کريم سره يعني هم عمل په کوي اوهم يي تلاوت کوي اوهم يي زده کوي په خپله اوهم يي ونورو ته ورزده کوي ځکه چه دغه قران کريم داسي مقدس کتاب دئ چه هم دانسان دعقل لپاره فهم دئ اوهم له حکمته ډک نوردئ اوهم دده مبارک اياتونه دعلم اودپوهي چيني دي اودالله جل جلاله ترنورو ټولوکتابويي تعلق له الله سره تازه اونوي دئ ځکه دخداي ج ترټولوکتابووروسته نازل سوي کتاب دئ اوالله پاک په تورات کښي له پخوالافرمايلي وو چه اي محمده بيشکه زه نازله وونکي يم پرتاباندي دداسي يوه نوي تورات يعني چه قران کريم دئ چه په هغه سره به خلاصيږي هغه سترگي دخلگوچه دحق له ليدلوړندي وي اوهم به په ده سره خلاصيږي هغه غوږونه دخلگوچه دحق له اوريدلوڅخه کاڼه وي اوهم به په ده سره خلاصيږي هغه زړونه دخلگوچه له حق څخه په پردوکښي وي يعني دده په وجه به خلگ داسي هدايت پيداکړي چه هم به دحق نښاني په سترگووينې اوهم به دحق خبري دقبول په ډول په غوږواوري اوهم به دده په وجه دخلگوله زړوڅخه دکفراودگناووپردي ليري سي اوددوئ دزړوسترگي به خلاصي سي نوبيا به حق حق بولي اوباطل به باطل بولي دارنگه په انجيل کښي هم الله پاک دقران کريم دنازلولوپرحضرت محمدصلي الله عليه وسلم باندي وعده کړي وه اودااراز الله پاک له رسول عليه السلام سره هم له مخه ترنازليدودسورت بقري پرده باندی دپاته قران پاک دنازلولو وعده کړي وه په دي قول سره چه الله پاک فرمايلي دي(اِنَاسَنُلْقِيْ عَلَيْکَ قَوْلاًثَقِيْلاً)ترجمه بيشکه موږ به ژرده چه وابه چوويعني نازل به کړوموږپرتاباندي قول دروندچه عبارت دئ له قران کريم څخه نوځکه ماذلک دلفظ په لفظي ترجمه کښي دوه ډوله تعبيرونه ذکر کړل دادواړه ډولونه پرهغه تقديردي چي ذالک الکتاب مبتداء اوخبرسي ، او دريم ډول ترجمه يې داده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ذالک) دا (الکِتاب) کتاب(لا ـ) نسته(ریب) هیڅ شک(فیه)په ده کښې یعني په دغه قرآن کریم کښې. تنبیه ، دغه ترجمه يې پردي تقدیر د ه چي د (الکتاب) لفظ له(ذالک) څخه بدل اویا يې صفت سي اومجموع مبتداء سي اولاریب فیه يې خبرسي ، پوسه چي دلته یوڅلورم ډول هم سته هغه دادئ چي په ذالک سره اشاره وقرانکریم ته وکړه سي اومبتداء سي او د(الکتاب) په لفظ کښي الف لام جنسي سي او د(ذالک) خبرسي نوبې ترجمه په دي ډول سي چي دغه قران جنس کتاب دئ یعني ګواکي له ده څخه پرته بل هیڅ کتاب نسته اومطلب به ورڅخه داسي چي په کتابوالي کښي ترده کامل کتاب نسته، سوال دذلک په لفظ سره اشاره وکوم شي ته ده ځکه دذلک لفظ خوداسي مشارالیه غواړي چه بعیدوي جواب په مشارالیه کښي دذلک ډېراحتمالونه دي خوله جملي دهغوڅخه زه هغه احتمالونه درته ذکرکوم چه هغه ډېرپه زړه پوري دي اول احتمال دادئ چه په ذلک سره وهغه کتاب ته اشاره ده چه په تورات اوپه انجیل کښي يي دنازلیدووعده سوي وه دوهم احتمال دادئ چه په ذلک سره اشاره ده وهغه کتاب ته چه وعده دنازلیدو يي له رسول علیه السلام سره په خواترنازلیدودسورت بقري سوي وه ددغودوواحتمالوتفصیل مخکي درته ذکرسودریم احتمال دادئ چه په ذلک سره اشاره ده ودغه حاضرقران کریم ته دغه حاضرقران کریم که څه هم بعیداولیري نه دئ بلکي قریب دئ خوپه ذلک سره چه اسم اشاره دبعیدده یادتعظیم له وجهي اشاره ورته سوي ده لکه چه علماؤدعلم بلاغت ذکرکړي دي چه کله کله وقریب شي ته په ذلک سره اشاره کیږي لپاره دښکاره کولودعظمت دهغه شي ځکه دغه قریب شي که څه هم دمکان په حیث نژدي وي خودمرتبي په اعتبارلوړاولیري وي نودغه لیري والي اولوړوالیدمرتبې دده داسي فرض کړل سي لکه لیري والي په مکان کښي نوپه ذلک سره اشاره ورته وسي اویاله دي وجهي په ذلک اشاره ورته سوي ده چه مشارالیه چه قران کریم دئ کله چه دخداي له لوري پررسول علیه السلام نازل کړسواوځموږپه حضورکښي وګرزیدی نوګواکي له اشاره کونکي څخه په ذلک سره چه الله پاک دئ رالیري کړسواوبعضي مفسرینوفرمایلي دي چه په ذلک سره اشاره ده وصراط مستقیم ته هغه صراط مستقیم چه په سورت فاتحه کښي ذکرسوي دئ بنا پردغه قول مناسبت دبقري دسورت دفاتحي له سورت سره په ډېره کامله وجه راځي پوسه چه په مشارالیه کښي دذلک یوشي بل هم ضروردئ هغه داچه محسوس به وي یعني لیدل کړکیدونکي به وي په سترګوسره اوحاضربه وي واشاره کونکي ته په وخت داشاري کښي دلته دذلک مشارالیه پرهرتقدیر له ذکرسویوتقدیروچه يي واخلي محسوس په سترګوسره نه دئ ددي سوال جواب په دي ډول دئ چه که څه هم حقیقة خوداسم اشاري په مشارالیه کښي محسوس والي دسترګوضروردئ خوکله کله په اسم اشاره سره اشاره کیږي وهغه شي ته چه محسوس والي يي محال وي اویامحسوس وي خوپه وخت داشاري کښي حاضرنه وي خودغه اشاره بنا پرمجازاواستعاره باندي ده په دي ډول چه دغه غیرمحسوس مشارالیه مشابه کړي په ذهن کښي له محسوس شي سره اویادغه مشارالیه چه په وخت داشاري کښي حاضرنه وي مشابه کړي په ذهن کښي له حاضرشي سره بیاهغه لفظ چه په مشبه به کښي مستعملیږي داستعاري په ډول په مشبه کښي مستعمل کړي نوپه دغه وخت کښي په اسم اشاره کښي استعاره مصرحه جوړیږي ،د(الکتاب)په لفظ کښي الف لام یاعهدخارجي دئ نوبه په دغه الف لام سره وهغه فردته دکتاب اشاره وسي چه پرمحمد صلي الله علیه وسلم نازل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوي دئ اوده وخلګوته وایه لکه چه لفظي ترجمه هم مادداغه صورت مطابق کړي ده اویا الف لام په الکتاب کښي جنسی دئ نوبه بیاظاهري ترجمه په دي ډول سي ذلک هغه قران چه پرتاباندي نازل سوي دئ اي رسوله یاذلک هغه قران چه دخداي پررسول باندي نازل سوي دئ اي خلګو الکتاب جنس کتاب دئ یعني ماسوي له ده بل کتاب نسته نوبه حصردمطلق کتاب راسي په قران کریم کښي خوحصرد جنس شي چه په یوشي کښي وکړل سي نو دغه په دوه ډوله دئ یوډول یي دادئ چه په نفس الامرکښي هم دغه جنس شي حصروي په دغه شي کښي بل ډول یي دادئ چه حصرددي جنس په دي شي کښي دمبالغي په ډول وکړل سی مرادورڅخه داوي چه دغه شي چه ماجنس شي په ده کښي حصرکړفرد کامل دهمدغه جنس دئ دلته چه جنس کتاب حصرسوي دئ په قران کریم کښي دغه حصرله دغه دوهم قسم څخه دئ ځکه چه په نفس الامرکښي خوکتاب حصرنه دئ په قران کریم کښي بلکي نورهم ډیرافرادلري (،لاَ رَيْبَ فِيْهِ). یعني نسته هیڅ شک په دغه کتاب کښي چه قران کریم دئ پوسه چه کلمه د(لا)دپاره دنفي دجنس ده اود(ریب) لفظ مبني پرفتحه دئ له وجهي ددي چه متضمن دئ حرف استغراق لره چه کلمه دمن ده ځکه تقدیردکلام داسي دئ لامن ریب یعني نسته هیڅ له یوشکه په دي قران کریم کښي او اسم دلادئ اود(فیه) لفظ په اعتباردمتعلق مقدرسره چه(ثابت) دئ خبردئ دلادپاره اَي (لاریب ثابتاً فیه) همدارنګه پوسه چي دریب لفظ په اصل کښي مصدردرَابَ دئ اومعني یي په اضطراب اوپه سرګرداني کښي اچول، ده اودریبة لفظ په معني داضطراب اودسرګردانئ ده بیادریب لفظ په معني دشک سره مشهورګرځیدلئ دئ ځکه چي شک سبب داضطراب اودبي اطمنانئ دنفس دئ، امام رازي فرمایلي دي چي دریب لفظ په معني کښي وشک ته ورنزدی ده مګردریب په معني کښي یوڅه زیاتوالئ سته هغه دادئ چي ریب ودي ته ویل کیږي چي پریوشي باندي دبدوګمان وکړسي مطلب دا چي ریب وظن سوء یعني ګمان دبدوته ویل کیږي لکه چي داسلام پیغمبرفرمایلي دي (دَعْ مَایُرِيْبُکَ اِلَي مَالاَ يُرِيْبُکَ) حدیث صحیح . یعني پریږده هرهغه شي چي اچوي تاپه بدګماني کښي وهغه شي ته،یعني اوځه وهغه شي ته چي هغه تاپه شک اوپه بدګماني کښي نه اچوي همدارنګه پوسه چي دلته یوسوال کیږي چي جواب یې ضروري دئ سوال په دي ډول کیږي چي کافران دمکي اودنوروځایودقران کریم دنازلیدوپه زمانه کښي ځیني له قران کریم څخه منکروه اوځني پکښي شک کونکي وه نوله دي سره سره به دخداي پاک ددغه قول چي لا ریب فیه دصحت وجه څه وي جواب ددي سوال په مختلفوډولوکیدلای سي اول په دي ډول چي دخداي پاک دذکرسوي قول مطلب دانه دئ چي دخلګوله طرف څخه هیڅ شک په قران کریم کښي نه دي واقع سوئ بلکي مطلب ورڅخه دادئ چي په قران کریم کښي نسبت وهغه چاته شک نه پیداکیږي کوم چي سالم عقل لري اوله تعصب اوعنادڅخه پاک وي اودحق په لټه کښي وي اوله دي سره سره یي په هغوښکاره دلائلو کښي تأمل اوفکرکړیوي کوم چي دقران کریم پرحقیت باندي لالت کوي.

اودوهم په دي ډول چي لاریب فیه څخه مطلب دادئ چي قران کریم لائق په دي سره نه دئ چي په ده کښي شک وکړسي یعني مرادله نفی دریب څخه نفی دلیاقت دریب ده اودریم پدي ډول چي مقصودله آیة څخه نهی ده

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعنی شک مکوئ ای خلگو په دغه کتاب،قرآن کریم کښی نو به لاریب فیه په معنی دلاترتابوافیه سی ،بیضاوی وغیره

(هدًي)لارښوول دی ، یعني دغه قران کريم دډيري کاملي لارښووني په وجه چه حقه اوسمه لاروخلګوته ورښه يي ګواکي ټول سره لارښوول یالارښوونه ګرزيدلي دئ يا(هدي)په معني دلارښوونکي دئ مصدر دی په معنی داسم فاعل دی،یعني دغه قران کريم دحقي لاري ښوونکئ دئ پوسه چی دترکیب په لحاظ سره دهدی په لفظ کښی دوه احتماله دی اول احتمال دادی چی حال سی له ضمیرمجرورڅخه دفیه دوهم احتمال دادی چی خبرسی دمبتدامحذوفی دپاره چی لفظ د هو دی پوسه چی که دهدی لفظ پرخپله مصدری معنی باندی حمل سی نوبه په حمل دده کښی پرضمیرمجروربااندی یاپرمحذوفه مبتدا باندی مجازفی النسة راسی اوکه په معنی داسم فاعل سی نوبیابه دهدی په لفظ کښی مجاز فی الطرف اومجاز مرسل راسی همدارنګه پوسه چی دهدایت په اړه یوه برخه دتفصیل دسورت فاتحی په تفسیر کښی مادرته ذکر کړاومکمل تفصیل بې په بل ځاي کښي انشاءالله درته راسي خودلته په خلاصه ډول په دي اړه بیان درته کوم،پوسه چي دهدًی اودهدایت لفظونه داکثروعلماؤپه قول په یوه معني دي دغه دواړه لفظونه متعدي اولازمي دواړه قسمه راغلي دي چي متعدي سي نومعني ددواړو ښوونه دلاري ده اوچي لازمي سي نومعني ددواړولیدل دلاري دئ ، پوسه چي په هدایت کښي څلورمذهبه دي اول مذهب دادئ چي هدايت په لغت کښي په معني دلارښوولودئ چي په فارسي په راه نمودن اوپه عربي په الدلالة علي مايوصل الي المطلوب ياپه الدلالة سره تعبيرورڅخه کيږي دااهل سنت والجماعت مذهب دئ اودوهم مذهب دادئ چي هدایت په لغت کښي وداسي لارښوولوته ويل کيږي کوم چي ومطلب ته رسوونکئ وي چي په عربي کښي په الدلالة موصلة الی المطلوب سره تعبيرورڅخه کړکيږي دادمعتزله ؤ مذهب دئ ، دريم مذهب دادئ چي هدايت مشترک لفظي دئ دغودواړومعني ګانوپه منځ کښي دغه مذهب ځينو وعلامه تفتازاني صاحب ته منسوب کړيدئ که څه هم دغه انتساب غلط دئ، اوڅلورم مذهب دادئ چي هدايت مشترک معنوي دئ ددغودوذکرسویومعني ګانوپه منځ کښي دامذهب وقاضي بیضاوي ته منسوب سويدئ خوداانتساب هم غلط دئ،همدارنګه پوسه چي له معتزله ؤسره زموږيعني داهل سنت والجماعت په هدايت کښي له يوي بلي لاري څخه هم اختلاف سته هغه دادئ چي موږ وايوچي په شرعي استعمال کښي هدايت په غالب ډول په معني دخلق الاهتداء راځي اودوی وايي چي په معني دبيان الطريق الحق والصواب راځي دغه اختلاف زموږاوددوی‌په علم عقائد کښي مذکورديئ اوکوم اختلاف چي مخکښي ذکرسوهغه دتفسيرپه کتابوکښي اودارنګه دمنطقوپه کتابوکښي ذکرسويدئ .

په دغودوومعني ګانوکښي دهدايت دلفظ داستعمال طريقه.

پوسه چي ځني علماؤفرمايلي دي چي که چيري دهدايت نسبت والله پاک ته سويؤ نوبيا هدايت په معني ددلالة موصلة دئ اوکه يې چيري نسبت ورسول اووقران ته سويؤ نوبيا په معني ددلالة علي مايوصل دئ، اوعلامه تفتازاني رحمه الله فرمايلي دي چي کچيري هدايت ودوهم مفعول خپل ته بي له واسطي دحرف جرڅخه متعدي سويؤ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوبیاپه معني ددلالة موصله دئ، اوکه په واسطه دلام جاره یادالي جاره متعدي سویؤ نوبیاپه معني ددلالة علی مایوصل دئ.

نبراس، شرح مقاصد، نورالانوار، میرزاهدوحواشیه.

مادمخه لاوِعده کړیوه چي په مکمل ډول به دهدایت بیان په بل ځایکښی انشاء الله په نایاب ډول درته کوم.

لِلْمُتَقِیْنَ پرهیزگارانولره.. یعني دغه قران کریم وهغه چاته دحق لارښیي چه هغه داغواړي چه په تقوي سره مشرف سي اویامراددادئ چه قران کریم که څه هم سمه لارخو وهرچا ته ورښیي که کافروي که مؤمن وي اراده ددي لري چه حقه لارورته معلومه سي اوپرهغه لار باندي ولاړسي اوکه یي نه لري خوڅرنگه چه دقران کریم په لارښوونه گټه اوفائده هغوخلگوحاصله کړي ده چه هغه متقیان اوپرهیز گاران دي نوگواکي قران کریم تنهاودوئ ته لارښوونه کوي خاص ددوئ لار ښوونکئ دئ نه دنورو

پوسه چی د(متقین)لفظ جمع دمتقٍ دی کوم چی داسم فاعل صیغه ده له باب څخه دافتعال اصل ئی موتقی ؤاومصدر ئی اتقاءً دی چی په اصل کښی اِوتقاءً

وواومجردمصدرئی وقایة دی کوم چی وسختی ساتنی ته دیوشی ته ویل کیږی په شریعت کښی متقی وهغه چاته ویل کیږی کوم چی له هرهغه څه څخه دخپل ځان ساتنه کوی کوم چی په اخرت کښی دده په ضرر تمامیږی پوسه چی تقوی لره په شریعت کښی دری مرتبی دی اوله مرتبه ئی ځان ساتل دی داخرت له همیشنی عذاب څخه په سبب داجتناب کولوله کفراوشرک اونفاق څخه په دغه مرتبه کښی تقوی په دغه مبارک ایت کښی مذکوره ده(والزمهم کلمة التقوی)یعنی لازمه کړئی ده الله پاک له مومنانوسره کلمه دتقوی چی دلااله الاالله کلمه ده اودوهمه مرتبه دتقوی ځان ساتل دی له هرهغه شی څخه چی سړی په گناه گاره کیږی عام له دی څخه چی کول دیوکاروی اوکه پریښوول دکوم کاروی ددغه قسم تقوی ذکرپه دغه ایت کښی راغلی دی(وَلَوْاَنّ اَهْلَ القری امنوا واتقوالفتحناعلیهم برکاتٍ مّن السماء والارض ولکن کذبوافاخذناهم بما کانوایکسبون . الاعراف /٩٦)

یعني .اوکه چیری ثابته سوي وای‌داخبره چي بیشکه خاوندانوددغوقریو یعني کومي چي دانبیاؤ دتکذیب په وجه موږ په هلاکت ورسولي،ایمان راوړئ وای ا وځانونه یې ساتلي وای له گناهونو څخه نوخامخا به راخلاص کړیوای موږ پردوی باندی برکتونه له اسمان څخه اوله ځمکي څخه مگرخودوی تکذیب اوانکاروکړ یعني له رسولانو زموږڅخه، نوونیول موږ دوی یعني هلاک کړل موږدوی، په سبب دهغه چي ؤ دوی چي کسب کاوه دوی دهغه یعني چي تکذیب اوکفراوبدعملونه ؤ،

اوپه شریعت کی همدغه قسم تقوی دتقوی په نامه سره متعارفه ده اودریمه مرتبه دتقوی ځان ساتل دی له هرهغه شی څخه کوم چی دانسان سر،روح اوباطن له الله پاک څخه راگر ځوی که څه هم هغه مباح کاروی دغه قسم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتقوی حقیقی تقوی بلله کیږی کومه چی په دغه مبارک ایت کښی الله پاک بندګان په امر کړیدی (یاایهاالذین امنوا اتقواالله حق تقاته ولاتموتن الاوانتم مسلمون)ال عمران ایت ۱۰۲؛ یعنی ای مومنانو وویرېږی له الله څخه په حق ویریدلوله ده څخه اومه مره کیږی خامخامګر په داسی حال کښی چی تاسی مسلمانان یاست،پوسه چی دتقوی ددغودریومرتبوپه اعتبارسره متقیان او پرهیزګاران هم په درې (۳) قسمه دي ـ اول عام متقیان ، دوهم خاص متقیان ، دریم خاص الخاص متقیان . عام متقیان هغه خلګ دي چي فقط ایمان یې راوړئ وي ،عام له دی څخه چی له ګناؤئی پرهیز کړئ وي او کې ئی نه وي کړئ ، د داسي متقیانو چي ایمان لري خو له ګناهونو څخه یې پرهیز نه وي کړئ د آخرت په ورځ کښي حکم دادئ چي یا به الله (جل جلاله) عفوه ورته کوي ، او یا به د یو چا په شفاعت سره ځني په دوی کي له عذابه خلاص سي ، او یا به د ګناؤ په مقدار د دوږخ عذاب ورکړسي وروسته به جنت ته ولاړسي .

او د خاصو متقیانو حکم دادئ چي د آخرت په ورځ به له ابتداڅخه لا وجنت ته ځي، اوددوزخ له عذاب څخه به خلاص وي. او د خاص الخاصو متقیانو حکم دادئ چي سره له دې چي د آخرت په ورځ کښي به له ابتداڅخه لا و جنت ته ورځي ، خاص خاص نعمتونه او لوړ مقامات به هم ورکیږي .

خاص متقیان هغه دي چي مؤمنان وي ، او له ګناوو څخه یې ځانونه ساتلي وي ، یا یې ګناوي کړي وي خو بیا یې په اخلاص توبه کښلي وي . او خاص الخاص متقیان هغه خلګ دي چي هم ایمان لري ، او هم یې له ګناهونو څخه ځانونه ساتلي وي ، له دې سره سره یې له هرهغه شي څخه ځانونه ساتلي وي چي هغه یې د الله له ذکره څخه منع کوي ، که څه هم هغه مباح شَئ وي .

دلته دوه سوالونه او دهغو جوابونه بیانول ضروري دي : اول سوال دادئ چي قرآن کریم خو د هرچا لپاره هدایت کونکئ دئ که متقیان وي ، او که غیر متقیان وي ، کافران وي ، او که مؤمنان وي ،نو الله پاک ولي په دغه ځائ کښي قرآن کریم یواځي د متقیانو لپاره هدایت کونکئ بللی دی ؟

د دې سوال جواب دادئ چي که څه هم قرآن پاک خو و هر چاته سمه لاره ښیي ، خوځرنګه چي دده په لارښوونه سره کافران کومه فائده نه اخلي ، ځکه عمل نه په کوي . او مؤمنان اومتقیان دده په لارښوونه فائده اخلي ،

ځکه چی ایمان ئی په راوړی دی اوعمل په کوي ، نو ګواکي دَی یواځي مؤمنانو لره چي متقیان دي لارښوونکئ دئ ،نه کافرانو لره .

دوهم (۲) سوال دادئ چي د قرآن کریم و هدایت ته خو ددې لپاره ضرورت سته چي له خلګو څخه متقیان ، او پرهیزګاران جوړسي . کله چي متقیان سي نو له دې وروسته خو و هدایت ته ضرورت نسته ځکه هدایت خو به تر تقوی له مخه لا سوئ وي له دی وجی چی بې هدایته خو تقوی اوپرهیزګاري نسی کیدلائ ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې سوال جواب په دوه ډوله کیدائ سي : اول په دې ډول چي د(للمتقين) له لفظه څخه خپله اصلي معنی مراد نه ده . ځکه اصلي معنی خو په دې ډول کیږي چي (لپاره د پرهیزګارانو) یعني هغه خلګ چي د قرآن تر هدایت له مخه لا پرهیزګاران وي . بلکي دغه معنی ورڅخه مراد ده چي (لپاره د هغو خلګو چي اراده کونکي وي د پرهیزګارۍ ، اویا دا معنی ورڅخه مراد ده چي (لپاره د هغو خلګو چي اخیر اخیر پرهیزګاره کیږي او په علم د خدائ کښې رجوع ددوی‌اخیر و پرهیزګاری‌ته وي چي ودغه ته په علمي اصطلاح کښې مجاز بالمشارفه ویل کیږي ، لکه چي خلګ و حج ته ځي نو و دوی ته حاجیان ویل کیږي ،سره له دې چي حاجیان خو دوی هلته جوړیږي چي احکام د حج تول پر ځائ کړي .

او دوهم یې په دې ډول جواب کیدائ سي چي تقوی او پرهیزګاري خو بیحسابه مرتبې لري، نو په هره درجه کښې چي یو سړئ پرهیزګاره سي نو قرآن کریم وده ته تر هغي د لوړي مرتبې لارښوونه کوي .

دتقوي اودپرهیزګارئ دیني اودنیوي اواُخروي منقبتونه او کرامتونه.

محترمو ورونو هر څوک چي د اسلام په هدایاتو عمل وکړي اوتقوي غوره کړي نو څلویښت قِسمه منقبتونه او کرامتونه الله (جل جلاله) دده په برخه کوي .

امام حجة الإسلام غزالي (رحمه الله) په خپل کتاب ، منهاج ،کښې ذکر کړیدي چي کله ما په هغو شیانو کښې تأمُّل او فکر وکړ کوم چي الله ـ جل جلاله ـ یې و بنده ته په سبب د عمل کولو په هدایاتو د إسلام یعني دتقوی په سبب ورکوي ، نو و دې نتیجې ته ورسیدم چي هغه په مجموعي ډول څلویښت کرامتونه او إنعامونه دي ، چي شل ۲۰ له هغوی څخه په دنیا کښې دي او شَل له هغوی څخه په آخرت کښې دي ، هغه شل إنعامونه چي الله پاک یې په دُنیا کښې و هغه چا ته ورکوي کوم چي د إسلام د مقدس دین له هدایاتو سره سم خپله زندګي تیروي په دې شرحه دي :

۱ ــ الله (جل جلاله) ددغه راز انسان ذکر ، ثنا او صفت کوي .

په دنیا کښې چي یو وزیر یا یو بادشاه په یو مجلس کښې د یو چا ذکر او صفت وکړي نو دغه څوک دا کار د خپل ځان په باب کښې څونه لوی إفتخار او عظمت ګڼي ، نو چي د یو چا ذکر او صفت د ملائکه ؤ په حضور کښې الله (جل جلاله) وکړي نو دا خو حتماً باید دغه سړئ د خپل ځان لپاره له اندازې څخه وتلئ فخر او عظمت وبولي .

د إسلام پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) په یوه مبارک حدیث کښې چي په مشکوة و غیره کښې یې روایت سوئ دئ فرمایلي دي چي الله (جل جلاله) فرمایلي دي : زه له بنده سره پرهمهغه ډول باندي یم لکه څرنګه چي دده ګمان وي پر ما باندي او زه له ده سره یم کله چي یاد وي دَی ما ، نو که ده زه له خپل ځان سره یاد کړم یعني بل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک نه ؤ ورسره ، دتنهايي په حال کښي يې ځما ذکر وکړ نو زه به دَی له خپل ځان سره ياد کړم ، او که چيري ده زه په يوه ډله کښي ياد کړم نو ياد به کړم زه دغه بنده په داسي ډله کښي چي دده تر ډله به ډېره بهتره وي .

دوهم : الله (جل جلاله) ددغه بنده چي د إسلام په هداياتو عمل کونکئ وي شکرگذاري او تعظيم کوي .

دريم : الله (جل شانه) له دغه صالح بنده سره محبت کوي ، لکه چي الله پاک فرمايلي دي :

(ن اللهَ يُحبُّ المتقين) .

يعني بېشکه الله تعالى محبت کوي له متقيانو سره .

څلرم : دا چي الله (جل جلاله) ددغه ډول بنده کارسازي کوي او دده کارونه الله پاک په خپل عظيم تدبير سره ورسمه وي .

پنځم : دا چي الله (جل شانه) ددغه نيک عمله انسان روزي او رزق له داسي لارو څخه وربرابروي چي دده په خيال کښي لا هم نه وي ورتيري سوي او بېله دې چي دَی د روزي او رزق د حاصلولو لپاره کِسب او کار وکړي الله پاک وده ته روزي رسوي ، لکه الله تعالى چي فرمايلي دي :

)و من يتق الله يجعل له مخرجاً ويرزقه مِن حيث لا يَحتَسب . (

يعني : او هر څوک چي ويرېږي له الله (جل جلاله) څخه نو پيدا کوي به الله پاک دده لپاره ځائ د وتلو له مشکلاتو څخه ، او رزق به ورکوي وده ته له هغه طرفه چي گمان به نکوي دَی يعني ددې چي له دغه طرفه دي و ماته رزق راکول سي .

شپـــږم : دا چي الله (جل جلاله) ددغه راز انسان نصرت او مدت کوي ، او هر دُښمن چي دده وي ، هر څوک چي وده ته د بدو اراده کوي ، نو دَی په خبر لا هم نه وي او الله پاک هغه له ده څخه دفعه کړې وی اوورځخه دفع کوي ئی .

اومــ۷ــ : دا چي دغه ډول شخص الله پاک له وحشت څخه په امن کوي او له دې څخه يې بېغمه کوي چي ده ته دا ويره پيدا سي چي ځما په دغه ښه حال کښي او دارنگه په دغو نعمتو کښي چي ماته خدائ راکړيدي تغير او تبديل رانسي .

پوه سه چي يو څوک چي د الله (جل جلا له) او دهغه د رسول (صلى الله عليه وسلم) نافرماني کوي نو د هغه په زړه کښي په غيبي ډول داسي وحشت او نفرت پيدا کيږي چي له هيڅا سره يې زړه نه لگيږي او نا ارامه او مُضطرب الحاله وي ، او دارنگه که يوه خوشحالي او يو ښه حال باندي راسي نو دفعةً له ده سره دا ويره پيدا سي چي دغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال په غم رابدل نسي او را څخه زائل نسي ، مگر صالح انسان له دغسي وحشت او ويري څخه الله پاک په أمن کړئ وي .

اتـــم : دا چي د إسلام د هداياتو د تابعدارۍ په وجه الله پاک و انسان ته داسي لوړ هِمت او عزت وربخښي چي دولت ، مال ، جاه او جلال او ټول دنيوي شيان پرته له رضا د الله (جل جلاله) دده په فکر کښي هيڅ هم نه ورځي ، حتی که لوی لوی اميران ، سرداران او بادشاهان دده إحترام او خدمت کوي هم و ده ته سبب د عُجب ، کبر او غرور نه گرځي ، بلکي دده هِمت د الله (جل جلاله) په عبادت کښي او د الله تعالی د مخلوق په خدمت کښي لپاره د رضا مندی د الله پاک مصروف وي .

نهـــم : د إسلام د هداياتو د تابعدار انسان عقل ، مزاج او طبيعت له شخصي دنيوي گټو څخه دا ډول تَرَقُع او بلندپروازي کوي لکه څرنگه چي لويان عاقلان خلگ د کوچنيانو او ښځو له کارو څخه ترَفُّع او ليري والئ کوي .

لســـم : و متقي انسان ته الله پاک غناءِقلبي ، يعني د زړه غنيتوب وربخښي ، چي أصلي او حقيقي غنيتوب هم له دغه غنيتوب څخه عبارت دئ .

د چا چي په زړه کښي غِنا نه وي نو که تمامه دُنيا دده سي لا به هم دَی د مسکين او فقير په ډول ستړئ او سرگردانه وي ، او که د چا په زړه کښي الله پاک غِنا پيدا کړي او زړه يې غني سي نو که سل ورځي وږئ او تږئ گرځي لا هم دَی مطمئن او ارام وي .

يولسم : دا چي الله (جل جلاله) د هغه انسان په زړه کښي کوم چي د الله تعالی په أحکامو عمل کونکئ وي يو قِسم نور پيدا کوي چي د هغه نور په وجه دغه انسان و داسي علومو او أسرارو ته لار پيدا کوي چي هغه قِسم علوم او أسرار په ډير زيات مِحنت سره و چا ته نسي حاصليدلائ .

لکه چي د اسلام پيغمر په يوه مبارک حديث کښي کوم چي د حديثو په معتبرو کتابو کښي مذکور دئ فرمايلي دي :

)مَن عَمِلَ بِما عَلِمَ وَرَثَهُ اللهُ عِلْمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ . (

يعني هر څوک چي عمل وکړي په هغه چي عالم سويوي دَی په هغه يعني چي هغه عبارت دئ له شرعي أحکامو څخه نو الله تعالی به وارث وگرځوي دَی د عِلم د هغو شيانو چي نسوائ عالم کيدلائ دَی په هغو شيانو يعني له بلي لاري څخه ، چي و دې ته علمِ باطني ، علم وراثت او علم لَدُني ويل کيږي .

لکه چي په دې اړه ځما يو شعر دئ :

د لَدُن په مقابِل کښي نظر څه دئ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

و فولادو ته حَجَر او مدَر څه دئ

وسائل د عبور تا لره پـــکار دي

اوليـــاؤ ته د بـــحر گذر څه دئ

چي نې مغز نه أثر نه يې ثمروي

أبوالفضله داسي علمُ وْهنر څه دئ.

دولـــسم : دا إنعام الله جل جلاله وهغه چا ته ورکوي چي هغه د الله پاک په أحکامو عَمَل کوي ، چي الله تعالی دده شرح صدر وکړي ، يعني الله پاک يې سينه ورخلاصه او پراخه کړي چي په نتيجه کښ ددې په ده کښي داسي عظيم تَحمل او برداشت پيدا سي چي له هر ډول مشکلاتو او تکليفو سره چي دَی مخامخ کيږي نو هيڅ قِسم وارخطايي نکوي او په ډيره ميړانه او لوی هِمت سره د هغوی تحمل او برداشت کولاۍ سي .

شرح صدر دالله (جل جلاله) په نعمتو کښي يو ډير عظيم نعمت دئ ، حضرت موسی عليه السلام د همدغه نعمت د حاصلولو لپاره دُعا کړې ده ، لکه چي الله تعالی په قرآن کريم کښي له ده څخه په دې ډول حکايت فرمايلئ دئ :

)رَبِّ اشْرِحْ لِـيْ صَـدْرِيْ . (

يعني اې ربه څما راخلاصه کړه سينه څما .

او الله (جل جلاله) و خپل رحمة للعالمين رسول حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) ته په مقام د تسلي او د وريادولو د نعمتو خپلو کښي داسي فرمايلي دي :

)اَلم نَشرح لـک صـدرک . (

يعني : ايا نه ده درخلاصه کړې موږ ستا لپاره سينه ستا يعني بلکي درخلاصه کړې مو ده ،

ديارلـسم : دا کرامت او نعمت الله پاک د إسلام د هداياتو و تابعدار ته وربخښي چي د خلګو په زړو کښي دَی هيبتناک او د دبدبې خاوند ګرځوي ، او دارنګه د خلګو په زړو کښي الله پاک دده إحترام او عزت پيدا کوي چي په نتيجه کي أخيار او أشرار دده إحترام کوي او هر ظالم ، جابر او د وخت فرعون له ده څخه ويريږي ، لکه چي د إسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) په يوه مبارک حديث کښي چي امام غزالي ،رحمه اللهُ يې په احيآءالعلوم کښي روايت کړئ دئ فرمايلي دي :

هر څوک چي له الله (جل جلاله) څخه ويريږي ، نو الله پاک به هرد شمن له ده څخه په ويره کښي اچوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلـــسم : دا نعمت الله (جل جلاله) ورکوي چي دَی د انسانانو په زړو کښي محبوب وګرځوي او هر څوک له ده سره مينه او محبت کوي ، او هيڅوک له ده څخه نفرت کونکئ نه وي ، لکه چي په يوه مُثبت حديث کښي چي په مشکوة و غيره کښي يې روايت سوئ دئ داسي مضمون راغلئ دئ چي د إسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي :

چي صالح او نيک انسان اول و الله (جل جلاله) ته محبوب وګرځي او په مخلوقاتو کښي هيڅوک له دې څخه خبر نلري چي دغه سړئ د الله تعالی محبوب او دوست دئ ، بيا الله پاک و جبرئيل ,عليه السلام، ته وفرمايي اې جبرئيله زه له فلاني سړي سره محبت کوم نو ته هم محبت ورسره کوه ، بيا جبرئيل عليه السلام نوري پرښتې هم له دغه صورتحال څخه خبرداري کړي ، وروسته بيا د ځمکي د خلګو په زړو کښي دده محبت او مينه الله پاک پيدا کړي .

دغه راز محبوبيت نو چي د يو چا نصيب سي أصيل او صحيح محبوبيت دئ .

او محبوبيت د يو چا د خلګو په زړو کښي کله فاسد او باطل هم وي هغه دادئ چي يو انسان د الله تعالی په نزد مبغوض ، ملعون او تر حيوانانو لا په کښته درجه کښي وي ، مګر په خلګو کښي د مادياتو په خاطر محبوب او منل سوئ وي ، لکه چي ځما يو شعر دئ :

چي په اسمان کښي تســـليم نسي ابوالفـــضله اول

خالي پر ځمکه منل سوي صالحان دي سي ورک.

پنځلســـــم : دا نعمت او کرامت الله پاک و خپل صالح بنده ته په دنيا کښي وربخښي چي دده هر شئ برکتناک ورګرځوي که يې خبري وي ، که يې حرکت او سکون وي ، که يې جامه وي ، که يې د ناستي ځائ وي او که يې د قدم خاوره وي په دغه هر شي کښي دده الله پاک برکت اچوي او د خلګو د ګټي او فايدې سبب يې ګرځوي .

شپاړســـم : دا خَلعَت او کرامت الله پاک د ده په برخه کوي چي مځکه ، درياب او هوا وده ته تابعداره او مُسخره وګرځوي ، نو که پر ځمکه باندي تګ کوي نو ډيره ليري مسافه په يوه ثانيه کښي پرې کوي ، او که په درياب کښي د تګ اراده وکړي نو د اوبو پر مخ باندي روان وي او اوبه يې نه غوټه کوي ، او که و هوا ته قصد وکړي نو په هوا کښي هستوګه او تګ کولائ سي .

ځينو علماؤ په خپلو کتابو کښي ددې هري خبري مِصداق ذکر کړئ دئ ، داسي متعدد نقلونه سته چي د الله تعالی ځنو دوستانو به په هوا کښي کوډَل جوړه کړې وه او هلته بې د الله (جل جلاله) عبادت کاوه .

عبد الرحمن بابا (رحمه الله تعالی) فرمايلي دي :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي په يوه قدم تر عرشه پوري رسي

مـــا ليدلئ دئ رفتار د درويـــشانو.

اولســـم : څوک چي د الله (جل جلاله) او د هغه د رسول د هداياتو تابع سي نو الله پاک درنده ګان ، وحشي حيوانان او د ځمکي خزندې و ده ته مسخر او تابعداره ګرځوي ، لکه شيخ سعدي شيرازي (رحمه الله) چي په بوستان کښي فرمايلي دي :

چي يو سړئ مي وليدئ چي پر پړانګ باندي سپور ؤ نو زه ډير په تعجب کښي ورته پاته سوم ، دغه سړي راته وويل :

تو هم ګردن از حــکم داور مپيچ

که ګردن نه پيچد ز حکم تو هيچ.

يعني اې سعدي ته هم د الله (جل جلاله) له حکم څخه غاړه مه پيچه چي بيا به هيڅ شئ ستا له حکم څخه غاړه نه پيچي .

اتلســـم : دا خلعَت او إنعام و متديّن انسان ته وربخښل کيږي چي الله پاک د مزکي مفاتيح او چابياني دده په اختيار کښي ورکوي ، بيا نو کچيري دَی وغواړي چي له ځمکي څخه خزانه ورته راښکاره سي نو چي ځمکه په لاس سره ووهي خزانه ورته راښکاره کيږي ، او که اوبه وغواړي نو چي مځکه په پښه سره ووهي د اوبو چينه ورته را وځي ، او که د خوراک اراده وکړي نو غيبي سترخوان ورته پيدا سي .

نولســـم : دا نعمت او کرامت الله تعالی وربخښي چي د الله پاک په حضور کښي قدرمند او مخور وي ، او هر قسم ناز چي پر الله تعالی باندي وکړي نو والله ته منظور وي ، په همدې سبب خلګ دده د خدمت کولو په وجه او دده د وجاهَت او برکت په سبب د خپلو مشکلاتو حَل او د حاجاتو پوره کول له الله (جل جلاله) څخه غواړي .

شلـــم : څوک چي د الله (جل شانه) د هدايت مطابق ژوند کوي نو الله تعالی دده دُعا او شفاعَت قبلوي ، حتی ځيني داسي نيکان لا هم پيدا کيږي چي که و غره ته اشاره وکوي نو هغه غر له خپل ځائ څخه ليري کيږي ، او که په زړه کښي يو شئ ورتير کړي ببله دې چي په خوله د هغه سوال وکړي نو الله عـــز وجـــل هغه مطلب دده تر سره کوي .

دا ټول هغه کرامتونه دي چي په دنيا کښي يې الله پاک د هغو بندګانو په برخه کوي کوم چي د إسلام د هداياتو موافق ژوند کوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه شل کرامتونه چي ددغي دنیا له ژوند څخه وروسته یې الله پاک دده په نصیب کوي هغه په دې شرحه دي :

)۱: (ــ د مرگ سکرات او سختۍ الله پاک پر ده باندي اسانه کوي .

)۲: (ــ په قبر کښي د نکیر او منکَر د پوښتنو په وخت کښي الله پاک دَی پر کلِمه د إسلام مُحکم گرځوي .

)۳: (ــ دراحت ، أمن ، خوشحالۍ او دجنت زیرئ د خدائ له طرفه پر ده باندي کیږي

)۴: (ــ دده روح کله چي دده له بدنه څخه جلا سي د اسمانو پر ملائکه ؤ باندي د إکرام او اعزاز په خاطر وړاندي کړه کیږي ، او د بدن سپارل یې و قبر ته د خلگو له طرفه په ډیر اخلاص او تعظیم سره سر ته رسیږي ، او هر څوک دا غنیمت گڼي چي دده په جنازه کښي شرکت وکړي .

پنځم : دا چي د جنت په نعمتونو کښي به همیشه اوسیدونکئ وي .

شپږم : په قبر کښي د نکیر او منکر د سوال له هیبت څخه په أمن گرځي .

اوم : قبر ورته فراخیږي او په قبر کښي نور ورته پیدا کیږي ، او قبر یو باغچه له باغچو د جنت څخه تر ورځي د قیامته پوري ورته گرځي .

اتــم : د ځینو اروحونه په دوی کښي د زرغونو مرغانو په نسو کښي اچول کیږي او په جنتو کښي گرځي ، لکه د شهیدانو اروحان .

نهــم : د حشرگاه په ورځ به د کرامَت او عزت جامې باندی أغوستلې کیږي او دارنگه به د کرامت تاج دده پر سر باندي ایښوول کیږي ، او پر بُراق باندي سپور به د حشرگاه و میدان ته راځي .

)۱۰: (ــ د قیامت په ورځ به دده مخ له نور څخه ډک ، خندان او خوشحاله وي اوپه حشرگاه کښي به حاضریږي ، لکه الله (جل جلاله) چي فرمایلي دي :

)وجوه یومئذ مسفرة ضاحکة مستبشرة . (

یعني یو قسم مخونه به په دغه ورځ کښي روښانه وي ، خندان به وي او خوشحاله به وي (یعني چي هغه د صالحانو او نیک عمله انسانانو مخونه دي)

)۱۱(داکرامت الله جل شانه ورنصیب کوي چي دقیامت په ورځ کښي به الله پاک دَي له اهوالوویرواوسختیودقیامت دورځي په امن کړي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)۱۲(داچي عملنامه به په راسته لاس کښي ورکړي ،اوځني به په دغونيکانوکښي داسي هم وي چي دسره به حساب اوکتاب نه ورسره کيږي بي حسابه به جنت لره ځي .

)۱۳ (داچي که حساب ورسره کيدئ نوپه سهولت اوپه اساني سره به ورسره کيږي .

)۱۴(داچي تله دنيکواعما لوبي درنه سي اوځني خوبه لاداسي هم وي چي داعمالودتللوله انتظارڅخه به هم خلاص وي .

)۱۵(داچي دنبي عليه السلام دحوض کوثراوبه به يې نصيب سي .

)۱٦(داچي دصراط پرپله به په ډيره تيزي اواساني سره تيرسي ،حتی ځني به په دغونيکانوکښي داسي نازولي هم وي چي ددوزخ کښکي به لانه واوري .

)۱۷(داچي دعرصات پرميدان به دګناهګارانودپاره دشفاعت کولواجازت ورکړسي .

)۱۸(داچي دجنت ابدي نعمتونه يې نصيب سي .

)۱۹(داچي رضوان اکبربه يې نصيب سي چي عبارت دي له رضا څخه داالله پاک چي ډيره لويه ده .

)۲۰(داچي ديدار داالله پاک يې نصيب سي

انتهی کذافي قطب الارشاد ،مع توضيح وزيادة ايرادالدلائل في اکثرالمواضع

اللهم ارزقنا جميع ذالکَ بفضلک العظيم،امين يارب العلمين

لفظي ترجمه :

(الذِينَ) هغه کسان (يُؤمِنُونَ) چي ايمان لري يااىمان راوړى (بِالغَيبِ) په غيب يعني په هغه چي له دوی څخه غائب وي (و) او (يقيمون) دروي دوی يعني سم ادا کوي (الصلوة) لمونځ (وَ) او (مِمَّا) ځني له هغه يعني له هغه مَاله (رَزق) چي ورکړئ دئ (نَا) موږ (هُمْ) ودوی ته (يُنْفِقُوْنَ) صرفه وي دوی يعني د خدائ د رضا لپاره يې و مسکينانو ته ورکوي يعني متقيان اوپرهيزګاران کوم چي هدايت اولارښوونه دقران کريم ودوی ته ګټه اوفايده رسوي هغه خلګ دي چي ايمان لري اوياايمان راوړي په هغه چي غائب وي يعني له دوی‌څخه لکه وجوددالله پاک اووحدانيت داالله پاک اولکه جنت اودوزخ اولکه ورځ دقيامت وغيره اودروي دوی يعني په صحيح توګه اداکوي لمونځونه اوبعضي له هغه څخه يعني ځني له هغومالوڅخه چي ورکړيدي موږودوی‌ته خرڅوي، صرفوي دوی يعني ومسکينانواوفقيرانواوداسي نورو مستحقينوته يې ورکوي مراددادئ چي له مالوڅخه زکاتونه وغيره باسي مطلب دايت دادی‌چی متقيان هغه کسان دی چی په دوی کي دا صفتونه موجود وي :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول دا چي صحيح ايمان لري اوعقيده يې برابره وي .

دوهم داچي لمونځونه کوي او په صحيح ډول يې کوي په صحيح ډول کول د لمانځه دادئ چي د لمانځه د فرضو شيانو، اود لمانځه د واجبو ، سنتو، مستحبو زده کړه يې کړېوي ، اوبيادډغو ټولو شيانو په وخت داداکولود لمانځه کښي پوره پوره رعايت هم کوي ، اودارنګه په لمانځه کښي د زړه د حضوراودخشوع هم ټينګ مراعات کوي. محترمومسلمانانو په قران کريم کښي چي هرځای الله جل جلاله وبندګانوته دلمانځه په کولوسره امرکړيدئ نوداقامت په لفظ سره يې امرکړيدي له دي څخه داڅرګنديږي چي کوم لمونځ چي په هغه کښي دذکرسويوشيانولحاظ ونه کړسي نوهغه لمونځ اصلي لمونځ نه دئ اونه دهغوتأثيراتواوبرکاتوسبب ګرځيدلای سي کوم چي په اصلي لمانځه کښي موجوددي.

دريم داچي کوم مال او جايداد چي موږ ودوی ته ورکړئ وي ، نو څني د هغه د خدائ د رضا لپاره و محتاجانو ته ورکوي ، مثلا زکوة ورکوي ، سرسايه ورکوي ، اضحيه کوي ،خيراتونه کوي ،له قريبانو سره وصيله رحمي کوي ، اوله علماوو ،طالبانو او مجاهدينو سره کومک کوي، همدارنګه پوسه چي په دغه ايت کښي چي کوم دري صفتونه دمتقيانو ذکرسويدي چي يو قلبي اوعقيدوي صفت دئ چي ايمان دئ اوبل بدني صفت دئ کوم چی لمونځ دی اوبل مالی صفت دی کوم چی زکوة وغيره دې دغه دری واړه داسی صفتونه دی که ددوی فعل په صحيح ډول يوڅوک ترسره کوی نويوخوپه دغه سړی کښی باقی ټول قلبی اوبدنی اومالی نيک صفات پيداکيږی کوم چی دقران پاک په بيلا بيلوځايوکښی الله پاک دمتقيانودپاره ذکر کړيدی لکه دبقره په ۱۷۷ اودآل عمران په ۱۳۴ اودزمرپه ۳۳ وغيره کښی او بل دغه دری واړه مستلزم ګرځی وترک دټولونالايقه صفاتوله لکه چی الله پاک فرما يلی دی ان الصلوة تنهی عن الفحشاء والمنکر نوځکه الله پاک لته دمتقيانو دصفاتوله جملی څخه دلته همدغه دری صفتونه په ذکرسره خاص کړی دی اودارنګه ځکه موږمخکښی دصفت کا شفه احتمال هم ذکر کړ

تـفـصـيـل اوعلمي خبري :

)الذين يؤمنون بالغيب(

پوسه چي په دغه موصول اوصله کښي دترکيب په اعتبارمتعدداحتمالونه موجوددي اول احتمال دادئ چي مقيده اومخصصه صفت سي د(المتقين) دپاره داپه هغه صورت کښي چی دغهله متقين څخه مرادهغه خلګ سي کوم چي له نالائقه کاروڅخه لکه زنا ، غيبت ، دروغ وغيره اجتناب کوي عام له دي څخه چي که لايق اوښايسته کارونه کوي اوکه يې نه کوي، اودوهم احتمال دادئ چي د(المتقين) دپاره کاشفه صفت سي کوم چي دموصوف دمعني اومفهوم بيانونکئ دئ خوداپه هغه صورت کښي چي له متقين څخه مراد هغه خلګ سي کوم چي دنيکوکاروکوونکي او دبدوکاروپريښوونکي وي اودريم احتمال دادئ چي دمتقين دپاره صفت مادحه سی کوم چي مقصودورڅخه مدحه اوصفت دموصوف وي اوڅلورم احتمال دادئ چي منسوب سي بنا پرمدحه باندي په تقديرد اعني سره اويامرفوع

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سي بناپرمدحه په تقديردمبتداسره چي لفظ دهُم دئ أي اعني بهم الذين يؤمنون الخ اوهم الذين يؤمنون الخ اوپنځم احتمال دادئ چي دغه موصول سره له خپلي صلي اوسره له معطوفه مبتداسي او اولئک الخ يې خبرسي.

بيضاوي.

پوسه چي په ايمان کښي څمورِ د امام اعظم د مذهب د علماؤ دوه قوله دي : اول قول دادئ چي ايمان له دوو شيانو څخه جوړ دئ اول په زړه سره يقين او تصديق کول دي پر ټولو هغو شيانو چي په

شريعت کښي په هغوشيانو ايمان راوړل فرض دي کوم چی عبارت دی له هغو شيانوڅخه چی په يقينی ډول داثابته وی چی داشيان له دين څخه دمحمد عليه السلام دی ، لکه داچي خداۍ پاک واحد ،لاشريک دئ او لکه داچي نبيان حق دي اوجنت او دوږخ حق دی او داسي نور، او دوهم دزړه د تصديق موافق په ژبه په همدغو شيانوسره اقرار کول دي، مگر د زړه تصديق او د خولې اقرار دا فرق سره لري چي که مثلا يو کافر پر يوه مسلمان باندي زور واچوي چي د کفر کلمه ووايه او که د کفر کلمه و نه وايې نو قتلوم دي ، نو دغه مسلمان ته دا جائزاو روا ده چي د کفر الفاظ په خوله ووايي او، په دې وخت کښي دَئ په دې سره نه کافر کيږي خوپه دې شرط چي د زړه تصديق يې پر خپل حال وي . او که کافران يو مسلمان مجبور کړي چي په زړه کښي د کفر عقيده و کړه او دئ همدا ډول و کړي نو بيا کافر کيږي ځکه دلته دَئ معذور نه بلل کيږي په دی وجه چي کافر خو دده پر زړه باندي علم نه لري نوپه دروغو ورته ويلای سي چي ښه دئ په زړه کښي مي د کفر عقيده وکړه . نوبنا پر دغه قول با ندی که يو سړئ په ټول عمر کي په ژبه اقرار ونه کړي او کوم عذر هم نه وي او د زړه تصديق يې برابر وي او په دې حال کښي مړ سي نو دغه سړئ به کافر گڼل کيږي .

او دوهم قول دادئ چي ايمان عبارت دئ له تصديق څخه د زړه ،او په ژبه اقرار کول د ايمان جزء نه دئ او نه ايمان پر موقوف دئ البته په ژبه سره اقرار کول د دنيوي احکامو د جاري کولو لپاره شرط دئ ، مثلا که يو سړئ په خوله سره هم اقرار په ايمان سره کوي او کلمه د ايمان په خوله هم وايي ، نوبيا دده مؤمن توب و مسلمانانو ته ښکاره وي نو له ده سره په ژوند اومرگ کښي مسلمانان هغسي معامله کوي لکه څرنگه چی ئې له نورو مسلمانانو سره کوی. او که يو څوک په زړه کښي مومن وي او په ژبه يې اقرار نه وي کړئ اوچا طلب د اقرار هم نه وي ورڅخه کړئ نوپه آخرت کښي مؤمن بلل کيږي ، ليکن په دنيا کښي أحکام د کافرپرده باندي جاري کيږي . مثلا که مړ سي نو غسل نه ورکيږي ،لمونځ نه ورکيږي ، دمسلمانانو په مقبرو کښي به نه ښخيږي .پوسه چی په ايمان کښي څمورِ له مذهب څخه پرته نورهم ډير مذهبونه سته چی تفصيل بی په بل ځای کښي انشاءالله درته راسي.

پوسه چي که يو سړئ په زړه کي ايمان لري اوپه ژبه هم اقرار کوي اوله گناهونو څخه يې هم ځان ساتلئ وي نو ودغه سړي ته کامل مؤمن ويل کيږي او که يې له گناؤ څخه ځان نه ؤ ساتلئ نو ودغه سړي ته فاسق او ناقص مومن

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل کیږي او که یو سړئ په زړه تصدیق په ایماني شیانو نه کوي مګر په خوله په ایماني شیانوسره اقرار کوي نو و دغه سړي ته منافق ویل کیږي

محترمو مسلمانانوخوندو او وروڼو پر هر مسلمان باندي فرض دئ چي ټول هغه شیان چي سړئ په کافر کیږي اویا دسړي ایمان او عقیده په سمیږي له علماؤ څخه زده کړي په ګناه سره د سړي ایمان نه زائلیږي ،خو البته ایمان په کمزورئ کیږي اوکه پر ګناه باندي څوک همیشه والئ کوي او توبه نه ورڅخه کاږي نو دا آخر سړئ و کفر ته رسوي او ځیني داسي ایاتونه اوحدیثونه راځي چي له هغو څخه داسي په ظاهره معلومیږي چي په ګناه سره انسان له ایمانه خارج ګرځي ، خو ددې جواب موږ داسي کوو چي دغه ډول ایاتونه او حدیثونه یا زَجرًا داسي حکم کوي اویا مراد ورڅخه دادئ چي د ګناه په سبب له کامل ایمان څخه سړئ بې نصیبه کیږي .

همدارنګه پوسه چي د(یؤمنون)لفظ له یمان څخه جوړدئ، ایمان په اصل لغت کښي وامن ورکولوته ویل کیږي بیاپه لغت کښي دغه لفظ په معنی دتصدیق اودوثوق اوداعتراف کښي مستعمل سویدئ، اود شرعي معنی بیان یې مخکښي تیرسودلته که دیؤمنون لفظ په معنی دیصدقون سي نوکه د بالغیب په لفظ کښي باجاره دتعدیة دپاره سی نوبیابه د یؤمنون لفظ متضمن ګرځول کیږي معني دوثوق یاداعتراف لره او که باجاره دتعدیة دپاره نسي لکه په هغه صورت کښي چي له غیب څخه مرادزړه سي نوبیاودغه تضمین ته حاجت نسته.

(بالغیب)پوسه چي غیب هغه شي دئ چي له موږ څخه غائب وي په شریعت کښي غیب دوه قسمه

دئ یو قسم هغه غیب شیان دي چي نه په عقل معلومیدلائ سي او نه په نقل په دغه قسم غیب یواځي الله پاک عالم دئ وبس داهغه غیب دئ چي په دغه آیت کښي یې ذکر راغلئ دئ .

(وَ عِندَهُ مَفَاتِیحُ الغَیبِ لَا یَعلَمُهَا اِلا هُو) او دوهم (۲) قسم هغه غیب شیان دي کوم چي په عقل سره یا په نقل سره یعني په دلیل شرعي اویا په دلیل عقلی سره معلومیدلائ سي لکه وجود د الله اوداچي خدائ یو دئ او بې شریکه دئ او رسولان او نبیان حق دي جنت او دوږخ حق دي او داسي نور.

په (یؤمنون بالغیب) کښي له غیب څخه دغه دوهم قسم غیب مراد دئ .

پو ه سه چي ځیني علماء له غیب څخه زړه اخلي ، نو د یؤمنون بالغیب معنی داسي کوي چي ایمان لري په زړه یعني داسي نه وي لکه منافقان چي په خوله یې اقرار او په زړه یې انکار وي.

)ویقیمون الصلاة(

دلمانځه په اړه تفصیلي بیان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترمومسلمانانولمونځ د الله (جل جلاله) او د بنده تر منځ يوداسي عظيم او ډير لوی تعلق او ارتباط دئ ، اودارنګه يو داسي خوی ، خصلت او عبادت دئ چي دده په وجه انسان ته ظاهري او باطني تصفيه ، طهارت او پاکي حاصليږي،او پر ښو أخلاقو باندي و انسان ته باعث ګرځي او له بدو أخلاقو څخه د انسان حفاظت او ساتنه کوي ، او ديني او دنيوي او أخروي ، شخصي او إجتماعي بې مثاله منافع ، ګټي او فائدي پکښي موجودي دي.

حضرت فقيه ابوالليث سمرقندي (رحمه الله تعالى) په دې ارتباط يو مبارک حديث ذکر کړئ دئ چي د حديث مبارک متن په دې ډول دئ :

قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم) : الصلوة مرضاة للرب تبارک وتعالى ،وحب الملائکة وسنة الأنبيآء ونور المعرفة وأصل الإيمان ، و إجابة الدعآء وقبول الأعمال وبرکة في الرزق وراحة للأبدان ، وسلاح على الأعدآء وکراهية للشيطان ، و شفيع بين صاحبها وبين ملک الموت ، وسراج في قبره وفراش تحت جنبه و جواب مع منکر ونکير ومؤنس في قبره إلى يوم القيامة ، فإذاکانت القيامة صارت الصلاة ظلاً فوقه وتاجاً على رأسه ولباساً على بدنه ونوراً يسعى بين يديه وسِتراً بينه وبين النار ، وحجة للمؤمنين بين يدي الرب (تبارک وتعالى) و ثقلاً في الموازين وجوازاً على الصراط و مفتاحاً للجنة ، لأن الصلاة تسبيح وتحميد وتقديس وتعظيم وقرآءة ودعآء ، و إن أفضل الأعمال کلها الصلاة لوقتها .

يعـــني : جناب رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي چي : لمونځ رضا د الله (جل جلاله) ده (يعني د لمانځه په سبب د کائناتو حقيقي واکدار او مالک راضي کيږي ، داد لمانځه له فايدو څخه اوله فائده ده) .

او لمونځ محبت د ملائکو او فرشتو دئ (يعني و ملائکو ته لمونځ ډير محبوب کار دئ ، يا لمونځ سبب د ميني او محبت د ملائکو دئ په دې معنى چي يو څوک په صحيح صورت لمونځ کوي نو د الله (جل جلاله) فرشتي له هغه سره محبت او مينه کوي) ..

او لمونځ طريقه د نبيانو ده ، په دې معنى چي هيڅ داسي نبي و دنيا ته نه دئ راغلئ چي دهغه په دين کښي دي لمونځ نه وٍ ، يا دي هغه په خپله لمونځ په ډير لوی اهتمام او تأکيد سره نه کاوه ، نو په دې سبب لمونځ له جملې څخه د هغو أعمالو دئ چي د ټولو پيغمبرانو په منځ کښي مشترک وه ،چي يو انسان لمونځ کوي نو دغه انسان د ټولو نبيانو پر لار باندي له دغه جهته تلونکئ بلل کيږي .

او لمونځ نور د معرفت دئ ، يعني د لمانځه په سبب په انسان کښي د الله (جل جلاله) د معرفت او د پيژندني نور ښکاره کيږي او قوت او زياتوالئ پيداکوي .

او لمونځ أصل د إيمان دئ ، يعني کوم نيک عملونه چي د إيمان په تقاضا سره مسلمان کوي د هغو ټولو اساس او بنياد لمونځ دئ ، که يو سړئ لمونځ نه کوي نو نور ټول صالح عملونه کوم چي دَی يې کوي له فيض او برکت څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

معطل پاته کيږي او په ټولو صالحو عملو کښي لمونځ د فضيلت او د بهترۍ په إعتبار په اوله درجه کښي قرار لري .

او لمونځ إجابت د دُعا دئ ، يعني د لمانځه د کولو په سبب الله پاک د انسان دعاګاني قبلوي . لکه چي په ځينو نورو روايتو کښي راځي چي : يو له هغو وختو څخه چي دُعا پکښي قبليږي له فرضي لمونځو څخه د فارغ کيدلو وختونه دي .

او لمونځ قبلول د عملو دئ ، يعني د لمانځه په سبب د انسان نور صالح عملونه هم الله تعالی قبلوي .

او لمونځ برکت دئ په رزق او په روزي کښي ، يعني د لمونځ ګذاره سړي په رزق کښي زياتوالئ او برکت الله (جل جلاله) پيداکوي ..

او لمونځ راحت دئ لپاره د بدنو ، يعني کوم خګ چي لمونځونه په پابندي ، په صحيح صورت سره کوي نو د هغو په بدنو کښي آسوده ګي ـ او راحت پيداکيږي .

او لمونځ سلاح ده پر دُښمنانو باندي ، يعني کوم سړئ چي لمونځ کوي په دې ډول چي د لمانځه په کولو کښي د لمانځه د ټولو حقوقو پابندي او مراعات کوي نو ددغه لمانځه په سبب چي کوم دُښمنان دَی لري پر هغو دُښمنانو باندي الله پاک و ده ته غلبه او برئ ورنصيب کوي ..

او لمونځ کراهِيَت د شيطان دئ ، يعني له لمانځه او لمونځ ګذاره څخه د شيطان ملعون ډير بَد کيږي ، او د لمانځه په سبب و شيطان ملعون ته ډير تکليف او زحمت ورکول کيږي .

او لمونځ شفيع (سپارښګر) دئ په منځ کښي د لمونځ ګذاره او د ملک الموت ، يعني کوم وخت چي حضرت عزرائيل (عليه السلام) د لمونځ ګذاره سړي روح قبض کوي نو په دغه وخت کښي هغه لمونځ چي په ژوند کي ده په صحيح صورت سره کړئ وي و عزرائيل ته دده سپارښ کوي ، او له دې څخه دَی خلاصوي چي د روح او د ساه د ختلو په وخت کښي کوم ربړ او تکليف وده ته ورسيږي .

او لمونځ سراج (څراغ) دئ په قبر کښي دده ، يعني کله چي لمونځ ګذاره سړئ له مرګ څخه وروسته و قبر ته ورداخل کړ سي نو په هغه توره تياره د قبر کښي الله پاک دده لمونځ وده ته ډيوه او څراغ وګرځوي چي په دې ذريعه دَی د قبر د ظلمت او د تياري له مُشَقت څخه خلاص سي .

او لموځ فراش دئ لاندي تر بغل دده ، يعني د لمانځه په سبب په قبر کښي و لمونځ کونکي ته د راحت او عزت فرش غوړول کيږي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولمونځ جواب دئ سره له منکر اونکیره ، یعني کله چي په قبر کښي د سوالو او پوښتنو فرشتې چي نکیر او منکَر دي له لمونځ ګذاره سړي څخه سوال کوي نو لمونځ و دوی ته دده له طرفه سبب د جواب ورکولو جوړیږي .

او لمونځ مؤنِس او ألفَت ورکونکئ دئ په قبر دده کښي تر ورځي د قیامته پوري ، یعني کله چي لمونځ ګذاره سړئ د قبر و وحشت ته ورداخل کړ سي نو لمونځ له ده څخه د قبر وحشت لیري کوي ، او یو داسي ملګرئ به دده ګرځي په قبر کښي ، کوم چي دده به ډیر أنس او ألفت ورسره وي ، او ملګري د لمانځه به له ده سره تر هغه وخته پوري وي کوم چي خلګ به له قبرو څخه د حشرګاه ومیدان ته ژوندي راپورته کیږي ، چي هغه د قیامت ورځ ده .بیا کله چي قیامت سي نو وبه ګرځي دغه لمونځ سایه سربیره پرده باندي اوخول پرسردده باندي اوجامه پربدن دده باندي اونور اوروڼا چي ځي به دَی په مخکښي د هغه ، او پرده او حجاب په منځ کښي دده او په منځ د اور ددوږخ .

او حجت او دلیل لپاره د مؤمنانو په حضور کښي د الله (جل جلاله) او دروندوالئ په تلو کښي د میزان او تیریدل پر پل صراط باندي او چابي او کیلي د جنت، ځکه چي بېشکه لمونځ تسبیح ده او تحمید، تقدیس او تعظیم دئ او قرآئة او دُعا دئ .

او بېشکه بهترین د عملو ټولو لمونځ دئ په وخت خپل کښي .

یعني کومي چي مخکښي ذکرسوې هغه د لمانځه هغه فایدې دي چي د لمانځه په برکت په دُنیا او بیا په قبر کښي د قیامت تر ورځي پوري و لمونځ ګذاره ته رسیږي .

او کله چي د قیامت ورځ راسي نو بیا دغه فایدې د لمونځ ګذاره سړي په برکت د لمانځه نصیب کیږي :

اول : دقیامت په ورځ به دغه لمونځ د لمونځ ګذاره لپاره د سایبان په ډول دده پر سر باندي سایه وغوړه وي چي له حرارت او ګرمۍ څخه به د قیامت د ورځي دغه لمونځ ګذاره سړئ په أمن وي .

دوهم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ دده د سر تاج او خولۍ وګرځي .

دریم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ دده د بدن جامه او لباس وګرځي .

څلرم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د لمونځ کونکي لپاره کله چي دَی و حشرګاه ته له قبره څخه روان وي او دارنګه په نورو ځایو کښي نور او رڼا سي چي په مخ کښي بې روان وي .

پنځم (۵) : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د لمونځ کونکي او د دوږخ د اور په منځ کښي حجاب وګرځي چي په دې سبب به د دوږخ داور هیڅ قسم أثر وده ته نه رسیږي .

شپږم (٦) : په دغه ورځ کښي به د الله (جل جلاله) په حضورکښي دغه لمونځ د مؤمنانو لپاره داسي حجت او دلیل جوړ سي چي د الله تعالی له ملامتیا څخه به مؤمنان دده په سبب نجات پیداکړي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوم (۷): په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د نیکوعملو د تلو د دروندوالي سبب سي ، کله چي عملونه د خلګو د میزان په تلو کښي تلل کیږي .

اتم (۸) : په دغه ورځ کښي به ددغه لمانځه په سبب لمونځ کونکئ د صراط پر پله باندي په سهولت او اسانتیا سره تیر سي .

نهم (۹) : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ ولمونځ کونکي ته کلي د جنت وګرځي ، یعني د لمانځه په سبب به وده ته دروازه د جنت خلاصه که سي .

همدا سبب دئ چي د تارک الصلاة لپاره د ډیرو سختو جزاګانو او عذابو ذکر راغلئ دئ تر داسي حده چي امام أحمد بن حنبل (رحمه الله) فرمایلي دي چي : یو څوک که لمونځ په قصد سره قضا کړي نو دغه سړئ کافر دئ او قتل یې واجب دئ .

او إمام شافعي (رحمه الله تعالی) فرمایلي دي : که چا په قصد سره لمونځ قضا کړ نو کافر نه دئ مګر قتل یې واجب دئ .

د تارک الصلاة په شان کښي چي بیخي اسانه لاره غوره کړه سوېده هغه څموږ د إمام أعظم أبوحنیفه (رضي الله عنه) مسلک دئ ، څکه ده مبارک (رحمه الله) فرمایلي دي : څوک چي په قصد سره لمونځ پریږدي نو هغه نه کافر دئ او نه به قتل کیږي ، بلکي اسلامي حکومت به دَی و محبس ته داخله وي تر څو چي توبه ګار ګرځي او یا مړکیږي .

محترمو وروڼو ! په هر کار چي الله پاک یا دالله تعالی رسول (صلی الله علیه وسلم) خلګ أمر کوي نو هغه کار دغه ډول له ښیګڼو ، برکتو او فایدو څخه ډک وي لکه څرنګه چي د لمانځه په باره کښي وتاسي ته بیان وکړ سو

(ومما رزقناهم ینفقون) یو ه سه چي ځني مفسرین وایي چي له دغه قول څخه فرض زکوة اداکول مراد دئ . او ځني مفسرین وایي چي هر قسم صرفه ول د مال چي د خدائ پاک د رضا لپاره وي هغه ټول ورڅخه مراد دي . او ځني مفسرین وایي چي دغه قول یواځي و مالي إنفاق ته نه دئ ورشامل ،بلکي هر قسم قوت چي الله پاک و انسان ته ورکړئ وي لکه علم ، مال ، بدن ، اعتبار ، رسوخ ، اوداسي نور ټول په دې قول کښي داخل دي.

دزکات په اړه تفصیل اوبیان.

محترمو وروڼوهر دسالم اودصحیح عقل خاوند چي له تعصب اوله عناد څخه خالي وي اوداسلام دمقدس دین په دغه سپیڅلي حکم اوفرمان کښي چي(واتوالزکوة) دَی عقل او فکروچلوي اوکوم مصلحتونه اوګټي چي دانسانیت ، شخصیت ، اجتماعیت اواقتصاد اوددنیا اوداخرت په اعتبارداسلام په دغه مقدس حکم کښي پرتي دي په غور اوپه تعمق دنظر سره ملاحظه کړي اوسربیره پردې په دې اړه وخلګوته د الهي ترغیب اوترهیب هم مطالعه وکړي نوپه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حتمي ډول به دزړه له کومي داووايې چي بيشکه داسلام پاک دين په اعلی درجه دمحاسنو اودښيګڼو دين دئ او ټول قبائح اوبدی اوناخوالي له اسلام څخه دباندي دي .

اوکه بالفرض له اسلام څخه پرته په بل کوم تهذيب اومذهب کښي څه محاسن او ښيګڼي وجود ولري نوبايد داسي ووايوچي هغه يې داسلا م له ويبپانۍ څخه غلاکړيدي، لکه چي په دي اړه زمايوشعر دئ :

اصلي حسن اوکمال ټوله ځمادئ

که زمين دئ که اسمان پردي ګواه دئ

که بياهم يو څه له تاسره موجود وي

هغه تاوړئ له ماڅخه په غلادئ

محترمومسلمانانو اول داسلام ددغه حکم چي زکات دئ و حکمتواوګټو ته ځيرسی :

اول(١)دزکات لفظ په لغت کي ونماکولوته اوو زياتيدلوته اوپاکيدلوته اووصلاح ته ويل کيږي ،

چي معني يې له (زکی يزکوزکاة وزکاءً) څخه رااخستله سويې ده .

اوپه شريعت کښي دزکات دلفظ اطلاق پردؤ معناؤ باندي کيږي :

اول اداءکول دهغه حق چي په خاصو مالو کښي په خاصه طريقه سره پرمسلمان باندي فرضيږي اودفرضيدو لپاره يې حَولان دحول يعني تيريدل دکال اونصاب شرط د ئ

دوهم : دزکات لفظ ومال مخرج ته ، يعني هغه قدر مال ته چي پرمسلمان باندي يې دزکات په نيت ايستل له خپله ماله څخه فرض وي هم زکات ويل کيږي په دغه نامه کښي شريعت دزکات وځينو غټو مصلحتو اوګټوته اشاره کړيې ده :

اول(١) : دزکات د ايستلوپه وجه دزکات ورکونکي په مال کښي نما اوبرکت پيداکيږي

دوهم(٢) : دزکات ايستلو په وجه دزکات ورکونکي مال کمی نکوي بلکي زياتيږي اوډيريږي

دريم(٣) : دزکات ورکولو په وجه دمسلمان ومال ته طهارت او پاکي حاصليږي

څلورم(۴) : دزکات په وجه زکات ورکونکي طاهر او پاک ګرځي ، په دي ډول چي که يې زکات نه وائ اداکړئ نو بيا به ګناه ګار سوئ وائ او د ګناه په نجاست به ملوّث اوککړ سوئ وائ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم (۵) : د زکات د ورکولو په وجه د زکات ورکونکي نفس د بُخَل له ناروا خوئ ځخه پاکيږي کوم چي د انسان لپاره په هر لحاظ خرابوونکئ صفت دئ .

شپږم (٦) : دزکات د ورکولو په وجه زکات ورکونکئ د سخاوت په مُقَدس صفت سره موصوف ګرځي ، کوم چي د انسان لپاره په هر لحاظ له ډيرو کاملو صفتو ځخه دئ .

د اسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) فرمايلي دي ـ : سخي انسان وخدائ (جل جلاله) ته نزدې دئ ، و خلګو ته نزدې دئ ، او و جنت ته نزدې او له دوږخ ځخه ليري دئ ، او بخيل سړئ له خدايه ، له خلګو او له جنت ځخه ليري دئ او دوږخ ته نزدې دئ .

اوم (٧) : د زکات د ورکولو په وجه د زکات ورکونکي مَشاعِر او حواس د مال او دولت د سوچ او فکر له سَلَطې ځخه ـــ او دده زړه د دُنيا د ميني او محبت له غلبې ځخه نجات پيداکوي ، کوم چي د انسان ټول شريف حيثيتونه بربادوي .

د اسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) په يوه مبارک حديث کښي چي امام غزالي رح يې په (احيآءالعلوم) کښي ذکر کړئ دئ فرمايلي دي چي :

دوه شرموښان او ليوان چي وږي وي او د پسو ويوې رمې (ګلي) ته ور ايله سي ، نو دومره فساد او خرابي نه رسوي لکه ځونه خرابي چي د انسان ودين ته دغه دوه صفتونه رسوي :

١ ـ محبت د دُنيا اومال

٢ـ محبت دجاه او منصب .

اتم (٨) : دزکات د ورکولو په وجه زکات ورکونکئ له رحمت او شفقت سره د الله تعالی پر مخلوق باندي عادت نيونکئ ګرځي .

نهم (٩) : دزکات ورکولو په سبب دفع دحاجت د محتاجانو راځي ، او د فقر او احتياج له مشقت ځخه په جامعه کښي مجبور خلګ نجات پيدا کوي .

ځينو بزرګانو عالمانو ذکر کړيدي چي عادت د الله (جل جلاله) پر دغه باندي جاري دئ چي په هره منطقه کښي الله (جل جلاله) دونه غنيان او مالدار خلګ پيداکوي چي که دوئ په کامله وجه د خپلو مالو زکات وباسي نو په هغه علاقه کښي چي ځونه محتاجان او مسکينان وي د هغوئ ټولو په دغه زکات سره تر بل راتلونکي کاله پوري چلاؤ او ګذاره کيدلائ سي .

لنډه داچي اسلام په دغه حکم کښي هم بې حسابه مَصالح د فَرد او د مُجْتَمَع په فهم کښي نيولي دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لفظي ترجمه : (وَ) او (الذِينَ) هغه کسان (یُؤمِنُونَ) چي ایمان لري دوی یاایمان راوړی (بِــمَا) په هغه یعني په هغه کتاب (أنزِلَ) چي نازل کړ سوئ دئ (اِلَيَ) وه (کَ تاته یعنی وتاته نازل کړسویدی چی قرآن دی (وَ) او (مَا)په هغه یعني په هغه کتابو(أنزِلَ) چي نازل کړ سوئ دئ هغه(مِن) له (قَبلُ) مخه یعنی دمخه(کَ) ترتا ، یعني له مخه ترتاپرنورورسولانوباندی نازل کړسویدی(وَ) او (بِا لاَخِرَةِ) په آخرت(هُم) دوی (یُوقِنُون) یقین کوي (أُلئکَ) هغه خلگ ، یعني هغه خلگ چي ذکر یې وسو چي په غیب ایمان لري او په صحیح صورت لمنځونه کوي بیا تر پایه د ذکرسویو صفتوپوری (عَلی) پر (هُدًی) لوی هدایت با ندی یعنی ثابت دی دوی پرلوی هدایت باندی(مِن) له (رَبِّ) ربه یعنی له طرفه دربه (هِم) د دوی (وَ) او (أُلئکَ) هغه خلگ (هُم) خاص دوی (المُفلِحُون)هغه خلگ دی چی په مراد رسیدلي دي

تـفـصــیـل : یعني او بل به په متقیانو کي دا صفتونه موجود وي چي يو به دوی ایمان لري په هغه باندی چي پر تا باندي نازل سوئ دئ ، وتاته راغلئ دئ د خدائ له طرفه چي هغه دغه قرآن کریم دئ ،اودارنگه له قران څخه سوی نور هغه څه دی چي د خدائ له لوري وتاته ویل سویدي ، وحیه یې درته سوې ده .اوبل به په هغو کتابو ایمان لري چي تر تا له مخه پر نورو نبیانو نازل کړه سویدي لکه توراة ، انجیل ، زبور ، اوبل به په ورځ د آخرت ایمان لري ، داسي به نه وی لکه یهود چي وایي چي موږ خپل رسول موسی منو اودارنگه خپل کتاب توراة منو او نور لکه عیسی او انجیل ، حضرت محمد او قرآن نه منو .

اونه به داسي وی لکه نصاری او عیسایان چي د حضرت عیسی او د انجیل د منلو دعوه کوي او نور رسولان او خدایي کتابونه نه مني . اودارنگه د آخرت ورځ یهودیان په دې ډول مني چي هلته به په جنت کښي یواځي یهود وي ، اونصاری یې په دې ډول مني چي هلته به په جنت کي یواځي نصاری وي . دغه دواړه قسمه عقیدې باطلي او د کفر دي . متقیان او مسلمانان هغه خلگ دي چي په صحیح صورت سره په آخرت ایمان لري . هغه خلگ چي په دغو ذکرسویو صفتو موصوف وي پر عظیم الهي هدایت باندي دي . اوهمدغه خلگ په مراد رسیدلي او کامیابه دی هم په آخرت کښي ، اوهم په دنیا کښي .

پوه سه چي کله حضرت رسول اکرم ومدینې منورې ته په هجرت راغئ ، نوپه دغه وخت کښی د مدینې منورې خلگ دري (۳) قسمه سول اول صاف او مخلص مسلمانان دوهم سوچه اوپه ډاگه کافران دریم منافقان . مسلمانان بیا دري قسمه وو او ل قسم هغه کسان ؤ چي له مکې څخه و مدینې منوری ته په هجرت راغلي ؤ ، دوهم قسم هغه کسان ؤ چي د مدینې باشنده گان ؤ اوپه اصل کښي عرب مشرکین ؤ، دریم قسم هغه کسان ؤ چي په اصل کښي یهود یا نصاری ؤ بیایې په اخلاص ایمان راوړئ ، ودغو دریو سره فرقو ته دا قول د خدائ چي (هدی للمتقین) ورشامل دئ . اودغه قول چي (الذین یؤمنون بالغیب) بیا تر آخره د آیته پوری په صفت کښي د اولودؤ قسمود مسلمانانو نازل سوئ دئ . او دغه قول د خدائ چي والذین یؤمنون الخ ددریمی ډلی دمسلمانانوپه صفت کښی نازل سویدی ا و له(الئک)څخه بیا تر (المفلحون) پوري د دغو دریو سره ډلو په صفت کي نازل سوئ دئ . او له (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الذين كفروا) څخه بیا تر (عظیم) پوري د دوهمي ډلي په باب کښي کوم چي سوچه کافران ؤنازل کړسویدی البته په ایت کښی له کافرانوڅخه هغه کافران مراددی کوم چی دالله په علمکښی ددوی خاتمه پرکفرباندی وه او له دغه ځخه وروسته راتلونکي ایاتونه بیا د منافقانو په شان کښي نازل سویدي چي له (ومن الناس من یقول) څخه بیا تر (یا ایهاالناس اعبدوا) پوري دي .

لفظي ترجمه : اِن) بې شکه (الذِینَ) هغه کسان (کفروا)چي کافران سویدي (سَوَاء) برابر دئ (عَلَیهِم) پر دوئ باندي (ءَ) ایا (أنذَرتَ) که وویره وې ته (هُم) دوی یعني له عذابه د الله څخه(اَم) او که (لَم تُنذِر) نه و ویره وې ته (هُم) دوی (لَا یُؤمِنُون) نه راوړي ایمان دوی .یعنی بیشکه هغه خلگ چی کافران سویدی یعنی اوپه علم دخدای کښی ددوی خاتمه پرکفر باندی ده،برابره دهپردوی باندی داخبره چی که ته ای رسوله دخدای له عذابوڅخه ویره وی اوکه ئی نه ویره وی په دی معنی ستانصیحت اوویرَول او نه ویَرول پردوی باندی سره برابردی چی پرهیڅ تقدیر دوی ایمان راوړونکی ندی

تـفـصـیـل اوعلمی خبری

پوسه چی کله چي خدائ پاک داسي و فرمایل چي پر کافرانو باندي ستا نصیحت ودوی ته او نه نصیحت ،دارنگه ویرول ستا دوی لره او نه ویرول برابر دي نو دلته دوه سوالونه پیداسول اول داسوال چي دغه برابر والئ پر دوی باندي په څه معنی مراد دئ ایا په دې معنی مراد دئ چي که ئې ته اې رسوله وویروې هم ایمان راوړي دوی ،اوکه ئې نه وویروې هم ایمان راوړي او که په دې معنی چي کې ویره وې ته دوی ،اوکه یې نه ویره وې پریوه تقدیردوی‌ایمان نه راوړي ؟

نوددي سوال جواب الله پاک په خپل دي قول سره وکړ چي (لایؤمنون) یعني له دغه برابر والي څخه مراد برابر والئ دئ په دې کښي چي دوی ایمان نه راوړي ، نه په دي کښي چي دوی ایمان راوړونکي دي .

دوهم : دا سوال پیداکیدی چي اې خالقه ددې څه سبب دئ چي پر دغو بدبخته کفارو باندي ستا د مبارک رسول ویرول او نه ویرول برابر دي ،په دې معنی چي دوی ایمان نه راوړي ؟

نوددغه سوال جواب الله پاک په خپل دي قول سره کړیدی چي (ختم الله الخ) چي تفصیل بې راسي ان شاءالله تعالی .

پو ه سه چي دلته دوه سوالونه نور سته چي جواب غواړي هغه په دې ډول دي

اول سوال دادئ چي هرکله چي و کافرانو ته د رسول نصیحت کول ،اونه کول دواړه بې فرقه وو،او فائده یې نه ورته رسوله ،نو بیا ولي خدائ پاک خپل رسول په دي سره امر کړئ ؤ چي ودغوکافرانوته تبلیغ کوه ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې سوال جواب دادئ چې د خدائ پاک په دې کښې يو حکمت دا ۇ چې رسول ته د تبليغ کولو و دغو کفارو ته اجر او ثواب حاصل سي اوبل حکمت پکښې دا ۇ چې د قيامت په ورځ کښې پر دغو کفارو باندې دا بهانه و دريږي چې په دنياکښې و موږ ته حق نه دئ بيان سوئ اورسول نه ۇ راته راغلئ .

همداسبب دئ چې الله (عز وجل)داسې فرمايلي دي چې ويرول اونه ويرول ستاپر دوی باندې برابر دي نه داسې چې نسبت ورسول ته هم سره برابر دي .

اودوهم سوال دادئ چې په کافرانو کښې خو زيات داسې خلګ ۇچې اخير يې ايمان راوړئ نو الله څنګه داسې فرمايلي دي چې هغه خلګ چې کافران دي ايمان نه راوړي ؟

ددې سوال جواب دادئ چې په دغه آيت کښې له کافرانو څخه هغه کافران مراد دي کوم چې داللّه پاک په علم کښې د دوی خاتمه پر کفر باندې وه لکه ابوجهل ،وغيره . نعوذ بالله من سوء الخاتمة .

لفظي ترجمه :

(خَتَمَ) مهرلګولئ دئ (اَللّهُ) خدائ پاک (عَلٰی) پر (قُلُوبِ) زړوباندې (هِم) د دوی (وَ) او (عَلٰی) پر (سَمعِ) غوږوباندې (هِمْ) د دوی يعني الله پاک د دغو کافرانوپرزړواوغوږوباندې مهروهلئ دئ (وَ) او (عَلٰی) پر (اَبصَارِ) سترګوباندې (هِم) د دوی (غِشَاوَةٌ) پرده ده (وَ) او (لَهُم) دوی لره يعني سته دوی لره د قيامت په ورځ کښې (عَذَاب) عذاب (عَظِيم) ډير لوی ، غټ . يعني داچې د خدائ پاک د رسول خبر په دغوکفارو کښې هيڅ اثر نه کوي ،که هر څونه دَئ نصيحت ورته وکوي بياهم دوی ايمان نه راوړي ،داپه دې سبب چې الله د دوی پر زړو او غوږو مهر وهلئ دئ ،او د دوی پر سترګو يې پرده وراچولې ده ،نو دوی نه حق اوريدلائ سي ،او نه حق معلوموﻻئ سي ،او نه حق ليدلائ سي ..

تـفـصـيـل اوعلمي خبري :

دکافرانو پر زړو اوغوږوباندې د مهر لګولواو دارنګه ددوی‌پرسترګوباندې دپردې اچولو مطلب څه دئ ؟

جواب ددې سوال دادئ چې د دغو کافرانو په زړواوغوږو کښې د دوی د کفر په سبب الله پاک يو داسې کيفيت پيداکړئ ۇ چې د هغه کيفيت په وجه د دوی زړونو په هيڅ ډول حق نه قبلوی او نه په حق پوهيدل .. او د دوی غوږونو که څه هم په ظاهره خو د حق خبره اوريدله خو دهغه معنوي کيفيت په وجه کوم چې د دوی په غوږو کښې الله پاک پيداکړئ ۇ د دوی غوږونو نسوای کولائ چې حق په داسې ډول واوري چې دا حق دئ او وئې مني دارنګه مراد له دې قوله د الله جل جلاله څخه چې پر سترګو د دوی باندې پَرده ده ، دادئ چې د دوی د کفراو ګناؤ په سبب الله پاک ددوی په سترګو کښې داسې يو کيفيت پيداکړئ دئ چې د هغه په سبب دوئ نسي کولائ چې د حق نښانې او دليلونه په داسې ډول ووينې چې حق په وپيژني ، پوه سه چې له دغه کيفيت څخه کوم چې په

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه آیت کښې د خَتَم په لفظ تعبیر ورڅخه سوئ دئ په قرآن کریم کښې په نورو الفاظوسره هم تعبیر ورڅخه سوئ دئ لکه درړیْن په لفظ سره په دې آیت کښې (کَلَّا بَلْ رَانَ عَلَی قُلوبهِمْ . .. .) او لکه د طبع لفظ په دې قول دالله کښې چې (اُلئک الذینَ طَبَعَ اللهُ عَلَی قُلُوْبِهِمْ) . او لکه د أِغْفال لفظ په د ي آیت کښې (وَلاتُطِعْ مَن اَغْفَلنَا قَلبَهُ عَنْ ذِکْرِنَا) .

او لکه د قَساوة لفظ په دې آیت کښې چې (وَ جَعَلْنَا قُلُوْبَهُمْ قَاسِیَّةً) او ځینو مفسرینو د دغو الفاظو په منځ کښې یو څه فرق هم ذکرکړیدئ .

په یوه مبارک حدیث کښې چې د أحادیثو معتمدو کتابو یې روایت کړئ دئ داسې راغلي دي چې کله چې یو انسان یوه گناه وکړي نو دده په زړه کښې تور ټکئ پیداسي بیاچې کله دغه انسان له دغې گناه څخه توبه ونه کاږي اوبیابله گناه وکړي نو دده په زړه کښې بل تور ټکئ پیداسي ،تر داسې حده پورې چې دده ټول زړه دغه تور ټکي ونیسي نو دا هغه رَان دئ یعني چې الله پاک په دې قول کښې ذکر کړئ دئ چې (کلا بَل رَانَ . . . .) . محترمو مسلمانانو کله چې د انسان زړه دغه تور ټکي ونیسي نو بیا ددغه انسان د سموالي او د هدایت امکان نسته اعُوذُ بالله منه ، همدارنگه په یوبل حدیث شریف کښې راغلي دي چې دغه زړونه داسې زنگ نیسي لکه څرنگه چې اوسپینه زنگ نیسي یعنې د گناؤ په وجه یو قسم معنوي خراب صفت کوم چې د زنگ په ډول دئ په دغوزړوکښې دانسانانو پیداکیږي یوچا له دە مبارک څخه وپوښتل چې دغه زړونه چې زنگن سي نو بیا به په کوم شي سره بیرته صفا کیږي ؟ ده مبارک وفرمایل چې دمرگ په ډیره یادونه سره او په تلاوت دقرآن کریم سره .

په یوه بل حدیث کښې رسول الله فرمایلي دي چې خبردار هر شي لره صفاکونکئ سته او صفاکونکئ دزړو یعنې کله چې زړونه په گناؤسره خیرن اوزنگن سي ذکر دخدائ دئ .

په یوه بل حدیث کښې راځي چې بیشکه په جسد ، یعني په بدن د انسان کښې یوه ټوټه غوښه ده ، کله چې دغه غوښه صالح اوسمه سي نو ټول بدن صالح کیږي ،او که دغه غوښه خرابه ، فاسده سي ،نوټول بدن فاسدیږي ، خبردار دغه ټوټه غوښه زړه دئ .

محترمو مسلمانانو په نن زمانه کښې د هرسړي ، او د هري ښځې زړه د گناهونو په سبب کلک سوئ او زنگن سوئ دئ ، په دې سبب چې د خلگو شوق او میلان وفساد ،او فسق ته ډیر دئ ،او عبادت او بندگي د خدائ پاک باندې درنه وي ، او د علماؤ وعظ ، نصیحت هیڅ تاثیر نه پکښې کوي .

نوهر مسلمان ته پکار ده چې اول د خپل زړه چاره وکړي په دې ډول چې مرگ ، قبر ، دآخرت حساب ، پر پل صراط تیریدل ، او د آخرت عذابونه ډیر ډیر په یاد ورولي ، او فکر پکښې وهي ، او دارنگه د قرآنکریم تلاوت ډیر کوي ، او ذکر د خدائ پاک ډیر ډیر کوي تر څو چې په زړه کښې یې نرمي پیداسي او د گناؤ له خِیرو څخه پاک سي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقري دسورت د ،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲، مباركواياتومحقق اومصحح تفسيراوتحقيق.

تفسيرفضل الرحيم (۲)برخه پاره الم/

لفظي ترجمه :

(و) او (مِنَ) ځني (النَّاسِ) د خلګو(مَن) هغه دی (يــَقُـــولُ) چي وايي دَیْ (امَنَّا) چي ايمان راوړئ دئ موږ(بِاللهِ) په خدائ باندی(وَ)او (بِاليـــَومِ) په ورځ (الاَخِرِ) اخيره باندی .

يعني په ورځ د قيامت باندی(وَ) حال دادئ(مَا) نه دي(هُم) دوی (بِمؤمِنينِ)(۸) هيڅ مؤمنان يعني په هيڅ ډول دوی مؤمنان نه دي (يُخَادِعُونَ) چم کوي دوی (اَللهَ) له خدائ سره ،، مرا ددادی چی دوی له رسول د خدائ سره چم کوی (وَ) او (الَّذِينَ) له هغو خلګو سره (امَنوا) چي ايمان يې راوړئ دئ يعنی اوبل دوی په دغه منافقانه ويناکښی ومخلصومومنانوته کوم چی اصحاب دمحمدصلی الله عليه وسلم دی دوکه ورکوی(وَ) او (مَا) نه (يَشعُرُونَ)(۹) اګاه کيږ ي دوی .

يعني اوځنی له دغوخلګودمدينی منوری ځخه هغه قسم خلګ دی چی دوی داالله ورسول اودده واصحابوته دملاقات په وخت کښی په دروغوسره داسی وايی چی موږهم ستاسی په شان مومنان يوپه الله پاک باندی اوپه ورځ داخرت باندی موايمان راوړی دی او حال دادی چی دوی په هيڅ معنی دمومنانوپه سلسله کښی داخل ندی خوداچی دوی په ظاهره دمسلمانی دعوه کوی په دی کښی ددوی غرض اومطلب دخدای درسول اودمومنانودوکه کول دی وبس او په دې نه آګاه کيږي او نه پوهيږي چي دغه چم او دغه د منافقت معامله ځموږ ځونه بد أنجام او عذاب لري ، او نه په دې پوهيږي چي په حقيقت کښي دا موږ له خپلو ځانو سره چم کوو ، د خدائ (جل جلاله) و رسول او مومنانو ته ، او د الله تعالی ودين ته په دې سره هيڅ ضرر نه سو رسولائ ، او نه په دې طريقه هغه مقصدونه لاس ته راوړلائ سوکوم چي په دغه منافقت کښ موږ په نظر کښي نيولي دي .

پو سه چي په دغو اوپه راتلونکيو اياتو کښي الله (جل جلاله) د منافقانو حالات بيان کړيدي.

محترمو مسلمانانو

منافق د اسلام له نظره پردری قسمه دئ اول إعتقادي انکاری منافق ، او دوهم اعتقادی شکی منافق اودريم عملي منافق ، اعتقادي انکاری منافق و هغه ته ويل کيږي چي په زړه کښي کافر وي ، اسلام نه مني ، مګر په خوله دا وايي چي زه مسلمان يم ، د اسلام دين مي قبول کړئ دئ اوشکی منافق وهغه ته ويل کيږی کوم چی په باطن کښی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسلام اودقران اودرسول الله په حق والی کښی شک لری خوپه خوله دغه شک نه ښکاره کوی و دغودواړه قسمه منافقانو ته غیر مجاهر کافران ویل کیږي او هغه چي په ښکاره کافر وي و هغه ته کافر مجاهِر ویل کیږي پوسه چی دغه دوه قسمه منافق تر ښکاره کافر په کفر کښي زيات أغلَظ دی ، او د قیامت په ورځ کښي يې عذاب هم تر ښکاره کافر سخت دئ . ځکه دَی تر ښکاره کافر اسلام ضرره ډیر دئ ځکه چی په ده مسلمانان خطاؤځي ، او په دې وجه چي ده د اسلام او مسلمان په جامه کښي ځان ښکاره کړئ دئ په مسلمانانو کښي مداخله ډیره کولائ سي ، او د مسلمانانو په پټو رازو اسانه خبریدلائ سي ، او مختلف ضررونه ومسلمانانو ته رسولائ سي .

او عملي منافق و هغه چاته ویل کیږي چي وي مسلمان ، خو خویونه د منافق په ده کښي موجود وي لکه دروغ ویل ، وعده خلافي کول ، په امانت کښي خیانت کول ، لکه چی په یوه مبارک حدیث کښي هم داسي راغلي دي .

په مدینه منوره کښي چي د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په وخت کښي کوم منافقان وونو هغه اول دوه قسمه منافقان ؤ ، او اکثر د دوی یهود ؤ چي شمیر یې و دریوسوو۳۰۰ ته رسیدئ ، او عبدالله ابن أُبئ ابن سلول له دغو منافقانو څخه ډیر مشهور منافق ؤ .

تفصیل اوعلمی خبری(ومن الناس)پوسه چی دمن کلمه دلته اسمی ده مؤله ده په لفظ دبعض سره مضافه ده د(الناس)ولفظ ته اومجموع مبتدا دی او(من یقول الخ) یی خبردی اوعکس ددی مناسب ندی ځکه چی بیا دغه جمله مفیده نه واقع کیږی لکه چی پرعالم سړی باندی داخبره خفی نده د(الناس) دلفظ تحقیق به په بل ځای کښی درته راسی ،،فائده،پوسه چی ددی خبری استنباط چی من جاره اسمیه هم راځی علامه تفتازانی رحمه الله کړیدی،اوکړی ئی هم ددغه ایت دحل په وجه دی ځکه چی څنو مفسرینولفظ د(من الناس) لکه چی متعارف دی جار او مجروربللی دی اودمتعلق مقدرپه اعتبارئی خبرمقدم د(من یقول)دپاره گرځه ولی دی نومعنی دجملی نامناسبه راغله ځکه چی پردغه تقدیردجملی محصول حکم دی پر(من یقول)باندی په(من الناس) سره یعنی هغه څوک چی وائی چی موږایمان راوړی دی الخ هغه بعضی دخلگودی اودابی فایدی محصول دی مفیدمطلب پردغه تقدیرثابتیږی چی پر(من الناس)باندی په(من یقول)سره حکم وکړسی لطیفه ،،دِمن لفظ اسم هم راځی لکه پدغه آیت کښی اوفعل هم راځی بیانودواحدمذکرامرحاضرمعلوم صیغه ده له ،،مان یمین مینا ،،څخه چی په معنی ددروغ ویلو دئ اوحرف جرهم راځی نوپه ده کښی دکلمی دری سره قسمونه جمعه سوی دی مادغه دری سره ډوله من په یوه ترکیب کښی په دی ډول راوړی دی من من من عطازید(من یقول)پوسه چی دمن په کلمه کښی دوه احتماله دی، اول دا چی موصوفه سی اود(یقول) جمله یې صفت سی نوبه تقدیرپه دی ډول سی ای ومن الناس ناس الخ یعنی ځینی دخلگو داسی خلگ دی الخ، اودوهم داچی موصوله سی اومرادورڅخه معلوم خلگ دمنافقینوسی لکه عبدالله ابن ابی ابن سلول اوامثال دده نوبه کلمه دمَنْ په معنی دالذین سی پوسه چی دیقول لفظ له قول څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړدئ اودقول لفظ په قرآن کريم کښې په پنځو مختلفومعناګانوکښې مستعمل سويدی، اول خالی دژبی وينابی له دی څخه چی زړه ورسره موافق وی لکه په دغه آيت کښې، دوهم دژبی ويل سره له موافقت اواعتقاده دزړه لکه ددغه سورت په ،١٥٦،آيت کښې ، دريم په معنی دکلام دخدای پاک لکه دنحل دسورت په ،٥١، آيت کښې ،څلرم په معنی دوحی لکه داذالشمس کورت په ،١٩ آيت کښې ، پنځم دافتراپه معنی لکه ددغه سورت په ،٦٩ آيت کښې، ديقول په لفظ کښې دهوضميرمستتردی راجع دی ومن ته په اعتباردلفظ دمن ځکه چی دمن کلمه دلفظ په اعتبار مفرده ده اودآمنا وغيره په لفظو کښې دمن دکلمې دمعنی مراعات سويدی ځکه چی من په معنی کښې جمع دی (آمنا بالله الخ)په دغه قول کښې ولی ايمان ترالله اوترورځی داخرت پوری خاص ګرځول سوی دی سره له دی چی ددغو منافقانوله حال سره خو مناسب ذکرکول دايمان په رسول صلی الله عليه وسلم اوپه قرآن کريم ؤځکه چی دغه منافقان خواکثر يهودان ؤکوم چی په خدای اودآخرت په ورځ باندی يې له پخواڅخه لاايمان درلودی ځکه چی دوی اهل کتاب ؤ ؟ددی سوال اصلی اوپه زړه پوری جواب دادی چی دغومنافقانوخوورسول عليه السلام اوومومنانوته پرته‌ولومومن به شيانوباندی دايمان راوړلو اظهارکاوه مګرپه آيت کښې ددغو دووشيانوذکر په دی وجه خاص سويدی چی په دی سره الله پاک ودی خبری ته اشاره کړيده چی دغه منافقين په هغوشيانوباندی دايمان په دعوه کښې لادروغ وايی کوم چی دوی په هغی دعوې کښې په خپلوزړوکښ هم ځانونه صادقان بولی نودهغه ايمان په دعوه کښې به چيری دوی صادقان وګڼل سی کوم چی دوی پخپله هم خپل ځانونه په هغی دعوی کښې کاذبين بولی چی هغه دعوه دايمان راوړلوده په قرآن اوپه حضرت محمد صلی الله عليه وسلم باندی

(وماهم الخ)پوسه چی مقصودله دغه قول څخه رددی دذکرسوی قول دمنافقانو نوپه دی سبب دلته داسوال کيږی چی دوی خودعوه دايمان د(آمنا)په لفظ سره کړيی وه کوم چی جمله فعليه ده نوپه ردکښې يی هم بايدجمله فعليه ويله سويی وای چی (ومآآمنوا) دی جواب ددی سوال دادی چی په دی سبب له جملی فعليی څخه وجملی اسميی ته عدول سويدی کومه چی د(وماهم بمؤمنين) جمله ده چی پردغومنافقانوباندی ردپه ابلغه اوپه اکمله وجه سره راسی ځکه چی د(ماآمنوا)جمله دلالت کوی پرنفی دايمان راوړلو ددوی په ماضی زمانه کښې اومذکوره جمله اسميه دلالت کوی پرنفی دايمان ددوی مطلقا(يخادعون الله الخ) پوسه چی دغه جمله مستانفه جمله ده جواب ديوه مقدر سوال واقع سوی ده سوال دادی چی منافقانوپه دغه دروغ ويلو کښې چی مومنان نه وه اوپه خوله بی ويل چی موږ ايمان راوړی دی څه مطلب اوغرض درلودی نوالله پاک د(يخادعون)په جمله سره ددغه سوال جواب فرمايلی دی حاصل دجواب دادی چی غرض اومطلب ددوی په دی کښې دوکه اوچم کول ؤدخدای له رسول اوله مومنانو سره هم دارنګه پوسه چی ديخادعون لفظ له مخادعة ياله خداع څخه جوړدی اومجرد مصدريې خدع دی کوم چی په اصل کښې و پټولوته اوياوفسادته ويل کيږی اوپه عرف کښې خدع ودی ته ويل کيږی چی ويوچاته په فکرکښې يوشی ورواچوی اومرادستا په حقيقت کښې بل شی وی چی هغه هم مکروه اوناوړه شی وی اوپه يوه حديث کښې کوم چی قرطبی ذکرکړی دی دخدع يادخداع تفسير په دی ډول سوی دی چی خدع ودی ته ويل کيږی چی شرعی کارکوم چی الله پاک ته په هغه سره امرکړی يې ددنيوی اغراضوپه خاطر وکړی دمثال په ډول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ یازکات ا ویابل عبادت دریایادمال حاصله ولوپه خاطر وکړی نوودغه ته خداع ویل کیږی سوال منافقانوخوهم لکه مسلمانان پردی باندی عقیده درلوده چی له الله جل جلاله څخه هیڅ شی نسی پټیدلای نو بیاڅنګه دوی له الله سره مخادعه کوله ځکه مخادعه خوله هغه چاسره ته کولای سی چی له هغه څخه ته یوشی پټولای سی ددی سوال متعددجوابونه دی اول جواب دادی چی په کلام کښی دمضاف حذف راغلی دی اوتقدیردکلام په دی ډول دی(یخادعون رسول الله) اودوهم جواب دادی چی په دوی کښی داعقیده موجوده وه چی العیاذبالله الله پاک په ټولوجزئیاتوعلم نلری دریم جواب دادی چی څرنګه چی ددغومنافقانومعامله له الله پاک سره په دی ډول وه لکه چی ګواکی د وی له الله سره چم کوی نوپه دي وجه الله پاک ددوی له معاملي څخه په مخادعه سره تعبیرفرمایلئ دئ ،سوال دالله پاک په شان کښي خودامحال دئ چي دَيْ له یوچاسره خِداع اوچم وکړي اودارنګه رسول علیه السلام اواصحابودده هم له منافقانوسره کومه معامله دچم نه کوله اوسره له دي چي د (یخادعون) له لفظ څخه کوم چي دمفاعلي باب دئ دالازمیږي چي الله پاک یارسول دده اوومومنانو هم له دوی سره خِداع اوچم کاوه ،،مفسرینوددغه سوال متعددجوابونه ذکرکړیدي خوډیرپه زړه پوري جواب دادئ چي د(یخادعون) فعل دلته دمبالغي دپاره دئ اودمفاعلي معني نه ده ورڅخه مراد یعني معنی یې داسي نه ده چي دوی مقابله کوي په چم کولو کښي له خدای سره اوله مومنانوسره بلکي معني یې په دي ډول ده چي ډیرچم کوي دوی‌له الله جل جلاله سره اوله مومنانوسره، سوال د(یخادعون الله الخ)، دجملي اود(ومایخدعون الخ،)دجملي په منځ کښي تعارض موجوددئ ځکه چي د(یخادعون)په جمله کښي ومنافقینوته دخِداع ثبوت راغلئ دئ له رسول سره اوله مومنانوسره اود(ومایخدعون) په جمله کښي مُخادعه اوچم ددوی حصرسویدئ په ځانوددوی کښي یعني دوی له هیچاسره چم نه کوي مګرله خپلوځانوسره جواب ددي سوال دادئ چي اوله جمله پرظاهرباندي بناده یعني په ظاهره خودوی‌له رسول اوله مومنانوسره خِداع کوله اودوهمه جمله پرباطن اوپرحقیقت باندي بناده ځکه چي دنیوي اواُخروي وبال،ضرراوعذاب دخِداع ددوی‌خاص ودوی ته راګرځیدئ نه ورسول علیه السلام اوومومنانوته .

(الانفسهم) پوسه چي د(انفس) لفظ جمع دنَفس دئ، اودنفس لفظ په خوراډیرومعني ګانو کښي مستعملیږي ، (۱)مجموع روح اوبدن (۲) روح(۳)هغه نفس چي اهل طریقت یې ثابته وي(۴)نفس اَماره(۵)نفس لَوّامه(٦)نفس مُطمئِنّه(۷)نفس حیواني(۸)نفس نباتي(۹)نفس جمادي(۱۰)نفس ناطقه انساني، دلته په اوله معني مراددئ کوم چي په پښتوکښي دځان اودځانوپه لفظوسره تعبیر ورڅخه کرکیږي.

)ومایشعرون . (

دغه فعل له شعورڅخه یاله شَعرڅخه جوړدئ کوم چي په عرف کښي واِحساس ته ویل کیږي یعني وهغه علم ته چي حاصل سویوي په یوه له حواسوسره چي قوه باصره اوقوه سامِعه اوقوه شامه اوقوه ذائقة اوقوه لامِسه وغیرها دي اوپه اصلي لغت کښي شَعرپه معني دعلم دئ اومفعول ددغه فعل محذوف دئ تقدیریې په دي ډول دئ ،(ومایشعرون انهم في الحقیقة لایخادعون الاانفسهم،)، پوسه چي په دغه قول کښي الله پاک له دوولاروڅخه ودي خبري ته اشاره

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړيده چي دغه منافقين په اخيره درجه کښي احمقان اوبي عقلان دي اول له دي لاري څخه چي سره له دي چي داخبره چي ددوی دغه خداع اوچم په حقيقت کښي پردوی باندي راگرځي دمحسوسوشيانوپه ډول ښکاره دئ مگربياهم دوی‌په دي نه پوهيږي دوهم له دي لاري چي شعوروحيوان ته هم ثابت دئ ليکن دوی سره له دي چي انسانان دي بي شعوره دي

لفـظي ترجـمه :

(فِي) په (قُــلُوبِ) زړوکښي (هِم) د دوی يعني ددغو منافقانو (مَرَض) مرض دئ يعني هم د دوی په زړو کښي ظاهري ناجوړي او مرض دئ او هم باطني اومعنوی ناجوړي ددوی په زړو کښی موجوده ده چي بيان بي ان شاءالله راسي (فَ) وروسته (زَادَ) زيات کړئ دئ(هُم) دوی لره(الله) خداي پاک (مرَضا) مرض يعنی کوم مرض چی په دوی کښی داسلام اودمسلمانانودحالاتودترقی په وجه په دوی کښی پيدا سوی ؤاوياله پخوالاپه دوی کښی ددوی دخباثتو په وجه موجودؤ هغه الله پاک نور هم ورزيات کړ (وَ) او (لَهُم) دوی لره يعني اوسته دوی‌لره دقيامت په ورځ کښي (عَذَاب) عذاب (اَليم) درد ورکونکئ ، يا درد ناک (بِمـَا) په سبب ددې (كَانُو) چي دي دوی او يا وو دوی (يَكذِبُون)(۱۰) دروغ وايي يا دروغ بې ويل .

يعني په سبب ددې چي دوی په دروغو په خوله داسلام دعوه کوي او په زړو کښي يې کفر دئ د قيامت په ورځ دوی لره درد ورکونکئ سخت عذاب ورکيدونکئ دئ .

پوه سه چي کله چي د خدائ (جل جلاله) رسول و مدينې منورې ته له مکي څخه په هجرت ورغئ ، او مسلمانان سره پر راټول سول ، اوپه مدينه کښي د اسلام حاکميت پيل سو ، نو د دغو منافقانو په زړو کښي ظاهري او باطني مرض پيدا سو ظاهري مرض په زړو کښي د دوی دا ؤ چي د اسلام او د مسلمانانو تجمُّع ، او دخدائ درسول د موجوديت په سبب بې زړونو درد کاوه او هميشه به غمجن او په وير أخته ؤ . او باطني مرض يې داؤچي ددوی په زړوکښي داسلام اوداسلام دپيغمبراودقران کريم په باره کښي کفر، نفاق او شک پيداسو او بيا چي به هر آيت اوهر حکم په اسلام کښي له الهي لوري څخه پرحضرت محمدصلي الله عليه وسلم باندي نازليدئ نو د دوی معنوي مرض به کوم چي ددوی کفر او شک او نفاق ؤ ورسره زياتيدئ او دارنگه څونه چي به د خدائ (جل جلاله) دين او مسلمانان قوي کيدل نو هغونه به د دوی ظاهري مرض کوم چي ددوی‌دزړونو درد اوغصه او غم اوددوی دبدنونواارامي وه، زياتيدئ .

تفصيل اوعلمي خبري .

)في قلوبهم مرض (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي د(قلوب) لفظ جمع دقلب دئ دقلب لفظ په عربي لغت کښي په ډېرومعني ګانوکښي مستعمل سويدئ(۱) خالص اوشريف جز ديوشي هرشي چي وي(۲)زړه، که دانسان وي اويادکوم بل شي وي(۳)اړول ديوشي پربل مخ باندي(۴)دقلب له لفظ څخه دتفعيل د باب مصدرهم راغلئ دئ کوم چي تقليب دئ اوتقليب په معني دنظراوسوچ وهلوده په عاقبت اوپه انجام کښي دکارولکه په دي قول دالله پاک کښي (وَقَلَّبُوْالَکَ الْاُمُوْرَ) التوبه /۴۵

)۵(دقلب له لفظ څخه تَقَلُّب هم راغلئ دئ کوم چي دتَفَعُّلْ دباب مصدردئ، تقلب وتصرف ته و يل کيږي په کاروواوپه ښاروکښي لکه په دي قول دخداى پاک کښي (فَلَايَغْرُرْکَ تَقَلُّبُهُمْ فِيْ الْبِ ِلَادِ) سورة غافر / ۴

اودارنګه تَقَلُّ ُبْ وهغه ريږديدلوته هم ويل کيږي کوم چي دويري اودترس له وجي وي لکه په دى قول دخداى کښى(تتقلب فيه القلوب والابصار، سورة نورا يت ،،۳۷،ا وپه عرف کښي دقلب دلفظ غالباً پردوومعني ګانوباندي اطلاق کيږي لکه چي امام ابوحامدغزالي فرمايلي دي چي دلفظ دقلب پردوومعناګانوباندي اطلاق کيږي اول قلب هغه غوښه چي صنوبري شکله ده اودسينې په چپه طرف کښي پرته ده اوپه باطن کښي ددغي غوښي تجويف موجوددئ اوپه دغه تجويف کښي توره وينه پرته ده کومه چي منبع اومعدن دروح ده يعني دحيواني روح چي عبارت دئ له بخارلطيف څخه اودوهم ،،قلب لطيفه ربانيه روحانيه ده کومه چي ترهمدغه صنوبري شکله غوښه پوري تعلق لري، پوسه چي په پښتوکښي له اولي معني څخه په زړه اوله دوهمي معني څخه په روح تعبيرکيږي همدارنګه پوسه چي علماؤذکرکړيدي چي په قران کريم کښي دقلب لفظ په دريومعني ؤ کښي مستعمل سويدئ، اول په معني دعقل لکه په دي قول دخداى کښي

(اِنَّ فِي ذَالِکَ لَذِکْرَى لِمَن کان له قَلب)سورت احقاف/۷۳ ، اودوم په معني درأى اودتدبيرلکه په دي قول دخداى پاک کښي (تَحْسَبُهُمْ جَمِيْعاً وَقُلُوْبُهُمْ شَتَّى) سورت حشر/۱۴، دريم په معني دذکرسوي صنوبري غوښي کومه چي زړه ورته ويل کيږي لکه په دي قول دخداى پاک کښي(فَاِنَّهَالَاتَعْمَلُ الابْصَارُوَلَکنْ تَعْمى اَلقُلُوْبُ الَّتِيْ فِى الصُّدُوْرِ ِ) سورت حج ايت ٦٦،خوزماپه فکرپه قران کريم کښي دقلب لفظ په څلورمه معني کښي هم مستعمل سويدئ چي هغه قلب صنوبري اولطيفه ربانيه دواړه دي خوالبته دغه استعمال يې په طريقه دعموم د مجازسره دئ اودلته په ايت کښي د(قلوب)له لفظه څخه همدغه معنى مرادده

(مَرَضٌ) پوسه چى دمرض د لفظ حقيقى معنى هغه شى ده کوم چى مورِ يې په پښتوکښى مرض اوناجوړى بولولکه زکام تبه اوداسى نورى بدنى ناجوړى اودمجازپه ډول وقلبى بدواوناالائقه صفاتوته هم ويل کيږى کوم چى قلب اوروح له اعتدال څخه خارجه وى اودقلبى اوروحى کمالاتومانع ګرځى لکه کفر، نفاق، بخل، دګناؤمحبت، کبر، عجب،وغيره دنبى عليه السلام دزمانى په منافقينو کښى هم حقيقى مرضونه اوهم مجازى مرضونه دواړه قسمه موجودوه حقيقى مرضونه دامرضونه په دوى کښى موجود وه چى هروخت چى به دمسلمانانوله يوه پرمختګ څخه خبرسول نوددوى په ز ړوکښى به محسوس دردونه پيداسول اوپه بدنوکښى بى ناجوړى پيداسوه او طبيعتونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اومزاجونه بی خراب سول او مجازی مرضونه ددوی داوه چی ددوی په زړونو کښې دخدای له رسول او له مومنانوسره حسداوکین اوبغض ؤاودارنگه په دوی کښې کفر اونفاق موجود ؤ(فزادهم الله مرضا)پوسه چی زیاتول دمرض ددوی په دی ډول وه چی اول ځل چی په مدینه کښې دخدای رسول اودده اصحاب سره یوځای سول اوداسلام دبدبه اواوازه پورته سوه اودکفارو دیهودانووغیره ریاستونه په تزلزل کښې راغلل نودمنافقینوپه بدنو اوزړو کښې ظاهری اوقلبی مرضونه پیدا سول له دی څخه وروسته چی به کوم ایت یا کوم یوشرعی حکم نازلیده نوددو ی قلبی مرض به نورزیا تیده اودارنگه چی به کومه خوشحالی اوترقی داسلام راغله نوددوی بدنی ناجوړی به نوره هم زیاته سوه دذکرسوی قول دخدای پاک مقصودهمدغه شی دی.

پوسه. چي په قران کريم کښي الله پاک دکافرانودزړوپنځه ويشت قسمه مرضونه او نارواوبدخويونه او احوال ذکرکړيدي .

)۱ (انکار ،لکه دسورت نحل په (۲۲) ايت کښی ،(۲)حمية الجاهلية لکه دسورت فتح په په (۲٦)ايت کښي (۳)انصراف لکه دسورت توبه په(۱۲۷) ايت کښي (۴)قسوة لکه دسورت بقري په (۷۴)ايت کښي (۵)موت سورت انعام (۱۲۳)ايت کښي (٦) مرض سورت بقره(۱۰)ايت کښي (۷)طبع، سورت منافقون(۳)ايت (۸)زيغ، سورت ال عمران (۷)ايت (۹) اباء، سورت توبه (۸)ايت (۱۰)ارتياب، سورت توبه (۴۵)(۱۱) اکنة، سور ة کهف (۵۷)ايت (۱۲)رعب، سورت احزاب(۲٦)ايت (۱۳)لهو، سورت انبياء (۳)ايت(۱۴) شدت، سورت يونس (۸۸)ايت (۱۵)شائسته کيدل دمخالفت الرسول، سورت فتح (۱۲)ايت (۱٦)غلاف القلب، سورت (۱۵۵)ايت(۱۷)اقفال، سوت محمد (صلی الله عليه وسلم)(۲۴)ايت ۱۸)اشمئزاز، سورت زمر(۴۵)ايت (۱۹)۸عمي،سورت حج (۴٦) ايت (۲۰)نفاق القلب، سرت توبه (۷۷)ايت(۲۱)غمره، سورت مؤمنون (٦۳)ايت (۲۲)تشيت، سورت حشر(۱۴)ايت (۲۳)رين، سورت تطفيف (۱۴)ايت(۲۴)ضيق، صدرپه معني دقلب دئ، سورت انعام(۱۲۵)آيت(۲۵)ختم، لکه د(ختم الله)په ايت کښي ..

فايده . دقلب اودقلب دصفاتوپه اړه به انشاءالله زيات تفصيلات په نوروځايوکښي دتفسيردرته راسي .

)اليم (

پو سه چي د (أليم) لفظ فَـعِـيـلٌ وزن دئ ، فعيل وزن اگر چي په ډيرو معناؤ راغلئ دئ ، خو دلته بعض مفسرين وايي چي په معنی د اسم مفعول دئ له باب څخه د إفعال ، يعني د مُـؤلَـم په معنی دئ ، بيا نو دغه سوال پيدا کيږي چي مؤلم يعني درناک گرځول سوئ خو هغه څوک دئ چي په عذاب کښي وي ، نه په خپله عذاب ؟

نو بيا په دي ډول جواب ورکول کيږي چي عذاب ته له وجي د مبالغې مولَم ويل سوئ دئ ،يعني دغه عذاب ددوی به دونه سخت وي چي دده د ډير سختوالي په وجه به گواکي دا عذاب په خپله لا دردناک وي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ځيني علماء د (اليم)لفظ په معنی د اسم فاعل له باب څخه د إفعال ګرځوي ،کوم چي مؤلِم په معنی ددرد ورکونکي دئ، پر دغه تقديرباندي بيا دا سوال پيدا کيږي چي فعيل وزن خو د مُـفْـعِـلْ په معنی نه راځي ؟

نوبياپه دي ډول جواب ورکړکيږي چي صحيح خبره داده چي دفعيل وزن دمُفْعِلْ په معني راتلایسي لکه نَذيرچي په معنی د مُنذِردئ .

پو سه چي د (يکذبون) په لفظ کښي دوه قراءته راغلي دي اول په تخفيف د ذال سره نو پر دغه تقديرباندي به د(بِما) په لفظ کښي د ما کلمه مصدريه سي ، او معنی د

(بما کانوا يکذبون) به په هغه ډول سي چي له مخه تيره سوه . دوهم په تشديد د ذال سره نوفعل مضارع له باب څخه د تفعيل سي اوپر دغه تقديربه يا د (مــا) کلمه موصوله سي ، او د (يکذبون) له لفظ څخه بِه د(به) لفظ محذوف سي نو به معنی په دي ډول سي

(بما) په سبب دهغه (کانوا) چي ؤ دوی (يُکَذِّبُوْن) نسبت د درغو کاوه دوی(به) وهغه ته يعني چي هغه رسول او قرآن دئ .

او يابه مصدريه سي او معنی به په دي ډول سي (بما) په سبب ددې (يکذبون) چي تکذيب کاوه دوی ، يعني نسبت د دروغو کاوه دوی، و رسول او و قرآن ته پر دغه تقديرباندي د (بــه) لفظ له (يکذبون)څخه وروسته نه مقدرکړکيږي .

پوه سه چي دغه ډول دروغ کوم چي منافقانوبه ويل داسلام له نظره کفربلل کيږی ،او له دې څخه ماسوی هغه قسم دروغ چي مسلمانان يې وايي کبيره او غټه ګناه ده ، توبه کول ورڅخه فرض دی ، اوپه دغه قسم دروغوسره انسان فاسق ګرځي البته په ځينو ځايو کښي درواغ ويل روا دي لکه چي په يوه حديث شريف کښي راځي چي په دريو ځايو کښي درواغ ويل روا دي :

اول د ميړه او د ښځي تر منځ چي مثلا د ښځي د خوشحالۍ لپاره ميړه په درواغو وښځی ته ووايي چي ته سخته پر ما باندي قدرمنه يې ، او يا ښځه دا ډول يوځه په درواغو وميړه ته ووايي .

دوهم د مسلمانو په منځ کښي د اصلاح لپاره .

دريم و مجاهدينو ته په دور ا ن کښی دجنګ . او کله درواغ ويل واجب ګرځي چي تفصيل بی بل ځایٔ انشاءالله راسي .

لفظي ترجمه :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(وَا) او (إِذَ)ا هغه وخت (قِــيلَ) چي وويل سي (لَهُــم) دوی لره ، يعني دغو منافقانو ته (لَا) مه(تُفسِــدُوا) کوی فساد يعنی مه کوی فساد (فِي) په (الأرضِ) دي مزکه کښي يعني په دي مزکه د مدينې کښي ياپه جنس ځمکه کښی يا په عالم کښی ،لکه چی توضيح بی راسی(قَــالـــوا) نو وايي دوی يعني دا منافقان و دغه ويونکي، نصيحت کوونکی ته (إِنمَّــا) بېشکه خاص دا خبره ده (نَــحــنُ) موږ (مُصلِــحُــون)(١١) اصلاح کونکي يو .

يعني کله چي و دغو منافقانو ته يو څوک ووايي چي دغه د فساد کارونه د مدينې په مځکه کښي مه کوی ، نو دغه أحمقان او د نفس په خواهشاتو کښي غرق سوي منافقان خپل دغه د فساد کارونه د إصلاح کارونه بولي او وايي چي يواځي موږ يو چي اصلاح کونکي يو او دغه کوم څه چي موږ يې کوو هغه ټول د اصلاح کارونه دي مطلب ددوی په دی قول کښی داهم ؤچی ودغه نصيت کوونکی ته بی ددی خبری اشاره هم کوله چی په حقيقت.کښی مفسدين هغه خلگ دی کوم چی ته يې مصلحين بولی يعنی چی اصحاب دمحمدصلی الله عليه وسلم دی،محترمومسلمانانو دغه راز په هر وخت کښ چي کومه مفسده ډله پيدا کيږي ، او دفساد کارونه کوي ، نودوی دغه د فساد کارونه د خير کارونه بولي ا وکوم خلگ چی مصلحين وی نودوی وهغوی ته فسادکوونکی اوددوی کارونه دفسا کارونه بولی .

دارنگه د منافق انسان په ناروا خويو کښي يو غټ ناروا خوی دادئ چي يو خو هميشه د شر اوفساد کارونه کوي ، او بل دغه کارونه و خلگو ته د خير په کارو سره تعريفه وي ، او که يو څوک نصيحت ورته وکړي نو دوی پر ځائ ددې چي د نصيحت کوونکي خبر ومني مقابله ورسره کوي ، او دا ورته وايي چي کوم کارچی ته يې د خير بولې هغه په أصل کښي د شر کار دئ ، او کوم کار چي ته يې د شر بولې هغه د خير کار دئ .محترمودارنگه په هره زمانه کښي چي کومي ډلي په مسلمانانو کښي پيداکيږی ، او ټول کارونه يې په حقيقت کښي هم دبشريت اوهم د إسلام پرضدوی ، اوهرکاريې داهل شر اواهل،فساد په گټه تماميږی. او کله چي علماءاوپوهان اومصلح کسا ن و دوی ته نصيحت وکړ ي نوپه داسی حال کښ چی دوی خپل ځانونه پر حق بولي ودغو نصيحت کوونکوته بَد وايي ،نو دغه قسم ډلي د همدغو منافقينو زيرنده دي ، بلکي د ځينو علماؤ له قوله داسي معلوميږي چي له دغه آيت څخه په أصل کښي مراد همدغه د اوس وخت فاسدي فرقې دي چي په مسلمانانو کښي پيداکيږی .

لکه چي قاضي بيضاوي (رحمه الله تعالی) په خپل تفسير کښي ذکړيدي چي له حضرت سلمان څخه روايت دئ چي أهل ددغه آيت تر اوسه پوري نه دئ راغلئ ، يعني له دې څخه وروسته به راځي ، نو له دې څخه معلوميږي چي ددغه آيت أهل د موجوده زمانوفسادپيشه او گمراه ډلي دي .

پو سه چی منافقانو چي په مدينه منوره کښی کوم فسادونه کول نود هغوی ترذکرکولودمخه دمقدمی په ډول ويوی خبری ته فهم وکړی هغه خبره داده چي په انسان کښي د فساد او د شر قوتونه هم سته او د خير اود صلاح قوتونه هم سته نو کله چي انسان د شر د قوتو په مقتضی ځي او د خير قوتونه په ده کښي مغلوب سي نو دغه انسان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته مفسدانسان ویل کیږي دمدیني منوري منافقان همدغسي خلګ ؤ ځکه چي دوی په خواهشاتو د شهوت اود نفس کښي غرق سوي وه او غضبي قوتونه یې د إفراط و درجې ته رسیدلي وه او کوم قوتونه چي د خیراودصلاح اواصلاح قوتونه دي لکه عقلي او روحي قوتونه نوهغه په دوی کښي دشهواني اودنفساني اودغضبی قوتونوترغلبي لاندي راغلي وه ترداسي اندازي پوري چي دغومنافقانو په هیڅ ډول نسوای کولای چي دعقل اودروحي قوت په مقتضی سره عمل اوکاروکړي،اوس نو ددوی‌دهغوفسادو یوڅونموني درته ذکرکوم کوم چي دوی به په مدینه منوره کښي کول

اول،دوی به د خپلو فاسدو مفاداتو په خاطر د مسلمانانو خبري و کافرانو ته رسولې اومسلمانانوته بې بیاخپل ځانونه مسلمانان ښکاره کول دا ددې دپاره چي د مسلمانو په منځ کښي هم ځائ ولري او د کفارو په منځ کښي یې هم ولري .

دوهم،په مسلمانانو پسي بې استهزاوي کولي اوپسخندونه بې په وهل ،

دریم، ناروا کارونه بې برملااوپه ښکاره کول ،

څلورم، کفار بې پر مسلمانانو باندي راپارَول اوکفار بې همیشه ودي ته رابلل چي دمسلمانانوپرخلاف باندي سره متحد سي اوورسره وجنګیږي

پنځم، د مسلمانانو په غم به خوشحاله کیدل ، او په خوشحالي بې خفه کیدل .

شپږم، د کمزوري ایمان د خاوندانوپه ذهنوکښي بې د اسلام اوداسلام دپیغمبراودقران کریم په شان کښي شکونه پیداکول ددي دپاره چي بیرته هغوی له اسلام څخه واړه وي ،

أوَم، چا چي به اراده د ایمان راوړلو وکړه او دوی به په خبر سول نو هغه بې له ایمان راوړلو څخه منعه کاوه ،،دغه دمدیني دمنافقینو دفسادکولو یوڅونموني وي چي درته ذکرمي کړې،

تفصیل اوعلمي خبري .

)واذاقِیل لهم (

پوسه چي دغه جمله یامعطوفه ده د(یکذبون)پرجمله باندي کومه چي په محل کښي دنصب ده اوخبرد(کانوا) ده نوبه دغه جمله هم په محل کښي دنصب سي اودارنګه به داخله سي په سببیت کښي دي قول خدای پاک لره چي (ولهم عذاب الیم)اویامعطوفه ده د(یقول) پرجمله باندي نوبیاکچیري د(مَن) کلمه په (من یقولُ) کښي موصوفه سي نودغه دواړه جملي به په محل کښي درفع سي اوکه موصوله سي نوبیادغه دواړي جملي محل داعراب نلري ځکه هره جمله چي صله دموصول واقع سي نو بیاپه محل کښي داعراب نه وي،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوال،دغه قائل څوک ؤچي ومنافقينوته بې دغه ذکر سو يې ويناکوله ،

جواب، قاضي بيضاوي رحمه الله تعالي فرمايلي دي چي مرادله دغه قائل څخه ياالله پاک دی اويارسول عليه السلام دئ اوياکوم بل څوک له مومنانوڅخه دئ اوځني مفسرينوبيا ذکرکړيدي چي دلته مرادعام قائل دئ يعني مطلب دادئ چي هرڅوک چي دغومنافقينوته دغه ذکرسوې ويناوکړي نودوی وهغه ته دغه مذکور جواب ورکوي اوځني مفسرينوويلي دي چي داهم روا ده چي مراد دي له دغه قائل څخه د منافقينودجملي څخه يوڅوک وي کوم چي داستهزا اودمجلس دتازه کولو لپاره بې دغه ذکرسوېې ويناوخپلومنافقينوملګريوته کوله ،سوال، د(لاتفسد في الارض) جمله د(قيل) دپاره نائب فاعل واقع سويده اوحال دادئ چي نائب فاعل خو اسم وي نه فعل ياحرف ياجمله، جواب، د(لاتفسدوا)جمله مأوله په لفظ دهذالقول سره ده نوځکه نائب فاعل واقع سوي ده، پوسه چي (لاتفسدوا) فعل له فساد څخه مشتق دئ کوم چی ودي ته ويل کيږي چي يوشي له خپل اعتدال څخه خارج سي او وهرضررى او نقصاني کارته فسادويل کيږي لکه چي وهرنافع اوګټورکارته صلاح ويل کيږي ،

)في الارض (

پوسه چي دارض له لفظ څخه يامراددمديني ځمکه ده نوپردغه تقديربه الف لام د(الارض) په لفظ کښي يادپاره دعهدخارجي حضوري سي اويا به عوض سي له مضاف اليه محذوف څخه چی د(المدينة) لفظ دی اويا مرادورڅخه عامه مځکه ده نوبيا به الف لام دجنس دپاره سي اوځنومفسرينوذکرکړيدي چي د(الارض)له لفظ څخه دلته مراددنيااوعالم دئ ،

)قالواانما ...الخ (

پوسه چي دغه جمله جواب اوجزا د(اذا)ده اوحکايت ده له هغه قول څخه دمنافقينوکوم چي دنصيحت کونکي دذکرسوی خبری په جواب کښی بې کاوه،پوسه چي د(انما)دکلمي په اړه په دی

باره کښي علماؤ اختلاف کړيدئ چي اياد غه کلمه چي پرکوم کلام باندي داخله سي نوپه غه کلام کښي افاده د حصرکوي اوکه يې نه کوي ځني علماء وايې چي دانما کلمه مطلقاً دحصرمفيده نه ده اوځني علماء وايې چي دقرائنواودمقام دتقاضاپه وجه حصرفايده کوي اودخپل ذات په اعتبارېې نه فايده کوي او ځني علماء وايې چي دانما لفظ دخپل ذات په اعتبار مطلقاً افاده کونکئ دحصردئ په دغوقولوکښي اخيري قول راجح قول دئ بيادغه علماء په خپل منځ کښي په دي باره کښي اختلاف سره لري چي د(انما) کلمه په څه ډول حصرفايده کوي نو ځني وايې چي کوم دوه شيان چي له انما څخه وروسته ذکرسويوي نوپه هغوی کښي به دوهم شی په اول کښي حصروي دمثال په ډول په دی قول کښي چي انمازيدقائم، دقائم حصرراغلئ دئ په زيدکښي خودغه قول مرجوح بلکي باطل دئ اواکثرعلماءوايې چي له(انما) څخه چي وروسته کوم دوه شيان ذکرسوی وی نوپه هغوی کښي به اول حصروي په دوهم کښي مثلاًپه ذکرسوي مثال کښي زيد حصرسويدئ په قائمٌ کښي اودلته په ايت کښي منافقينوخپل ځانونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حصرکړيدي په مصلحون کښي اودغه قول صحيح قول دئ، پوسه چي دمصلحون لفظ له اصلاح څخه مأخوذ دئ اواصلاح متعددي معني ګاني لري،اول، صلحه راوستل په منځ کښي ددوومختلوفريقينو،دوهم، ليري کول دفساد له يوشي څخه،دريم، دخير کار کول،څلورم، دعالم اودخلقودنظام صالح ګرځول، دلته دمصلحون لفظ په دغومعني ګانوکښي په هره معني اخستل کيدلای سي

لفظی ترجمه

(الَا) خبردار يعني خبردار اوسئ اې مومنانو(إنَّ) بې شکه (هُـم) دوئ يعني دغه منافقان (هُـم) خاص دوئ(المُفـسِـدون) هغه دی چی فساد کوی (وَلٰكِن) اومګر (لایَشعُرون)(۱۲) نه آګاه کيږي دوی يانه پوهيږی دوی يعنی په دی چی مفسدين خاص هم داموږيونه بل څوک پوسه چی د(لایشعرون)له جملی څخه مطلب دادی‌چی دغه منافقين تر حيوانانو هم بدتر دي ځکه هغه شعور لري او دوئ شعور هم په خپل خير او شر نه لري ځکه سره له دې چي دوئ خالص او سوچه مفسدين دي په دی ډول چی دوی په فسادکښی حصردی اوفسادپه دوی کښی حصردی نه دوی پرته له فساد څخه بل کارکوی اونه ددوی په ډول فسادکوونکی نورڅوک سته بیاهم و ودوئ ته خپل ځانونه په داسې ډول مصلحين ښکاره کيږي چي خپل ځانونه په اصلاح کښی حصر کوي ، او نور خلګ ټول مفسدين ورته ښکاري او سره له دې چي د دوې ټول کړه و وړه د دوئ په ضرر تماميږي دوئ يې د خپلو ځانو ل دپاره ګټه بولي .اصلاح خو په أصل کي داده چي انسان د آخرت کارونه د دنيا تر کارو مقدم او اول په نظر کښي ونيسي ، او د دنيا هغه ګټې حاصلوي چي و دين او آخرت ته په ضرر نه تماميږي ، بلکی په نفع ورته تماميږي ، او کومه دُنيوي ګټه چي و دين ته په ضرر تماميږي و هغې ګټې ته شا ګرځوي اودغه منافقين ددی پرخلاف ټول هغه کارونه کوی کوم چی ددوی ددين اوددنيا اودآخرت په ضرر تماميږی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره دسورت د،۱۳، ۱۴،او،۱۵، اود،۱٦، مبارکوایاتوتفسیر او تحقیق،

تفسیرفضل الرحیم (۳) برخه

پوسه چی په دغه راتلونکی آیت کښی الله پاک دمناقانودیوه بل نارواجوابی کلام ذکر فرمایلی دی۔ کوم چی دیوه بل نصیحت ا و موعظت په رد کښی ئې ویلی دی۔

لفظی ترجمه

(وَ) او (اذَا) هغه وخت (قِیل) چي وویل سي(لَـهُـم) دوی۔ لره یعني دغومنافقانولره دیوه ناصح له طرفه د نصیحت په ډول وویل سی(آمِ َنوا) ایمان راوړی، یعني په الله پاک اوپه رسول صلي الله علیه وسلم اوپه قرآن مجید باندي (کَ) په مثل(مَا) ددې آمَنَ) چي ایمان راوړئ دئ (النَّاس) دغو خلګو ،چي هغه أصحاب د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دي یعنی ستاسی ولی دخولو اودزړو لاری سره جلادی چی په ژبوسره دایمان دراوړلودعوه کوی۔ اوپه زړوکښی داسلام دشمنی کوی۔ خودغه سی ایمان راوړی۔لکه دغوخلګوچی ایمان راوړیدی چی اصحاب کرام دی (قالُوا) نو وایي دوی۔ یعني دغه منافقان ودغه نصیحت کونکي ته په جواب کي (اَ) ایا (نُؤمِن) ایمان راوړو موږ (کَما) په مثل ددې (آمَنَ) چي ایمان راوړئ دئ(السُّـــفَـــهـــاء) دغو ناپوهانو ،،مراددوی له سفهاؤځخه اصحاب کرام

وه(الا) خبردار(ان) بیشکه (هم) دوی۔ (هم)خاص دوی۔ (السفهاء)کم عقلان دی (ولکن) مگر

(لایعلمون) (۱۳)نه پوهیږی دوی،،په دغه چي موږپه سفهاؤکښي حصریو اوسفهاءپه موږکښي حصردی،،یعنی اوهغه وخت چي وویل سی دغومنافقینولره چي ایمان راوړی لکه څرنګه چي دغوخلکوایمان راوړیدی ،،چی رسول علیه السلام اواصحاب دده دی یعنی په زړواوپه ژبودواړوسره مومنان سی ،اوپه اخلاص مومنان سی۔نووائی دوی چی ایاموږ داسی ایمان راوړو لکه څرنګه چي دغوکم عقلانوایمان راوړی د ی ،الله ددوی په جواب کښی فرمایلی دی،خبرداربیشکه دوی خاص دوی کم عقلاندی مګر دوی په دغی خپلی کم عقلی اوجاهلتوب نه پوهیژی

پوسه

،چی دغوبدبختو منافقانوکوم چی سفاهت ، ناپوهي ، جهل ، او حماقت په أعلی درجه په دوی۔ کښي موجود ؤ ، ځکه وداسي په أعلی درجه کښی عقلمندو انسانانو ته کوم چي أصحاب د رسول الله صلی الله علیه وسلم وه سفهاء ویل ، او خپل ځانونه ډیر هوښیاران ورته معلومیدل چي آخرت او دین د دوی۔ په عقلو کي کوم أرزښت نه درلودئ

.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی ته چي کوم شئ قابل د قدر ؤ هغه نفسي خواهشات ، دنيوي منافع ، عزت او منصب ، او دنيوي ژوند ؤ . او أصحابو چي کومه رويه غوره کړې وه هغه ددوی له دغو ټولو فاسدو أغراضو سره ټکر وه ، او دوی چي کومه د نفاق رويه غوره کړيوه هغه د دوی له دغو فاسدو ، او ناروا أهدافو سره موافقه وه ، نو ځکه خپل ځانونه عقلمند ورته معلوميدل سره له دې چي په اخيره درجه کښي جاهلان وه ، او أصحاب کرام (رضي الله تعالى عنهم) سُفهاء ورته معلوميدل سره له دې چي په أعلی درجه عاقلان او پوهان وه.

په همدغه ډول په هر وخت کښي بې دينه او جاهل انسانان پر ديندارو او پوهانو انسانانو باندي د ناپوهانو گمان کوي ، او خپل ځانونه بيخي پوهان ورته ښکاره کيږي .ددی خبری مزيدتفصيل به په علمی خبرو کښی راسی

تفصيل ا و علمی خبری

)واذاقيل لهم امنوا(

پوسه چي دغه ايت د(واذاقيل لهم لاتفسدوا) له ايت سره متعدد مناسبتونه لري ، اول مناسبت يې دادئ چي دغه دواړه اياتونه په دي کښي سره گډ دي چي هريودعطف په واسطه سره سبب دئ ددي قول دخدای پاک چي (ولهم عذاب اليم) ،

اودوهم مناسبت يې دادئ چي په دغودواړواياتوکښي ومنافقينوته دنصيحت اودارنگه دمنافقينو په بده لهجه سره ددغه نصيحت ردَول ذکرسويدئ ،

دريم مناسبت يې دادئ چي دکوم نصيحت ذکر چي په ړومبني ايت کښي سوئ دئ نوهغه له تخليه سره تعلق لري کومه چي عبارت ده له تصفيه کولو څخه دانسان ظاهراوباطن خپل لره له خبيثواخلاقو څخه اوله غلطوعقيدوڅخه اوله بدواقوالواوافعالوڅخه اوکوم نصيحت چي په دغه مبارک ايت کښي ذکرسويدئ نوهغه له تحليه سره تعلق لري کومه چي عبارت ده له ښائسته گرځولوڅخه دانسان ظاهراوباطن خپل لره په ښواخلاقوسره اوپه صحيح عقيدوسره اودارنگه په نيکواقوالو اوافعالوسره، همدارنگه پوسه چي له ترتيب څخه ددغودوومبارکواياتو داهل طريقت دعلماؤدهغي خبري تائيدکيږي کومه چي عبارت ده له دي څخه چي تخليه پرتحليه باندي مقدمه ده.

فايده، په دغه مبارک ايت کښي الله پاک دمنافقينو له قبيحواونارواصفتوڅخه څلور قسمه ناروا صفتونه ذکر کړيدي ، اول دخدائ ا ورسول اودده واصحابوته ده سفهي يادسفاهت نسبت کول ، دوهم سفاهت ددوی په خپله ،دريم حصرددوی په سفهاؤ کښي اوحصرد سفهاؤپه دوی کښي ، څلورم داچي دوی په مرکب جهل کښي واقع سويدي چي هم سخت جاهلان دي اوهم له خپل جهل څخه ناخبره دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اِمنواکماامَنَ الناس) پوسه چي په دغه قول کښي دکاف لفظ په معني د(مثل) دئ اوپه محل کښي دنصب دئ صفت دئ دمحذوف مصدردپاره کوم چي مفعول مطلق دی۔ دپاره د(امنوا) اود(آمن)فعل د(مَا)مصدريه په وجه مأول دئ په مصدرسره نوبه تقديردکلام په دي ډول سي(اِمنوااِيماناً مثلَ ايمانِ الناس)،

له (الناس)څخه مرادڅوک دي اوالف لام په (الناس) کښي کوم الف لام دئ،

جواب، قرطبي اوابن جرير اوابن کثير له ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت کړيدی چي مرادله (الناس) څخه اصحاب درسول عليه السلام دي اوالف لام يا دپاره دعهدخارجي دی۔ اويا دپاره دجنس دی۔ اوداځکه چی که دالناس لفظ په خپل ظاهری عموم پاته سی نوبياخودغه لفظ له اصحابو څخه پرته ونوروخلکوته هم ورشا مل دی۔ نوبه الف لام دعهدخارجي حضوری اويادپاره دعهدخارجی المعلوم المدلول من القرائن سی اوواصحابوته به اشاره په وکړه سی اوکه له الناس څخه هغه څوک مرادکړه سی کوم چي په انسانيت کښی کامل دی اويادااداعا وکړه سی چي غيرمومن سړی دسره انسان نه دی۔ نوبه الف لام جنسی سی، سوال له دغه کلام څخه خوداسي فهميږي چي داډول ايمان هم ستا کوم چي داصحابوياپه بل عبارت دمخلصومومنانودايمان په ډول نه وي اوسره له دي چي ايمان خوهمدغه يوقسم دئ کوم چي په اخلاص سره وي،جواب کوم ايمان چي داالله جل جلاله په نزدمعتبردئ نو هغه خوهمدغه يوقسم ايمان دئ کوم چي په اخلاص سره وي مګرمطلق ايمان عام له دي څخه چي که دخدای۔ پاک په نزدمعتبروي اوکه نه وي يوبل قسم هم لري يو مثال دهغه ايمان دمنافقانودی۔ کوم چي چي صرف دخولي په اقرارسره دی،

لطيفه پوسه چي د(کَمَا)لفظ په کلام دعربوکښي په متعددومعناګانوکښی مستعمل سويدی۔ اول په معنی دتشبيه کښی لکه په دغه آيت کښی دوهم په تقييدکښی په دی ډول چی مدخول دده قيدوی دماقبل دپاره لکه په دی مثال کښی چی الحيوان کماانه ناطق انسان دريم لپاره ددلالت پرقِران دفعلينوپه وجودکښی لکه په دی قول کښی ذهب زيدکما جاء څلرم دتعليل دپاره لکه په دی مثال کښی زيدکماانه عالم واجب الاکرام پوسه چي پردغه تقديرچي الف لام لپاره دعهدخارجي سي نوبيادالناس په لفظ کښي دري احتماله دي اول احتمال دادئ چي مرادورڅخه رسول عليه السلام اواصحاب دده دواړه سي اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه يوازي اصحاب سي اودريم احتمال دادئ چي مرادورڅخه هغه خلګ سي چي په اصل کښي يهودان وه اوبيايي ايمان راوړئ ؤ لکه عبدالله ابن سلام اواتباع دده اوکچيري د(الناس)په لفظ کښي الف لام جنسي سي نوبياپه دغه لفظ کښي دوه احتماله دي اول دادئ چي مرادورڅخه دمديني منوري انصارسي کوم چي داوس اودخزرج له قبيلوڅخه وه اوددغودواړوقبيلو اکثرخلګ مسلمانان وه اوليږپي منافقان وه اودلفظ دعموم اودجنس کله پراکثرد‌جنس باندي هم اطلاق کيږي اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه ټول مومنان دهغه وخت سي ګواکي له مومنانوڅخه پرته نورخلګ ددي لائق نه دي چي خلګ ياانسانان ورته وويل سي اود(کماامن الناس)په لفظ کښي داصحاب کرامو وفضيلت ته هم اشاره ده اودغه قول پردي باندي هم دلالت کوي چي ايمان داصحابودحقانيت معياردئ اواصحاب معياردحق دي،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کماامن السفهاء) يعني ايا ايمان راوړوموږلکه چي ايمان راوړيدئ دغوکم عقلانو، دمديني منوري منافقانو په څه سبب ومومنانواواصحاب کراموته کم عقلان ويل ؟

په دی اړه دمخه هم په زړه پورى تفصيل تيرسوخومزيدتفصيل ئی په دی ډول دی چی ددي مختلف سببونه ؤ،اول سبب يې داؤچي دغه منافقان په خپله په اخيره درج کم عقلان وه اوواصحابوته کامل عقلونه الله پاک ورکړيوه اوداقانون دئ چي دکم عقله سړي په نظرکښي عاقل انسان کم عقله ورځي لکه چي په پښتوکښي يومشهورمتل دئ چي کلي پرليوني خندل اوليوني پرکلي خندل

اودوهم سبب يې داؤچي دوی له اصحاب کراموسره سخت عداوت اودښمني درلوده اوداقانون دئ چي ددښمن په نظرکښي دانسان هنراوکمال عيب ښکاره کيږي لکه چي شيخ سعدي رحمه الله تعالي فرمايلي دي چي ـ هُنربچشم عداوت بزرگترعيبي است ـــ گل است سعدي ودرچشم دشمنان خاراست ،،،

اودريم سبب يې داؤ چي مهاجرين داصحابويې په دي وجه کم عقلان بلل چي دوی خپل وطن، کورونه، مال، جايدادپه مکه مکرمه کښي پريښودل اودخپل قوم په دښمني کښي ودريدل اودخپلوپلرواونيکه ګانو طريقه يې پريښودله اوانصارداصحابويې په دي وجه کم عقلان بلل چي هغوی ومهاجرينوداصحابوته پنا ورکړه اوخپل مالونه يې له دوی سره شريک کړل حتي چي خپلي ښځي بې طلاقي کړې اوومهاجرينوته بې په نکاح ورکړې،

څلورم يې په دي سبب کم عقلان بلل چي دوی داسلام دين قبول کړيووځکه چي ددوی په فکرکښي العياذبالله داسلام مقدس دين يوباطل دين ؤ اودباطل دين قبلول خو دکم عقلانوکاردئ ،پوسه چي د(سفهاء لفظ دسفِيهْ جمعه ده کوم چي له سفاهت څخه مأخوذدئ داماده په قران کريم کښي،۱۱،ځايه راغلي ده اوپه اصل کښي خفت اوحرکت ته ويل کيږي اووجهل ته هم ويل کيږي اودسفيه دلفظ اصلی معني مفسرينوپه متعددو تعبيروسره بيان کړيده،اول خفيف العقل يعي دسپک عقل خاوند، دوهم جاهل، دريم ضعيف الرأي،څلورم دضرراودفايدي په ځايوباندي نه پوهيدونکئ، پنځم کم عقله، شپږم بې علمه، اوپه قران کريم کښي هم ماده دسفيه په مختلفومعني ګانوکښي مستعمله سويده اول په معني دکم عقل لکه ددغه سورت په،۲۸۲، ايت کښي، دوهم په معني دبې علمه لکه دسورت انعام په ،۱۴۱،ايت کښي، دريم هغه چي له دين څخه دحضرت ابراهيم عليه السلام اعراض کوي لکه ددغه سورت په ،۱۳۰،ايت کښي، څلورم هغه چي پرعمل اوپرکارباندي دنبي عليه السلام اوداصحابو اعتراض کوي لکه ددغه سورت په ،۱۴۲،ايت کښي، اوپنځم هغه چي پرالله تعالي باندي افترا وي کوی لکه دسورت جن په، ۴، ايت کښي، شپږم هغه چي له الله جل جلاله څخه دنالائقه شي سوال اوغوښتنه کوي لکه دسورت اعراف په، ۱۵۵، ايت کښي(

الاانهم هم السفهاء) يعنی خبردارای مومنانوبيشکه دغه منافقان خاص دوی کم عقلان دی ،په دغه قول سره الله پاک دمنافقينوذکرسوی قول په ډيرتاکيدسره ردکړيدی اوپه دغه قول کښی الله پاک دغه منافقان په سفهاؤاوکم عقلانوکی اوکم عقلان ئی په دوی کښی حصرکړ يدی يعنی نه په دوی کښی له بيعقلی څخه پرته بله کومه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعقلمندۍ یوه نمونه سته اونه له دوی څخه سوی نورکم عقلان سته(ولاکن لایعلمون) یعنی سفهاءاوکم عقلان خاص دوی دی خومګرنه پوهیږی دوی په سفاهت دخپلوځانو، پوسه چی په دغه کلام کښی الله پاک ددی بیان کړی دی چی دغه منافقان په جهل مرکب کښی واقع دی ،جهل مرکب ودی ته ویل کیږی چی یوسړی هم جاهل وی اوهم له خپل جهل څخه ناخبره وی اوددغه ډول انسان وسمی لاری ته راوستل دناممکن کارپه ډول دی لکه چی یوه شاعر په دی اړه فرمایلی دی ،انکس که نداند ونداندکه نداند ،، اوپای خرخیش وبمنزل نه رساند ،، وانکس که نداندوبداندکه نداند ،،اواسپ خوداز ګنبدفیروزه جهاند ،، سوال په مخکی ایاتوکښی الله پاک له منافقانو څخه د شعور نفی کړیده اوپه دغه آیت کښی یې له دوی څخه نفی دعلم کړیده نو په دی کښی کوم سر دی؟مفسرینوددی سوال جواب په دی ډول کړی دی چی په مخکی ایاتوکښی چی کوم خباثتونه ددوی الله پاک ذکرکړیدی لکه په دروغوسره دایمان دعوه کول اویا په ځمکه کښی فساد کول نوهغه واضح اوښکاره وو اودمحسوساموروپه ډول وه نوهلته دشعورذکرمناسب وه اوپه دغه آیت کښی دایمان ذکراو وایمانی شیانوته رمز اواشارت فرمایل سویدی کوم چی وتامل او واستدلال ته حاجت لری نوپه دی وجه دلته دعلم ذکرکول مناسب وه،

پوه سه چي ددغه آيت او دارنګه د مخکني آيت په متعلق داسي سوال کيږي چي منافق خو و هغه ته ويل کيږي چي دوی په ظاهر کښي د کفر خبري نه کوي ، بلکي خپل کفر پټ ساتي . او له دغو دواړو اياتو څخه خو داسي معلوميږي چي دوی خپل کفر ښکاره کاوه ، ځکه چي أصحابو ته يې مفسدين ويل ، او نفاق يې إصلاح بلله لکه له اول آيت څخه چي فهميږي ، او دارنګه يې ټولو أصحابو ته سفهاء ويل لکه له دوهم آيت څخه چي فهميږي نو بيا خو دوی مُجاهِر يعني ښکاره کافران وه نه منافقان ؟

ددې سوال جواب په مختلفو ډولو ورکړسوئ دئ:

اول په دې ډول چي دغه ټولي خبري دوی له خپلو ځانو سره په زړوکښی راګرځولي ، نه دا چي په ښکاره يې ويلی .

دوهم په دې ډول چي دغه نصيحت کونکئ چي په دغو دؤو اياتو کښي ذکر دئ مسلمان نه ؤ بلکي دغه هم منافق ؤ ، دغه نصيحت بې ودوی ته د استهزاء په توګه کاوه.

نو منافقانو چي به په جواب کښي دغسي د کفر خبر ورته کوله نو دا خو دوی خپل کفر و منافق ته ښکاره کاوه نه و مسلمان ته.

دريم په دې ډول چي دغه نصيحت کونکئ خو له مسلمانانو څخه ؤ ، خو دوی دغه کفري جوابونه وده ته مخامخ نه دي ويلي بلکي کله چي به دوی سره تنها سول نو دغه ډول کفري ويناوي بې کولې.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم په دي ډول چي دغه خبره دوی ودغه نصيحت کوونکي ته مخامخ کوله خو وده ته يې له دغه کلام څخه يوقسم معني په خيال کي وراچوله اومرادېي بله معني وه لکه چي ددغومنافقانوهميشه داعادت ؤچي درسول عليه السلام اوداصحابو په حضورکښي بې داسي خبره کوله چي چپه اوراسته دواړه اړخونه بې درلودل

لفظي ترجمه:

(وَ) او(إِذَا) هغه وخت(لَقُــوا) چي ملاقي سي دوی يعني يوځاۍ سي دغه منافقان (الَّذِيــن) له هغو کسانو سره (آمَنوا) چي ايمان يې راوړئ دئ يعني چي أصحاب درسول صلى الله عليه وسلم دي (قالوا) نو وايي دوی يعني منافقان ودغو مومنانو ته چي دوی ورسره مخامخ سي (امَنَّـا) ايمان راوړئ دئ موږ يعني موږهم رسالت د حضرت محمد(صلى الله عليه وسلم) منلی دی اوپه قرآنکريم باندی موايمان راوړی دی ، او اسلام مو قبول کړئ دئ (وَ) او(إذا) هغه وخت (خَلَوا) چي يوازي سي يا (خلوا) چي ولاړ سي دوی يعني دغه منافقان(الی)و(شَيَاطِين) شيطانانو ته (هِم) د دوی (قالوا) نو وايي دوی يعني دغه منافقان و دغو شيطانانو خپلوته (إنَّـا) بې شکه موږ (مَعَ) سره (کُـم) له تاسي يعنی له تاسی سره يو (إِنَّــمَا) بې شکه خبرداده خاص(نَـحـنُ) موږ(مُـستَـهزِءُون)(۱۴) إستهزاء کونکي يو ،يا پسخن وهونکي يو ، يا مسخرې کونکي يو يعني دخدای په رسول اوپه قران اوپه اسلام او په مومنانو پسي .تفسيرطبری،،

يعني ددغو منافقانو بل صفت ، خوی ، اوعلامه داده چي کله له مخلصو ، پاکو ، او سوچه مسلمانو سره ملاقات وکړي ، نو دوی ودغه مسلمانانو ته ددې لپاره چي د مسلمانو گمان پر دوی باندي نيک وگرځي او په نتيجه کښی يې سراومال اواولادپه امن سی اوکومی گټی چی ومسلمانانوته الله پاک ورپه نصيب کوی نودوی هم په هغوگټوکښی اشتراک ولری ، په دروغو وايي چي موږ ايمان راوړئ دئ ، ستاسي په ډول موږ هم مومنان يو.

خو کله چي بيا دغه منافقان و خپلو شيطاني مشرانو ته ورسي نوبيا ددې دپاره چي هغه پر دوی باندي دا إعتراض و نه کړي چي تاسي چي له مسلمانو سره کښته پورته کيږی‌نو له دې څخه داسي معلوميږي چي تاسي هم مومنان سوي ياست نودامنافقان ودغو شيطانانو ته بيا داسي وايي چي تاسي پر موږ داسي گمان ونکړی چي موږ مومنان سوي يو ځکه موږ د پخوا په ډول له تاسي سره پر يوه دين ټينگ ولاړ يو ، پاته سوه دا خبره چي موږ له مومنانو سره رفت او آمد لرونو دا ددې لپاره چي خپله ميله تازه کوو او په مومنانو پسخند وهو . (واذالَقواالذين آ منوا قالوا امنا)يعني اوکله چي يوځای سي دوی‌له هغوخلگوسره چي ايمان يې راوړيدئ نووايې دوی چي ايمان راوړيدئ موږ ،پوسه چي په دغه مبارک ايت کښي الله جل جلاله دمنافقانو دچال چلنداو دمعاملې بيان کړيدئ کومه چي دوی به له مومنانوسره کوله اوپه تيرواياتوکښي ئی دمنافقينودمذهب اودمسلک بيان کړيدئ،

(مظهري، بيضاوي) فايده،قاضي بياوي اوصاحب دروح البيان اوځني نورومفسرينوددغه ايت په شان نزول کښي داسي ذکرکړيدي چي وعبدالله ابن أبيَ اودده وملگريوته يوځونفره دصحابه ؤپه مخه ورغلل نوعبدالله ابن ابي کوم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي رئيس دمنافقينوۀ وخپلوملګريوته وويل چي تاسي وس وماته ګورئ چي دغه سفهاءاوکم عقلان څرنګه له تاسي څخه ګرځوم نوپي حضرت ابوبکر رضي الله عنه ترلاس ونيوئ يعني دروغبړپه شکل اوداپي ورته وويل چي هرکلَيْ دي وي وصديق ته چي دبني تميم سرداردئ اوشيخ الاسلام دئ اودرسول الله صلي عليه وسلم ملګرئ ۀدثورپه غارکښي اودځان اودمال ښندونکئ دئ دخدای پاک رسول لره وروسته يې حضرت عمر رضي الله عنه ترلاس ونيوی بيايې ورته وويل چي هرکلي دي وي وسردارته دبنی عدي چي فاروق دئ اوقوي دئ په دين کښي دخدای پاک اوښندونکئ دځان اودمال دئ رسول الله صلي عليه وسلم لره وروسته يې حضرت علي رضي الله عنه ترلاس ونيوی بيايې ورته وويل چي هرکلَي دي وي وزوی ته دکاکاد رسول الله صلي عليه وسلم اووزوم ته دده کوم چي تررسول الله رالاندي دبني هاشم سرداردئ نوحضرت علي وعبدالله ته وويل چي اي عبدالله له خدايه وويريږه دغه منافقت مکوه ځکه چي منافقان دالله پاک ترټول مخلوق بدخلګ دي ابن ابی ورته وويل چي اي د حسين پلاره دا خبره دي څرنګه راته وکړه قسم په الله جل جلاله دئ چي زموږ ايمان ستاسي دايمان په ډول دئ بيادوی سره جلاسول نو ابن ابی وخپلومنافقينوملګريوته وويل چي وګورئ څرنګه مي دوی ترځان تيرکړل اووتاسي ته هم چي هروخت په مخه درسي نودغسي ورسره کوي نودده ملګريوده ته وويل چي ته ژوندي يې نوهميشه به موږ ته خيروي ، نوددغي قصي په سبب دغه مبارک ايت نازل کړسو،

تنبيه، پوسه چي ددغي قصي دراويانووسلسلي ته ځينوعلماؤسلسلة الذهب ويلي ده اوځينوبياددي پرخلاف سلسلة الکذب بللي ده او ځينودغه قصه صحيح بللي ده اوځينوردکړيده، پوسه چي په اتفاق دمفسرينودمديني منوري دمنافقينوډله دبدرله غزاڅخه وروسته پيداسوه اودبدرغزاپه اول کښي ددوهم کال دهجرت واقع سويده،سوال منافقانوومونانوته دخپلوځانوله طرفه دتسلی ورکولوپه وجه کلام په جمله فعليه سره ووايه کومه چي دآمنا جمله ده اووخپلوشيطانانوته ئی داطمينا ن ورکولوپه وخت کښی په جمله اسميه سره خبره کړيده کومه چی د(انامعکم) جمله ده نوددغه بدلون اوتخالف سبب څه ۀ؟جواب،مفسرينوددی متعددی وجی ذکر کړيدی، اوله وجه داده چي پرمومنانوباندي دوی دسادګانوخيال کړيوواودوی په باره کښي يې داګمان وه چي دوی هره خبره مني نوپه دي وجه يې په هغه خبرکښي کومه چي دوی به ومومنانوته کوله وتاکيدته دمجبوريت احساس نه کاؤاوددي پرخلاف شيطانان اورئيسان ددوی دوی خوراچالاک اوپوهان ګڼل چي په هره خبره نه خطاکيږي اونه هره ساده خبره مني نوځکه يې ودوی ته مؤکدکلام وايه 'فتح العزيز.

اودوهمه وجه داده چي مومنانو خوله دوی څخه دنوي ايمان مطالبه درلوده نه دبقاپرزاړه ايمان باندي نوځکه دوی ومومنانوته خبره په جمله فعليه سره کړيده کومه چي پرتجدداوپرحدوث باندي دلالت کوي اوشيطانانوددوی له دوی څخه پرزاړه ايمان باندي دثبات اوددوام تقاضاکوله نوځکه يې ودوی ته په جمله اسميه سره کلام ويلئ دئ کومه چي پرثبات اوپردوام باندي دلالت کوي، دريمه وجه داده چي ومومنانوته به چي کومه خبره دوی کوله نوهغه خودمومنانو دخطاايستلوپه خاطر دوی کوله او کوم رغبت اوشوق اوموافقت دزړه يې په هغې خبره کښي هيڅ نه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ؤ اوداهم دعلم بلاغت يوقانون دئ چي له کله يومتکلم په يوه کلام کښي رغبت نلري نوبياکه څه هم دتاکيدضررت وي خومتکلم په هغه کلام کښي تاکي نه کوي اوکله بياچي متکلم ته يومرغوب ومحبوب وي نوکه څه هم وتاکيدته حاجت نه وي دَيْ په هغه کلام کښي تاکيدکوي. بيضاوي مع توضيح.

)واذاخلواالى شياطينهم(

پوسه چي ددغه کلام ترجمه اوتفسيرپه مختلف ډ ولوکيدلاى‌سي اول ډول يې پردي بنادئ چي الى جاره صله سي د(خلوا)دپاره پردغه تقدير د(خلوا)دلفظ په دوه قسمه معني کيدلاى سي، اول په دي ډول '،اوهغه وخت چي ولاړسي دوى‌وشيطانانوددوى‌ته، دوهم په دي ډول اوهغه وخت چي ورتنهاسي دوى يعني له مومنانوڅخه، وشيطانانوددوى‌ته، اودوهم ډول يې پردي بنادئ چي د(خلوا)لفظ له قبيلې څخه د(خلوتُ به) سي يعني پسخند مي وواهه، مسخره مي وکړه په ده پردغه تقديربه د(خلوا)لفظ متضمن سي معني دانهاء لره اودآيت معني به په دي ډول سي اوکله چي ورسوي دوى دغه پسخندوهل په مومنانو وشيطانانوددوى ته، اودريم ډول يې پردي بنادى‌چي دالى کلمه په معني دمع سي نوبه دايت معني په دي ډول سي،اوهغه وخت چي يوازي سي دوى‌سره له شيطانانوددوى

شياطين)دشيطان جمع دى کوم چي يادشطن څخه جوړدى‌نوپه معنى دبعيداوليري دى يعنى دخيرله ځايوڅخه يادالله له رحمت څخه اويا له شاط څخه مأخوذ دى نو په معنى دباطل دى،او داما ده په قرآن کى اته اتيا واره راغلى ده دبقرى دسورت په شپږديرسم آيت کښى دغه لفظ په معنى دابليس راغلى دى اوددغه سورت په،١٠٢، اوپه، ١٦٨، ايت کښي دغه لفظ په معني دانسي اودجني شيطان راغلئ دئ اودارنگه ددغه سورت په، ٢٧٥، ايت کښي په معني دجني شرير راغلئ دئ اوپه دغه ايت کښي په معني دشريروانسانانوراغلئ دئ چي علما ديهودو اوکافران يامشران دمنافقانودى اودسورت صافات په پنځه شپيتم آيت کښى بناپريوه تفسيرباندى په معني ده مارانوراغلئ دئ اوپه سورت ال عمران کښي په، ١٧٥، ايت کښي په معني دجاسوس دانسانانوراغلئ دئ

سوال:

له شيطانانو د دوى څخه په دې قول د خداى (جل جلاله) کي چي (الى شياطينهم) څوک مراد دي ؟

جواب دا هم کيداى سي چي مراد له شيطانانو څخه د دوى هغه يهوديان مراد سي چي په پټه اوپه ښکاره کافران وه ، او دا هم کيداى سي چي مراد دي ورڅخه ددغو منافقانو رئيسان او غټ غټ مشران وي ، او داهم کيداى سي چي مراد دي ورڅخه کاهنان د دوى وي.

پو سه چي دغو کفارو کاهنان درلودل چي د غيبو خبري بې کولې ، او دوى په دې عقيده ؤ چي له دغه هر يوه کاهن سره يو شيطان ملگرئ دئ چي له غيبوشيانوڅخه خبرورکوى.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبني قريظه په يهودو کښي کعب د أشرف زوی ؤ ، او په بني أسلم کښي ابو بُرده کاهن ؤ ، او په جُهَینه قبيله کښي عبدالدار ، او د أسد په قبيله کښی عوف د عامر ځوی ؤ ، او په شام کښي عبد الله د أسود ځوی ؤ.

او په نن زمانه کښي هغه نارينه او ښځي چي خلگ ورځي ، او دوی وچاته وايي چي په تا فلاني کوډي کړيدي ، په فلان ځائ کښي يې پټي کړيدي ، او يا داسي نوري د غيبو خبري ورته کوي نو، دغه خلگ د همدغو کاهنانو حکم لري کوم چي په مدينه منوره کښي وه.

الله (جل جلاله) ددغو منافقانو ددغه قول په رده ولو کښي داسي فرمايي:

لفظي ترجمه:

(الله) خدایٔ(جل جلاله و عز مجده) به (يَستَهزئ) جزاء د إستهزاء ورکړي (بِـهِـم) ودوی ته يعني دغه پسخند چي دوی يې په مومنانو وهي ددې سزا به الله تعالی هم په دنيا کښي او هم په آخرت کښي و دغو منافقانو ته ورکړي (وَ) او (يَمَـدّ) کش به کړ ي خدایٔ پاک ، يا مهلت به ورکړي يازيات به کړی(هم) دوی يا ودوی ته (في) په (طُغيان) دې سرکښي کښي (هِم) د دوی يعنی ددی دپاره چی نورهم ددوی دگناه اودعذاب پيټی درانه سی نور بی هم الله په سرکښی کښی ددوی کش کړی (يعـمهون)(١٥) چي حيرانتيا به کوي ، يا کوردلي به کوي يعني په داسي حال کښي به و دوی ته الله پاک ددوی په دغه سرکښي کی مهلت ورکړي چي کوردلي يعني د زړه ړندوالیٔ يا حيرانتيابه کوي يعني هميشه به په دي کښي حيران وي چي په کوم چم به دغه منافقانه رويه د کفارو او مسلمانانو په منځ کښي خوندي اوپټه وساتو چي إفشا او رسوا نه سو اويادیعمهون داسی معنی وکړی چی تردد،گرځيدل راگرځيدل به کوی په دغه طغيان کښی اوهيڅ کله بی هدايت په برخه نسي،، تفسيرطبری وغيره

تفـصـــيل اوعلمی خبری

پو سه چي د (الله يستهزئ بهم) اصلي معنی په دي ډول ده چي : الله به پسخند ووهي په دوی ، خو څرنگه چي الله (جل جلاله) له پسخند وهلو څخه پاک دیٔ ، ځکه پسخند وهل په انسانانو کښي لا ډير عيبجن او د جهالت کار دیٔ ، نو په دې وجه موږ د يستهزئ معنی داسي وکړه چي جزا د استهزاء به ورکړي الله ودوی ته .پوسه چي دلته الله پاک له جزاداستهزا څخه دجزاپه لفظ سره تعبيرکړی دی دايادمشاکلت له وجی اوياله دی وجی چي جزاداستهزاپه قدرکښی له استهزاسره برابره ده اوياله دی وجی چی هغه ضررچی منافقانو به په استهزاکښی دهغه ضررد رسولواراده ومسلمانانوته کوله نوهغه ضرربه الله پاک پردوی باندی راوگرځاوه اويا د يستهزئ بهم په لفظ کښی استعاره تبعيه تمثيليه ده اومعنی ديستهزئ بهم په دی ډول ده چی الله پاک به معامله وکوی له دوی سره لکه معامله داستهزاکوونکی په دی ډول چی په دنياکښی به په ظاهره کښی خپل رسول ته ددوی په باره کښی داسی هدايت وفرمايي چی له دغومنافقينو سره ظاهره داسی رويه کوه لکه له مسلمانانوسره چی يې کوی اوله دی سره سره به نعمتونه هم ورزياتوی ددی دپاره چی نورهم په گمرهی کښی ښخ کړه سی اوپه اخرت کښی به هغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت چی دوی ودوزخ ته ورداخل کړه سی داسی معامله له دوی سره کیږی چی په دوزخ کښی به یوه دروازه دجنت وطرفته پردوی باندی راخلاصیږی اودوی به په چټکی سره دجنت وخواته ورځغلی اوبیا به بیرته دغه دروازه پردوی باندی تړله کیږی اوموممنان به له جنت څخه ددوی ددغه حال منظره کوی اوباندی خاندی به ،بیضاوی وغیره ،

محترمو مسلمانانو:

پسخند وهل استهزاوي په خلګو پسي کول په شريعت کي سخته غټه ګناه ده ، او د انسان د دنيا او آخرت سخته لويه بربادي ده ، خاص بيا په داسي خلګو پسي چي هغه صالحان خلګ وي.

حضرت عبد الله ابن مسعود (رضي الله عنه) فرمايلي دي : چي که په سپي پسي و خاندم ، نو بيريږم چي الله به ما مسخ وګرځوي ، يعني سپئ به راڅخه جوړ کړي.

الله (جل جلاله) په قرآن کريم کي په يوه مبارک آيت کي فرمايلي دي:

هيڅ يو قوم دي په بل قوم باندي پسخند نه وهي ، ښايي دا چي هغه خلګ به د خدائ په نزد تر دوی بهتره وي.

محترمو!

هر څوک که په يوه عيب معيوب ؤ او بل په ده پسي خندل ، نو اخير به دغه سړئ په هغه عيب سره معيوب وګرځي .

او د قرآنکريم د يوه آيت مطابق په يو چا پسخند وهل د جهل علامه ده ، عاقل سړئ قطعاً دغه کار نه کوي.

اوس په راتلونکيو اياتو کښي الله پاک ددغو منافقانو ددغه منافقانه سلوک بد عاقبت او خراب أنجام بيانوي او دارنګه ددوی د بدحالۍ او ګمراهۍ د ښه واضح کولو لپاره پر دوی باندي مثالونه تيره وي ، او ددې بيان کوي چي په ظاهره که څه هم دوی اوريدل کوي ، خبري کولائ سي ، او ليدلائ سي خو حقيقي غوږونه يې کاڼه دي ، او حقيقي ژبه يې ګونګې ده ، او حقيقي سترګي يې ړندې دي ، نو په دې وجه ددې ځائ په دوی کښي نه دئ پاته چي وحق ته راوګرځي.

لفظي ترجمه:

(اولئِکَ) هغه چي ذکر سول يعني دغه منافقان (الذيـنَ) هغه دي(اِشتَرَوا) چي رانيولې ده دوی (الضلالة) ګمراهي(بِالهُدی) په هدايت(فَ) نو (مَا) نه(رَبِحَت) وکړه ګټه ، يعني نو نه وکړه ګټه (تِجَارَتُ) تجارت (هم) د دوی (وَ) او (مَـا) نه (کَانوا) وو دوی يعني نه وو دوی (مُهتَدِين)(١٦) دسمی لاری ميندونکي يعني په کارو ددغه تجارت کښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعني دغو منافقانو له هدايت او سوچه ايمان څخه مخ وگرځاوه او گمراهي يې كومه چي دغه د منافقت معامله ده غوره كړه ، ددوى فكر داؤ چي په دې معامله كښي به موږ گټه وكړو ، خو هغه ودوى ته په ډير غټ تاوان تمامه سوه . ځكه له يوه طرفه يې په قيامت كښي عذاب تر شكاره كافرانو ډير سخت دئ ، اوله بله طرفه په دنيا كښي هم الله (جل جلاله) دوى رسوا كړل ، مسلمانان يې په دې خبر كړل چي دغه خلگ مسلمانان خو نه دي خو په كفر كښي هم أغلظ كافران دي چي تر عادي او ښكاره كفارو يې حال ډير بد دئ.

تفصيل اوعلمي خبري، پوسه

چي دلته ځيني سوالونه كيږي چي جواب غواړي:

اول سوال دا كيږي چي إشتراء او بيع يعني رانيول او خرڅول خو په مالي شيانو كښي راځي او ضلالت او هدايت خو مالي شيان نه دي ، نو څنگه الله تعالى فرمايلي دي چي دوى رانيولئ دئ ضلالت په بدل كي د هدايت ؟

جواب يې دادئ چي الله پاک دا خبره د مجاز په ډول فرمايلې ده ، يعني دا چي دوى گمراهي غوره كړه او د هدايت لار يې پريښوده ، دايې په ډول د مجاز رانيول او خرڅول وبلل گواكې دوى هدايت په بدل كښى دضلالت پرشيطان باندى خرڅ كړاوضلالت ئى ورڅخه رانيوى

دوهم سوال دادئ چي رانيول دضلالت په هدايت سره خو ددې تقاضى كوي چي له دوى سره خو اول هدايت موجود ؤ مگر هغه هدايت دوى له لاسه وركړ او گمراهي يې غوره كړه ، او سره له دې چي هدايت خو له دوى سره له پخوالا وجود نه درلودئ ؟

جواب ددې سوال په مختلفو ډولو وركړسوئ دئ اول په دې ډول چي په أصل فطرت كښي خو الله پاک په دوى كښي صحيح إستعداد د هدايت قبلولو ايښي ؤ ، لكه چي په يوه مبارک حديث كښي راغلي دي

(كُلُّ مَوْ لُودٍ يُوْلَدُ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ) يعني هر زيږول سوئ كوچني زيږول كيږي پرفطرة،استعداد اوصلاحيت دقبلولوداسلام باندي،

نو هغه إستعداد يو قسم هدايت ؤاو دوى له هغه څخه كار نه واخيستى بلكې په كجروي او بې لاري سره يې هغه إستعداد فاسد كړ او په گمراهي سره موصوف سول.

دوهم جواب په دې ډول وركړسوئ دئ چي د (اشتروا) لفظ په آيت كښي په معنى د (اختاروا) دئ ، يعني چي غوره كړئ دئ دوى ضلالت پر هدايت باندي ، يعني ددوى په مخ كښي هدايت او ضلالت دواړه موجود ؤ، او په دوى كښي د هدايت قبلولو ، او د گمراه كيدلو د دواړو صلاحيت پروت ؤ نو دوى پر ځائ ددې چي هدايت غوره كړي ضلالت يې غوره كړ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم جواب یې په دې ډول ورکړ سوئ دئ چې له دوی سره هدایت موجود ؤ ، هغه داچې د رسول (علیه الصلاة والسلام) تر بعثت له مخه حتی دده مبارک تر هجرت له مخه ټولو یهودو ته دا معلومات ؤ چې اخیري نبي راتلونکئ دئ ، او پر ده باندې نوی کتاب قرآن نازلیدونکئ دئ ، او حتی ونورو خلګو ته بې کوم چې دعربومشرکان وه هم ددې خبرې بیان کاوه ، خو کله چې رسول(علیه الصلاة والسلام) و مدینې منورې ته په هجرت ورغئ نو دوی د حسداو د مال او دریاست د محبت دغلبې په وجه و حق ته کوم چې له پخوا لا دوی ته معلوم ؤ شا وګرځوله.

حتی په ځینو کتابو کښې داسې راغلي دي چې یهودو چې اول وار په مدینه کښې هستوګنه غوره کړه نوسبب یې داؤ چې له موسی علیه السلام سره دوی و کعبې شریفې ته راغلي ؤ بیا چې کله د مدینې وعلاقې ته راورسیدل ، نو موسی علیه السلام د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) ذکر وکړ ، نو دوی ځینې په مدینه کښې پاته سول په دې وجه چې دا د اخیري نبي د هجرت ځاې دئ.

(ربحت) دغه لفظ له رِبح څخه جوړدئ کوم چې وهغې ګټې ته ویل کیږي چې دتجارت له لارې یې انسان حاصله کړي، پوسه چې نسبت دربحت و(تجارتهم)ته دمجازعقلي په ډول سویدئ اواصلي ترکیب په دې ډول دی(فماربحوافي تجارتهم) پوسه چې دتجارت لفظ په قران کریم کښې نهه واره راغلی دی،اوپه دری قسمه مستعمل سویدی اول په طریقه داستعاري تمثیلې لکه په دغه ایت کښې دوهم په خپله حقیقي معنې کښې لکه دسورت نساء په ،۲۹، ایت کښې دریم په معنې داخروي تجارت لکه دسورت فاطر په،۲۹، ایت کښې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره دسورت د،۱۷، او،۱۸، ایت تفسیراوتحقیق،

تفسیرفضل الرحیم(۴)برخه

په راتلونکي اياتو کښي الله (جل جلاله) ددغو منافقانو د حال د ښه ښکاره کولو په سبب مثالونه فرمايي:

لفظي ترجمه:

(مَثَلُ) نادر حال (هُـم) ددوی ـــ يعني د منافقانو په دغه منافقت کښي د دوی) کَ) په مثل(مَثَلِ) د نادر حال دئ (الذي) د هغه چا (استَوقَـدَ) چي بل کړي (نَاراً) اور (فَ) نو (لَمـَّا) هغه وخت (اَضَاءَت) چي روښانه کړي دَی ، يعني دغه اور (مَـــا) هغه ، يعني هغه ځايونه(حَـولَ) چي په شا او خوا کښي دي (هُ) دده ـــ يعني ددغه اور بلونکي (ذَهَبَ) نو تګ وکړي (اللهُ) خدایٔ پاک (بِ) په (نُورِ) رڼا (هِـم) ددوی ـــ يعني ددغو اور بلونکو (يعني کومه رڼا او روښنايي چي د اور په سبب ورته پيداسوې وي ، نوالله پاک هغه بيرته ورڅخه بوځي په دي وجه چي اور ورمړ کړي (وَ) او (تَـرَکَ) پرېږدي دَيْ ـــ يعني الله پاک (هُـم) دوی ـــ يعني دغه داور بلوونکي (فِي) په (ظُلُـمَاتِ) تيارو کښي (لَا) چي نه (يُبصِرون) (۱۷) ويني دوی �، هيڅ شئ ، .يعنی نادراوعجيب حال اوصفت ددغومنافقينوپه ا عتبار دنفاق ددوی اودارنګه په اعتباردموجوداوآينده حالت ددوی په مثل دنادرحال اوصفت دهغوخلکودی چی دشپی دسختی تيا ری په وجه اوربل کړی ددی دپاره چي يوخولاراوليکه ورمعلومه سی اوبل دموذي او اوضرر رسونکيو حشراتواوحيوانانوويره اوترس ددغه اوردرڼاپه وجه له دوی څخه ليري سي نوکله چي روښانه کړي دغه بل سوی اورددوی‌دوی لره هغه ځايونه چي په شاؤخواکښي ددوی دي نو الله پاک دغه رڼاددوی کومه چي داورپه وجه ودوی ته پيداسويوه بيرته له دوی څخه يوسي په دي سبب چي دغه بل سوئ اوريې په باديابه کوم بل سبب ورمړکړی اوبيرته دوی‌په داسي تياروکښي پرېږدي چي هيڅ شي نسي ليدلای ددغومنافقينوحال هم په دغه ډول دئ څکه چي کله چي دوی‌داسلام دمخالفينوهغه بدحالات وليدل کوم چي داسلام دمخالفت اوداسلام دنه منلو په وجه دوی له هغوی سره مخامخ کيدل لکه دبدرپه غزاکښي دمکي مکرمي دمشرکانوحالات نودوی‌په دی وپوهيدل چي داسلام په مخالفت کښي ژوندکول داسي مثال لری لکه دشپي په توروتياروکښي چي خلګ راګيرسی او له هرډول خطراتوسره مخامخ سي نودوی داکاروکړچي په ظاهره يې دمسلمانی دعوه وکړه اودنفاق په ډول يې کلمه داسلام وويله چي په دی وجه پردوی باندی په دنياکښي يوڅه موده رڼا جوړه سوه چي ځانونه اومالونه او کورونه يې په امن سول اوځيني هغه ګټي يې هم ترلاسه کړي کومی چي مسلمانانوبه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کولي خوددوی خیال داؤ چي دغه رټایی به په دنیاکښي هم ترپایه راسره وي اوپه اخرت کښي به هم راسره وی خوداسي ونسول ځکه چي په دنیاکښي الله پاک دوی‌رسوا کړل اووروسته له مرګه ددوی یې دوی‌په متعددوظلماتواوتاریکیوکښي پریښودل چي اول ددوی دکفرظلمت ؤ اودوهم ددوی‌دهغه مکراوفریب ظلمت ؤ کوم چي له خداي سره اودخدای له رسو ل اوومومنانوسره یې کاوه اودریم ددوی ددروغوظلمت ؤچي په دروغوسره یې داسلام دعوه کوله څلورم ددوی دطعن اودتشنیع ظلمت ؤچي وصحابه ؤ اوومومنانوته یې احمقان اوسفهاء ویل پنځم ددوی دجهل مرکب ظلمت ؤ چي دفسادکارونه یې داصلاح کارونه بلل اوشپږم ددوی دګناهونو او بدفعلیوظلمت ؤ ااوم دقبراودقبردسختیو اودالله جل جلاله دقسم عذابو اود الله جل جلاله دقهراوغضب

ظلمت ؤ

تفـصـــیل اوعلمی خبری:

پوه سه چي د مِثل اودمَ◌ثَل اودمثیل لفظونه په أصل کښي و (نَظِیر) ته ویل کیدل ، بیا دمَثَل لفظ په عربو کښي وهغه ته وویل سو چي په پښتو کښي موړ وهغه ته مَتَل وایو ، بیا دغه لفظ کله کله په معنی د نادر صفت او نادرحال د یو شي هم راځي ، دلته په آیت کریمه کښي په همدغه معنی مراد دئ (کمثل الذی.)پوسه چي که د(بنورهم)ضمیرودغه الذی ته راجع وبلل سی نوبیابه الذی په معنی دالذین ګرځول کیږی اوکه هغه ضمیرومنافقینوته راجع سی نوبیابه دمفرد په معنی اخستل کیږی دقاضی بیضاویله کلام څخه داسی فهمیږی چی دالذی دلفظ اطلاق پر مفرد ،تثنیه،جمع پرهریوه باندی صحیح دی(فلما اضاءت ماحوله) پوسه چي دلما کلمه کله حرف جزم راځی نوبیا پرفعل مضارع باندی داخلیږی لکه لمایضرب زیداوکله دالِا په معنی راځی لکه په دی قول دخدائ کښی (ان کل نفس لماعلیهاحافظ)اوکله خالص ظرف راځی په معنی د(حین)اوکله ظرف راځی سره تضمنه دشرط معنی لره بیابه له لما څخه وروسته خمخادوه ماضی فعلونه یابه لفظاً ماضی وی لکه دلته اویا به معناً وی لکه په دی قول کښی ،لما لم یکن زیدلم ینعقدالمجلس، داضاءت فعل لازمي اومتعدي دواړه راځی دلته که لازمی سی نو فاعل بې یادهِی مسترضمیرسی کوم چي واورته راجع دی اود (ماحوله)لفظ به بناپرظرفیت باندی محلاً منصوب سي اومعنی به په دي ډول سی’نوهغه وخت چي روښانه سي دغه اورپه هغوځایوکښي چي پرشاؤخوادده دی اویابې فاعل د ماحوله لفظ سي اومعنی به په دي ډول سي ’نوهغه وخت چي روښانه سی هغه ځایونه چي په شاؤخواکښی دده دی او که متعدي سی نوبې فاعل مذکور ضمیرسی اودماحوله لفظ بې مفعول به سی اومعنی به په دي ډول سی نوهغه وخت چي روښانه کړی دغه اورهغه ځایونه چي په شاؤخواکښي دده دی

پو سه چي په دغه مثال ځان پوهول کوم چي الله پاک د منافقانو د حال لپاره په دغه آیت کي بیان کړئ دئ و تفصیل او فکر وهلو ته ضرورت لري ، نو تفصیل یې په دې ډول دئ چي امام فخرالدین رازي (رحمه الله) په تفسیر کبیر کښي ذکر کړیدي چي دلته درې سوالونه کیږي:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول سوال داکیږي چي الله پاک چي په دغه آیت کښي منافق له هغه چا سره مشابه کړئ دئ چي په تیاره کښي اور بل کړي ، او کله چي دغه اور دده شااوخوا روښانه کړي نو الله پاک دغه رڼا بیرته ورڅخه بوځي ، نو دا مشابهت به څنګه صحیح سي ، ځکه چي منافقانو ته خو له سره ایمان او نورد‌ایمان حاصل نه وو ، هو که داسي وائ چي دوی یواري ایمان راوړئ وائ او بیا کافران سوي وائ نو به دا مشابه والئ صحیح سوئ وائ ، او حال خو دادئ چي دوی خو له سره ایمان راوړئ نه وو؟

دوهم سوال دادئ چي هغه سړئ چي په توره شپه کښي اور بل کړي او بیا الله پاک دغه اور په باد ، باران ، یا په یو بله ذریعه ورمړ کړي ، نو هغه خوبیاهم ددغه اور په رڼایي یو څه نفع اوفایده واخستله که څه هم لږ قدر وي ، او منافقانو خو هیڅ فایده په نور د ایمان نه ده اخیستي ځکه چي دوی خو یو آن اویوګړي هم په خپل ټول ژوندکښي په ایمان سره نه دي مشرف سوي ؟

دریم سوال دادئ چي دغه اور بلونکي خو چي بیرته په تیارو کښي پاته کړه سي نودا خوپه دي سبب وي چي الله پاک ددوی اور ور مړ کړي ، او منافقان خو چي په ظلمتواوتیاروکښي اوپه حیرانتیا کښي د کفر لویدلي وونوهغوی خو په خپله خپل ځانونه وراچولي وو ؟.

بیا امام رازي (رحمه الله) ددغو سوالو د جواب په ترڅ کښي دذکر سوي آیت په ارتباط ډیري وجهي بیان کړیدي ، چي ځما په فکر عمده په هغوی کښي دوې وجي دي.

اوله وجه داده چي سـدي ویلي دي چي دغو منافقانو هغه وخت چي حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) و مدینې منورې ته ورغئ په اول وارکښي ایمان راوړئ او په اسلام کښي داخل سول ، بیا یې وروسته منافقت غوره کړ ، نو دوی هم په ایمان څه لږ وخت فایده واخستله ، او په نور د ایمان یې لار اولیکه ضرر او نفع ولیدل ، خو د نفاق په وجه بیرته په تیاره د کفر کښي واقع سول .

دوهمه وجه داده چي حضرت حسن (رحمه الله) فرمایلي دي چي که څه هم دغو منافقانو خو ایمان نه وو راوړئ ، خو کله چي دوی په خوله کلمه د اسلام ویله ، او اظهار د اسلام یې کاوه نو په دې وجه په دغه ظاهري اسلام سره دوی دا نفع واخستله چي ددوی ځانونه اومالونه له غنیمت څخه د مسلمانانو وساتل سول ، او په غنیمتو کښي له مسلمانانو سره شریک سول ، او دارنګه له نورو أحکامو څخه د مسلمانانو هم دوی برخورداره سول.

مګرخودغه فایده اخیستل ددوی که څه هم ډیر وخت وه ، خو نسبت و هغو تکلیفو ته چي له مرګ څخه وروسته دوی ورسره مخامخ سول ، دهغو اور بلونکیو تر دغي لږ نفعي اخستلوکومه چي د اور په رڼا یي ئې واخلی لا هم په حقیقت کښي لږ فایده وه.

قاضي بیضاوي (رحمه الله تعالی) په خپل تفسیر کښي فرمایلي دي چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاتونه د منافقانو الله (جل جلاله) په دغه آيت کښې له هغو خلګو سره مشابه کړيدي چي داور بلونکي وي ، او دا چي دوی اظهار د ايمان کاوه ، او ويل بې چي موږ ايمان راوړئ دئ ،نو دا الله پاک مشابه کړئ دئ ددغو اور بلونکيو د اور له بلولو سره ، او هغه فايده چي دغو منافقانو په دغه نفاق سره په ايمان حاصله کړه چي هغه ددوی د سر ، مال ، او اولاد ساتنه وه نودغه فايدي اخستني ددوی الله عزوجل مشابه کړې دي له روښانه کولو سره داور شا وخوالره ددغو اور بلونکو.

اوزوال ددغه منافقانه ايمان ددوی له دوی څخه اول په سبب ددې چي الله تعالی ددوی حال ورسول اوومومنانوته ښکاره کړ دوهم په سبب ددې چي بيا دوی مړه سول نوددوی‌له مرګ څخه وروسته دغه منافقانه ايمان ددوی بې ثمره او دذکرسويو اوربلونکو داورپه شان الله پاک ورمړکړ نو دا الله (جل جلاله) مشابه کړئ دئ له مړ کولو داور ددغو اور بلونکو سره ، او له محوه کيدو درڼا داور ددوی سره . او دا چي دغه منافقان په هميشني او دائمي زيان او خسران کي ، او په أبدي عذاب کي واقع سول ،نودا الله پاک مشابه کړيدئ له پريښودلو ددغه اور بلونکو سره په داسي تيارو کښي چي هيڅ شئ د هغه په سبب دوی نه سي ليدلائ.

لفظي ترجمه:

(صُـمٌّ) کاڼه دي (بُـكـمٌ) ګونګيان دي (عـميٌ) ړانده دي ــ يعني په سبب ددې چي حق په اوريدلو د قبول سره نه اوري ، او د حق له ويلو څخه منع کوي ، او د حق نښانې د عبرت په ليدلو سره نه ويني ، نو که څه هم په ظاهره اوريدل ،ويل ،او ليدل کوي مګرپه حقيقت کښي په مثال د کڼو ، ګونګيانو ، او د ړندو دي (فَ) نو (هُـم) دوی (لايرجعون)(١٨) نه ګرځي ــ يعني له دغه نفاقه څخه وحق ته داپه سبب ددې چي په حق د پوه کيدو لاري يې تړلي بندي دي ، ځکه چي په غوږو کاڼه په خوله ګونګيان او په سترګو ړانده دي ، نو دوی نه سي کولائ چي له دغه نفاق څخه و حق ته رجوع وکړي .

علـــمي خـــبـــري:

د (صم ، بکم ، عمي) لفظونه خبرونه د محذوفو مبتداګانو دي چي لفظ د (هُم) دئ په دريوسروځايوکښي ، او په کلام کښي تشبيه بليغه ده او تقدير دکلام په دې ډول دئ ــ هم صم الخ ، او أصل يې په دې ډول دئ چي ــ هم کالصم کالبکم کالعمي.

او د فاء کلمه په فهم کي (فَصِيحه) ده مدخول يې جزا د شرط محذوف دئ په دې ډول ــ اذا کانو صما بکما عميا فهم الخ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالبقرة دسورت (۱۹) او (۲۰) ایاتوتفسیر اوعلمي تحقیق

لفظي ترجمه:

)او(یا (کَ(په مثل ـ یعني اویامثال ددغومنافقانو په مثل (صَیِّبٍ) د ډیر سخت لوی باران دئ (مِنَ) له (السماء) اسمانه ـ یعني داسي باران چي نازلیږي له طرفه داسمانه (فـي) چي په (هِ) ده کښي ـ یعني په دغه باران کښي (ظُلُماتٌ) تیارې وي (وَ) او (رَعدٌ) تالنده یعني تندر وي (وَ) او (بَرقٌ) بریښنا وي (یَجعَلُون) ایږدي،نیسي، دوی ـ یعني دغه خلگ چي په دغه سخت لوی باران کښي وي (اَصَابِعَ) گوتي (هُم) ددوی (فِي) په (اذانِ) غوږو کښي (هم) د دوی (مِنَ) له وجي (الصواعِقِ) د ټکو ـ یعني له وجهي د سختو اوازو د تالندي او تندر (حذر) له ویري (الموتِ) د مرگ ـ یعني له دي وجهي دټکودسختواوازوپه سبب دوی‌په خپلوغوږوکښي ددواړو لاسوگوتي ایږدي اونیسي یې چي ویریږي دوی‌له مرگ څخه (وَ) او (اللهُ) خدایٔ پاک (مُحِیطٌ) راگرځیدونکیٔ دئ ـ یعني په علم اوپه قدرت خپل سره (علی) پر (الکافرین) (۱۹)ټولوکافرانوباندي ـ یعني کا فران که دخپلوځانو دنجات دپاره ددغوخلگوپه شان کوم چي له مرگ څخه دبچاویدوپه خاطر دټکوله وجهي څخه په غوږو کي گوتي نیسي هرقسم فریبونه اومکرونه وکړي نوبیاهم دالله جل جلاله له گرفت اوعذاب څخه نجات نسي موندلای ځکه چي الله جل جلاله ددوی له گرفته څخه عاجزنه دئ اونه له دوی‌څخه اوددوی له کفري مکروڅخه بي علمه اوبي خبره دئ بلکي دده علم اوقدرت پردوی‌ټولو باندي اوددوی پرهرڅه باندي راښرخیدلیٔ دئ (یَکادُ) نژدې وي (البرقُ) دغه بریښنا ـ یعني کومه چي په دغه باران کښي ده (یَخطِف) چي په چابکي سره یوسي (ابصار) سترگي (هُم) د دوی ـ یعني دغه بریښنا دونه تیزه وي چي نژدې وي ودې ته چي په منډه ،په تیزي ، سره واخلي ،یوسي، سترگي ددغو خلگوکوم چي په دغه باران کښي وي (کُلَّـمَا) هر وخت (أضاء) چي روښانه کړي دَیْ ، یعني دا برق ،بریښنا، روښانه کړي لار (لَهُم) دوی لره (مَشَوا) نوځي ، تگ کوي دوی ـ یعني دا خلگ (فِیه) په ده کښي ـ یعني په دغه روښانه سوي ځایٔ او لار کښي (وَ) او (اذا) هغه وخت (أظلَمَ) چي تاریک کړي دَيْ ـ یعني دغه برق تاریک کړي ځایٔ د تللو په سبب دغایب والي خپل (عَلَي) پر (هِم) دوی باندي ـ یعني پر دغودباران پرخلگو باندي (قاموا) نو ودریږي دوی ـ یعني دغه دباران خلگ په دي سبب چي پردوی باندي توره تیاره سي اوهیڅ لارنهویني (وَ) او (لَو) که چیري (شاء) اراده کړې وایٔ (الله) خدایٔ پاک ـ یعني ددې اراده یې کړي وایٔ چي ددغو خلگوسترگي په تیزي سره ددغي بریښناپه سرعت سره واخلي اوددوی غوږونه اوداوریدلو قواوي د تا لندي په سخت اوتند اواز سره له منځه یوسي داپرهغه تقدیرچي د(سمعهم) اود (ابصارهم) ضمیرونه ددغه باران وخاوندانوته راجع سي ، یا دا مطلب چي که اراده کړې وایٔ الله ددې چي ددغو منافقانو ظاهري غوږونه هم ورکانه کړي او ظاهري سترگي یې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ورړندې کړي لکه چي باطني غوږونه او سترګي يې ختم سويدي (لَ) نو خامخا به (ذَهبَ) تګ کړئ وائ ده ـ يعني الله پاک (بِ) په (سَمعِ) غوږو (هِم) د دوی (وَ) او (ابصار) په سترګو (هم) د دوی (إنَّ) بې شکه (اللهَ) الله پاک (على) پر (كُلِّ) هر (شئٍ) شي ـ يعني پرهرشي باندي (قدِير)(۲۰) ښه قادر دئ .

تفـصــيل:

په دغه آيت کښ الله (جل جلاله) بل مثال لپاره د حال د منافقينو بيان کړئ دئ ، يعني او يا نادر حال او صفت ددغو منافقانو په مثل د نادر حال اوصفت د خاوندانو د ډير سخت لوی باران دئ کوم چي رانازليږي له اسمان يا له وريځي څخه ، داسي باران چي په ده کښي سختي تيارې وي ، له يوې خوا د باران د سخت والي او پرله پسې والي تياره وي ، او له بلي خوا دوريځي او د هغې د چت پر چت والي تياره وي ، او دارنګه ددې تياره وي چي وريځي د اسمان ټولي کنارې نيولي وي ، او له بله لوري د شپې او د هغې د سخت ظلماني والي تياره وي.

او دارنګه په دغه باران کښي سخته تالنده او تيزه بريښنا وي ،نو دغه د باران خلګ د تالندي د ډير شدت اود سختو اوازو له امله پر ځائ ددې چي د ګوتو سرونه په غوږو کي ونيسي ټولي ګوتي په غوږو کښي داخله وي ، اودا کار په دې وجه کوي چي له مرګه ويريږي ، يعني له دې ويريږي چي که د تالندي اوازونه واوري نو مړه به سي.

او د الله (جل جلاله) علم او قدرت پر ټولو کافرانوکوم چي اې رسوله دغه دمکي اودمديني کفار هم پکښي داخل دي راڅرخيدلئ دئ ،نو هيڅ يو چم او فريب ، او هيڅ يو کُفرِي طرحه يې ددي سبب نه سي جوړيدلای چي دوی داالله جل جلاله له ګرفتارئ اوعذاب څخه په خلاص سي ځکه چي ددوی هيڅ فريب اوهيڅ يوه طرحه داسي نسي کيدلای چي الله تعالی ته دي دهغه په باب معلومات نه وي ، اودارنګه دوی هيڅ يوه داسي طريقه اولاره نسي برابرولای چي د هغې په وجه دي دوی د الله (عز مجده) د قدرت مقابله وکړي چي په نتيجه کښي يې له عذاب څخه داالله پاک نجات په برخه سي.

پوسه چي لکه څرنګه چي الله تعالی په دغه باران کي د تالندي د سخت والي حال په دې قول سره چي (ويجعلون أصابعهم الخ) بيان کړئ دئ ، دارنګه يې د بريښنا د سخت والي حال په دې قول سره چي (ويكاد البرق الخ) بيان کړئ دئ ، يعني دغه برق په دغه باران کښي دونه سخت وي چي نژدې ودې ته وي چي دسختوبريښيدو په وخت کښي ددغو خلګوکوم چي په دغه باران کښي وي سترګي په تيزي او چټکي سره يوسي ، خو له دې سره سره چي دوی پر تللو او وتلو له دې ځايه څخه دبارانه ډير حريصان وي ، نو هر وخت چي دغه بريښنا په خپله رڼايي سره لار روښانه کړي نو دوی په دغه لار کښي تګ کوي ، او کله چي د تللو ځائ پر دوی باندي تاريک سي نو دوی ودريږي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودغه تالنده او بریښنا دونه سخته وي چي صرف په دې سبب چي الله (جل جلاله) اراده د دغو خلګو د کڼوالي او ړوندوالي نه وي کړې نو دوی بچ سي ، او که الله تعالی ددوی وکڼوالي اوړندوالي ته اراده کړې وائ نو ددغه تندراوبریښنا په وجه بې ددوی غوږونه او سترګي له منځه وړي واىٔ.

تفصیل اوعلمي خبري.

)اوکصیب(

پوسه چي دغه کلام یامعطوف دئ پردغه قول دخداي پاک باندي چي (مثلهم کمثل الذي استوقد... الخ) پردغه تقدیر د(او) له کلمي څخه وروسته دمبتداء مقدره ول ضروردئ چي تقدیر به په دې ډول سي (اومثلهم کصیب) اویامعطوف دئ پردغه قول دخداي پاک چي (الذي استوقد) پردغه تقدیربه دکاف جاره لفظ کوم چي د(کصیب)په لفظ کښي دئ زائدبلل کیږي د(او) کلمه دلته یا دپاره دتخییر ده نوبه مطلب دا سي چي ګواکي له الهي لوري څخه ورسول اوومومنانوته داسي وویل سول چي دغه دمدیني منافقان له دغودواړوډلوسره کومي چي عبارت دي له اصحاب الناراوله اصحاب صیب څخه مشابهت لري نوتاسي اختیارلري چي که یې اصحاب النار مثال ورګرځوئ اوکه یې اصحاب صیب او یادپاره دتنویع ده نو به مطلب داسي چي منافقان دوه قسمه دي یوقسم یې له اصحاب النارسره کوم چي په مخکښي ایت کښي ذکرسوه مشابهت لري ، اوبل قسم یې له اصحاب صیب سره مشابهت لري.

پوسه چي د(کصیب) په لفظ کښي دکاف جاره اود(صیب)په منځ کښي دیوه مضاف تقدیر ضروردئ له دوووجهو څخه.

١ــ له دې وجهي چي تشبیه دمنافقینو له صیب سره واضح نه ده.

٢ــ له دې وجهي چي کوم ضمیرونه دجمع چي په وروسته کلماتوکښي راځي دهغوی‌مرجع تحقق ومومي نو به تقدیر دمذکورعبارت په دې ډول سي (اوکاصحاب صیب)

همدارنګه پوسه چي دصیب په لفظ کښي له درو وجهو مبالغه موجوده ده.

١ــ له وجهي دمادې دده، ځکه چي دغه لفظ مأخوذدئ له (صَوب) څخه کوم چي وسخت توئیدلوته ویل کیږي.

٢ــ دهیئت اودوزن له وجهي ، ځکه چي د(صیب) لفظ پروزن دفیعل ده اواصل یې (صَیوِبٌ) ؤ بیادصرفوددي قانون له مخي چي په هره کلمه کښي چي واو اویاء سره جمع سي اواول ددوی ساکن وي نوواو به په یاء بدلیږي اویاء به په یاء کښي مدغمه کړه کیږي.

د(صَیوب) واو په یاء بدل سویدئ اویاء په یاء کښي مدغمه سویده ، اودفَیعل وزن دمبالغي دپاره راځي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ــ له دي وجهي چي د(صيب) دلفظ تنکير لپاره دتعظيم دئ نود(صيب) معني داده چي ډيرسخت لوی باران دغه لفظ لکه څرنګه چي دسخت لوی باران په معني راځي دارنګه دوريځي په معني هم راځي.

فايده: پوسه چي دلته دري لفظونه دي صيب، غيث ، مطر ،صيب په اصل کښي وهغه ډيرلوی سخت باران ته ويل کيږي چي په ده کښي سخته تالنده اوسخته بريښنا اوسختي تياري وي اودپسرلي په موسم کښي اوريږي ،اوغيث وهغه باران ته ويل کيږي کوم چي ورروسته له قحطي اووچ کلئ څخه واوريږي ، اودمطرلفظ وعام باران ته ويل کيږي اووهغه باران ته هم مطرويل کيږي کوم چي الله جل جلاله پرخلګوباندي ودوی ته دعذاب ورکولوپه خاطراورولئ وي.

پوسه چي که له (صيب) څخه مرادوريځ سي نود(من) کلمه د(من السماء) په لفظ کښي لپاره دجهت اوطرف ده نوبه معني د(من السماء) داډول سي چي له طرف څخه داسمانه ياله طرف څخه دهرافق اوکناري داسمانه اوکه (صيب) په معني دباران سي نوکه چيري د (السماء) له لفظ څخه افق مرادسي نو بياهم د(مِن) کلمه په معني دجهت اوطرف ده ،اوکه له (السماء) څخه اسمان مراد سي نوبياد(من) کلمه په معني دطرف هم کيدای‌سي ځکه چي باران خو داسمان له طرف څخه رااوريږي، اولپاره دابتداء دغايې هم کيداي سي ځکه چي باران له اسمان څخه ووريځي ته رانازليږي او وريځ دغلبيل په ډول ورته بلله کيږي اوکه (دالسماء) له لفظ څخه مرادوريځ سي نوبيا(من) دپاره دابتداء دغايې دئ ، له دغه بيان څخه وتاته داخبره معلومه سوه چي دسماءلفظ دلته ددريو معني ګانواحتمال لري ، افق، وريځ ، اسمان ، دلته ديوڅونوروخبروذکرکول هم ډيرمهم دئ ، اوله خبره داده چي اکثرمفسرين داخبرکوي چي په اصل کښي خوباران له اسمان څخه نازليږي خوکله کله فلاسفه اوحکماء چي وايې دځمکي له بخارڅخه کوم چي هواته پورته سي هم باران پيداکيږي.

دوهمه خبره داده چي که (صيب) په معني دوريځ سي نوبيابه د(السماء) له لفظ څخه په حتمي ډول وريځ نه اراده کړه کيږي.

دريمه خبره داده چي که د(السماء) لفظ دلته په معني دافق سي نوالف لام پکښي استغراقي دئ او که مرادورڅخه وريځ سي نوالف لام پکښي جنسي دئ.

څلرمه خبرداده چي دسماء لفظ ځيني علماء مفردلفظ بولي اوځني يې اسم جمع بولي اوځني يې بيا جمع بولي اوځن يې اسم جنس بولي اووايې چي مفرديې سماوةٌ دئ.

پنځمه خبرداده چي دسماء لفظ دوي نوري معني وي هم لري که څه هم دلته مرادي نه دي ، اول باران ، دوهم هرهغه شي چي ترتالوړوي ،يعني سربيره پرسر

ستاباندي وي لکه دخوني چت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)فِيه ظُلُماتُ وَّرَعْدُوَّبَرْق(

پوسه :چي په ضميرمجرورد(فيه) کښي دري احتماله دي.

اول احتمال دادئ چي راجع سي و(صيب)ته چي په معني ډير سخت لوۍباران دئ.

اودوهم احتمال دادئ چي راجع سي و(صيب)ته چي په معني دوريځي دئ،اوياو(سماء) ته چي په معني دوريځي دئ، اودريم احتمال دادئ چي راجع سي و(سماء) ته په معنى داسمان،پرتقدير درجوع ددغه ضمير و(صيب)ته په معني دباران داسوال پيداکيږي چي (رعد) او(برق) خوپه باران کښي نه وي بلکي په وريځ کښي وي نوظرفيت دباران به رعداوبرق لره څنگه صحيح سي ، قاضي بيضاوي ددغه سوال جواب په دي ډول کړيدئ چي باران په دي وجه مکان اوظرف د(رعد) اود(برق) بلل سويدئ چي(رعد) او(برق) په منحدر ،يعني په ځاۍ کښي دراکښته کيدودباران چي وريځ ده پيداکيږي نوپه دي وجه باران هم دمجازپه ډول د(برق) اود (رعد) دپاره ظرف بلل کيدلاۍسي،، همدارنگه که دفيه ضميرد(سماء) ولفظ ته راجع سي نوبياداسي سوال پيداکيږي چي د(سماء)لفظ مونث دئ اود(فيه) ضمير دمذکرضميردئ نودضمير اودمرجع په منځ کښي موافقت نه راځي ، صاحب دتفسيرمظهري ددي سوال جواب په دي ډول کړيدئ چي لفظ د(سماء) په قران کريم کښي مذکر اومونث دواړه راغلئ دئ،مونث لکه په دي قول دخداۍ کښی،

(اذالسماءانفطرت) اومذکرلکه په دي قول دخداۍ کښي (والسماءمنفطربه).

)ظلمات(

جمع د(ظلمة) ده چي په معني دتياري ده. .

پوسه: چي ظلمت اوتياره دوه قسمه ده:

اول محسوسه اوظاهري تياره ده لکه دشپي تياره ، اودوهمه معنوي اوباطني تياره ده لکه دکفراودنفاق اودگناووتيا ره ، همدارنگه پوسه چي:

دظلمات لفظ دجمع په صيغه سره ځکه فرمايل سويدئ چي په دغه قسم باران اووريځ کښي ډيري تياري سره راجمع کيږي، اول دشپي تياره ، دوهم دوريځي تياره ، دريم دباران دپرلپسي اوريدلوتياره.

مظهري ، روح البيان ، بيضاوي. ،،،

سوال : په دغه ايت کښي خودشپي ذکرنه دئ راغلئ نوشپه له کوم ځاۍ څخه فهميږي.

جواب: له سياق څخه ددي قول دخداۍ پاک چي (کل ما اضاء لهم مشوفيه واذااظلم عليهم قامو.........الاية

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له رعدڅخه مرادڅه دئ؟

په دي باره کښي علماووبيل بيل قولونه کړيدي.

اول قول دادئ چي (رعد) ديوي ملکي اوفرشتي نوم دي چي پروريځ باندي موکَّله اومقرره ده ، اوداِلهي دستورمطابق يې له يوه ځای ځخه وبل ځای ته شړي ،اوتسبيح داالله جل جلاله وايې اوکله چي يوه ټوټه دوريځي له بلي سره مخالفه سي نوبيادغه فرشته پر دغه وريځ باندی چيغه وکړي، اوکله چي يې غصه اوغضب سخت سي نوبې له خولي څخه اورخارج سي اودغه اورته صاعقة اوټکه ويله کيږي ،دمجاهد،اودعکرمه، اوداِبن عباس،اودعلي ابن ابي طالب قول هم دادئ چي (رعد) ديوي فرشتي نوم دئ.

اودوهم قول دادئ چي (رعد) يوقسم مخلوق دئ له مخلوق څخه داالله جل جلاله چي داالله جلاله دحکم اوريدونکئ اومنونکئ دئ ،داده حضرت قتاده (رضي الله عنه) قول دئ.

دريم قول دادئ چي (رعد) وهغه بادته ويل کيږي چي لاندي ترورِيځ سره تخته سي اووروسته په وريځ کښي داسمان وطرف ته پورته سي چي په نتيجه کښي دتالندي صوت او اواز ورڅخه پيداسي ،اودا د ابن ابي الجلد قول دئ.

قاضي بيضاوي ذکرکړيدي چي (رعد)وهغه صوت ته ويل کيږي کوم چي له وريځي څخه اوريدل کيږي،يعني کوم چي موږپه پښتوکښي تالنده ورته وايو.

پوسه: چي کچيري (رعد) دملکي اودفرشتي نوم سي نوبيا په ايت کښي د(رعد)دلفظ دمخه د(صوت) لفظ مقدربلل ضروردي ،چي تقديربه په دي ډول سي (فيه ظلمات وصوت رعد) ځکه هغه فرشته خو چي (رعد) ورته ويل کيږي په وريځ کښي نه وي بلکي له خارج څخه دوريځي شړونکي وي .

په دغه مبارک ايت کښی له برق څخه مرادڅه دئ؟

پوسه :چي دبرق لفظ له بريق څخه مأخوذ دئ چي پړقيدل،چمک کول ،اوځليدلوته ويل کيږي په عرف کښي خود برق تفسير په بريښنا سره کيږي ،البته مفسرينو د(برق) په تفسير کښي اختلاف کړيدئ چي تفصيل يې په لاندي ډول دئ:

اول : له حضرت علي څخه روايت دئ چي (البرق مخاريق الملائکة) يعني برق دملائکو وغمچينوته ويل کيږي، همدارنگه له ابن عباس (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي (برق)يوقسم غمچيني دي چي دفرشتوپه لاسوکښي دي اووريځي ته زجرپه ورکوي.

دوهم: همدارنگه له حضرت علي (کرَّم الله وجهه) څخه بل روايت دئ چي (رعد) ملکه اوفرشته ده او(برق) ووهلودفرشتي ته ويل کيږي وريځي لره دواسپني په غمچينه سره.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم: (برق)له نورځخه جوړه سوي غمچينه اوتازيانه ده چي فرشته ووريځي ته زجر په ورکوي، ددغه قول هم له ابن عباس څخه روايت سويدئ.

څلورم: له (برق) څخه مراداوبه دي.

پنځم: (برق)يوه فرشته ده چي څلورمخه لري ،يومخ يې دانسان په ډول دئ ،اوبل مخ يې دغوايې په ډول دئ ،اوبل مخ يې دنسر په ډول دئ کوم چي مشهورمرغه دئ، اوبل مخ يې دزمري په ډول دئ،کله چي دغه فرشته خپل وزرونه وښوره وي نوودغه ته برق ويل کيږي.

اوهمدارنګه په يوه بل روايت کښې داسي راغلي دي چي دعرش دحمله وو فرشتو دوزرو وښورولوته (برق) ويل کيږي .

شپږم: برق دفرشتي دغمچيني وبريښيدلوته ويل کيږي کومه چي له اورڅخه جوړه ده اووريځي ته زجرپه ورکوي.

تفسير طبري ،بيضاوي، مظهري،وغيره.

پوسه :چي د(رعد) اود(برق) لفظونه دتعظيم په خاطر نکيره فرمايل سويدي، اومفردياپه دي وجه راوړل سويدي چي په اصل کښې مصدرونه دي، اوياپه دي وجه چي هريوپه خپل ذات کښې مختلف جنسونه نه دي لکه له(ظلمات)څخه چي مختلف الجنسه ظلمتونه مراددي

)يجعلون اصابعهم في اذانهم من الصواعق حذرالموت (

پوسه :چي ديجعلون لفظ له(جِعْل) څخه جوړدئ،په محاوراتودعربوکښې دغه لفظ په دريو معني ګانوکښې مستعمليدئ.

اول:په معنا دصَيرَّ پردغه تقديردغه لفظ دوه مفعوله غواړي، لکه په دي قول کښې جعل الله زيداً غنياً ،اي صَيره غنياً يعني ګرځولي دئ الله پاک زيدلره غني، اودوهم په معني د ،خَلَقَ, پردغه تقدير دغه لفظ ويوه مفعول ته تعدي کوي لکه په دي قول دخداي پاک کښې (جعل الظلمات والنور،اي خلقهما) يعني پيداکړيې دي الله پاک تياري اونور.

دريم: په معني د طَفَِ◌قَ وشَرَعَ پردغه تقدير دغه لفظ لازمي دي اويومفعول هم نه غواړي،لکه په دي قول کښی، جعل زيد يکرم العالِم، اي طفق وشرع يکرمه ،يعني شروع وکړه زيد په دي کښې چي عزت ورکوي وعالم ته همدارنګه دغه لفظ په کلام دعربوکښې په نورومعني ګانوکښې هم کارسويدئ، په قران کريم کښې هم دغه ماده پر ډيرومعني ګانوراغلي ده دلته د(يجعلون)لفظ په معني د(يضعون) ياد(يدخلون) دي يعني ايږدي دوی ياداخله وي دوی ګوتي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلي په غوږو خپلوکښي پردغه تقدیرپې هم تعدي و یوه مفعول ته راځي ،لکه دلته چي يې د(اصابعهم) لفظ مفعول واقع سویدئ.

پوسه:چي د(اصابعهم) په لفظ کښي له دووجهومبالغه راغلي ده.

اول: له دي وجهي چي عادت خوپردغه باندي جاري دئ چي کله چي یوانسان په غوږو کښي ګوتي نیسي نوپه هر غوږکښي یوه ګوته نیسي چي هغه هم سبابه اومسبحه ګوته ده، اودلته په ایت کښي داسي فرمایل سویدي چي دوی ټولي ګوتي دلاسو په غوږوکي نیسي دوهم: له دي وجهي چي په غوږوکښی دګوتو سرونه نیول کیږي، اودایت له سیاق څخه داسي فهمیږي چي دوی ټولي ګوتي په کامل ډول په غوږوکښي داخله وي، همداسبب دئ چي مفسرینوفرمایلي دي چي د(اصابع) په لفظ کښي مجازمرسل دئ مرادله (اصابع)څخه سرونه دګوتودي په دي طریقه سره چي ذکرکل دي اومرادورڅخه جزدئ.

د(من الصواعق) په لفظ کښي دمن کلمه اجلیه ,تعلیلیه، ده او(من الصواعق)علت دئ د(یجعلون) دپاره یعني ګرځوي دغه خاوندان دډیرسخت باران ګوتي خپلي په غوږوخپلوکي له وجهي دصواعقو.

پوسه:چي د(صواعق) لفظ جمع د(صاعقة) ده چي له (صَعْقْ)څخه جوړدئ اود(صعق) ماده په قران کریم کښی یوولس(۱۱)کرته ذکرسویده اوپه مختلفومعني ګانو کښي مستعمله سویده.

اول: دمرګ په معني کي ، لکه دسورت زمر په اته شپیتم(٦٨) مبارک ایت کښی.

دویم: په معني دبیهوشي ، لکه دسورت اعراف په (۱۴۳) مبارک ایت کښي.

دریم: په معني دچیغي دعذاب ، لکه دسورت بقره په (۵۵)ایت کښی.

څلورم:په معني دسخت اواز د(رعد) ،لکه دلته چي هم دغه معني ورڅخه مرادده.

پنځم: هغه اور چي له دغه سخت اوازسره پرمځکه باندي راولویږي چي تندرورته ویل کیږي ،لکه دسورت رعدپه (۱۳)مبارک ایت کښي ،همدارنګه وهرعذاب مهلک ته (صاعقة)ویل کیږي، دلته دصواعق په مراده معني کښي دوه احتمالونه نورهم سته.

اول: داچي مرادورڅخه هغه سخت اوازونه د(رعد)سي چي اورهم ورسره وي داسي اور چي پرهرشي باندي ورسي نوهغه په هلاکت رسوي.

دوهم: داچي مرادورڅخه هغه سخت اوازد(رعد)سي چي په داسي ډول وي چي هرڅوک يې واوري نویامري ا ویا بیهوشه کیږي.

)مظهري وغیره(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)حَذرَالمَوت(

دامفعول له دئ د(يجعلون)دپاره وروسته له دي چي معلل په (من الصواعق) سره گرځيدلئ دئ، نوبه دغه قول تدقيق سي اود(من الصواعق) قول به تحقيق سي.

)والله محيط بالكافرين (

دغه جمله ددي دپاره فرمايله سويده چي كافران په هيڅ مكراوفريب سره دالله پاک له عذاب څخه ځانونه نه سي بچ كولای، ځكه چي الله پاک په علم ا وپه قدرت سره په ټولوكافرانو احاطه كونكي دئ.

)يكادالبرق يخطف ابصارهم(

پوسه چي دغه جمله جمله مستأنفه ده په استئناف بياني سره اوددروسوالو جواب واقع سويده ، اول سوال په دي ډول كيږي چي په تيرسوي ايت كښي الله پاک د (رعد)اود(برق) ددواړوذكرفرمايلئ دئ اوبيايي د(يجعلون ... الخ) په جمله كښي ودي ته اشاره كړي ده چي له دغه رعدڅخه معمولي رعد نه دي مراد بلكي يوقسم سخت اوعظيم رعدمراددئ نوايا له برق څخه هم يوخاص قسم دعظمت والا برق مراددئ اوكه څنگه خودغه سوال استفساري سوال دئ اودغه چا له طرفه كيږي چي هغه له د ي څخه غافل وي چي د(برق) دلفظ تنكيردتعظيم دپاره دئ.

اودوهم سوال دادئ چي د(برق) لفظ كوم چي مخكي ذكرسويدئ له نكيره راوړلوڅخه داسي څرگنديږي چي مرادله دغه (برق څخه دعظمت والا برق مراددئ نودغه عظمت يې په څه ډول دئ.

دريم سوال دادئ چي نسبت ودغو خلگو ته كوم چي په دغه مذكور ډول باران كښي راگير سوي ددغه برق اوبريښناحال په څه ډول وي ،او د(يكاد) فعل له افعال مقاربه وو څخه دئ كوم چي دلالت كوي پرقرب دخبري ووجودته ، اودارنگه په دي باندي دلالت كوي چي ددغي خبري سبب دوجود موجودسويدئ مگر خبرله دي وجهي نه ده موجوده سوي چي يا دوجود له شرائطوڅخه يې يوشرط معدوم دئ اوياله دي وجهي چي دوجود له موانعوڅخه يې يومانع موجوددئ، همداسبب دئ چي خبريې فعل مضارع راځي بي له دي چي اَن مصدريه پرداخل وي ځكه چي ان مصدريه دمضارع فعل تراستقبال پور ي خاص گرځوي كوم چي له قرب دوجودسره مخالفت لري البته كله كله يې پرخبرباندي اَن داخليږي خو داپه هغه وخت كښي چي ديكاد لفظ دعسي پركلمه باندي محمول كړسي.

د(يخطف) لفظ له خطف څخه جوړدئ كوم چي واخستلوته ديوشي په تلوارسره ويل كيږي.

)كلمااضاء لهم مشوافيه(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دادریمه مستأنفه جمله ده ،اوجواب دسوال ده ، سوال به په دي ډول کیدئ چي بریښنا خو کله ښکاره سي اوکله ورکه سي نودغه خلگ ددغي بریښنا دښکاره کیدو په وخت کښي څه کوي، اودورکیدوپه وخت کښي يې څه کوي .

پوسه چي د اضاء له فعل سره دکلما لفظ او د اظلم له فعل سره داذا لفظ راوړل سویدئ داپه دي وجه چي کلما خو پرعموم او تکرار باندي دلالت کوي اود اذا لفظ پر عموم اوپر تکراردلالت نکوي نوپه دي کښي اشاره ده ودي خبري ته چي ددغوخلگو دباران له ساحي څخه تلل اووتل اهم مقصدوي اوپه دغه ځای کښي دریدل دوی دمجبورئ په وجه کوي.

همدارنگه پوسه چي دااضاء فعل کوم چي دإفْعال له باب څخه دئ په کلام دعربوکښي لازمي اومتعدي دواړه راغلئ دئ دلته هم دواړه قسمه صحیح کیدلای سي، خو که لازمي سي نومعني بې په دي ډول سي هروخت چي روښانه سي دغه برق ، اوکه متعدي سي نوبیابه مفعول دده محذوف سي اوتقدیربه په دي ډوسي کلمااضاء لهم طریقاً ... الخ . یعني هروخت چي روښانه کړي دغه برق دوی لره یوه لار.

د(فیه) مجرور ضمیر پراول تقدیر راجع دئ وځاي دلویدودرڼاددغي بریښناته نوبه دفیه معني داسي سي (في مطرح نوره)اوپردوهم تقدیربه راجع سي ومحذوف طریقاً ته.

پوسه چي دارنگه دوه احتماله دلزوم اودتعدي د(اظلم) په لفظ کښي هم موجوددي.

)ولوشاء الله الخ(

پوسه چي دشاء دفعل مفعول همیشه په کلام کښي محذوف گرځي مگر په هغه صورت کښي چي مفعول يې یونادرشي وي ، لکه په دي قول دشاعر کښي.

ولوشئتُ ان ابکي دماً لبکیته . دلته يې مفعول محذوف دئ اوتقدیر يې په دي ډول دئ (ولوشاء الله ان یذهب بسمعهم وابصارهم لذهب بسمعهم وابصارهم)

پوسه چي د مشیت ماده په قران کریم کښي په ډیروځایو کښي والله جل جلاله ته منسوبه سویده البته په ځیني ځایو کښي په معني دارادي ده اوپه ځینوځایوکښي په معني درضا ده اوپه ځینوځایوکښي ددواړومعني وو احتمال لري.

)ان الله علي کل شي قدیر(

پوسه چي د (شئ) لفظ په اصل کښي مصدردئ د شاء معني يې اراده کول دي ، اوبیا دهمدغي مصدري معني په اعتبار کله په معني داسم فاعل چي شاءٍ دئ یعني اراده کونکئ،اوکله په معني داسم مفعول چي مشيٌّ دئ،یعني

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده کړسوئ راځي، اوپه اصطلاح کښي داهل سنت والجماعت لفظ د شئ په معني دموجوددئ او دمعتزله وو په نزد شئ په معني دمایصح ان یوجد دئ ،اودحکماوو په قول شئ په معني د مایمکن ان یعلم ویخبرعنه دئ.

پوسه چي دشئ لفظ چي په معني دشاءِ سي اوياپه معني دموجودسي نووخداي ته هم ورشامل دئ په دي وجه دلته داسي سوال کيږي چي له دغه کلام څخه دالله پاک داخبره فهميږي چي الله پاک پرخپل ذات باندي هم قادردئ اوسره له دي چي الله پاک دخپل ذات هم مقدور نه دئ لکه چي دبل چا مقدورنه دئ ځکه که مقدورسي نوبياواجب الوجود نسي کيدلای بلکي ممکن به سي نوبياپي جواب يا په دي ډول کيږي چي دلته الله پاک د شئ دلفظ له مفهوم څخه په استثناء عقلي سره مستثني دئ.

اوياپي جواب په دي ډول کيږي چي شئ دلته داسم مفعول په معني دئ نووالله پاک ته نه دئ ورشامل اوځي علماء داخبره کوي چي الله پاک ته شئ په هيڅ معني سره نه ويل کيږي مگر داخبره صحيح نه ده .

د ممثل اودمثال تطبيق :

پوسه چي په دغه مبارک ايت کښي چي کوم مثال الله پاک دپاره دمنافقانو بيان کړيدئ اودوی اوددوی حال پي دذکرسوي سخت لوی باران له خاوندانوسره اوددوی له حاله سره مشابه کړيدئ ددي دتطبيق اودتوضيح دپاره په مذکوره ايت کښي دوه احتماله مفسرينوبيان کړيدي ، اول احتمال دادئ چي داله قبيلي څخه دتشبيه مرکب دئ، اودوهم احتمال دادئ چي داله قبيلي څخه دتشبيه مفرق دئ پرتقديرداول احتمال باندي به تطبيق دمثال له ممثل سره اودارنگه خلاصه ددغه تشبيه داسي سي چي حال ددغومنافقانو د مديني ددوی دنفاق په سبب اودارنگه ددو ی دباطني اوقلبي امراضوپه سبب په اعتباردسختي حيرانتياددوی اودارنگه په اعتباردتوقف ددوی په باره کښي داسلام اودارنگه په اعتبار درغبت ددوی واسلام ته هغه وخت چي کله دوی دمسلمانانوپرمختگ او په غنيمت راوړل سوي مالونه اونوري فايدي ويني مشابه دئ له حال سره دخاوندانو دداسي صيب اوسخت لوی باران چي هغه په تيرسوي ايت کښي بيان کړ سويدئ، اوپرتقديردوهم احتمال به دمثال تطبيق له ممثل سره په دي ډول سي چي الله جل جلاله په ذکرسوي ايت کښي دمنافقانوتشبيه له اصحاب صيب سره کړيده اواسلام اوقران کريم پي له صيب سره مشابه کړيدئ ، اوکوم تکليفونه چي په اسلام کښي سته لکه سخت سخت عبادتونه اوجهاد اودارنگه دنفس اودشيطان دخواهشاتومخالفت دا الله پاک مشابه کړيد ئ له ظلمات اوله تياروسره .اوکوم اياتونه دقران کريم چي دالله پاک له دنيوي اواخروي عذابوڅخه انسانان ويروي داالله پاک مشابه کړيدي له رعداوله تالندي سره ، اوهغه فتوحات اوغنيمتونه چي الله پاک به دخپل رسول صلي الله علي وسلم اودده داصحابوپه برخه کول يا هغه واضح حجتونه اودليلونه چي داسلام پرحق والي باندي بې دلالت کاوه داالله پاک مشابه کړيدي له برق سره ،او داچي منافقينوبه په وخت کښي دتلاوت دقران کريم په خپلوغوږوکښي گوتي نيولي ددي دپاره چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبادا دغه ایاتونه پدوی کښي تأثیرونکړي اواسلام قبول نکړي ځکه چي اسلام قبلول ددوی په عقیده کښي له مرگ سره برابره خبره وه، دااللہ پاک مشابه کړیدئ له نیولوسره دگوتودخاوندانو دباران په غوږوخپلوکښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره د سورت د،۲۱، او د،۲۲، مبارکو اياتو تفسير اوعلمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم (٦) برخه ،

پوسه چي په دغه راتلونکي ايت کښي الله جل جلاله له خپلوټولو بندګانوڅخه دهغه شي مطالبه کوی کوم چي بندګان يې دهغه شي دپاره پيداکړيدی،

لفظي ترجمه:

(يا أيُّهاالناس) اې خلګو (اعبُدوا) عبادت وکړی ياعبادت کوی (رب) د رب (کُم) ستاسي (الذي) هغه ـ يعني هغه رب ستاسي (خَلَقَ) چي پيداکړي ياست ده يعنی هغه رب (کُم) تاسي (وَ) او (الذين) هغه خلق ـ يعني او پيداکړي يې دي هغه خلګ (مِن) چي له (قبلُ) مخه ـ يعني چي وو له مخه (کُم) ستاسي ـ يعني له مخه تر تاسي وو چي هغه د دتيروزمانو خلګ دی (لَعَلَّ) ښايي (کُم) چي تاسي به ، يا (لعل) لپاره ددې (کُم) چي تاسي (تتقون) ،۲۱، وساتئ تاسي ـ يعني وساتئ ځانونه خپل له عذاب څخه د الله جل جلاله په واسطه دعبادت دده (الذِي) هغه ـ يعني هغه رب ستاسي (جعل) چي ګرځولې يې ده (لِ) لپاره (کُم) ستاسي (الأرض) دغه مزکه ـ يعني کومه چي تاسي په هغې کښي دژوندټولي چاري ترسره کوي (فِراشاً) فرش ـ يعني لکه فرش (والسماء) اودغه اسمان ـ يعني کوم چي ستاسي وسترګوته حاضردئ (بِناءً) چت ـ يعني او ګرځولئ يې دئ لپاره ستاسي دغه اسمان دچت په شان (وَ) او (انزلَ) نازلي کړي يې دي ده ـ يعني را اوره ولي دي الله پاک (مِن) له (السماءِ) اسمانه ياله طرف څخه داسمانه عام له دی څخه که له نفس اسمان څخه وی اوکه له وريځی څخه وی (مَاءً) اوبه (فَ) وروسته يې يابياپې (أخرجَ) راايستلئ دئ ده يعنی الله پاک (بِ) په (هِ) ده سره يادوی سره ـ يعني په دغو اوبو سره (من) له (الثمرات) ميووڅخه يعنی له قسم قسم ميووڅخه (رزقاً) روزي ياپې داسی معنی وکړه بيايې راايستلی دی په دغوابو سره (من)بعض (الثمرات)دميوو(رزقا)له وجی دروزی درکولو (لَکُم) تاسي لره (فَ) نو(لا) مه (تجعلوا) ګرځه وئ ـ يعني نو مه ګرځوی تاسي (للهِ) خدائ جل جلاله لره (اندادا) شريکان ـ يعني په عبادت کي شريکان و خدائ پاک ته مه پيدا کوی (وَ) حال دادئ (أنتم) تاسي (تعلمون) ،۲۲، پوهيږی ـ يعني تاسي په دې پوهيږی چي يوازي الله پاک ستاسي رب دئ اوددکرسويوشيانو اودارنګه دهرشي خالق هم تنهاالله پاک دئ ، او لائق د عبادت يوازي هغه ذات دئ چي دغه ذکرسوي صفتونه په ده کښي موجودوي.

پوسه چي وروسته له دې چي الله (جل جلاله) د خپلو مخلصو بندګانوچی متقيان دی ، او د هغو کفارو چي خاتمه يې د الله تعالی په علم کښي پر کفروه چي هغه کافران ووچی الله پاک ددوی پرزړواوپرغوږوباندی مهرونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وهلی وه ، او دارنګه دمدینی د منافقانو علیحده علیحده اوځانته ځانته حالات اوصفتونه بیان کړه ، اوس و ټولوته په ګډه اوپه مجموعی ډول سره خپل خدايي فرمان صادره وي او فرمايي:

اې خلګو هر څوک چي یاست عبادت او بندګي وکړی درب ستاسي ، یعني د هغه ذات چي ستاسي ترمرګه پوري ستاسي تربيه کونکئ او پالونکئ دئ ، او ستاسي حقيقي مالک دئ.

هغه چي پيداکړي يې یاست تاسي ، یعني په داسي حال کښي چي هيڅ نوم او نښان مو نه وو ، معدوم او نيستي واست، الله پاک د وجود احسان درباندي وکړ ، په بهترين صورت کښي يې چي انساني صورت دئ و تاسي ته غوږونه ، سترګي ،خوله ، ژبه او د بدن ټول أعضاء چي هر یويې ځانته ځانته عظيم نعمت دئ درکړه ، او نه يواځي دا چي تاسي يې پيداکړي یاست بلکي هغه ټول خلګ چي له تاسي څخه له مخه وو هم دغه ذات جليل پيداکړيدي.

ددې مقصد لپاره د رب عبادت وکړی چي د همدغه عبادت په وجه خپل ځانونه دالله پاک له دنيوي او اُخروي عذابو څخه وساتی.

او الله پاک یواځي دغه احسان پر تاسي باندي نه دئ کړئ چي یواځي تاسي يې پيداکړی یاست بلکي هغه رب دئ چي سره له دې يې ستاسي د زندګی ټول اسباب ستاسي لپاره پيداکړيدي.

لکه دا چي ګرځولې يې ده دغه مزکه لکه فرش ستاسي د فائدې لپاره ، اودارنګه يې ستاسي د فائدې لپاره ګرزولئ دئ دغه اسمان چي ستاسي و سترګو ته حاضر دئ لکه چت ، او هم يې ستاسي د نفع لپاره نازلي کړيدي له اسمان څخه اوبه ، بيايې را ايستلي دي له مزکي څخه په دغو اوبو سره ځيني له ميوو ، له وجي د روزي درکولو تاسي لره

نوکله چي دغه احسانونه ټول الله درسره کړيدي ، او هيڅوک په دې کښي له الله سره شريک نه ؤ ، او نه له الله تعالی څخه پرته بل داسي څوک سته چي ددغو کارو قدرت ورسره وي ، ځکه چي دغه ډول کارونه يواځي هغه ذات کولاۍ سي چي دده وجود له خپله ذاته وي ، او واجب، ازلي او ابدي وي ، او دغه ذات په خدائ کښي حصر دئ . کله چي داسي ده نو مه مقرره وی الله (جل جلاله) لره شريکان په عبادت کښي په دې ډول چي له خدائ څخه پرته د بل چا عبادت هم کوی لکه د بتانو ، یاد اور ، یا د ستورو، یا د لمر، یا د انسانانو عبادتونه کوم چي تاسي يې کوی ، په داسي حال کښي چي تاسي ټول په دې پوهيږی چي خالق ځمونږ او د اسمانو ، د ځمکي ، دباران ، درزق اوروزی ، او دارنګه د هر څه يوا ځې الله (جل جلاله) دئ.

تفصيل اوعلمي خبري:

)ياايهاالناس(

پوه سه چي ځيني علماء وايي چي د (يا) لفظ وضع دئ لپاره د مطلقي نداء عام له دې څخه که ندا دبعيد وي اوکه دقريب يعنی که ولری ته ندا وی اوکه ونزدی ته.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوځني علماء لکه قاضي بیضاوي رحمه الله وايي چي د (یا) لفظ وضع دئ لپاره د نداء دبعید ، نو بیادلته داسوال پیداکیږي چي الله (جل جلاله) خو و خلګو ته أقرب من حبلِ الوَرِید دئ نوبیاېي د بعید په لفظ سره څرنګه نداء وخلګوته کړې ده ؟

ددی سوال جواب دادئ چي کله کله په کلِمه د (یا) سره وقریب ته ندا کیږي په دې وجه چي دغه قریب نازل کړسي په منزله دبعید . یاپه دې وجه چي دغه منادی یعنی کوم چی ته نداورته کوی دعظیم شان خاوندوي، لکه په دې قول کښي چي ـ یاالله ـ یاربي . اویاپه دي وجه چي په منادي کښي غفلت ، یانقصان دفهم موجودوي ، لکه چي یوڅوک نژدې درته ناست وي خوغافل یاناقص الفهمه وي نوته ورته ووایې یافلان اویاپه دې سبب چي د مَدعُوله کوم چي جواب دمنادی دئ په شان إهتمام کول کیږي اودغه راز نوری وجی هم سته .

دلته دوهمه ، دریمه وجه جاري کیدلای سي.

پوه سه چي منادی په حقیقت کښي د (الناس) لفظ دئ ، اود أیها لفظ چي په منځ کښي درج سوئ دئ ددې لپاره چي جمع د دوو آلو دتعریف سره رانسي چي یا او الف لام دئ ، او د ناس لفظ اسم جمع دئ ، اوجمع یااسم جمع چي مدخول دالف لام وګرځي نو غالباًالف لام پکښي لپاره د عموم اوإستغراق وي لکه دلته.

همدارنګه پو سه چي دیاایهاالناس په لفظ کښي له ډیرووجهوڅخه تاکید راغلئ دئ ، اول له دي وجهي څخه چي نداء کوونکئ اومتکلم په دغه لفظ سره الله جل جلاله دئ ، دوهم له دي وجهي څخه چي په دغه لفظ کښي التفات راغلئ دئ ، دریم له دي وجهي څخه چي په دغه لفظ کښي تفصیل بعدالاجمال موجوددئ ځکه چي د (اَيّ) لفظ مبهم دئ اود(الناس)لفظ يې کوم چی په ترکیب کښي صفت د (اَي) دئ تفصیل دئ د(اَي) لپاره ، اوڅلورم له دي وجهي چي د(هَا) لفظ کوم چي په (اَيُّ) پسي متصل دئ اود(اي) له مضاف الیه څخه یوقسم جبیره هم دئ دتنبیه دپاره دئ.

پوسه چي دلته دځینونورو مهموخبرو ایزده کول ضروردي.

اوله خبرداده چي په دغه ایت کښي التفات راغلئ دئ ، التفات کوم چي دعلم بلاغت له مصطلحاتوڅخه دئ ودي ته ویل کیږي چي نقل له تکلم څخه وخطاب ته یابالعکس، اویانقل له تکلم څخه وغیبوبت ته یابالعکس او یا نقل له خطاب څخه وغیبوبت ته اویا بالعکس وکړسي په دغه ایت کښي له غیبوبت څخه وخطاب ته نقل راغلئ دئ.

التفات په کلام کښي دڅه نکتي لپاره کیږي ؟

پوسه چي التفات یوه عامه نکته لري چي هغه په هرالتفات کښي وجودلري دغه عامه نکته عبارت ده له تازه کولو څخه دشوق دسامع واوریدودکلام ته ځکه یومتکلم چي ویوه سامع ته خبره کوي نوسامع سوکه په سوکه دده دخبري له اوریدلو څخه خسته کیږي نومتکلم دالتفات له لاري دخپل کلام طرزنوئ کړي نوپه دي سبب په اوریدونکي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې هم نوئ شوق دکلام داوریدلو پیداسي اوبل قسم یې خاص نکته ده کومه چي په هرالتفات کښې یې وجودضرورنه دئ ،په دغه مبارک ایت کښې چي کومي خاصي نکتي دالتفات راغلي دي نوهغه په دي ډول دي.

اوله نکته یې داده چي په شان دامر دعبادت کوم چي د (اعبدوا) دلفظ مدلول دئ اهتمام راسي.

دوهمه نکته داده چي اظهار دعظمت دشان دعبادت راسي.

اودریمه نکته داده چي دالله جل جلاله دعبادت د کلفت اودمشقت جبران په لذت سره دخطاب دالله جل جلاله وکړسي.

دوهمه خبره داده چي د(الناس) لفظ په اصل کښي الأُناس یا اناسٌ وو بیایې همزه حذف کړسویدئ اوپراول تقدیر باندي بقاء دحرف تعریف دحذف سوي همزه عوض گرځیدلي ده او پردوهم تقدیرباندي په خپله حرف تعریف عوض ورځخه راغلئ دئ همداسبب دئ چي ددواړو جمع نه رواکیږي یعني داسي نسي ویل کیدلای چي الأُناس.

ددغه لفظ مأخذکوم لفظ دئ ؟

په دي باره کښي اختلاف موجوددئ ځیني وایې چي مأخذیې دنَوس لفظ دئ کوم چي وحرکت کولو ته و یل کیږي اوځني وایې چي مأخذیې اِیناس دئ کوم چي ولیدلوته ویل کیږي اوځني وایې چي مأخذیې نسیان دئ کوم چي وهیرولوته ویل کیږي اوځني وایې چي مأخذیې أُنس دئ کوم چي الفت کولوته ویل کیږي ،اود الناس اودأُناس لفظونه هریو دانسان دلفظ دپاره اسم جمع دئ.

دریمه خبره داده چيٍ د (یاایهاالناس) په لفظ سره وخلگوته له الهي لوري څخه په قران کریم کښي (۱۸) اتلس ځایه خطاب راغلئ دئ چي له دي څخه داخبره څرگنده کیږي چي نبوت اورسالت دحضرت محمد صلي الله علیه وسلم وټول بشرته ورعام دئ اوتریوه خاص قومه پوري اختصاص نلري.

څلورمه خبرداده چي د(یاایهالناس) په لفظ سره خطاب عام دئ هغو خلگو ته هم ورشامل دئ کوم چي درسول علیه السلام په زمانه کښي ددغه خطاب په وخت کښي موجودوه اووهغوخلگوته هم ورشامل دئ کوم چي دقیامت تроرځي پوري پیداکیږي په دي وجه چي دخطاب په وخت کښي غیرموجودانسانان دفرض په توگه موجودگڼل سوي دي، دغه تعمیم ته ځکه ضرورت سته چي دشریعت حکمونه دقیامت تر ورځي پوري وټولوخلگوته شامل دي

)اعبدواربکم(

یعني عبادت وکړئ اي خلگودرب ستاسي.

دغه جمله جواب دذکرسوي منادي دئ.

پوسه چي دلته هم په یوڅوخبروڅان پوکول ضروردي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله خبرداده چي د(اعبدوا) لفظ له عبادت څخه جوړدئ ، اوعبادت په لغت کښي واخيري درجي دعاجزي کولوته ويل کيږي، اوپه شريعت کښي دعبادت په معني کښي دعلماوو تعبيرونه مختلف راغلي دي خو ټولوتعبيراتولره جامع تعبيردادئ چي عبادت وداسي طاعت اوبندګئ ته ويل کيږي چي په اخيره درجه عاجزي اوخضوع ورسره وي او موافق له هغه سره وي کوم چي انسان مثلا په مکلف کړسويدئ سره له دي چي دغه عبادت کونکئ به عقيده لري پرالوهيت اوپرلياقت والي دعبادت باندي دهغه چا کوم چي دَيْ يې عبادت کوي.

دوهمه خبره داده چي عبادت په خپل ذات کښي ډيرقسمونه لري مثلا عبادت قلبي ،عبادت بدني ، عبادت مالي ، عبادت قلبي لکه له خداي اوله رسول سره محبت،اوله الله څخه ويره اواخلاص اوتوکل اولکه ايمان ، اوعبادت بدني لکه لمونځ ، حج ، روژه ، اوعبادت مالي لکه زکات ورکول، اوصدقة الفطر، وغيره.

دريمه خبره داده چي واطاعت اووفرمانبرداري ته درسول يادامبريادمورااوپلار يادکوم بل حقدار لکه استاذ عبادت نه ويل کيږي ځکه چي عبادت يوازي دهغي خاصي فرمانبرداریٔ نوم دئ کومه چي الله جل جلاله لره وي اودارنګه په عبادت کښي غاية التذلل والخضوع شرط ده اوپه مذکوره اطاعت کښي غاية الخضوع وجودنلرياوبله داوجه هم ده چي په عبادت کښي اعتقادپرالوهيت دمعبودمعتبردئ.

څلورمه خبره داده چي يوعبادت دئ يوقربت دئ،اوبل طاعت دئ، په عبادت کښي نيت هم ضروردئ اودمن يتقرب اليه يعني دمعبود معرفت اوپيژندنه هم ضرور ده ، او په قربت کښي نيت ضرورنه دئ البته معرفت دمن يتقرب اليه ضروردئ اوپه طاعت کښي نه نيت ضروردئ اونه معرفت دمن يتقرب اليه دمثال په ډول دقرانکريم تلاوت قربت بلل کيږي ځکه چي نيت پکښي ضرور نه دئ اوپيژندنه دهغه چاچي دَ يْ په دغه تلاوت سره وهغه ته نزديکت حاصلوي چي هغه الله جل جلاله دئ ضرور دئ اودارنګه يوکافر چي دالله جل جلاله له وجود څخه منکروي اوبياپه سوچ اوپه فکر اوپه نظرسره چي په کائناتو کښي يې وکړي دالله جل جلاله معرفت حاصل کړي نوودغه نظرته دده طاعت ويل کيږي اوقربت اوعبادت نه ورته ويل کيږي ځکه چي ودغه کافر ته ددغه نظرکولوپه وخت کښي نه دالله جل جلاله معرفت حاصل وو اونه نيت ځکه چي که کافر ديوه طاعت نيت وهم کړي خوشرعاً يې دغه نيت معتبر ندئ.

پنځمه خبرداده چي په دغه امرکښي چي داعبدوا په لفظ سره سويدئ له کافرانوڅخه ايجاددعبادت مطلوب دئ سره له ايجاده دشرط دعباته چي ايمان دئ ، او له هغومومنا نو څخه چي مخلص مومنان وي دوام پرعبادت باندي مطلوب دئ اوله منافقينوڅخه اخلاص په عبادت کښي مطلوب دئ اوله مشرکانوکافرانوڅخه بي شرکه عبادت کول مطلوب دي.

شپږمه خبر داده چي (رب)يادصفت مشبه صيغه ده خوپه معني داسم فاعل يعني دمربي دئ اويامصدردئ په معني دتربيې دئ اوحمل يې پرالله باندي دمبالغي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حيث دئ اودځينوعلماوو په قول داسم فاعل صيغه ده چي په اصل کښي رابِب وو اوتربيه په لغت کښي دامام راغب په قول وانشاء الشئ حالاً فحالاً الي حدالتمام، ته ويل کيږي، او دقاضي بيضاوي په قول وتبليغ الشئ في کماله شيئا فشيئا، ته ويل کيږي پوسه چي درب لفظ په عربي لغت کښي په ډيرو معناووراغلئ دئ دتفسير قرطبي اودقاموس اودلسان العرب وغيره دبيان مطابق درب دلفظ معني ګاني په دي شرحه دي ، مالک ، سيد ، حاکم ، انتظام کونکئ ، اصلاح کونکئ ، جمعه کونکئ ، پالنه کونکئ.

همدارنګه پوسه چي د(ربکم) په لفظ کښي سره له ماقبله دده تعليق الشئ

بما يشعربالعلية راغلئ دئ ځکه چي داقاعده ده چي په کلام کښي له يوشي څخه په مشتقي سره تعبير وسي اوياپه مشتقي سره موصوف سي اودغه شي ته يوحکم ثابت سي نوعلت دثبوت ددغه حکم به مصدر ددغه مشتقي وي نو دلته به مطلب داراووځي چي ګواکي الله پاک داسي فرمايلي دي، چي ماچي تاسي ته په دي سره امروکړ چي زماعبادت وکړئ نو داله دي وجهي څخه چي زه ستاسي تربيه کونکئ اوپالونکئ يم.

)الذي خلقکم(

پوسه چي داد(ربکم) لپاره صفت موضحه دی. کوم چی وموصوف ته توضيح ورکوی اوخفااوپوشيده ګی ورڅخه لري کوی ياکاشفه دئ کوم چی دموصوف مفهوم اومعنی پکښی بيان سوی وی لکه په دی مثال کښی الجسم الطويل العريض العميق اوياصفت مخصصه اومقيده دئ کوم چی وموصوف ته تخصيص اوتقييد وربخښی دمثال په ډول چی ته داسی ووايي چی (رجل عالم)نوپه دغه قول کښی درجل لفظ وعالم او وغيرعالم ودواړوته ورشامل وونوکله چی دعالم لفظ يې صفت وګرځيدی نوغيرعالم ورڅخه ووتی اوپه عالم پوری خاص کړسو خوداپرهغه تقدير مخصصه صفت دی چی بنا پرزعم دمشرکانوپي واخلی ځکه چي دوی بتان هم دخپلوځانو ارباب بلل.

)فراشاً(

پوسه چي په لفظ د(فراشا) او(بناءً) کښي تشبيه بليغه راغلي ده اصل دعبارت په دي ډول دئ (کفراش او کبناء) پوسه چي وادعاء ته داتحاد په منځ کښي دمشبه اودمشبه به تشبيه بليغه ويله کيږي اوتشبيه بليغه مختلف صورتونه لري اول صورت يې دادئ چي مشبه به خبروګرځول سي دمشبه دپاره لکه په دي قول کښی زيداسد.

دوهم صورت يې دادئ چي مشبه به دهغه فعل دوهم مفعول وګرځي کوم چي دوهم مفعول يې پراول مفعول باندي محمول وي لکه دجعل فعل چی مثال يې دادی (جعل الله زيداً اسداً) ، دريم صورت يې دادئ چي مشبه به حال سي له مشبه څخه لکه په دي قول کښي جاءزيدٌ اسداً .

اوڅلورم صورت يې دادئ چي مشبه به صفت سي دمشبه دپاره لکه جاءزيد الاسد،پنځم صورت يې دادئ چي مشبه به په اضافت بياني سره ومشبه ته مضاف سي ، لکه په دغه مشهورمثال کښي چي ، لجين الماء .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي په قران کريم کښي امر په عبادت سره يوکم ديرش ځايه راغلئ دئ

اوهمدارنګه پوسه چي له حضرت ابن عباس او علقمه اوله حضرت حسن رضي الله عنهم څخه روايت دئ چي د کوم آيت په سرکښي چي د (ياأيهاالناس) لفظ راغلئ وي نوهغه مکي دئ ، اوچي (يا أيهاالذين آمنوا) يې په سرکښي راغلئ وي نوهغه مَدَني دئ ، خوځينوعلماوو لکه بيضاوي (رحمه الله) دغه روايت صحيح نه دئ بللئ په دې وجه چي سورة بقره مدني دئ او سره له دې چي په دغه مذکورآيت کښي د ياأيهاالناس لفظ راغلئ دئ.

اوځني علماء بياداسي فرمايي : چي دغه حکم أغلَبي دئ نه کلي . (تتقون) دغه لفظ صيغه دجمع مذکري مخاطبي ده اوله تقوی څخه جوړدی کوم چي په لغت کښي وسختي ساتني ته ويل کيږی او په معنی دوقاية يعنی ذريعه دنجات اودساتنی هم راځی اوپه شر يعت کښی خوراډيری معناګانی لری چی دمخه ئی تفصيل تيرسويدی او دلته په لغوی معنی مراددی،(جَعل لکم الارض فراشاً) پوسه چي که دجعل لفظ په معنی دصيرّسی نودفراشالفظ يې دوهم مفعول دی اوکه په معني دخَلق سي نوبيا دفراشاً لفظ حال دی دالارض له لفظ څخه اوپه لام جاره کښي کوم چي دلکم په لفظ کښي دی ودي ته اشاره ده چي دغه ذکرسوي کارونه ټول الله جل جلاله اي انسانانوستاسي دنفعي اوفايدې دپاره کړيدی ځکه چي لام جاره دپاره دانتفاع دی(بناءً) دامصدردی په معني داسم مفعول يعني په معنی دمبني دی کوم چی وداسی جوړ کړ سوی شی ته ويل کيږی چی دخونی اويا دخيمی په ډول وی دلته په معنی دبام اودچت دی(من الثمرات) پوسه چي کلمه دمِن دلته ياحرف جردیاو دپاره دتبعيض دی اوياءاسمي ده مؤله ده په بعض سره (رزقالکم) درزقاًلفظ دلته يامفعول له دیکه کلمه دمن اسميه سی اويامفعول به دی يعني داخرج دپاره که کلمه دمن حرفيه سی(انداداً) داجمع دنِد دی اوندپه اصل کښي وهغه مساوی اومثل دشي ته ويل کيږی کوم چي له ده سره مخالف وی دلته په معنی دشريک دی

تمت.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقري د سورت د۲۳، او ۲۴، مبارکو اياتو تفسير او علمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم (۷) برخه ،

پوسه چی کله چي الله (جل جلاله) په ذکرسويو اياتوکښي وبندګانوته أمرپه عبادت خپل وکړ ، او له شرک څخه يې منع کړل او د خپل وحدانيت دپيژندني طريقه يې ورته بيان کړه نو اوس په دغوراتلونکيواياتوکښي الله (جل مجده) دقرآن دحق والي د پيژندني اودارنګه دنبي کريم صلی الله عليه وسلم دنبوت دمعرفت طريقه بيانه وی ،ځکه چي عبادت د الله تعالی بې له معرفت څخه دنبي عليه السلام اودقران کريم اوبي له تعليم څخه دنبي کريم اوبي له عمل څخه په قران کريم نسي کيدلای .

لفظي ترجمه :

(وَ) او (إن) که چيري (كُنتُم) ياست تاسي يعنی ای دمکی کفارو(في) په (رَيبٍ) شک کښي (مِمَّا) له وجي دهغه ،،يعني له وجی دهغه قرآنه(نزَّل) چي ټوټه ټوټه نازل کړئ دئ (نَا) موږ يعنی هغه قران (على) پر (عَبدِ) بنده (نَا) څموږ ، يعنی چي هغه بنده حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) دئ (فأتُوا)نوراتګ وکړی (بِ) په (سورةٍ) يوه کوتاه سورت (مِن) له (مِثلِ) مثل څخه (هِ) دده ، يعني دقرآن (وَ) او(ادعوا) دروبولی (شُهدآءَ) مددګاران(كُم) ستاسي مِن له(دُونِ) غيره(اللهِ) دخدائ (جل جلاله)(إن) که چيري(كُن) ياست (تُم) تاسي(صادِقين)23 رشتياويونکي ، يعني په دې خبره ستاسي کښي اې کافرانو چي دغه قرآن دخدائ له طرفه نه دئ نازل سوی.

يعني اې مشرکانوکافرانو که دغه خبره په زړو کښي درګرځي چي دا قرآن به محمد (صلی الله عليه وسلم) له خپله ځانه جوړکړئ وي ، اوپه دې کښي شکمن ياست چي دا قرآن همدا موږ پر خپل بنده محمد (صلی الله عليه وسلم) باندي نازل کړئ دئ نو ددې شک د ليري کولو لپاره اوددې خبري د يقيني پيژندني لپاره چي دغه قرآن الله (جل جلاله) نازل کړئ دئ دغه اسانه لارده چي تاسي خپل ټول کوښښ په کار واچوئ اوخپل مددګاران چي ستاسي بتان دي هم دروننګه وی په دې باب چي ددغه قران په مثل يو کوتاه سورت جوړ کړئ . ځکه که دغه قرآن محمد (صلی الله عليه وسلم) له ځانه جوړ کړی وي نوبيا خو تاسي هم دابيخي کولای سی چي دقران دسورتوپه مثل يوسوت جوړکړئ ځکه چي تاسي خوهم فصحاءاوبلغاء عرب ياست ، نوکه ستاسي دغه شک پر ځائ وي ، اوتاسي صادقان ياست په دې خبره کښي چي داقرآن محمد (صلی الله عليه وسلم) له ځانه جوړ کړئ دئ نو ضرور بايد دغه کار وکړی يعني ددغه قرآن ديوه کوتاه سورت په ډول تاسي هم يوکوتاه سورت جوړ کړئ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل اوعلـــــمي خبري:

)وان كنتم(

يعني اوكه چيري ياست تاسي په شک کښي.

پوسه چي د (ان) دکلمي اود(ريب) دکلمي په ارتباط دلته دوه سوالونه کيږي ، اول سوال دادئ چي د(ان)کلمه خودشک په مقام کښي راوړله کيږي، اودامقام خو مقام دشک نه دئ ځکه چي دکافرانوانکارخوله حق والي ځخه دقران کريم په يقيني ډول متحقق اوثابت ؤنولهذا بايد د(ان(د کلمي پرځاى باندي د(اذا)لفظ راوړل سوئ واىٔ ، ددي سوال يوجواب دادئ چي دان دکلمي په راوړلوکښي الله پاک دکافرانو وغټ حماقت اوجهالت ته اشاره فرمايلي ده په دي ډول چي ددغه قران کريم حقيت اوداچي دي داالله پاک له طرفه نازل سوئ دئ دده داعلي درجي فصاحت اوبلاغت په اعتباراودارنگه دده د مضامينوپه اعتباراودحقونښانواودلائلوپه لحاظ داسي واضح دئ چي انکار ورځخه اودارنگه شک کول په ده کښي دډيرسخت جهالت اوياددډيرسخت تعصب اوعناد ثمره ده، البته که په مشکوک اومترددډول ويوچاته شک اوريب ديوعذرپه وجه په قران کريم کښي پيداسي نودده ددغه مشکوک شک دليري کولو لپاره يوه لارداده کومه چي په دغه ايت کښي بيان سويده، دوهم سوال دادئ چي د (في ريب) دلفظ په بدل کښي بايد (في انکار) فرمايل سوىواىٔ ځکه چي موږمخکښي داخبره ذکرکړه چي کافران په قرانکريم کښي شکمن نه وو بلکي ورځخه منکروه ددغه سوال جواب دمخکني سوال له جواب ځخه فهميدلاى سي.

)ممانزلنا علي عبدنا (

يعني له وجهي دهغه چي نازل کړئ دئ ټوټه ټوټه موږپر بند ه زموږباندي (چي محمد صلي الله عليه وسلم دئ) دلته په يوخوخبروځان پوه کول پکاردي.

اوله خبره داده چي د(مما)لفظ په اصل کښي(من ما) ؤ ، دمن کلمه دلته اجليه ياپه بل عبارت تعليليه ده ، اودماکلمه موصوله ده اودنزلنا جمله يي صلة ده، اوعائد يي له صلي ځخه حذف سوئ دئ چي تقديريې په دي ډول دئ نزلناه .

دوهمه خبره داده چي دنزلنا لفظ له تنزيل ځخه جوړدئ، تنزيل اوانزال دځينوعلماؤپه قول په يوه معني دي چي ومطلق نازلولوته ديوشي ويل کيږي ، اوځيني علماؤددوى په منځ کښي په دي ډول فرق ثابت کړئ دئ چي تنزيل و داسي نازلولو ته ديوشي ويل کيږي چي په لږلږ اوپه ټوټه ټوټه سره وي ، اوانزال وداسي نازلولوته ديوشي ويل کيږي چي په يوه وار سره وي ،دقران کريم په نزول کښي دغه دواړه قسمه نازلول موجوددي ځکه چي قران کريم له لوح محفوظ ځخه وبيت العزت ته کوم چي په اول اسمان کښي دکعبي شريفي پربرابري باندي ديوي بيت الله نوم دئ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمضان مبارک په میاشت کښي دلیلة القدر په شپه کښي په یوه کرت نازل کړسوئ دئ اوله بیت العزة څخه پرحضرت محمد صلي الله علیه وسلم باندي ددرویشتوکلوپه موده کښي لږلږاوټوټه ټوټه نازل سوئ دئ.

سوال : دنزلنا لفظ دانزلنا پرلفظ باندي په څه وجه دلته غوره کړسوئ دئ.

جواب:مفسرینو ددي داوجه ذکرکړیده چي کافرانوبه ددوی ددي خبري داثبات دپاره چي قران دخدای پاک کلام نه دئ یودلیل داوایه چي که داقران دخدای پاک کتاب وای نوبایدمکمل په یوه کرت نازل سوئ وای لکه نوراسماني کتاونه چي په یوه کرت نازل سویدي نوله کومي وجهي چي دوی شک اوانکار کاوه هغه تنزیل دقران کریم ؤ نه انزال ، اوزما په فکرددي یوه بله په زړه پوري وجه سته هغه داچئ دتفعیل باب دتکثیردپاره هم راځي نوځرنګه چي دقران کریم په نزول کښي هم کثرت راغلئ دئ ځکه چي یونزول یې دبلاکیف ذات دالله جل جلاله له طرفه ولوح محفوظ ته ؤ آوبل نزول یې له لوح محفوظ څخه وبیت العزت ته وو اوبل نزول یې له بیت العزت څخه پرنبي علیه السلام ؤ ، اوبیادغه اخیري نزول هم له دوولارو څخه ډیرواقع سوئ دئ ، اول له دي لاري چي درمضان مبارک په میاشت کښي به هره شپه دمکمل قران کریم تکرارحضرت جبریل علیه السلام له نبي علیه السلام سره کاوو ،اودوهم له دي لاري څخه چي دقران کریم نزول دده داجزاوو په اعتبار ډیردئ ځکه چي په ټوټه ټوټه سره نازل سوئ دئ .

اودنزلنا فعل دمتکلم مع الغیرپه صیغه سره دتعظیم په وجه ویل سوئ دئ ځکه چي فاعل یې الله جل جلاله دئ چي واحد دئ اودلوی عظمت والا ذات دئ.

دریمه خبره داده چي له حضرت محمدصلي الله علیه وسلم څخه الله جل جلاله دعبدپه لفظ سره تعبیرکړئ دئ.

اودرسول یادنبي په لفظ ، اویا دمحمد صلي الله علیه وسلم وغیره په نومویې تعبیرنه دي ورڅخه کړئ له مختلفو وجهو څخه ،اوله وجه داده چي په دغه تعبیرکښي اشاره ده ودي ته چي وکوم شي ته چي حضرت محمدصلي الله علیه وسلم خلګ رابولي چي هغه عبادت دالله جل جلاله دئ هغه شي داسي شي دئ چي په اول قدم کښي ده په خپله عملي کړیدئ.

دوهمه وجه داده چي په دي کښي اشاره ده ودي ته چي هرڅوک چي دالله پاک ودین ته یوڅوک رابولي نو اول پخپله بایددخدای تعالي ددین تابعداري په ځان کښي راولي.

دریمه وجه داده چي عبدیت دنبي دنوروکمالاتو موقوف علیه دئ.

څلورمه وجه داده چي عبدیت درسالت اودنبوت ترصفتوپه نبي کښي اشرف صفت دئ ځکه چي دعبدیت په صفت کښي نبي له مخلوق څخه وخالق ته متوجه وي، اودنبوت اودرسالت په صفت کښي له خالق څخه ومخلوق ته متوجه کیږي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه وجه داده چي په دغه تعبيرکښي الله پاک بندګان ودي ته متوجه کړي دي چي ددغه نبي په شان کښي لکه چي تفريط حرام دئ کوم چي کافران يې کوي دغه راز بايد دده په شان کښي هغسي افراط هم ونکړسي کوم چي يهودواونصاري ووحضرت عيسي عليه السلام يا دحضرت عزير عليه السلام په شان کښي کړئ دئ.

اواضافت دعبد وضميرته د(نا) لپاره دفائده کولو دتعظيم دمضاف دئ اود(نا) لفظ چي دجمع دمتکلم ضميردئ.

اوپه ځای کښي دضميردواحدمتکلم فرمايل سوئ دئ لپاره ده اظهاردعظمت دمتکلم دئ چي الله پاک دئ.

پوسه چي په يوه قرائت کښي دعبدنا په بدل کښي عبادنا دجمع په لفظ سره راغلئ دئ پردغه تقديربه مرادورڅخه نبي عليه السلام اوامت دده دواړه سي.

)من مثله (

پوسه چي دمِن په کلمه کښي پنځه احتماله دي اول داچي تبعيضيه سي دوهم دا چي بيانيه سي ،دريم داچي زائده سي ، البته بناپرقول داخفش ځکه چي دي دا جائزبولي چي دمِن کلمه په مثبت کلام کښي زائده راسي ، لکه چي په منفي کلام کښي په اتفاق زائده راتللای سي پردغودروسرو تقديروباندي د (مثله) ضميرو (مانزلنا) ته راجع دئ اوتقديردکلام دلف اونشرمرتب په طريقه په دي ډول کيږي (بسورةٍ کائنةٍ من جملة مثل مانزلنا، يا بصورة عبارة من مثل مانزلنا، يا بصورة مماثلة لما نزلنا ، څلورم احتمال دادئ چي کلمه دمِن ابتدائيه سي هغه ابتدائيه چي مدخول يې منشأدماقبل وي نه هغه ابتدائيه چي په ابتداء الغاية سره شهرت لري ، پردغه تقديربه ضميردمثله ضميرو (عبدنا) ته راجع کرکيږي اوتقديردکلام به په دي ډول سي (بصورة ناشئة من مثل عبدنا) ، اوپنځم احتمال دادئ چي کلمه دمِن صلة اوظرف لغوه سي دپاره د(فأتوا) پردغه تقديربه هم د مثله ضمير وعبدنا ته راجع بلل کيږي مګر ارجاع دضميردمثله وما نزلنا ته له ډيرووجهو څخه ارجح دئ اول له دي وجهي څخه چي موافق دي له نورواياتو دتحدي سره خاص بيا له هغه ايت سره چي په عين شکل په سورت يونس کښي راغلئ دئ ، اوضميردمثله پکښي په يقيني ډول وقران ته راجع دئ ځکه چي دعبدنا لفظ هلته مقدم نه دئ ذکر سوئ، دوهم له دي وجهي چي دلته خبره اوبحث په منزَّل کښي دئ نه په منزل عليه کښي دريم له دي وجهي چي پردغه تقدير چي دغه ضميرومانزلناته راجع سي نودغه کلام په تحدي کښي ابلغ ګرځي ترדي چي وعبدته راجع سي لکه چي په ادني تأمل سره داخبره فهميږي ، څلورم له دي وجهي چي قران کريم خو في نفسه معجزدئ اوپه نسبت وټولو جنيانواوانسانانوته معجِزدئ نه يوازي په نسبت ونبي عليه السلام اوومثل دده ته ، پنځم له دي وجهي چي له رجوع څخه دضميردمثله وعبدنا ته ددي خبري توهم کيږي چي دقران کريم په يوه کوتاه سورت هغه څوک راتګ نسي کولای کوم چي دنبي عليه السلام په ډول بي تعلمه اوامي رالوی سوئ وي ، اوکوم څوک چي تعليم يافته وي نوهغه کولای سي چي دقران کريم په مثل يوسورت جوړکړي ،شپږم له دي وجهي چي له رجوع سره دمذکور ضمير وعبدنا ته دغه قول دخداي پاک هم مناسب نه دئ چي وادعوا شهداءکم فتأمل .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)وادعواشهداءكم(

پوسه چي دغه حکم الله جل جلاله وکفاروته په دي خاطرکړئ دئ چي ميدان اودائره دمقابلي ودوی ته پراخه سي چي بياپه مقابله کښي دوی لره دمغلوبيت په صورت کښي بل هيڅ صحيح عذراو وجه پاته نسي پرته له دي چي يابه دحق تابعداري کوي اوتعصب اوعناد به شاته غورځوي اودابه مني چي بيشکه قران کريم دالله جل جلاله کتاب دئ ، اوياکه تعصب اوعناد پري نږدي نوبه په يوه باطله بهانه پسي لاسونه نيسي ،لکه چي همدغه ډول پيښه هم سوه چي کله دوی‌عاجزه سول نوپه دي بهانه پسي يې لاسونه ونيول چي په موږ محمدصلي الله عليه وسلم سحراوجادو وکړ يعني نوځکه موږپه دغه مقابله کښي عاجزه سوو.

همدارنگه پوسه چي ددعا ماده په قران کريم کښي (۲۱۱) دوه سوه اويوولس ځايه راغلي ده او په مختلفو معني گانوکښي مستعمله سويده.

۱ ــ حاجت غوښتل لکه دسورت اعراف په (۵۵) پنځه پنځوستم اودسورت مومن (٦٠) په شپيتم ايت کښي.

۲ــ په معني دنداء کولو، لکه دسورت بقري په (٢٦٠)دوه سوه شپيتم ايت کښي.

۳ــ په معني دتبليغ کولو ، لکه دسورت حم سجدة په (۳۳) دروديرشم ايت کښي .

۴ــ په معني ددعوت دشر، لکه دسورت يوسف په (۳۳)دروديرشم ايت کښي .

۵ــ په معني د فريادکولو، لکه دسورت اعراف په (۵) پنځم ايت کښي .

٦ــ په معني دعبادت اودطاعت کولو، لکه د سورت نساء په (۱۱۷)يوسل اوولسم ايت کښي.

۷ــ په معني درابللوودوډئ ته، لکه دسورت احزاب په (۵۳)دروپنځوستم ايت کښي.

د(شهداء) لفظ جمع دشهيددئ کوم چي دشهادت له لفظ څخه مشتق دئ.

پوسه چي ماده دشهادت په قران کريم کښي په ډيرو معني گانوکښي مستعمله سويده

۱ــ په معني دليدلو اودحاضريدلو، لکه دسورت بقري په (۱۸۵)يوسل پنځه اتيايم ايت کښي .

۲ــ په معني دفيصلي کولودالله جل جلاله، لکه دسورت ال عمران په (۱۸)اتلسم ايت کښي.

۳ــ په معني دحکم کولو، لکه دسورت يوسف په (٢٦)شپږويشتم ايت کښي.

۴ــ په معني دشاهدي اداکولودانداموادنسان پرانسان باندي په ورځ کښي دقيامت، لکه دحم سجده په (۲۰)شلم ايت کښي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ــ په معني داقرارکولو، لکه دسورت انعام په (۱۳۰)یوسلودیرشم ایت کښي.

٦ــ په معني ده شاهدي ویلوپرصدق درسول علیه السلام لکه دال عمران په (۸٦)شپږاتیایم ایت کښي.

۷ــ په معني دگواهي اداکولو دقاضي په حضورکښي، لکه دسورت نساءپه(۱۵)پنځلسم ایت کښي.

۸ــ په معني دعلم، لکه دسورت بقري په(۸۴) څلوراتیایم ایت کښي.

۹ــ په معني دخبرورکولو، لکه دسورت توبي په(۱۰۷) یوسل اواوم ایت کښي.

۱۰ــ په معني دشهادت دملائکو په دنیا کښي، لکه دسورت نساء په(۱٦٦) یوسل شپږشپتم ایت کښي

۱۱ــ په معني دقسم کولو،لکه دسورت بقري په (۲۰۴)دوه سوه څلورم ایت کښي

۱۲ــ په معني دتائید کولو، لکه دسور هودپه (۱۷)اولسم ایت کښي.

۱۳ــ په معني دبیانولودتوحیددخداي پاک، لکه دسورت احزاب په(۴۵)پنځه څلویشتم ایت کښي.

۱۴ــ په معني دتوجه اودحضوردزړه، لکه دسورت ق په (۳۷) اودیرشم ایت کښي.

۱۵ــ په معني دشهادت دنبي علیه السلام اودامت دده پرنوروامتیانوباندي په ورځ کښي دقیامت، لکه دسورت بقري په(۱۴۳) یوسل دروڅلویښتم ایت کښي.

۱٦ــ په معني دوصیت کولو، لکه دمائده دسورت په (۱۰٦)یوسل او شپږم ایت کښي.

۱۷ــ په معني دشهیدکیدلوپه لارکښي دالله جل جلاله .لکه دال عمران دسورت په(۱۴۰)یوسل اوڅلویښتم ایت کښي .

۱۸ــ په معني دحاضروشیانو، لکه دسور انعام په(۷۳)درواویایم ایت کښي.

۱۹ــ په معني دکلمودشهادت دوحدانیت دالله جل جلاله اودرسالت دنبي علیه السلام، لکه دمعارج دسورت په (۳۳) دروديرشم ایت کښي.

۲۰ــ په معني دمدت کولو، لکه دلته چي د(شهداءکم) دلفظ معني په مددگارانو وکړه سي.

له شهداءکم څخه دلته مرادڅوک دي؟

قاضي بیضاوي رحمه الله تعالي له دغه لفظ څخه دلته دمتعددومعني گانودهري یوي اراده کول صحیح گڼلې دي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ــ داچي په معني دحاضرينوسي، يعني اودروبولئ حاضرين ستاسي.

۲ــدوهم داچي په معني مددگارانوسي، يعني اودروبولئ مددگاران ستاسي له انسانانو،اوله پيرانانو، اوله باطلومعبودانوستاسي.

۳ــ داچي په معني دگواهانوسي، يعني اوراوغوارئ گواهان ستاسي چي بياپردي باندي ستاسي دپاره گواهي ورکړي چي بيشکه کوم کلام چي تاسي په مقابله کښي دقران کريم جوړکړ نوهغه په مثل دقرانکريم دئ.

۴ــ داچي په معني دمعبودانواودبتانوددوی سي.

)من دون الله(

پوسه چي د دون لفظ په اصل کښي وتحت اووکښته ته ويل کيږي، اوپه قران کريم کښي په ډيرومعني وو راغلئ دئ، لکه له يوشي څخه تجاوز کول، اولکه ادني، اولکه قريب ، اولکه غيراوسوي ، دلته په معني دغيراوسوي دئ، يعني من غيرالله وسواه.

)ان کنتم صادقين(

يعني که چيري ياست تاسي اي کافرانو صادقان (په دي کښي چي دغه قران دخداي کلام نه دئ بلکي محمد صلي الله عليه وسلم له خپل ځان څخه جوړکړئ دئ)

پوسه چي جزاءددغه شرط محذوفه ده ځکه چي ماقبل کلام دلالت باندي کوي اودصادقين متعلق هم محذوف دئ، اوتقديردکلام په دي ډول دئ(ان کنتم صادقين في قولکم اِن القران من کلام البشروليس من عندالله فأتوابسورة من مثله وادعوا شهداءکم من دون الله)

همدارنگه پوسه چي دصادقين لفظ له صدق څخه جوړدئ، اوصدق په علمي تعبيردجمهوروپه قول مطابقت دخبري دئ له واقع سره عام له دي څخه که دغه خبره ددغي خبري دمتکلم له عقيدي سره مطابقه وي اوکه نه وي، اودنَظام معتزلي په نزد صدق دخبرمطابقت دخبردئ دمتکلم له اعتقادسره عام له دي څخه چي له واقع سره مطابقت لري اوياپي نلري، اودجاحظ په نزد صدق دخبرمطابقت دخبردئ له واقع اوله اعتقاده دمتکلم له دواړوسره، په قران کريم کښي دصدق لفظ په ځيني ځايو کښي مقابل دکذب راغلئ دئ، اوپه ځيني ځايوکښي په معني دصواب اوحق راغلئ دئ کوم چي مقابل دخطادئ اوپه ځيني ځايو کښي په معني دوفاکولوراغلئ دئ ، وهکذا

پوسه چي کوم اياتونه دتحدي په باره کښي په قران کريم کښي راغلي دي هغه په دي شرحه دي.

۱ــ دادئ (فأتوا بکتاب من عندالله هواهدي)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ــ دادئ(قل لئن اجتمعت الانس و الجن علي يأتوابمثل هذالقران لايأتون بمثله ولوكان بعضهم لبعضهم ظهيراً)

۳ــ دادئ(فأتوابعشرسور مثله مفتريات).

۴ــ دادئ (فأتوابسورة من مثله) ،ددغو مباركواياتوپه ارتباط يوبل ضروری تفصيل، پوسه چي دهرنبي په زمانه کښي چي به دخلگو په منځ کښي کوم شی ډيرغالب ؤ اودوی به په هغه شي کښي يودبله مقابله سره کوله نو دهغه نبي مهمه معجزه به هم په ظاهره له جنس څخه دهغه شي وه دمثال په ډول دحضرت موسی عليه السلام په زمانه کښي سحراوجادو ډيرؤ چي خلگوبه دسحراودجادو په ذريعه ډيرنادر اوخارق العادته کارونه ښکاره کول نوالله پاک دحضرت موسی عليه السلام اکثره معجزې هم په ظاهره شکل کښي وهمدغه خارق العادته کاروته ورته دموسي عليه السلام په لاس سره وخلگوته ښکاره کړې لکه يدبيضا يعني داچي ده مبارک به خپل لاس په بغل کښي داخل کړاوبيابې بيرته رالری کړ نوداډول تک سپين اوله نورڅخه ډک به وگرځيدی چي دنمرنور اوروښني ورته عاجزه وه اولکه عصادده چی پرځمکه باندی بې وغورځوله نوژوندی ماربه ورڅخه جوړسواولکه داچي درياب يې په لکړه وواهه نودؤولس کوڅې اولاری پکښې جوړی سوی اويالکه داچي ډبره بې په لکړه ووهله نودؤولس چينی به ورڅخه راووتلې اودارنگه دحضرت عيسی عليه السلام په وخت کښی طبابت ډيرووڼوپه دی سبب دده ډيری غټی معجزی هم دطب له جنسه څخه وې لکه دمور زاده ړانده اودارنگه دپيس دمرض والامعالجه کول اويادمړيوراژوندی کول اوداسلام دپيغمبر په زمانه کښی دفصاحت اودبلاغت اودشعر اودنظم اودنثرمقابله غالبه وه نوپه دی وجه داسلام دپيغمبرپه معجزوکښی ترټولومهمه معجزه له همدغه جنسه څخه وه چی قران کريم دی، دقران کريم داعجاز وجی ،اوله وجه داعجازدقران کريم داده چی په باب د ا يجازاود اطالت کښی په اعلی درجه دبلاغت اودفصاحت کښی قرارلری يوه قصه ئی په يوه ځای کښی په مفصلوالفاظوسره بيان کړی وی اوپه بل ځای کښی ئی بيا همدغه قصه په ډيرو کوتاه الفاظوسره بيان کړ ئی وی اوسره له دی چی مقصودپه دواړوصورتوکښی يوډول اداکړ سوی وی دوهمه وجه دايجازدقران کريم داده چی دده اسلوب اوترز دعربودکلام له اساليبوسره اودارنگه ددوی داشعاروله وزنو سره کامل مفارقت اوپري کړون لری دهم دغو دوو وجوپه سبب به عربواودمکی کفارو په خپلومجلسوکښی دقران کريم پرفضيلت باندی اقرارکاوه اوپه دی باره کښی بی دخپل تحير اوتعجب اوعجزاظهارکاوه اودابې ويل چی قسم په خدای دی چی دغه قران لره ډيرښه حلاوت اوخوږ والی ثابت دی، دريمه وجه داعجازدقران کريم داده چی په ده کښی دتيروامتواودارنگه ددوی دانبياووسيرتونه په واقعی ډول بيان سويدي سره له دې چی دغه قران دداسی چاپه ژبه وخلگوته ويل کيده چی هغه نه هيڅ ډول تعلم کړيوواونه له يوه معلم سره ده هستوگه کړيوه اوڅلرمه وجه داعجاز دقران کريم داوه چی په قران کښی ډيرآياتونه په داسی ډول دی چی په هغوی کښی له مستقبلو شيانوڅخه اخبارسويدی اوبيا په همهغه ډول هغه شيان واقع سويدی اوځنی ئی له دی څخه ووسته واقع کيدونکی دی دمثال په ډول الله پاک په قرآن کښی فرمايلی دی چی ورته ووايه يعنی ای رسوله وخلگوته چی خامخا که سره راټول سی انسانان اوپيريان پر دی با ندی چی دوی راتگ وکړی په مثل ددی قران نودغه راتگ به ونسی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړای که څه هم ځنې ددوی ځنونورولره پشتی اومددګار سی ا وبیاخبره،همهغسی سوه ځکه چی تراوسه پوری سره له سخته عداوته دکفاروله قرآن اواسلام سره دقرآن پاک ددی اخبارخلاف کارنسورامنځ ته دارنګه لکه دمخه چی ئی بیان وسوالله پاک په قرآن پاک کښی دمکی وکفاروته فرمایلی دی چی که چیرته تاسی په دی کښی شک لری چی دغه قرآن موږنازل کړیدی یعنی ځموږله لوری ئی نه بولی بلکی دمحمدله طرفه ئی جوړسوی کلام بولی نوتاسی ددغه قران په مثل یوکوچنی سورت جوړکړی اوکه مودا سې ونکړل اوهیڅ کله به داسی ونکړای سی الخ نولکه ښنګه چی الله پاک ودوی ته دااخباروکړچی هیڅ کله به تاسی ددی توان ونلری چی دقران په مثل یوکوتاه سورت جوړکړی نوبیاهم هغسی پیښه سوه

لفظي ترجمه

(فَ) وروسته(إِنْ) کچیري(لَمْ تَفْعَلُوا) نه وکړ تاسی یعني دغه کارمونه وکړکوم چي راتګ دی په یوه کوتاه سورت سره چي په مثل دقران وی (وَ) او(لَنْ تَفْعَلُوا) هیڅ کله به ونکړی تاسی یعني دغه کار(فَاتَّقُوا)نووویریږی یا ئې داسی معنی وکړی چی نووساتی یعني ځانونه خپل (النَّارَ) له اورڅخه (الَّتِي)هغه اور (وَقُودُ)چي خاشاک (هَا)دده (النَّاسُ)خلګ دی (وَ) او(الْحِجَارَةُ) ډبری دی (أُعِدَّتْ)چي تیارکړسویدی (لِلْكَافِرِينَ)دپاره دکافرانو (24)یعنی ای دمکې کفارو وروسته له دې ښخه چی تاسی دقران کریم دمقابلې لپاره خپلی متې راونغاړی او خپل ټول مددګاران هم دخپلوځانوملګری کړی او خپل باطل معبودان بتان وغیره هم درونګه وی اودیوه کوتاه سورت په جوړولو کوم چي دقران کریم په مثل وی پیل وکړی او بیاعاجز اوناوسه وګرځی اوپه ذکر سوی ډول یوکوتاه سورت جوړنکړی نو بیاخو داخبره درته ثابته سوه چي دغه قرآن دالله کلام دی اودالله له لوری پرمحمدصلی الله علیه وسلم باندی نازل سویدی نوبیا خپل ځا نونه له هغه اور ښخه وساتی کوم چی دهغه بوټی اوخاشاک انسانان اوډبری دی اودهغو خلګودپاره تیارسویدی کوم چي کافران دی اودالله له کتاب او دالله له رسول ښخه انکارکوی یعنی په دی ډول خپل ځانونه وساتی چی په دغه قرآن اوپه حضرت محمدصلی الله علیه وسلم باندی ایمان راوړی

ددغه مبارک ایت د کلماتو په ارتباط تفصیل اوعلمی خبری دلته ترک سوي دی اوپه راروانو برخوکښي درج سوي دی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د ، ۲۵ مبارک ایت تفسیر او تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۸) برخه،

پوسه چې دالله پاک په خپل دغه مقدس کتاب کښې پردی باندی عادت جاری سویدی چې غالباُ په ترغیب پسی ترهیب اوپه ترهیب پسی ترغیب وبندګانوته ورکوی لکه چې دایومسلم قانون دی چې ونافرمانه ته ترهیب اوویره ول پکار دی اووفرما نبرداره ته شاباسی اوترغیب ورکول په کاردی نوځرنګه چې په تیرایت کښي الله جل جلاله ونافرمانانوته ترهیب ورکړ او ددوی دپاره يې دوعید اودعذاب ورکولوذکروکړ نواوس په راتلونکیو ایاتوکښي الله جل جلاله وفرمانبرداره بندګانوته ترغیب ورکوي اوفرمایی

لفظي ترجمه:

(وَ) او (بَشِّرِ)زیري ورکړه یعنی ای محمده (الَّذِينَ)پرهغوخلګویا وهغوخلګوته ـ یعني ای رسوله پرهغو خلګوبا ندی نارینه وي اوکه ښځي وي زیری وکه (آمَنُوا) چي ایمان يې راوړئ دئ (وَ) او (عَمِلُوا) کړي يې دي (الصَّالِحَاتِ)نیک عملونه (أَنَّ)په دي سره چي بیشکه یعنی ددی زیری باندی وکه چی بیشکه (لَهُمْ) دوی لره ـــ یعني سته دوی لره (جَنَّاتٍ) جنتونه (تَجْرِي)چي بهیږي به (مِنْ) له (تَحْتِ)لاندي ـ یعني له لاندي ځخه (هَا) ددوی ـ یعني ددغوجنتو (الْأَنْهَارُ) و الي یعني والي دابویا والي داوبو اودعسلواودشرابواودشیدو (كُلَّمَا)هروخت یا هروار (رُزِقُوا)چې ورکړسی ودوی ته (مِنْهَا)له دوی څخه ـ یعني له دغو جنتوڅخه (مِنْ) له (ثَمَرَةٍ) میوي څخه یعني له جنسه دیوقسم میوي څخه (رِزْقًا) رزق، روزي (قَالُوا)نو وايې به دوی ـ یعني دغه جنتیان (هَذَا)دا ـ یعني دغه رزق چي په جنت کښي راکړ سو (الَّذِي)هغه دئ یعني په مثل دهغه دئ (رُزِقَ)چي راکړسوئ ؤ(نَا) موږ ته (مِنْ)له (قَبْلُ)مخه ـ یعني له مخه تردي په دنیا کښي (وَ)او(أُتُوا)راتګ به کړسوئ وی و دوی ته (بِهِ) په ده سره ـ یعني په دغه رزق سره دجنت اوددنیا (مُتَشَابِهًا)برابریوله بل سره ـ یعني په داسي حال کښي چي هغه رزق به کوم چي په دنیاکښي ودوی ته ورکړسوئ ؤبرابروي له هغه رزق سره کوم چي په جنت کښي ودوی ته ورکړکیږی مګر خو دغه تشابه اویودبله برابروالی بی صرف په ظاهره صورت اوشکل کښي وی وبس (وَ)او(لَهُمْ) دوی‌لره یعني وي به دوی لره (فِي) په (هَا) دوی‌کي یعني په دغو جنتو کښي (أَزْوَاجٌ) ښځي (مُطَهَّرَةٌ)ښي پاکي کړي سوئي (وَ) او(هُمْ) دوی به ـ یعني جنتیان به (فِي)په (هَا) دوی کښي ـ یعني په دغوجنتوکښي (خَالِدُونَ) همیشه اوسیدونکي وي)25(

یعني اوزیري ورکړه اي رسوله پرهغوخلګوباندي چي صحیح اوله نفاق څخه خالي ایمان يې راوړیدئ یعني په الله جل جلاله اودالله جل جلاله په رسول حضرت محمدصلي الله علیه وسلم باندي اوپه قران کریم باندي اوپه هر هغه شي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندي کوم چي ايمان راوړل په هغه باندي فرض دئ ، اوکړي ئې دي دوی نيک عملونه ، يعني کوم چي عبارت دي له هغوعملوڅخه چي شريعت هغه عملونه مستحب يامندوب يا سنت ياواجب يا فرض يادادب کارونه بللي دي ، په دي سره ، پردوی باندي زيرئ وکړه ، چي بيشکه ، سته ، دوی لره ، دقيامت په ورځ کښي ، جنتونه ، کوم چي عبارت دي له دغواتوجنتوڅخه ، اول جنت فردوس ، دوهم جنت عدن دريم جنت مأوي ، څلورم دارالخلد ، پنځم دارالسلام ، شپږم دارالمقامه ، اوم عليين ، اتم جنت نعيم، داسي جنتونه ، چي بهيږي به لاندي ترهغوی يعني لاندي تردرختودهغوی والي ، بيالي ، کومي چي دلته مرادورڅخه ياتنها داوبووالي دي اويامرادورڅخه هغه څلورقسمه والي دي چي په سورت محمد کښي يې ذکرراغلئ دئ چي داوبواودشهدواودشيدواودشرابووالي دي ، اوداسي جنتونه چي دهغوی دخورکي موادو حال به په دي ډول وي ، چي هروخت ياهروار چي ورکړسي ودوی ته له همدغوجنتوڅخه له جنسه دميوي څخه يو رزق اوروزي نووايې به دغه جنتيان چي دغه رزق اوروزي يعني کومه چي دااوس وموږته راکړه سوه عين هغه روزي اورزق دئ چي راکړسوي ؤ موږته له مخه يعني په دنياکښي داخبره به ځکه دوی کوي چي دجنت ميوي به دظاهره رنګ په اعتباردنيادميووپه ډول وي نوکله چي وجنتيانوته په جنت کښي يوه ميوه لکه انګورياانار ياخورما مثلاً ورکړله سي نودوی به وايي چي داخوهم هغه ميوه اورزق ده کوم چي په دنيا کښي به وموږته راکيدئ هو کله چي دوی ددغي جنتي ميوي خوند وګوري نوبيابه پوه سي چي ددغي ميوي او رزق اوددنيادميوي اودرزق ترمنځ بي انتهااوبي حسابه فرق موجوددئ اوراتګ به کړسوئ وی وجنتيانوته په رزق اوپه روزي سره ددنيااوداخرت په داسي حال کښي چي دجنت دهريوه نوبت رزق اوروزي به کومه چي دوی ته په جنت کښي ورکړه کيږي برابره وي يعني دظاهري رنګ اوصورت په اعتبار له هغه رزق اوروزي سره کومه چي ورکړه سوی وي ودوی ته په دنيا کښي،پوسه چي جنتي خورکونه به هم کوم چي له يوي نوعي څخه وي په ظاهري شکل کښي يودبله سره برابروي خو په خوند اوپه نورو معنوي امورو کښي به ډيرتوفيرسره لري او دارنګه به وي دوی لره په دغوجنتو کښي ښځي پاکي کړي سويې ، له خبيثو اوبيکاره اخلاقو اوخويو څخه اودارنګه به دغه ښځي پاکي کړي سويوي له زنانه مرضو څخه لکه نفاس اوحيض او له طبعي مستقذراتو څخه لکه دپوزي اوبه ، دخولي اوبه اولکه چرک اوخيري اولکه بدبويې او له دي سره سره به دجنتيانوډپاره يوغټ نعمت داوي چي دوی به په دغو جنتوکښي هميشه اوسيدونکي وي او هغه وهم اوترس به چي په دنياکښي به دوی هميشه ورسره مخامخ وه چي هغه ترس اوويره دنعمتواودژونددزوال وه په جنت کښي له دوی سره نه وي بلکي ودوی ته به داډاډ اويقين ورکړسوئ وي چي ستاسي ژوندون او ستاسي اوسيدل په جنتو کښي اودجنت نعمتونه دابه ټول له تاسي سره هميشه اودوامداره وي .

تفصيل اوعلمي تحقيق.

)وبَشرالذين امنوا(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي دغه جمله سره له هغوټولو جملو چي له دغي جملي سره تعلق لري کومي چي په دغه ذکرسوي ايت کښي مذکوري سوي دي دمضمون اودغرض په اعتبار عطف دي د(وان کنتم في ريب... الخ) پرجمله باندي کومه چي پرډيروجملوباندي مشتمله ده چي هغه هم دغرض اودمضمون په اعتبارواخستله سي پرطريقه د عطف دقيصي پرقيصي باندي.

پوسه چي عطف دقيصي پرقيصي باندي دوي معني وي لري اوله معني يې داده چي يوه جمله دمضمون په اعتبار عطف سي پربله جمله باندي دمضمون په اعتبار بې له دي چي وذات ددوی دواړوته وکتل سي په دي ډول چي ايا ددغودووجملوپه منځ کښي ددوی دذات په اعتبارديوي عطف پرهغه بلي صحيح دئ اوکه نه دئ ځکه که ددوی دواړوذات ته وکتل سي نوبيا عطف ددوی ترمنځ نه صحيح کيږي ځکه چي مثلاًپه دوی کښي يوه خبريه وي اوبله انشائيه وي مګرخوځرنګه چي ددوی دواړو دمضمونوپه منځ کښي مناسبت موجودوي نوپه دي وجه يوه له دوی‌دواړو څخه عطف کړه سي پربله باندي لکه په دي قول کښي (زَيْدٌ يُعَاقَبُ بِالْقَيْدِ وَالْاِزْهَاقِ وَبَشِّرْعَمْرًا بِالْعَفْوَوَالْاِطْلَاقِ) ځکه په دغه مثال کښي اوله خبريه جمله ده اودوهمه انشائيه جمله ده اوعطف دانشائيې جملي پر خبريې باندي اودارنګه عکس ددي جائزنه دئ ځکه چي ددوی دواړوپه منځ کښي کامل انقطاع اوپريکړون موجوددئ اودمعطوف اودمعطوف عليه په منځ کښي به نه کمال دانقطاع وي اونه به کمال داتصال وي مګردلته په دغه مثال کښي انشائيه جمله پرخبريه جمله باندي عطف سويده په دي سبب چي مضمونونه ددوی دواړو مناسبت دتضادسره لر ي .دذکرسوی مثال ترجمه،يعنی زيدعذاب ورکړکيږی وده ته په قيد اوپه هلاکولوسره اوزيری وکړه وعمرته په عفوه اوپه خلاصيدوده له قيده څخه،

اودوهمه معني دعطف دقيصي پرقيصي باندي داده چي ډيري جملي چي دکوم غرض دپاره ويلي سويوي عطف کړي سي پرنوروډيروجملوباندي چي ويلی سوي وي دبل کوم يوه غرض دپاره له دی وجهي چي ددوی دغرضوپه منځ کښي مناسبت موجودوي.

انظرحواشي مولاناعبدالحکيم علي الخيالي.

په دغه ايت کښي په دوهمه معني عطف دقيصی پرقيصي باندي راغلئ دئ.

د(بشر)لفظ کوم چي دواحدمذکرامرحاضرمعلوم صيغه ده له تبشيرڅخه جوړ دئ کوم چي دتفعيل دباب مصدردئ اوله بشارت څخه مأخوذدئ اوبشارت وهغي خبري ته ويل کيږي کومه چي سبب دسروراودخوشحالي وي چي په پښتوکښي زيرئ ورته ويل کيږي نودتبشيرمعني به زيرئ کول سي البته کله کله وهغي خبري ته هم بشارت ويل کيږي کومه چي دخفګان اودخوابدئ سبب ګرځي خوداستهزاء په توګه نه دحقيقت په ډول دمثال په ډول لکه يوچاته چي ووايې چي ورسه پرفلاني باندي زيرئ وکړه چي صبادي وژنم ، په قران کريم کښي هم ددي مثال سته

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه په دي قول دخداي پاک کښي چی (فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ)يعني نوزيرئ وکړه اي رسوله پردغوکافرانوباندي په عذاب دردناک سره چي دقيامت په ورځ به ودوی ته ورکړکيږي.

د (وبَشِّر)په لفظ کښي وچاته خطاب دئ؟

په دي کښي دري احتماله دي،اول احتمال دادئ چي دغه خطاب ورسول عليه السلام ته سي ، دوهم احتمال دادئ چي دغه خطاب وعالِم ته سي په هره زمانه کښی چي دغه عالِم وي،اودريم احتمال دادئ چي دغه خطاب وهرهغه چاته سي کوم چي ددي صلاحيت لري چي دغه زيري ونيک عمله مومنانوته ورسوي.

)وعملوالصالحات(

دغه جمله دامنواپرجمله باندي معطوفه ده او دغه عطف دليل دئ دهل السنت والجماعت لپاره کوم چي په سرکښی يې زموږاحناف قرارلري ځکه چي دوی وايی چي اعمال صالحه جزدايمان نه دي بلکي غيردي له ايمان څخه اودارنگه په دغه عطف کښی رددئ پرخوارجوباندي کوم چي داسي وايي چي اعمال صالحه دايمان جزدي اوپه گناه سره انسان کافربولي ا ودرنگه په دی کښي پرمعتزله ؤباندی هم رددی کوم چی وايي چې اعمل صالحه دايمان جز دی اوگناه کوونکی سړی نه مومن دی اونه کافردی، پوسه چی په قران کريم کښی هرځای دعملواماده دصالحات له مادی سره ذکر سويده نه دفعلوا وغيره ماده داپه دی وجه چي والله ته ډيرمحبوب عمل هغه د ی کوم چی دوامداره وی اودعمل ماده پردوام باندی دلالت کوی، اودصالحات لفظ دصالحة جمعه ده کوم چي دغلبی داسميت په وجه يې موصوف په مفهوم کښی ورداخل سويدی او په اصل کښی ونيک خصلت اونيک خوی ته ويل کيږی اوپه شريعت کښی وهغه عمل ته ويل کيږی چی په ايت ياپه حديث ياپه اجماع اويا په قياس سره يې تجويزاوتحسين سوئ وی عام له دي څخه که يې تحسين داستحباب په درجه کښي سوئ وي او که دسنتيت اويادوجوب اويادفرضيت په درجه کښي، پوسه چي داهل سنت والجماعت کوم چي عبارت دي له پيروانوڅخه دڅلورومذهبودا عقيده ده چي هغه څوک چي هم مؤمن وي اوهم دصالح عمل خاوندوي يعني له ايمانه سره سره يې له گناهوڅخه ځان ساتلئ وی اوفرض اوواجب کارونه يې کړيوي اودارنگه يې دسنتواودمستحبوکاروخيال ساتلئ وي دقيامت په ورځ کښی هم له عذاب څخه ددوږخ خلاص دی اوهم له عتاب اوسر زنښ څخه اوهم له حرمان څخه دشفاعت دنبی عليه السلام اوهم به له ابتداڅخه لاوجنت ته و رداخليږی اوکه يوه سړی گناه کړی و ه اوتوبه ئی نه وه ورڅخه کښلی نوبيا به ياالله پاک بخښه ورته وکړی اويابه دنبی يادکوم بل صالح سړی په شفاعت سره خلاص شی اويابه دگناه په اندازه ددوږخ عذاب ورکړسی او بيابه وجنت ته ولاړسی اوداسی هم کيدای سی چی دنزعي اويادقبر دتکليفو په وجه ئی گناوی توئ کړلي سی اوکه العياذبالله يو څوک کافر مړسی نوبيا به هميشه په دوږخ کښی وی او که ئی په دنيا کښی هرڅونه نيک عملونه کړی وی نو دده دکفر په وجه به هغه ټول باطل وی

)هذاالذی رزقنا من قبل(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پو سه چی له(الذی رزقنا من قبل) له لفظ څخه یامرادهغه خورکه اورزق دی کوم چی ودوی‌ته ترموجوده حاضرسوی رزق دمخه په جنت کښي ورکړسویوی نو دوی‌به ددغه سابق اودفي الحاله حاضررزق دشکل اود ظاهره رنګ اودارنګه دخونداوپه هرڅه کښي دپوره یووالي په وجه له خوړلوڅخه ددغه حاضررزق وروسته داسي حیران ګرځی چي ددغوددوورزقوترمنځ به هیڅ فرق نسي کولای اوداسي خیال اوګمان به کوي چي دغه رزق عین هغه رزق دئ کوم چي یوځل دمخه راکړسواوموږوخوړئ پردغه تقدیردهذا له لفظ څخه وروسته دعین دلفظ تقدیرمناسب دئ، اي(هذاعین الذی.الخ) اویاله (رزقنامن قبل) څخه هغه سابق رزق مراد دئ چي په جنت کښي ترحاضررزق د مخه ودوی ته ورکړسوئ وی خوپه رنګ اوپه شکل کښي سره برابروی اوپه خوندکښي سره جلاوی نوترخوړلودمخه دوی‌داووایي چي(هذالذي ...الخ) پردغه تقدیربه دهذاترلفظ وروسته دمثل دلفظ تقدیرمناسب وي ،اي(هذامثل الذي.الخ) اویامرادله (رزقنامن قبل) څخه هغه رزق دی چي له مخه تردي په دنیاکښي ودوی ته ورکړسوئ ؤ، په دغه صورت کښي بیادوه احتماله دي اول احتمال هغه دئ کوم چي په لفظي ترجمه کښي ما په وضاحت سره اشار ورته کړیده، اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه هغه نیک عملونه سي کوم چي په دنیا کښي به دوی کول نوپردغه تقدیربه دهغوعلماؤپه قول کوم چي وایي چي په جنت کښي وخلګوته ددوی‌عین ایمان اواعمال صالحه ورکړه کیږي مګرخوهلته دغه ایمان اواعمال صالحه ددوی‌دجنت دنعمتوپه شکل بدل سي ،له (هذا)څخه وروسته دعین لفظ مقدرکړ سي اي(هذاعین الذي) اودهغوعلماؤپرقول به کوم چي وایي چي دجنت نعمتونه دنیکواعمالوبدله اوجزاده، له هذاڅخه وروسته دجزالفظ مقدرکړسي اي(هذاجزاءالذي . الخ).

)واتوابه متشابهاً(

پوسه چي که مراد له(الذي رزقنامن قبل) څخه په جنت کښي ترحاضررزق سابق،دجنت سابق رزق مراد کړسي نوبه دبِه ضمیرو(مَارُزِقُوْا فِي الْجَنَّة) ته راجع سي اومعني به په دي ډول سی (اوراتګ به کړکیږي وجنتیانوته په رزق سره دجنت په داسی حال کښي چي یودبله به سره برابروي، اوکه مرادورڅخه هغه رزق سي چي په دنیا کښي به ودوی‌ته ورکیدئ نود(بِهِ)ضمیربه و(مَارُزِقُوْا فِي الدَّارَیْنِ) ته راجع سي اومعني به په دي ډول سي (اوراتګ به کړسوئ وي ودوی ته په رزق سره ددنیااواخرت یودبله سره برابر) (ولهم فیهاازواج مطهرة)پوسه چي دازواج لفظ دزوج جمع ده کوم چي په اصل کښي وجوړې ته دیوشی ویل کیږی اوپه عرف کښي ددغه لفظ اطلاق پرمیړه اوپرښځه دده پردواړوباندی کیږی البته کله کله دزوج دلفظ اطلاق یواځی پرمیړه باندی وسي اووښځي ته دزوجةٌ لفظ وویل سی ، دمطهرة لفظ صفت دی دازواج دپاره، پوسه چي دجمع صفت دجمع مونث په صیغه سره هم راځي اودواحدمونث په صیغه سره هم راځي همداسبب دی چي دزیدبن علی په قرائت کښي دمطهرة په ځای باندی مطهرات راغلی دی، پوسه چي دمطهرةپه لفظ کښ کوم چي دواحدمونث صیغه ده له بابه د تفعیل ډیره مبالغه ده ترلفظ دطاهرة اودترلفظ دمتطهرة کومی چي داسم فاعل صیغی دی ځکه چي دمطهرة لفظ په دي وجه چي داسم مفعول صیغه ده په دي سره مشعردی چي ددغوجنتي ښځوتطهیر الله جل جلاله کړیدی او مذکور دوه لفظونه په دي وجه چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسم فاعل صيغې دی په ظاهره له دغه اشعارڅخه خالی دی(خَالدون)دغه لفظ له خُلْد یاله خلودڅخه جوړدی٫ کوم چي په اصل کښي ودرازځنډ ته ویل کیږی عام له دې څخه چي که په طریقه ددوام اودهمیشه توب سره وی اوکه نه وی٫ دلته په معنی ددوام اودهمیشه توب دی٫

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سورت بقره د۲٦، مبارک ایت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم(۹)برخه

دراتلونکیوایاتودشان نزول بیان ،پوسه چی مفسرینوپه شان نزول کښی ددغومبارکوایاتو دوه قولونه ذکرکړیدي اول قول دادی چی کله چی الله پاک په تیروایاتوکښی دمنافقانودپاره دوه مثالونه بیان کړل نومنافقانو وویل چی الله پاک خو له دې څخه ډیرلوړ اولوی دی چی دغه ډول مثالونه ووایې له دې خبری څخه مطلب ددوی داوه چی دغه قران دالله کتاب اوکلام ندی ځکه چی که دالله کلام وای نوداډول مثالونه به په ده کښی نه ویل کیدلای نوپه دې سبب الله پاک دغه ایاتونه ددوی په ردکښی نازل کړل ،اخرجه ابن جریر وکذاعن مجاهد،اودوهم قول دادی چی کله چی الله جل جلاله دمشرکانودباطلو معبودانواوددوی دبتانوذکرپه قران کریم کښی وکړاوبیایې دهمدغوبتانوپه باره کښی داسی وفرمایل چی (وَاِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا)یعنی دغه بتان دونه بی وسه اوناتوانه دی چی که چیري یومچ له دوی څخه یوشی یوسی یعنی دهغوشیانو څخه چی کفارو دنذر په توګه یا دتبرک په وجه ددغو بتانوپه نزدا یښی دی نودغه بتان دغه شی له همدغه مچ څخه نسی راګرځولای اودارنګه الله پاک دکفارو مکراوفریب اویاددوی عبادت بوتانولره په ضعف اوکمزوری کښی دعنکبوت له بیت،کوراوځالی سره مشابه کړنوکفارو وویل چی الله پاک څنګه دغه ډول خسیس شیان په خپل کلام کښی ذکرکوی یعنی داددې دلیل دی چی قران دالله کلام ندی ځکه که دالله کلام وای نودمچ اودغنیه په شان خسیس شیان به په ده کښی نه ذکرکیدلای نوپه دې سبب الله پاک دغه مبارک ایاتونه نازل کړل ،اخرجه الواحدی ،خواول قول دسند په اعتبارډیرصحیح دی ،مظهری

دریم قول دادی چی دغه آیاتونه په ردکښی دقول دیهودونازل سویدی ځکه یهودانوچی کله هغه آیاتونه واوریدل کوم چی په دوی کښی الله پاک په غنی اوپه مچ وغیره سره مثالونه ویلی دي نودوی دطعن اواعتراض په ډول و ویل چی الله پاک له دی څخه ډیرعزتمند اولوی دی چي په دغه رازخسیسواوخوارو شیانوسره مثالونه ووائی ،روح المعانی ،اوامام رازی دقفال په حواله ویلی دي چی دغه دری سره قوله په شان نزول کښی ددغومبارکوایاتوجائزاومحتمل دي اوڅلرم قول دادی چی دغه مبارک ایاتونه مخصوص شان نزول نلری دغه قول هم امام رازی وقفال ته منسوب کړیدی اوعلامه آلوسی په روح المعانی کښی دوه نور قولونه هم ذکرکړیدي اول قول دادی چی په دغوایاتوکښی الله پاک داهل دنیااود دنیامثال فرمایلی دی په دې ډول چی بعوضه یعنی وړوکی غوماشی مثال داهل دنیا دی ځکه چی غوماشی ترهغه پوری ژوندی وي چی دَیْ و ږی وي اوکله چی دیوه حیوان په وینه ئې نس ډک سی نوفی الحاله مړسی دارنګه اهل دنیا چی کله له دنیاڅخه ډک سی نومړه کیږی یعنی یاپه دې معنی چی د دنیاپه سبب یې زړونه مړه سی اویا په دې معنی چی کله چی هغه رزق جی ودوي ته په ازل کښی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقررسویدۍ ختم سی نودوی مره کیږی اوهغه وینه چی غوماشه یې دحیوان له بدن څخه کښوی په مثال د دنیا ده اودوهم قول دادۍ چي داالله پاک دبنده ګانوداعمالودپاره یومثال ویلي دی مطلب ورڅخه دادۍ چي دبنده عمل که هرڅونه لږوی اوکه ډیروی الله هغه صرف نظرنګرځه وی لکه چی ئی داذا زلزلت په سورت کښی فرمایلي دي (فمن یعمل مثقال ذرة الآیة)دیوي غلط فهمي ازاله،پوسه چی دقران کریم دآیاتوشان نزول بیانول اویاپه هغه ځان پوهه ول ډیراهم کاردۍ خوله دي سره سره داهم یادساته چی دقران ډیرآیاتونه اوسورتونه شان نزول نلري بلکه بی له کوم سبب څخه دنزول نازل کړه سویدي دځنوخلګوپه فکر کښی دادي چی دقران کریم هرایت اوسورت شان نزول لري حتی ځموږ د دغه تفسیرابتدائی برخه چی کله دبینوا په ویب سایټ کښی نشرسوه نویوچاویولیک ورلیږلی ؤوچی که دایاتوشان نزول هم بیانیدلای نوبه ډیر ښه ؤوداخبرد دغه فکرنتیجه ده چی دټولوایاتودپاره شان نزول ضروری دی سره له دې چی په مذکوره برخه کښی چی کوموایاتوشان نزول درلودۍ نوهغه موږ بیان کړی ؤو لکه دسورت فاتحی شان نزول اود دي پرخلاف ځنی علما بیاپه دې فکر کښی دي چی هغه ایاتونه چی شان نزول لری نودهغوی دشان نزول بیانول هم بې فایدې کاردۍ خودغه دواړه قسمه فکرونه صحیح ندي ، په دې اړه دي علم اسباب نزول اوعلم اسباب ورود الحدیث وکتل سی

لفظی ترجمه

(إِنَّ)بیشکه (اللَّهَ) خداي پاک (لَا)نه (يَسْتَحْيِي) پریږدي (أَنْ)دا (يَضْرِبَ) چي بیان کړي (مَثَلًا) یومثال (مَا) هرمثال چي وي (بَعُوضَةً)په غوماشه سره (فَ) یا (مَا)په هغه سره (فَوْقَ)چي لوړ وي، بالاوي(هَا) تردي یعني ترغوماشه په بدن اوجسد کښي لکه مچ عنکبوت غني وغیره یاد (.فمافوقها) .داسی معنی وکړه ،، یاپه هغه سره چی بالا وي ترغوماشه، په حقارت اوکم والی کښی دجُثّی اودصورت لکه دغوماشی وزر (فَ)نو(أَمَّا)هرڅه چی (الَّذِينَ) هغه کسان دي (آمَنُوا)چی ایمان یې راوړی دی (فَ)نو(يَعْلَمُونَ)یقین کوی دوی (أَنَّ)په دی چی بیشکه (هُ)دایعنی دامثال (الْحَقُّ)حق دی‌یعنی په خپل ځای کښی ثابت دی (مِنْ)له (رَبِّ)رب څخه(هِمْ)ددوی‌یعنی نازل سوی دی له ربه ددوی (و)او(أَمَّا)هرڅه چی (الَّذِينَ)هغه کسان دی (كَفَرُوا) چی کافران سوی دي (فَ)نو(يَقُولُونَ)وایې دوی (مَا)کوم شی دی(ذَا)هغه (أَرَادَ) چی اراده کړیده (اللَّهُ)خدای پاک یعنی دهغه (بِ)په (هَذَا)دغه سره (مَثَلًا)په حیث دمثال یا.مثلا.چی مثال دی یعنی په داسی حال کښی چی مثال دی (يُضِلُّ)ګمراه کوی دَی یعنی الله پاک (بِهِ) په ده یعنی په دغه مثال سره (كَثِيرًا)ډیریعنی ډیرخلق (وَ) او(يَهْدِي)هدایت کوی (بِهِ)په ده سره یعنی په دغه مثال سره (كَثِيرًا)ډیروته(وَ) او (مَا) نه (يُضِلُّ)ګمراه کوی دَی یعنی نه ګمراه کوی الله (بِهِ) په ده سره یعنی په دغه مثال سره (إِلَّا)مګر(الْفَاسِقِينَ)هغه چی فاسقان دي یعنی بیشکه الله پاک بلا کیفه حیا اوشرم نکوی په دی سره چی ،وخلګوته دمطلب دښه واضح کولودپاره،بیان کړی

یومثال ،له مثالوڅخه برابره خبرده چی که دغه مثال،وړوکی غوماشی وی یالوړ،پورته وی ترغوماشی په حقارت اوخساست کښی اوپه صغر دجُثّی اوصورت کښی،ځکه چي مقصودخو دمثال له بیانولوڅخه دممثل له یعني دهغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شی چي دهغه دپاره مثال راوړل کيږی واضح کول دی نو که ممثل له عظيم شي ؤ نومثال بې هم په عظيم شی سره ویل کيږي اوکه ممثل له حقيراوخوارشی ؤنومثال بې هم په حقيراوخوارشي سره ویل کيږی اوداسی نه ده چي په مثال راوړلوکښي به متکلم وخپل شان ته گوری په دې ډول چي که متکلم دعظمت خاوندؤنوپه عظيم شی سره به مثال وايی اوکه متکلم خسيس اوحقيرؤ نوپه حقيراوخسيس شی سره به مثال وايې کوموکافرانوچي دقران کريم پرتمثيلاتوباندی يې اعتراض کاوه نودغه اعتراض ددوی له دؤ وجهوڅخه ددوی دډيرسخت حماقت اوجهالت اويادوی دډيرلوی تعصب اوعناداوبې حيايې ښکارندويه ؤاول له دې وجی څخه چي د خالق په شان کښي يې داخبره ناسمه اونامناسبه بلله چي ديوحکمت اومصلحت په وجه په خپل کلام کښي دمخلوقاتوله جملې څخه دځينوذکروکړی اودوهم له دې وجی څخه چي مثال خوپرموافقت اوپرتناسب دممثل له راوړل کيږي اوددوی اعتراض پردې باندی دلالت کاوه چي مثال بايددمثال ويونکی له حال سره مناسب وی نه دممثل له له حال سره وروسته الله پاک دخپلوالهی تمثيلاتوپه باره کښی دبندگانوعکس العمل بيان کړيدی اوفرمايلی يې دي چي ،نوهر څه چي هغه خلگ دي چي ايمان يې راوړيدی نوهغوی وايې چی دغه مثال چی الله پاک ويلی دی حق دی ،له مقام اوله حکمت اوله مصلحت سره برابر دی، اوثابت دی ،نازل سويدی له طرفه درب ددوی

ځکه چي له مومنانو سره خوهغه جهل اوتعصب اوعنادنسته کوم چي له کفارو سره موجود دی نوپه دې وجه ددوی دزړو سترگی اود دوی عقلی بصيرت هم دحق اوحقيقت درک کولای سی اوهم وهغه ته دتسليم غاړی ايږدي اوکافران د دې پرخلاف دي لکه الله پاک چي فرمايلی دي چي ، اوهرڅه چي هغه خلگ دي چي کافران سويدي نووايې دوی چي دچيشی اراده کړيده الله پاک په دغه شی سره په حيث دمثال يعنی هيڅ داسی حکمت اومصلحت تصورنسی کيدلای اونه سته چی هغه دي په دې سره مناسب وي چی الله پاک دي هغه په دغه شی سره چي دمثال په حيث راوړل سويدی اراده کړی وي نوالله پاک ددوی ددغه قول په ردکښی فرمائی چی،گمرهان کوی الله پاک په دغه مثال سره ډيرخلگ يعنی کوم چي کافران دی اوهدايت کوی الله جل جلاله په دغه مثال سره يعنی کوم چي الله جل جلاله يې وايې وډيروخلگوته يعني کوم چی مومنان دی اونه گمرهان کوي الله په دغه مثال سره مگرهغه خلگ چي فاسقان دي مطلب دادی چی الله پاک گواکی ودغوکافرانوته په جواب کښی داسی وفرمايل چی داخبرستاسی دجهل يا دتعصب نتيجه ده چی تاسی واياست چی په دغومثالوکښی هيڅ يوداسی حکمت اومصلحت نسته چی هغه دي په دې سره وروي چی داالله پاک مراد سی نولهذا دغه قران چی دغه ډول مثالونه پکښی راځی داالله پاک کلام نه سی کيدلای اوځکه داخبره دجهل يادتعصب نتيجه ده چی په دې مثالو کښی ډيرداسی حکمتونه موجود دي چی له الهی شان سره بيخی وړاولائق دي چی يوله هغوی څخه داحکمت دی چی په دغومثالو سره ډيرخلگ الله پاک نورهم پسی گمراهان کوی اوډيروته په دغومثالوسره دهغوی هدايت نورهم وراضافه کوی مگرکوم خلگ چی الله پاک په دغومثالوسره گمراهان کوی نوهغه خاص هغه خلگ دي چی فاسقان دي يعنی عادت يې فسق اوخروج دی له طاعت څخه داالله پاک ،تفصيل اوعلمی خبری(ان الله لايستحيی ان يضرب مثلاما)الآية، پوسه چی ددغه مبارک ايت ترون له دمخه اياتوسره له متعددو وجوڅخه ثابت دی چي شرحه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبیان یې دادی ،اول په مخکښې ایاتوکښې الله پاک دمنافقانو دپاره دڎوومثالوذکرکړیدی،او په دغه ایت کښې الله جل جلاله دمثال تحسین ښه والی اودارنګه دمثال ویلوحکمت بیان کړیدی دوهم دغه مبارک ایت دهغوکفارو دقول اواعتراض په ردکښې فرمایل سویدی دکوموپه باره کښې چې د (ختم الله علی قلوبهم)اود(ومن الناس من یقول) مبارک ایاتونه نازل کړه سویدیدریمد(وان کنتم في ریب)په ایت کښې دکافرانو دهغی شبهې ازاله سویده کومه چې ودوی ته له دې وجی پیداسویوه چې قران کریم به پررسول علیه السلام باندی ایت آیت یاسورت سورت نازلیدی اودتیرواسمانی کتابوپه شان په یوه ځل نه دی نازل سوی اوپه دغه ایت کښې الله پاک دکافرانو دهغی شبهې ازاله کړیده کومه چی ودوی ته په دې سبب په قران کریم کښې پیداسویوه چې الله پاک په قران مجیدکښې په ځنودمخلوق خپل سره لکه مچ وغیره مثال ویلی دی اویائي پرځنوباندي مثالونه تیرکړیدي لکه پرمنافقانوباندي،د(یستحي) لفظ دجمهورودقرائت مطابق په دڎو یاګانوسره دی اودځنو دقرائت مطابق په یوه یاء سره دی اودادبني تمیم عربو لغت دی پردغه تقدیرپه دې کښې اختلاف دی چې ایادیستحی د لام کلمه محذوفه ده نوبه دیَستحیي وزن یستفع سی اوکه یې دعین کلمه محذوفه ده نوبیاپې وزن یستفل سی په دغه فعل کښې دوه خصوصیته نورهم موجوددي اول خصوصیت دادی چې مجردفعل یې نه مستعملیږی بلکې په دغه مزیدفعل سره دمجردفعل له استعمال څخه استغناراغلې ده اودوهم خصوصیت دادی چې دغه فعل متعدي په خپله اوپه واسطه دمِن جاره سره دواړه ډوله راغلی دی نوپه دې وجه استحییته اواستحییت منه دواړه ډوله ویل کیدلای سي اودځینومفسرینو له کلام څخه داسې فهمیږي چې دغه فعل په خپله متعدی ندی بلکې دمن په واسطه متعدي کیږي البته په هغه ځای کښې چې په ظاهره په خپله متعدي راغلی وي لکه په دغه ایت کښې نو هلته دخلیل په نزدمفعول دده مجروردی،په تقدیردمن سره اودسیبویه په نزدمنصوب دی په حذف دمن سره چې ودغه قسم منصوب ته منصوب بنزع الخافض ویل کیږي او دغه فعل له استحیاءڅخه جوړدی کوم چې مجردمصدرئې د حیاءلفظ دی دحیاء لفظ کوم چې په پښتوېې معنی په شرم سره کیږي په علمي لحاظ یې دمعنی تعبیرپه دې ډول دی چې،انقباض النفس عن القبیح مخافة الذم، یعني حیاراقبض کیدل اورابندیدل دنفس دی له داسې کارڅخه چې هغه قبیح اوبدوي له وجي دویري دذم اوبدګویي، داستحیاء اودحیاء دلفظونو استعمال دالله جل جلاله په شان کښې دخپلي اصلي معنی په اعتبار کومه چې ذکرسوه صحت نلري ځکه چې یوخو دحیا په مفهوم اومعنی کښې اضافت ونفس ته راغلی‌دی اوالله پاک له نفس څخه منزه دی اوبل حیاء دانفعال له مقولې څخه ده کومه چې ثبوت یې وخدای پاک ته ناجائزدی خوله دې سره سره په ایاتواوپه احادیثوکښې دحیاءاوداستحیاء ثبوت والله پاک ته راغلی دی په دغه آیت کښې که څه هم له الله څخه استحیا نفي سویده خومقیده استحیا نه مطلقه اوداقانون دی چې نفي چې پر داسې کلام باندی داخله سي چې په هغه کښې قیدوی نومنفي په حقیقت کښې غالباهمدغه قیدوي نه هغه چې په دغه قیدسره مقیدوي نوپه دې وجه دغه آیت دلالت کوي پرثبوت دمطلقې حیا والله پاک ته اویوه وجه ددې داهم ده چې نفي دیوشي چې له یوشي څخه ؤسي نوداغالبا ددې دلیل ګرځي چې ددغه منفي شي ثبوت ومنفي عنه ته ممکن دی دارازپه یوه حدیث کښې چې بیهقي ئی په کتاب الزهدکښې له انس څخه اوابن

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابي الدنيائي له سلمان څخه روایت کړیدی راغلي دي چي بیشکه الله شرمیږي حیاکوي له سپین ږري مسلمان څخه له دي څخه حیاکوي چي ودغه سپین ږري ته عذاب ورکوي اوهمدارنگه په یوه بل حدیث کښي چي ترمذي ابودؤداوبیهقي ئې روایت کړیدی راغلي دي چي رب ستاسي حیاناک،کریم دی اوحیاکوي له خپل بنده څخه چي هغه دواړه لاسونه په دعاکښي ورته پورته کړي اوالله ئی تش اوخالي بیرته ورواپس کړي نوؤس داسوال پیداکیږي چی دحیا خودخپلي اصلي معنی په اعتباروالله پاک ته نسبت نه صحیح کیږي نوپه کوموځایوکښي چي ئې والله ته نسبت راغلی دی نوهلته به کومه معنی ورڅخه اراده کیږي ؟په دې اړه مفسرینودوه قوله ذکرکړیدي اول قول دادی چي داهم له جملې څخه دمتشابهاتودی نوبه داسي وایې چي مرادپه دغوځایوکښي له حیاڅخه ددغه لفظ حقیقي معنی مرادنه ده بلکه یوقسم بلاکیفه حیاورڅخه مرادده کومه چي دالله صفت اودالله له بلاکیفه ذات سره لایقه ده نورنوتنها الله پاک په عالم دی چي څنگه حیاده اوکیفیت ئې څنگه دی علامه آلوسی په روح المعانی کښی همدغه قول غوره کړیدی اودوهم قول دادی چي په کومو ځایوکښی چی دحیا نسبت والله پاک ته راغلی دی نوهلته دغایې په اعتبار سره مراد ده توضیح د دې قول داده چی حیا اوشرم ابتداهم لري اوغایه هم لري ابتدایې عبارت ده له هغه انقباض څخه دنفس کوم چی مخکښی یې بیان وسواو غایه یې ترک اوپریښودل دي ځکه کله چي یوسړی ویوقبیح اوبدکار ته اراده وکړي اوبیا په ده کښی داویره پیداسي چی کچیري زه دغه بدکار وکړم نوخلگ به ځمامذمت وکړي اودالله په نزد به هم مذموم وگرځم نوپه دې وجه له دغه کارڅخه د ده نفس انقبا ض وکړي اورامات کړسي اوبیاد دغه کاراراده له زړه څخه اوباسي اوترک یې کړي نوترک اوپریښول غایه اواخیردحیاسو اوقاضی بیضاوي اوځنونورو مفسرنوپه دې اړه داکلی قانون ذکرکړیدی چی دهرشی ثبوت چی والله پاک ته په قرآن کښی اویا په حدیث کښی سوی وي اودهغه شی حقیقی معنی والله پاک ته نسی ثابتیدلای نوله هغه شی څخه به غایه هغه شی مراده کړه کیږي نوداول قول په مطابق به په ذکرسوي ایت کښی د(ان الله لا یستحیی) معنی داسی کړه کیږي ، بیشکه الله پاک بلاکیفه حیا اوشرم نکوي، اود دوهم قول په مطابق بې معنی داسی کړه کیږي ، بیشکه الله پاک نه پریږدي

پوسه چي حیا اوشرم دانسان له ډیرو عمده کاملو اونیکوصفتوڅخه دی داسلام پیغمبرپه یوه حدیث کښی کوم چی بخاري وغیره یې روایت کړیدی فرمایلی دي چی حیا دایمان یوه لویه شعبه اوبرخه ده اودارنگه معتمدو علماؤپه خپلوکتابوکښی داحدیث ذکرکړیدی چی بیشکه بعضی له هغوخبرو څخه چی خلگویې دانبیاؤ له کلام څخه ادراک اواخذ کړیدی یوه داخبره ده چی هغه وخت چی شرم اوحیادي نه کوله نوبیا چی ستاخوښه وي هغه کوه ، همدارنگه پوسه چی داقانون دی چي هرنیک صفت دوه طرفه لري یویې دافراط دی اوبل طرف یې دتفریط دی د دې قانون له مخی دحیا صفت هم دوه طرفه لري دتفریط طرف یې وقاحت دی کوم چی عبارت دی له جرأت څخه پربدو کاروباندي پدېول چی سړی په بدوکاروباک اوپروا نکوي اونه دبدکارپه کولوشرمیږي اودافراط طرف یې دادی چی حیا اوشرم پرسړي باندي دونه غالب سی چی مباح اوشرعی کارونه هم دشرم له وجی څخه نسی کولای چی په عربې ودېته خَجْل اوپه پښتوشرمندگی ورته ویله کیږی (ان یضرب) دغه لفظ له ضَرْب څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړدی دضرب لفظ چي په في جاره سره مستعمل سي لکه په دي قول کښي ضرب زيدفي الارض، نوپه معنی دتللودی اوعموماًدغه لفظ په معنی دوهلوراځي اوکله چي ومَثل ته منسوب سي لکه دلته نوپه معنی داعتمال يعني کار ول اوتيره ول دمثل راځي مطلب دا دیچي پريوشی باندی دمتل تيره ولوته اويا ديوشی دپاره مثال راوړلوته ضرب المثل ويل کيږي بي دغه ضرب المثل پردوه قسمه دی اول قسم يې دادی چي دغه مثل له پخوالاجوړسویوي او ته يې فقط ديوشي دتوضيح ذکرکړي دمثال په ډول دغه مثل چي صُلْتَ عَلَى الْاَسَدِوَبُلْتَ عَنِ النَّقَدِ،يعني حمله دي وکړه پرزمری باندي اوبولی دی وکړې له پسه څخه، له پخواڅخه لا په عربوکښي دمتل په شکل کارسويدی نوته چي دغه متل پريوچا باندي تيرکړي کوم چي له زوره ورسره مقابله وکړی اودکمزوری سړی په مقابله کښي عاجزه سي نودا يوقسم دضرب المثل دیاودوهم قسم يې دادی چي دغه مثل جوړهم ته کړې او بيايې ديوشي دپاره مثال وگرځوې خودغه قسم ته هم ضرب المَثل په دې سبب ويل کيږي چي ته يې دمثال يادمتل په ډول ذکرکړي نه په دې حيث چي جوړښت يې تاکړيدی، دقران کريم امثال له همدغه قسمه څخه دي، تنبيه، پوسه چي يوپريوشي باندی دمتل تيرول دي اويوديوشي دپاره مثال راوړل دی مثلاً زه يوچاته ووايم چي پرزمري دي حمله وکړه اوله شغال څخه دی بولی وکړی ودغه ته دمتل تيريدل ويل کيږي اودمتل مشهوره معنی په قول سائرسره کيږي يعني هغه قول چي له وختووختوڅخه په خلگوکښي مشهور اوددوی پرژبوباندی جاري وي، که زه ويوچاته داسي ووايم چي ته ياستاشان داسي دی لکه فلانی يادفلانی شان نوودې ته مثال تيره ول ويل کيږي او ضرب المثل ودغودواړوقسموته ورشامل دی قرآني امثال اودارنگه په نورواسماني کتابوکښي چي کوم امثال الله جل جلاله بيان کړيدي اوياانبياؤ بيان کړيدي تړول له همدغه دوهم قسم څخه دي مگرکه په شاذاونادرډول يومثل له اول قسم څخه راغلی وي(مثلاًما)پوسه چي مثل دلته په معنی دمثال دی نه دقول سائرکوم چي په پښتوئې متل بولي اودما لفظ يا ابهاميه دی کوم چي په معنی داَیّ شيء دی نوبه معنی دمثلاما داسي سي ،مثلاای مثل کان يعني يومثال هرمثال چي وي ،اويازئده ده دپاره ددې راوړل سوی دی چي دمثلاولفظ ته کوم چي نکره دی عام والي وروبخښي اودتخصيص اومقيدوالي لارپربنده کړي(بعوضة)پوسه چي په ترکيب کښي د[مثلامابعوضة]متعددقولونه دي اول قول دادی چي د بعوضةلفظ بدل دی له مثلاڅخه اوکلمه دما زائده ده دوهم قول دادی چي عطف بيان دی دمثلااومازائده ده دريم قول دادی چي مانکره غيرموصوفه په جمله سره ده په معني دشيءده اوبدل ده له مثلا څخه اوبعوضة صفت دی دمااوڅلرم قول دادی چي کلمه دما په معنی داي مثل ده اوتاکيد دی دمثلادپاره اوبعوضة دمحذوف فعل مفعول دی اي يبين بعوضة فمافوقهاپنځم قول دادی چي بعوضة مفعول دی دان يضرب،او مثلا حال دی له بعوضة څخه چي دذوالحال دتنکير په وجه مقدم سويدی اوشپږم قول دادی چي ان يضرب دتضمن له لاري دان يجعل په معني دیاومثلا ئی مفعول ثاني اوبعوضة ئی مفعول اول دی اودبعوضة لفظ مفرد دی اوجمع ئی بعوض راځي ځيني مفسرين وائی چي بق اوبعوضة سره مترادف لفظونه دي دواړه ومطلق غوماشي ته ويل اواکثر مفسرين داوائي چي بق وغټ غوماشي ته اوبعوضة وکوچني غوما شي ته ويل کيږي پوسه چي دميري په حيا ةا لحيوان کښي ليکلي دي چي بعوضه، غوماشي الله پاک دهاتی اودفيل په صورت اوشکل پيدا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړيدی خوترفيل ئی اندامونه ډېر دي څکه چي دوېښې دده ترفيل زياتي دي اووزرونه هم لري اودفيل خړتم کوټلئ دی اودماشی خړتم ډېډی صاحب دتفسيرخازن ليکلي دي چي غوماشۀ ،بعوضة يوعجيب اونادرمخلوق دالله پاک دی څکه چي سره دډېره صغره دَئ خپل خړتم داوښ،اوفيل اودپسه په څرمن اوپوستوکی کښ ننه باسي اوداسي هم پيښه سي چي اوښ يافيل يا پوسه دده له چيچلو څخه مړسي اوامام ابومنصورماتريدی فرمايلي دي چي مچ اوغوماشی ته الله پاک ترزمری هم دلاوري ورکړئی ده(فمافوقها) دفاء لفظ دپاره دعطف دی سره له فائده کو دوروستووالی بې له فصله اوکلمه دما موصوله ده اودفوق لفظ بنا پر ظرفيت منصوب دی مضاف دی اودها ضميروبعوضة ته راجع دی مضاف اليه دفوق دی اومجمووع په اعتبار دڅا بت مقدر سره خبر دمبتدأمحذوف دی چي لفظ د هودی اومجموع صله دکلمي دماده،لکه دمخه چي موبيان وکړله فوقيت څخه يامرادفوقيت په جُثه اوصورت کښي دی لکه مچ ياغښی اويامرادورڅخه فوقيت په حقارت کښي دی لکه دغوماشي وزرداسلام پيغمبر په يوه حديث کښي کوم چي ترمذي اوابن ماجه اواحمد ئې روايت کړيی فرمايلی دي لَوْكَانَتِ الدُّنْيَاتَعْدِلُ عِنْدَاللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍمَاسَقَامِنْهُ كَافِرًاشُرْبَةً يعني که چري وای دنيا برابره برابره په نزددالله له وزرسره ديوه وړوکي غوماشي نونه بي وای څښلي له دغي دنيا څخه په کافر،نه بې وای ورکړې وکافرته له دغي دنيا څخه يوغړپ داوبو همدارنگه په يوه بل حديث قدسي کښي چي مذکوره کتابوئې روايت کړيدی راغلي دي چي،وَ لَوْاَنَّ اَوَّلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَحَيَّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَرَطَبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اِجْتَمَعُوْعَلَى اَتْقَا قَلْبِ عَبْدٍ مِنْ عِبَادِيْ مَازَادَذَالِكَ فِي مُلْكِيْ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍ، يعني اوکچيري اول اواخيرستاسي اوژوندي اومړه ستاسي اووچ اولانده ستاسي سره راټول سي پر يوه ډېرپرهيز ګاره زړه باندي ديوه بنده له بنده ګانو څما څخه نونه به کړي زيات داکارپه باچاهي زم کښي وزرديوه غوماشي مطلب دحديث دادی چی الله پاک فرمايلی دي چي که له تاسي ټولوڅخه په اعلی درجه پرهيزګاران جوړسي نوپه سره زما په بادشاهی کی دغوماشی دوزرقدرزياتوالی نه راځی بلکه نفعه ددې بيرته وتاسي ته راجع کيږی پوسه چي دمثالو بيانه ول دبشرپه تاريخ کښی په دوامداره توګه يوجاري اومستمرعمل پاته سويدی اوالله پاک په خپل هراسمانی کتاب کښي وبنده ګانوته دالهی مطالبو دتوضيح په خاطرمثالونه بيان کړيدي په انجيل کښي چي کوم مثالونه راغلي ؤو نودهغوی له جملې څخه څني مثالونه په دي ډول وه،اولمثال دادی‌چی،ای خلګومکيږی تاسی په مثل دغلبيل چي صاف وړه دباندي باسي اوسبوس په نس کښي رابنده وي دارنګه تاسي هم دخپلوخولوڅخه دحکمت اودپوهي اودپند خبري راباسی اوغل اوعداوت دخدای له مخلوق سره په خپلوسينوکښي باقي پريږدی مطلب داچي محاسن داخلاقووخلګوته بيانه وی اوله دی سره سره په خپلوسينوکښي ساتی،دوهم مثال دادی چي،اي خلګوزړونه ستاسی په مثل دميده ډېروګرځيدلی دي هغه ډېري چي نه يې اور پخولای سی اونه يې اوبه نرمه ولای سی ،دريم مثال دادی چي ،ای خلګومه را الوځوی ،مه راپاروی غالبوزی چي بياتاسی په نيښو و وهی همدارازله کم عقلانوخلګوسره خبری مه کوی چي بيانوښکنځل درته وکړي اوبې آبه موکړي

(انه الحق) دانه ضيريا ومثل ته راجع دی اوياوضرب المثل ته مرادله حقوالي څخه دلته موافق والي دمثل يادضرب المثل دی له ممثل له سره پوسه چي لفظ دحق په قرآن پاک کښی دوه سوه څلويښت کرته راغلی دی اودغه لفظ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اصل لغت کښي مصدر همراغلی دی په معنی دثبوت اوصفت مشبه هم راغلی دی په معنی دثابت اودالله پاک له نوموښخه هم یونوم الحق دی په قرآن کښی دغه لفظ په ډیرومعنی ؤوکښي راغلی دی مثلا په دغه آیت کښی په معنی د موافق یاپه بل عبارت په معنی دواقع په خپل ځای کښی راغلی دی اوددغه سورت په دوه څلویشتم آیت کښی په معنی دثابت په دلیل یقینی شرعی سره چې مقابل دباطل دی راغلی دی اودارنگه ددغه سورت په ،یوشپیتم ایت کښی په دې قول دخدای کښی چی بغیرالحق دحق لفظ په معنی دجرم شرعی راغلی دی اوددغه سورت په یواویا یم ایت کښی په معنی دکامل اوپوره بیان دخبری راغلی دی اوددغه سورت په یوسلو نونسم ایت کښی دصدق په معنی راغلی دی اوددغه سورت په دوه سوه اودواتیا یم ایت کښی په معنی دحق دبنده اودقرضوراغلی دی اودارنگه ددغه سورت په یوسل اویویشتم ایت کښی په معنی دوړاولائق راغلی دی اوددغه سورت په دوه سوه اوشپږدیرشم ایت کښی دامرواجب په معنی راغلی دی وهکذا(فیقولون)پوسه چې موافق له ماقبله سره خوداوه چې دفیقولون پرځای فلایعلمون فرمایل سوی وای خوداسی نه دي فرمایل سوي ځکه چې په مذکورکلام کښی اظهارډیرقباحت اوجهالت ددغوکافرانوراغلی دی ځکه مذکورکلام دلیل دی پرسخت جهالت اوحماقت ددوی باندي (ماذا) پوسه چې په دغه لفظ کښی دوه احتماله دي اول دادی چی مااستفهامیه په معنی دای شیئٍ سی اوذا په معنی دالذی سی اودوهم داچې مجموع په معنی دای شیئ سی ، او(داراد)لفظ له ارادة څخه جوړدی اوارادة دالله جل جلاله له صفاتوذاتیه وو څخه ده کوم چې عبارت دي له هغوصفاتوڅخه چې په ضد سره یې خدای پاک نه موصوف کیږي پوسه چې اراده دالله پاک عبارت ده له هغه صفت څخه چې ترجیح ورکوي ویوه له دوو مقدوروفعلوته پرابل باندی اوپه اراده کښی دخدای پاک داناممکن دی چې هغه کاردی کوم چې الله اراده ورته وکړي ترسره نسي (بهذامثلا) پوسه چې دهذا په لفظ سره کله دتحقیر دپاره ویوشي ته اشاره کړه کیږي دلته هم دکفاروتحقیر دهغه مثال مقصود وو کوم چی په قرآنی آیاتونوکښي راځی اوله دغه تحقیرڅخه ئې طلب ودې ته اشره کول ووچی قرآن دالله کتاب ندی اودمثلا لفظ یاحال دی اویاتمیز دی له هذاڅخه(الاالفاسقین) پوسه چې دفاسقین لفظ دفاسق جمع دی کوم چې له فسق څخه ماخوذ دی اوفسق په لغت کښی ووتلوته ویل کیږی له یوشي څخه اوپه عرف کښي ووتلوته ویل کیږي له حداواندازې څخه په ضرررسولوکښي لکه چی په همدې وجه ومار،لړم اوخروړي سپي وغیره ته په یوه حدیث کښي فواسق ویل سویدي اوپه شریعت کښي فسق وخروج اووتلوته ویل کیږي له حکمه څخه دخدای اورسول قاضی بیضاوي رحمه الله ذکرکړیدی چی په شرعه کښي فاسق وهغه ته ویل کیږی چی دکبیرې گناه په کولوسره دالله له امره څخه خارج سي اوبیادغه فسق دري مرتبې لری اوله مرتبه ئی تغابي بللہ کیږي تغابي ودیته ویل کیږي چي انسان کله کله په داسی حال کښي یوه گناه وکړي چي دکولوپه وخت کښی دغه گناه ډیره بده گڼي خودنفس دغلبې په وجه ورڅخه صادره سي اودوهمه مرتبه ئي انهماک بلله کیږي انهماک ودې ته ویل کیږي چي یوسړی گناه په داسي حال کښي کوي چی گناه خوئی بولي مگرپه کولوئي هیڅ باک اوپروانکوي اودگناه کول ئې عادت وگرځي اودریمه مرتبه ئې جحودبلله کیږي جحود ودې ته ویل کیږي چي یوسړی العیاذبالله گناه په داسي حال کښي کوی چی رواکارئې بولي په اولودوومرتبوکښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفسق انسان دایمان له دائرې څخه نه خارجیږي اوپه دریمه مرتبه کښي په اتفاق سره کافرګرځي نعوذبالله من ذالک پوسه چی دفسق لفظ په قرآن کښي په څلورومعنی ؤوکښی راغلی دی اول دمطلق ګناه کبیره په معنی لکه ددغه سورت په یوسل اوه نویم آیت کښي دوهم دکفراوشرک په معنی لکه دالمائده په دریم آیت کښي دریم دهغی کبیرې ګناه په معنی چی له کفره څخه راکښته وي لکه دحجرات په یوولسم اودسورت نورپه څلرم آیت کښي څلرم په لغوی معنی سره لکه دسورت کهف په پنځوستم آیت کښي دلته له فاسقین څخه هغه مرادډي چی دکفر په درجه کښی فاسقان وی پوسه چی الله پاک په قرآن کښی لس شیان دفسق سبب بللی دی اول له له ایمان راوړلوڅخه اوله اتباع څخه دمحمدصلیالله علیه وسلم مخ اړه ول لکه دآل عمران پهدوه اتیایم ایت کښی دوهم په ماانزل الله سره حکم اوفیصله نکول لکه دالمائده په اوه څلویشتم آیت کښی دریم نفاق لکه دتوبه په اوه شپیتم ایت کښی څلرم کفرکول لکه دنورپه پنځه پنځوستم ایت کښی مسلمان ته دزنانسبت کول لکه دنورشپږم ایت کښی شپږم وشاهد اووکاتب ته بي ځایه تکلیف ورکول لکه ددغه سورت په دوه سوه اودوه اتیایم ایت کښی اوم تبدیل دشرعی احکامو لکه ددغه سورت په نهه پنځوستم ایت کښی اتم په شرعی احکاموکښی حله اوبهانه کول لکه دسورت اعراف په یوسل اوپنځه شپیتم ایت کښی نهم وبتانوته ذبحه کول اوپه غیښو سره قسمت معلومه ول لکه دمائده په دریم ایت کښی لسم دذبحی په وخت کښی په قصدسره دالله پاک نوم پرېښودل لکه دانعام په یوسل اویویشتم ایت کښی ، تمت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د اوه ویشتم آیت تفسیر اوعلمی تحقیق

تفسیرفضل الرحیم لسمه برخه

لفظی ترجمه

(الَّذِينَ)هغه یعنی هغه فاسقان (يَنْقُضُونَ) چی ماتوی دوی (عَهْدَ)تړون،پیمان،یاوعده (اللَّهِ)دخدای یعنی هغه تړون چی دوی له خدای سره کړیدی چی دخدای فرمان برداری به کوي اودالله په حکموبه عمل کوی اودالله پاک رسولان به منی نوهغه ماتوي اومخالفت یې کوي (مِنْ) له (بَعْدِ)وروسته (مِيثَاقِ) دمحکم والی(ه)دده یعنی له وروسته ددې چی الله پاک ددویهغه عهداوتړون محکم هم کړلکه چی تفصیل بې راسی(و)او (يَقْطَعُونَ)پرې کوی دوی (مَا)هغه (أَمَرَ)چی امرکړیدی (اللَّهُ)خدای پاک (بِهِ)په ده سره (أَنْ)په دې(يُوصَلَ)چی پیوست دي کړ سی هغه (وَ)او(يُفْسِدُونَ)فسادکوي دوی (فِي)په (الْأَرْضِ)ځمکه کښی (أُولَئِكَ)هغه خلگ (هُمُ)خاص دوی (الْخَاسِرُونَ) (27) هغه خلگ دی چی زیان ئې کړیدی یعنی ددنیا اودآخرت زیان ئې په برخه سویدی ، ،یعنی دغه فاسقان چی ذکرئې وسو هغه کسان دي چی په دوی کښی داخویونه موجوددی ،اول دا چی دوی هغه عهداوپیمان ماتوي کوم چی الله جل جلاله له دوی څخه اخستی دی یاپه بل تعبیردوی همیشه دهغه عهداوتړون نقض اوماتول کوی کوم چی دوی له الله سره کړیدی اودوهم داچی دوئ همیشه هرهغه شی پرې کوی اوقطع کوی ئې کوم چی الله پاک دوئ دهغه شی په وصل کولواوپیوسته کولوسره امرکړی دي لکه صله رحمی وغیره چی تفصیل بې راسی دریم داچی دوئ په ځمکه کښی همیشه فساداوتباه کاری کوی، دهمداډول فسقی اوکفری خویوپه سبب دوی ددنیا اودارنگه دآخرت په ابدی خسران کښی لویدلی دی ،

تفصیل اوعلمی خبری

)،الذین ینقضون عهدالله من بعدمیثاقه(

پوسه چی دغه موصول سره دخپلی صلې صفت دی د(الفاسقین) دپاره یادپاره دذم اودتقریر دفسق ددوئ راوړل سویدی اویامخصصه صفت دی خوهلته که له فاسقین څخه عام فاسقان مرادسی کوم چی ومومن فاسق ته هم ورشامل دی ،اودینقضون لفظ له نقض څخه جوړدی کوم چی په اصل کښی دپړی اودرسی ووُشْنلوته ویل کیږی په عرف کښی دغه لفظ دعهداوتړون وماتولو ته ویل کیږی ا ودا په دې وجه چی دعهددلفظ دپا ره کله دحبل لفظ کوم چی په معنی دپړی اورسۍ دی په استعاره راوړل کیږی په دې مناسبت چی دعهدپه واسطه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمتعاهدینوپه منځ کښی ارتباط راځی لکه دېری دسنیو په منځ کښی چی ارتباط موجود دی،دعهد لفظ په معنی دپیمان اودتړون دی اوکله په معنی دوعدې هم راځی اودمن جاره کلمه دپا ره دابتدا ده ځکه چی ابتدا اوشروع دنقض دعهد وروسته له میثاق دعهدڅخه کېږی اودمیثاق لفظ یاپه معنی دوثوق یعنی محکموالی دی اویاپه معنی دتوثیق یعنی محکمولودی اویاپه معنی دمایوثق به دی یعنی هغه شی چی په هغه سره دیوشی لکه عهدمثلا محکموالئ راځی،

پوسه چی دآیت دمذکوره جملې په مطلب پوه کیدل وتفصیل ته حاجت لری نوتفصیل ئې دادی چی ددغودریوخبروپه حقیقت ځان پوهه ول په کاردی،اول داخبره چی له عهد څخه دالله دلته مرادڅه دی دوهم داخبره چی له نقض دعهد څخه مرادڅه دی دریم داخبره چی دمیثاق دعهدڅه مطلب دی،ددې خبروتفصیل مفسرینوپه مختلفوډولوکړی دی اول په دې ډول چی کله چی یوانسان داسلام کلمه ووائې اوپیغمبرداسلام دالله رسول وګڼی نودغه سړی له الله سره داعهداوتړون وکړچی هرڅه احکام ستا چی ددغه رسول په واسطه وماته راورسیږی نوزه به په حتمی ډول هغه منم داخودعهد الله معنی سوه بیا چی کله دغه سړئ پیغمبر ووینې اویادده حالات په کتابو کښی وګوری اوهغه خلګ چی په اسلام ئې عمل کړئ وی ووینی چی دغټوغټوکرامتواومقاماتوخاوندان ګرځیدلی وی اودارنګه داسلام دحقانیت نوری نښانې ورته ښکاره سی نودده یقین اوایمان نورهم محکم سی دانومیثاق دعهدالله سو نوله دې څخه وروسته که بیادَئْ داسلام په حقوالی کښی شک وکړی نوبیاشکه به دی غټ فاسق اوخارج له حدڅخه دعقل اودشرع ګڼل کېږی،اوځنومفسرینوفرمایلی دی چی له عهدالله څخه دلته مرادهغه عهددی کوم چی دالست بربکم په ورځ کښی انسانانوله الله سره کړیدی کله چی آدم علیه السلام الله پاک پیداکړ نودټولوانسانانواروا‌حونه دوړوکیوسُږُو میږیانو په ډول الله پاک دآدم له ملا څخه راوایستل اودخپل وحدانیت علم ئې په دوئ کښی کښیښووی اوورته وې ویل چی الست بربکم یعنی ایانه یم زه رب ستاسی،قالوابلی،یعنی وویل دوی چی هوته ای پروردګاره ځموږرب یې نوپه دغه وخت کښی ټولوانسانانوله خپل رب سره داعهدوکړچی موږبه له تاسره شریک نه پیداکوواوستاله حکموڅخه به سرغړه ونه نه کوو اومیثاق اومحکمول ددغه عهدبیاپه دوه ډوله سویدی اول په دې ډول سره چی دانسانانو په عقلوکښی یی ددلائلو دتوحیداوډپېژندنی دالله پاک استعدادپیداکړاوپرخپل ذات اوصفاتوباندی ئې دلائل ورته نصب کړل اودوهم په دې ډول چی رسولان ئې سره له معجزواوسره له اسمانی کتابوپه دوی کښی مبعوث کړل اوځنی مفسرین وایی چی مرادله دغه عهدڅخه هغه عهددی چی په تورات کښی الله له بنی اسرائیلو څخه اخیستی ؤچی که هروخت اخیری نبی حضرت محمدصلی الله علیه وسلم پیداسونوخامخا به تاسی پرده باندی ایمان راوړی اودده مدداوکومک به کوی،،فتح العزیز،مظهری وغیره،

)ویقطعون ماامرالله به ان یوصل(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چې د،ان یوصل، لفظ بدل دی له ضمیرمجرورڅخه د،به، په لفظ کښی اودغه جمله دینقضون پرجمله باندی عطف ده اودماکلمه عبارت ده له علاقی څخه یعنی دغه فاسقان همیشه د هغی هری یوی علاقه قطع کوی کومه چې الله دهغې په وصل کولوسره امرکړیدی ،همدارنګه پوسه چې دغه علاقه عبارت ده له څوقسمه علاقوڅخه ،

اوله داعلاقه ده چې دانسان روح یې له عالم علوی اوملائکوسره لری،وصل اوپیوسته کول ددې علا قې دادی چې انسان هغه اعمال اخلاق اومعارف په ځان کښی راولی کوم چې دملاکه ؤدی ځکه چې په دې سبب دانسان له عالم بالاسره مناسبت اوهمجنسوالئ پیداکیږی اوقطع کول ددې علاقې دادی چې انسان وشیطانی اعمالوته مخ کړی اودنفسانی خواهشاتوتابع سی ځکه په دې وجه دانسان تعلق اومناسبت له ملائکوسره قطع کیږی،دوهمه علاقه داده چې انسان یی له انبیاؤ،مرشدانواوعلماؤسره لری ددې علاقی وصل کول دادی چې انسان ددغومذکورومبارکواشخاصوکامله تابعداری وکړی او ټول نبیان ومنی اوداسی ونکړی چې ځنی پیغمبران منی اوځنی نه منی لکه نصاری اویهود،اوپرې کول ددې علاقې دادی چې انسان ددوی پرخلاف دکفارو،منافقانو،وغیره مصاحبت غوره کړی اوددوی شبهو اوغلطو خبروته غوږونه نیسی اوپردغومقدسوبندګانوالله پاک طعنونه و ائې، دریمه علاقه دقرابت اودرحم ده اوقطع کول ددغی علاقی په ډیرووجوسره کیږی اول په دې وجه سره چې په هغووختوکښی وقریبانوته نه ورحاضریږی کوم چې دوی ئې په هغوئ کښی دده دحضورطمع کوی لکه دغم یادیوې خوشحالۍ وخت اودوهم په دې وجه سره چې له دوئ سره احسان اومروت نکوی اودریم په دې وجه سره چې ودوئ ته ضرررسوی وهکذا،فتح ا لعزیز وغیره ،ویفسدون فی الارض، پوسه چې دغوفاسقانوپه مختلفوطریقوسره په ځمکه کښی فسادکاوه،اول په دې طریقه سره چې خلګ بې له ایمان راوړلوڅخه منعه کول،

دوهم په دې طریقه سره چې کفاراودمسلمانانومخالفین بې دمسلمانانوپرخلاف په جنګ راپاره ول

دریم په دې طریقه سره چې کفاربې دمسلمانانو په پټواسراروخبره ول څلرم په دې طریقه سره چې دصحابه ؤاومسلمانانودعیبوتجسس بې کاوه چې بیانوتشهیرورکړی اوخلګ ورڅخه ناټ ماتی کړی پنځم په دې طریقه سره چې بدرسمونه اوبدعتونه بې په خلګوکښی رائجه ول شپږم په دې طریقه سره چې دشهوت اودغضب او دتباه کاری په کاروکښی بې په اخیره درجه توغل کاوه،،

تمت والله الموفق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقرة ، د۲۸، آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۱۱) برخه،

لفظي ترجمه:

، (كَيْفَ) څرنګه (تکفرون)کافران کېږئ تاسی (بِ)په (اللَّهِ) الله باندی(وَ)حال دادی(كُنْ) واست (تُمْ) تاسی (أَمْوَاتًا)مړه (فَ)بیا(أَحْيَا)ژوندی کړاست ده ،یعنی الله پاک(كُمْ)تاسي ، یعني په دې ډول چي ستاسي بدنونه ئی ستاسي دمیندوپه رحموکښی تیار اوجوړکړل اوبیا ئې روحونه پکښی داخل کړل(ثُمَّ)وروسته یعني وروسته له دغه ژونده ستاسي چی اجلونه موراسي (يُمِيتُ)وژني دَیْ یعنی الله پاک (كُمْ)تاسی(ثُمَّ)بیایعنی بیاکله چي دقیامت ورځ راسی(يُحْيِي)ژوندی کوی دَیْ یعني الله جل جلاله(كُمْ)تاسی(ثُمَّ)بیایعنی وروسته له دې چی دقیامت په ورځ کښی بیرته راژوندی کړه سی(إِلَيْهِ)خاص وده ته یعنی خاص والله اودده وحساب،کتاب اودده وجزاته(تُرْجَعُونَ)ګرځه ول کړه کیږئ ،وروستل کیږئ یعنی له قبروڅخه،البقرة(28) آیت یعنی څرنګه تاسی کافران کېږئ په الله جل جلاله باندی ،پرکوم یوه حال باندی تاسی کافران کیږئ ایا په داسی حال کښی چی جاهلان یاست په الله جل جلاله باندی اوکه په داسی حال کښی چی الله جل جلاله پیږنئ،که داوواياست چی دجهل په حال کښی کافران یو نوداخبره خومو ښکاره باطله ده ځکه چی تاسی پدي عالمان یاست چی الله له نیستۍ څخه تاسی ووجودته راوستلاست ،اوکه داسی ووایاست چی سره له علمه موکفر غوره کړیدئ نوبیاخولانوره خبره بده سوه پردغه تقدیربه په آیت کښی ودیته اشاره راسی چی ددغوکافرنوکوم چی په تکفرون سره خطاب ورته سویدئ ،کفر،عنادی کفرؤیامطلب دآیت دادئ چی هیڅ یوحال له حالاتوڅخه ستاسی داسی نسته چی هغه دی لائق په دې سره وی چي تاسی په الله جل جلاله باندی کافران سئ ځکه ابتدائی حال ستاسی دموت اودمرګ حال ؤچی په مختلفومرحلودمرګ کښی تاسی قرارپیداکړځکه اول اول خوتاسی اوټول کائنات معدوم اونیستی واست بیاالله پاک دعناصروپه ضمن کښی وتاسی ته تحقق درکړبیائې دموراوپلاردغذا په شکل کښی وګرځولاست اوبیا دنطفوپه صورت کښی سولاست اوبیادمیندوپه رحموکښی یوواردکلکووینوټوټې اوبیا دغوښوټوټې په الهی قدرت درڅخه جوړی سوي اوبیاموهلته دبدنوټولی اجزا وی الله جل جلاله درپوره کړی په دغوټولو مرحلوکښی تاسي یوقسم معدومات اومړی واست بیا الله جل جلاله حیات درکړچی ستاسی په بدنوکښی ئې روحونه اوساوی داخلی کړې چی همدغه ژوند په دوومرحلوکښی تاسی تیره وئ اوله مرحله ئې چی بیخی کوتاه مرحله ده دمیندوپه نسوکښی ده اودوهمه مرحله ئې له هغه وخت څخه پیل کیږی چی ستاسی زوکړه وسی بیادمرګ تروخته پوری اوبیا دوهم ځل بیرته تاسی الله جل جلاله مړه کوی اوددغه مرګ مرحله بیاتاسی په عالم برزخ کښی تیره وئ چی په دغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرحله کښې به تاسی دقبروله راحت اویاعذاب سره مخامخ کیږی اودنکیراومنکردپښتنواوسوالووجوابوته به اړکیږی اودغه راز نورترخه یاخواږه حالات به په همدغه برزخی مرحله کښې دخپلوعملوپه وجه تیره وی اوبیاچی کله دقیامت ورځ راسی نوبیرته به الله جل جلاله تاسی له قبروڅخه ژوندی راپورته کوی اودالهی عسکرو،فرشتوپه ذریعه به دحشرګاه ومیدان ته وروستل کیږی اوبیابه هلته له قسم قسم سختوحلاتوسره مخامخ کیږی اوداعمالومحاسبې به درسره کیږی اوبیابه ودوزخ یا وجنت ته روانیږی ،نواوس تاسی فکروکړی چی په دغوحالاتوکښې ستاسی کوم حال ددې وړدی چی تاسی سرکښی وکړی اوپه الله جل جلاله باندی کافرا ن سی ،

روح المعانی وغیره مع توضیح،

تفصیل اوعلمی خبری،

)کیف(

پوسه چی دغه لفظ دپاره داستفهام دحال راځی په قرآن پاک کښې دغه لفظ درو اتیاځایه راغلئ دی خوپه ځینوځایوکښې مقصود ورڅخه انکار اوزجروی یاتعجیب وی لکه په دغه آیت کښې چی دواړه صحیح کېدلای سی، اوکله مقصودورڅخه اقراروی لکه دالغاشیة په ۱۸،،۱۷ وغیره آیاتونوکښې اوداسی په نورومعناؤ هم راځی اودبنده ګانوپه کلام کښې دتعجب دپاره هم راځی،(وکنتم) الخ،پوسه چی دلته د ځنو سوالواودهغوئ په جوابوځان پوه کول ضروردی ،اول سوال دادی چی ددغی جملې ربط خودتکفرون له جملې سره دادی چی حال دی له فاعل څخه دتکفرون اوسره له دې چی حالیت ئې له مختلفووجو څخه صحت نلری،

اول له دې وجی څخه چی ماضی هلته حال واقع کېدلای سی چی ماضی قریبه وی اودقدلفظ ظاهریامقدرورسره وی دلته که دقدلفظ ورسره مقدرهم سی خودغه ماضی بعیده ماضی ده ،ددې سوال جواب دادی چی کله ماضی بعیده ماضی قریبه فرض کړه سی نوحال واقع سی لکه په دې قول کښې �کیف تکذب وقدقال رسول الله صلی الله علیه وسلم المومن لاتکذب� یعنی څرنګه دروغ وایی ته اوحال دادی چی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چي مومن دروغ نه وایی.

دوهم له دې وجی دمذکوره جملې حالیت نه صحیح کېږی چی پردغه تقدیرد�ثم یمیتکم الخ� ددریوواړه جملوعطف پرجمله دوکنتم امواتاً باندی نه صحیح کېږی اوداپه دوه سببه اول په دې سبب چی ماضی اومستقبل په یوه وارله یوه شی څخه حال نسی واقع کېدلای دوهم په دې سبب چی دغه دریې سره فعلونه دمضارع مستقبلی صیغې دی اومضارع چی مستقبل محض وی حال نسی واقع کېدای،ددې سوال

یوجواب دادی چی دغه دریې سره جملې مستأنفی جملې دی اودوکنتم امواتاً پرجمله باندی عطف ندی همداسبب دی چی له ماقبل څخه په حرف عطف اوپه صیغه په دواړوکښې مخالفت لری.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودوهم جواب دادئ چې دغه ټولې جملې په حال والې کښې داخلې دی خوپه حقیقت کښې حال علم پردغوجملو باندی دئ نه په خپله دغه جملې اوتقدیرد‌آیت په دې ډول دی،کیف تکفرون وانتم عالمون بانکم کنتم امواتاً الخ خوپردغه جواب باندی داسوال واردېږی چې اکثرودغوکفاروته کوم چې په دغوجملوسره مخاطب وه پردې باندی علم نه ووحاصل چې له مرګ څخه وروسته به دوئ دوباره راژوندی کړه کېږی اووحشرګاه ته به بیول کېږی ددغه سوال جواب په دې ډول سره کېدلای سی چې ځنې په کښې دارازخلګ شائی موجودووچې مذکورعلم ورته حاصل وواودغه قدردکلام دصحت دپاره دلته کفایت کوی

اودریم جواب کوم چې ځنومفسرینوورکړیدی دادئ چې دلته دغو مذکوره صیغو داستقبال دثم دمعنی په وجه دماضی په صیغوسره اوښتې دی ځکه چې معنی دآیت په دې ډول ده ،،فاحیاکم وتراخی اماتته وتراخی احیا ءه ایاکم وتراخی رجوعکم الیه، صاحب دفتح العزیزویلی دی چې ترټولوزیاته صحیح توجیه داده چې وویل سی چې له فاحیاکم څخه وروسته چې کومې جملې دی نوهغه دکیف تکفرون پرمجموع جمله باند عطف دی اوحاصل دکلام دادئ چې ای کافرانوسره له دې چې په خپلوحالاتوباندی ښه علم لرئ خوبیاهم کافران کېږئ نودادډېرمستبعدکاردی اوکه له دغه سره سره چې له خپلواحوالوڅخه خبریاست کفرغوره کوئ نوپه دې هم پوه سئ چې بیرته به مړه کېږئ اوبیابه دوهم ځل بیرته راژوندی کېږئ اوپه دغودواړوحالتونوکښې به دهمدغه کفرسزاوینئ.

(ثم یمیتکم ثم یحییکم،)پوسه چې له دغه مبارک آیت څخه متعددی فایدې اومسائل ترلاسه کیږی چې تفصیل ئې په دې شرحه دئ ،اول دکافرانوکفرپه داسی حال کښې چې دوی له خپل ماضی اوحال اوآینده څخه ښه خبردی دډېرشدیدانکاراوتعجب اوتعجیب محل اوګای دئ،دوهم دمیت دلفظ اطلاق پرهغه شی باندی هم کېدلای سی کوم چې بې روحه وی اودمخه هم په حیات اوژوندسره نه وی مشرف سوی یعنی ددې دپاره چې پریوشی باندی دمړه اطلاق کول کېږی ودېته ضرورت نسته چې دغه شی به تردغه اطلاق دمخه یوځل ژوند ئ اوسېدلئ وی اوکوموعلماؤ چې ویلی دی چې ،میت، صرف وهغه چاته ویل کېدلای سی چې یوځل ژوندئ اوبیاساه ورڅخه وتلی وی نوداقول ددوی دقرآنی آیاتونوله مخی ناسم دی ځکه په دغه ذکرسوی آیت کښې انسانان تردغه دنیوی ژوندله مخه اموات اومړه بلل سویدی سره له دې چې تردغه ژونددمخه خوانسانانوبل ژوندندئ لیدلئ اودغه رازالله پاک دکفاروبتانوته اموات اومړه ویلی دی سره له دې چې جمادات دی اویووخت ئې هم ژوند ندئ موندلئ لکه چې دسورت نحل په،۲۱،آیت کښې دبتانوپه شان کښې الله پاک فرمایلی دی ،اموات غیر احیاء.

دریم،له دغه آیت څخه دامسأله راخارجیږی چې جنین یعنی هغه حمل چې دمورپه رحم کښې وی اوساه اوروح ئې لا په بدن کښې نه وی داخله سوئې له رحم څخه دموراخارج سی نوده لره دژوندی حکم نسی ثابتیدلای همداسبب دی چې غسل اوکفن نه ورکول کیږی اولمونځ دجنازې نه ورکړکیږی اووارث اومُوَرِّث نه ګرځی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلرم ،په مذکورآیت کښې الله پاک دخپل عظیم قدرت له نښانوڅخه ځنې غټې اوسترې نښانې وبندګانوته ذکرکړې دی چې هغه له غذا څخه دانسان دخلقت مواد په تدریج اوترتیب سره جوړه ول لکه نطفه علقه مضغه وغیره اوبیا وروسته دمورپه رحم کښې دده دبدن ټول اعضاء برابره ول اوبیا په هغه کښې روح داخلول دی چې بیا ژوندی شخص ورڅخه جوړسې اوحرکت تکلم اوکښینستل پریوتل تګ راتګ خوراک وغیره کوی.

پنځم، له مذکوره آیت څخه دوهم ژونداودهغه ډول اوڅرنګوالئ فهمېږی ،په انسانانوکښې خوځنې داسې څوک دی چې العیاذ بالله له دوهم ژوند څخه یعنی له بعث بعدالموت څخه منکر دی لکه دنبی علیه السلام په زمانه کښې چې مثال عرب مشرکان ؤاولکه په دغه موجودعصرکښې چې دهریه اودروسانودنظریې خلګ دی اوځنې بیا لکه فلاسفه دیونان وروسته له مرګ څخه په یوداسې قسم روحانی ژوندباندی قائل دی کوم چې له آسمانی شریعتو څخه پرمخ مخالف قول دی،اوځنې بیالکه هندوان په تناسخ سره قول کوی دوی وائې چې کله چې یوانسان مړسی نوبیادده روح په یوه بل بدن کښې داخلیږی اودوباره په دنیاکښې ژوندئ سی خوداسلام دمقدس دین په شمول دټولواسمانی غیرمحرفوادیانو په دې باره کښې هدایت دادی چې ټول انسانان به په یوه مشخصه ورځ کښې کومه چې دقیامت ورځ ده دالله په حکم دوهم ځل سره له روحونو او بدنوددوئ بیرته راژوندی کړه کېږی اوبیابه له دوی سره داعمالواوعقائدومحاسبه کړه کېږی اوبیابه مستحقین دجنت جعلنا الله منهم وجنت ته ځی اومستحقین ددوزخ به ودوزخ ته ځی نعوذبالله من ذالک اوبیابه دغه ژوند ابدی وی اوفنااومرګ به بیانه وی ،

تمت ومن الله التوفیق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د۲۹، مبارک آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسیرفضل الرحیم (۱۲) برخه

لفظی ترجمه

(هُوَ) دَی یعنی الله جل جلاله (الَّذِي)هغه دی یعنی هغه وتاسی ته ای انسانانودغېوغېونعمتودرکوونکئ ذات دی (خَلَقَ)چی پیداکړي يې دي (لَكُمْ)تاسی لره، یاپې داسی معنی وکړی، له وجی ستاسی ،یعنی له وجی دنفعی ستاسی (مَا)هغه یعنی هغه شیان (فِي)چی دي په (الْأَرْضِ) مزکه کښی (جَمِيعًا) ټول یعنی په داسی حال کښی چی ټول دی په دې معنی چی یوشی هم پکښی داسی نسته چی الله جل جلاله دی نه وی پیداکړئ بلکه بل چادی دهغه تخلیق کړئ وی اونه یوشی له همدغوځمکنی شیانو څخه داسی سته چی ستاسی نفعه اوفایده دی په هغه کښی نه وی ملحوظه سوېې(ثُمَّ) بیاپې (اسْتَوَى)قصدوکړ (إِلَى) وه (السَّمَاءِ)اسمان ته یعنی قصدېې وکړواسمان ته د دې چی پیداېې کړي (فَ)نوپې (سَوَّا) برابرکړل، یاپیداپې کړل برابرله حکمت خپل سره (هُنَّ) دوی یعنی اسمانونه (سَبْعَ) أُوه (سَمَوَاتٍ)اسمانونه، یعنی په داسی حال کښی چی أُوه اسمانونه دي (وَ) او (هُوَ) دَی یعنی الله پاک (بِ) په (كُلِّ)هر (شَيْءٍ) شی (عَلِيمٌ) ښه عالم دی) 29(،،،

پوسه چی پدغه مبارک آیت کښی الله جل جلاله بل عظیم نعمت خپل چی پرانسانانوباندي يې کړیدی بیان کړیدی اودغه نعمت مرتب دی پرنعمت دوجود ورکولو وانسانانوته چی په مخکی آیت کښی يې ذکروسو ځکه چی دادهغه نعمت بیان دی چی انسان له پیدایښت څخه وروسته په بقااوپه زندگی کولوکښی ورته محتاج دی پدغه آیت کښی الله پاک داسی فرمایلی دي چی دغه الله چی تاسی په کافران سوی یاست سره له دې چی ستاسی وجود اوستاسی مرگ اوژوند دده له لوري څخه دی اوتاسی بیا دده ومحاسبې ته هم ورځئ، هغه ذات دی چی پیداکړي يې دي ستاسی دفایدې اونفع دپاره هغه ټول شیان چی په مزکه کښی دي چی ستاسی دژوندانه چاری ټولی دهمدغی مزکی په شیانوسمبالیږي اوقِسم قِسم دنیوي فایدې ورڅخه اخلئ اودارنگه له همدغوشیانوڅخه دینی نفعی هم اخلئ ځکه هرشئ چی په مزکه کښی دی داالله پاک پروجود اوپووالی باندي اودارنگه دده پرکاملو صفاتوباندي لکه علم، قدرت، اراده،اوپرپاکوالی باندي داالله جل جلاله له ټولونقصاناتو اوعیبوروښانه دلیل دی اوالله پاک په پیژندل کیږي لکه چی مولاناعبدالرحمن جامی رحمه الله فرمایلی دي

زهرزره بدوروی وراهیست براثبات وجود اوگواهیست

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اویالکه شیخ سعدي شیرازی رحمه الله چی فرمایلی دي

برگ درختان سبز درنظرهوشیار هرورقش دفتریست معرفت کردگار

همدارنگه نبیان علماء مدرسی مسجدونه کتابونه کاغذان قلمان اوداسی نور بیشماره مزکنی شیان چی دینی گټی ورځخه اخیستلي کیدلای سی همدارنګه دغه أوه اسمانونه چی وانسانانوته دنیوي اودینی فایدي پکښی موجودي دي همدغه الله جل جلاله پیداکړیدي اودغه ټول کارونه چی ده کړیدي ددې خبری کامل دلیلونه دي چی الله جل جلاله دزبردست اوکامل ترین علم خاوند دی اوپه هرشی ښه عالم دی ،،،

تفصیل اوعلمی خبری

،)هوالذی(

پوسه چی دلته مبتداچی دهولفظ دی اوخبرچی الذی سره له صلې دی دواړه معرفه دی نوپه دې وجه داکلام مفید دحصر دخبر دی په مبتدا کښی خوځرنګه چی دغه خبرپه اصل کښی دلیل دی پر استحقاق دالله پاک عبادت لره دبندګانونوحصر دهمدغی خبری په الله کښی مفید دی دحصر داستحقاق دعبادت په الله کښی ، اودغه جمله په تقدیردعاطف سره عطف ده پر جمله دوکنتم باندی اوحرف عطف له دې وجی ترک سویدی چی دغه معطوف لکه نتیجه داسی دی معطوف علیه لره ،د،هو،په لفظ کښی مختلف لغتونه دی ،اول په ضمه دهاء اوپه تخفیف اوفتحه دواوسره لکه چی مشهورهم دادی دوهم په حذف دواوسره خوپه شعرکښی فقط،دریم په ضمه دهاء اوپه تشدیداوفتحه دواوسره خوپه لغت دهمدان کښی څلرم په سکون دواوسره خو په لغت کښی دقیس اوداسد اودغه لفظ دهوداهل الله په نزددالله پاک دذات بحت نوم دی اوپه دغه لفظ کښی اصلی حرف یواځی دهاء لفظ دی اوواوپکښی زائد دی په دلیل ددې چی په تثنیه اوپه جمع کښی حذف کرکیږی نوداپه اصل کښی یوحرف دی اوپریوه ذات فرددالله باندی دلالت کوی اودغه مبارک لفظ دهو دهرانسان له تنفس سره جریان لری

-

)خلق(

پوسه چی دخَلَقَ لفظ دخَلْق څخه جوړ دی خلق په اصل کښی وتقدیر یعنی اندازه کولوته ویل کیږي یقال خلق النعل اذاقدرهاوسواهابالمقیاس بیاپه معنی کښی دایجادالشیئ علی تقدیر واستواءمستعمل سویدی(لکم) تقدیم ددغه جار اومجرور پرصریحی مفعول باندی کوم چی دمافی الارض لفظ دی دپاره دتعجیل دمسرَّت دی اولام جاره دپاره دتعلیل اودانتفاع دی،ای خلق لاجلکم جمیع مافی الارض لتنتفعوابه فی اموردنیاکم بالذات اوبالواسطه وفی اموردینکم با لاستدلال والاعتبار،پوسه چی ډیروداهل سنتولکه حنفیه اوشافعیه په دغه آیت سره پر دې خبره باندی دلیل نیولی دی چی اصل په هغوشیانوکښی چی دانسانانودپاره نافع وی اباحت او رواوالئ دی البته دمخه ترراتللو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشریعت اواکثر دمعتزله ؤهم پردغه خبره باندی دی اوامام رازی په محصول کښی اوبیضاوی په منهاج کښی هم دغه خبره غوره کړیده خوځنوعلماؤپردغه استدلال باندی دااعتراض کړیدی چی لام جاره خوکله دپاره دغیردنفع هم راځی لکه په دې قول دخدای کښی چی،ان اسأتم فلها،بیا په دې ډول جواب ورکړسویدی چی دغیر نفع دپاره دلام جاره راتلل دمجازپه ډول دی نه دحقیقت په ډول، اوځنوویلی دی چی اصل په اشیاؤکښی له مخه تروروددشرع حظراوحراموالئ دی اوځینوبیا په دې مسأله کښی توقف کړیدی،روح المعانی

)ما فی الارض (

پوسه چی لکه څرنګه چی مافی الارض یعنی هغه شیان چی په ځمکه کښی دی الله پاک دانسانانودنفع دپاره پیداکړیدی نودارنګه ئې ځمکه په خپله هم ددوئ دنفع دپاره پیداکړیده نوپه دې وجه دلته داسوال کیږی چی دلته تخصیص دمافی الارض په څه وجه سویدی ؟ددې سوال په مختلفووجوسره جواب سویدی،اول په دې ډول چی بیان دامتنان په ځمکه سره الله پاک تردغه دمخه لا په خپل دغه قول کښی کړیدی چی،وجعل لکم الارض فراشا ،اودوهم په دې ډول چی دالارض له لفظ څخه خپله معنی نه ده مرادبلکه دارض لفظ دلته په معنی دجهة السفل دی نوبه دمافی الارض معنی مافی جهة السفل سی اودریم په دې ډول چی دځمکی پرهرجزباندی دمافی الارض لفظ صادقیږی نوله دغه وجی ځمکه هم په مافی الارض کښی داخله ده دلته یوسوال داهم کیږي چی ټول مافی الارض خوپه وخت دنزول ددغه آیت کښی خدای پاک نه ؤو پیداکړي ځکه ډیرله مافی الارض څخه وروسته پیداسویدي نوبیا څنګه خلق یعنی دماضی لفظ الله جل جلاله فرمایلی دی د دې سوال هم په مختلیفوډولو سره جواب کیدلاي سی اول پدې ډول چی له مافی الارض جمیعاً څخه هغه مافی الارض مراد دی چی دهمدغه آیت دنزول په وخت کښی موجود ؤو دوهم پدې ډول چی له خلق څخه دمافی الارض جمیعاً عام مراد دی که خلق دنفس مافی الارض وي اوکه خلق دمادې د ده وي اودریم پدې ډول چی هغه چی په وروسته کښی موجودسوی اویاموجودیږی دتغلیب په ډول مخلوق بلل سویدی څلرم پدې ډول چی خَلَقَ په معنی دقَدَّرَه له دغوجوابوڅخه دیوه بل سوال جواب هم وسوهغه داچی دمخه تراستواء اوقصدکولودالله پاک وپیدایښت داسمانوته خوجمیع مافی الارض نه ؤپیداسوی ځکه له مافی الارض څخه ډیرداسی شیان ؤچی وروسته ترتخلیق داسمانوالله پیداکړل اویائې اوس لاهم ندی پیداکړی بلکه له دې څخه وروسته ئی پیداکوی، ، پوسه چی اباحیه چی یوه ګمراه کافره ډله ده او واسلام ته اووصوفیه ؤته منسوبه ده وایي چی کله انسان خدا ی پاک وپیژنی اوله خدای پاک سره یې محبت پیداسی نوبیا په هیڅ شي مکلف نه دی اوهرڅه ورته روادي او په مزکه کښی چی څه دي هغه دهرچادي او ورته مباح دوئ پدغه آیت کښی دخلق لکم مافی الارض جمیعاً په جمله سره دلیل نیسی اودارنګه اشتراکیه اودهریه کفارهم پرمسلمانانوباندی دالزام په ډول دغه آیت پرخپله دې خبره باندی چی ددنیا ټول شیان وهرچاته مباح دی اوزن زرزمین دټولوسره شریک دی دلیل ګرزه وی ، ددوی ددې فاسداستلال اول جواب دادی چی له دغه آیت څخه خوصرف دونه قدرفهمیږی چی په ځمکه کښی هرشی دانسانانودنفع دپاره دی اونفعه عامه ده که دنیوی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی اوکه دینی وی او دارنگه عام له دې څخه چې دغه نفعه اخیستل په مافی الارض مشروط په یوه شرط اومقید په یوه قیدسره وی او که نه وی نوپه دغه عامه معنی سره انتفاع اباحت دهرشی لره ندی مستلزم اودوهم جواب یې دادی چې قاضی بیضاوی رحمه الله ددوی دغه استدلال په دی ډول رد کړیدی چې مذکوره آیت پردې باندی دلالت نه کوی چې هریودمافی الارض مباح دی لپاره دهریوه له انسانانوبلکی پردی باندی دلالت کوی چې مجموع دمافی الارض دمجموع انسانانودپاره دی نوداله دې سره منافات نلري چې ځنی شیان دي ترځنوانسانانوپوری دځنوعارضی اسبابوپه وجه لکه رانیول یا په میراث ور پاته کیدل اختصاص پیداکړي او ونوروته دي نه وي مباح خوالبته له آیت څخه دغه مسئله معلومیږي چې اصل په مزکنی شیانوکښی اباحت دی اونه اباحت دعارضی اسبابو په وجه پکښی راځی لکه چې تفصیل ددې دمخه تیرسو، دلته په دې اړه ویوې بلی فائدې ته فهم وکړی،محب الله بهاری په مسلم الثبوت کښی ذکرکړیدی چې دغه اختلاف چې اصل په اشیاؤکښی اباحت دي اوکه حرمت دی اوکه په دې کښی توقف دی په هغه وخت کښی ممکن دی چې شریعت نه ؤراغلی اوکله چې شریعت راغی نوبیاخودهرشی حکم شریعت معلوم کړاوځنوولی دی چې دشریعت له نزول څخه وروسته هم واصل ته رجوع کیدلای سی یعنی دهغه شی په باره کښی چې شریعت دهغه په باره کشی څه نه وی ویلی اوشاطبی په کتا ب الاعتصام کښی فرمایلی دی چې دغه اختلاف په عادی اموروکښی دی نه په عباداتوکښی اوصاحب ددرمختارویلی دی چې صحیح قول داهل سنت په دې مسأله کښی توقف دی اواباحت دمعتزله ؤرأیه ده پوسه چې دلته دیوې

بلی مسئلې ځیړنه هم ضروري ده هغه داچې علماؤ پدې مسئله کښی اختلاف کړیدی چې افعال دالله جل جلاله معلول په اغراضو دي اوکه نه دي یعنی الله جل جلاله چې یوکارکوي نودیو غرض اوعلت په سبب یې کوي اوکه یا اکثرعلماء پردغه خبره باندی دی چې افعال دالله پاک معلول په اغراضو نه دي امام فخرالدین رازی رحمه الله په تفسیر کبیر خپل کښی ددغه آیت دتفصیل په ذیل کښی فرمایلی دي چې قال اصحابنا انه سبحانه وتعالی لایفعل فعلا لغرض لانه لوکان کذالک کان مستکملا بذالک الغرض والمستکمل بغیره ناقص بذاته ولان من فعل فعلالغرض کان عاجزاعن تحصیل ذالک الغرض الا بواسطة ذالک الفعل والعجز علیه تعالی محال انتهی باختصار په مذکور آیت کښی دغه قول الهی چې خلق لکم ظاهرا پردې خبره دلالت کوي چې الله جل جلاله فاعل للغرض دی ځکه چې خلق چې فعل دالله جل جلاله دي معلول په غرض گرځیدلی دی چې دلکم لفظ دلالت باندی کوي اوله دې قسمه نوراياتونه هم سته لکه وماخلقت الجن والانس الا لیعبدون، امام رازی رحمه الله په جواب کښی د دې داسی فرمایلی دي ثم انهم تکلموافی اللام فی قوله تعالی خلق لکم مافی الارض جمیعا وفی قوله الا لیعبدون فقالوااته تعالی لمافعل مالوفعله غیره لکان فعله لذالک الشئ لاجل ذالک الغرض لاجرم اطلق الله علیه لفظ الغرض بسبب هذه المشابهة اوقاضی بیضاوي په اشاره کښی وجواب ته له امثالود داسی ایاتوفرمایلی دي چې خلق دمافی الارض لاجل انتفاعکم په دې معنی نه دی مراد چې انتفاع غرض دفعل دخلق دی بلکه په دې معنی مراد دی چې انتفاع یې لکه غرض داسی دی له دې حیثیته چې دغه انتفاع عاقبت دفعل دخلق دی اومؤدایې دی انتهی مافی البیضاوي،خو په حقیقت کښی دغه نزاع لفظی نزاع ده ځکه که دغرض تفسیرپدې ډول وسی چې غرض دفعل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه دی چی فاعل لره باعث وي پرفعل باندی اوفاعل بې له فعله د ده پرتحصیل باندي قدرت نلري اوفاعل لره په ده کښی نفعه وي نوهیڅوک داسی نسی ویلای چی فعل دالله پاک معلول په غرض دی اوکه یې پدې ډول معنی وسی چی غرض هغه دی چی مرتب وي پر فعل دفاعل باندی عام له دې که فاعل لره باعث وي اوکه نه وي نفعه یې فاعل ته عائده وي او که وغیر ته خوالبته بې نفعې به نه وي نوبیا افعال دالله پاک په اتفاق معلول په اغراضو سره کیږی ځکه پردغه تقدیر حکمت اومصلحت هم په غرض کښی داخل دی اوافعال دالله جل جلاله حتما له مصالحواوحکمتو څخه خالی نه دي،او بله مسئله دلته دا مطرح کیږي چی ایا اول الله جل جلاله مزکه پیدا کړیده اوکه اسمانونه پدې مسئله کښی هم اختلاف دی څوک چی مزکه په پیدایښت کښی له مخه بو لی نوپدغه مذکوره آیت سره دلیل نیسی اوهغه ایاتونه چی ظاهره پردې باندی دلالت کوی چی اسمانونه له مخه پیداسویدي نو په هغوئ کښی دوئ تاویل کوي اومقابل طرف یې بیا په هغوایاتوکښی تاویل کوي چی دمزکی پرتقدم باندي دلالت کوي مثلا پدغه آیت کښی داسی وایې چی دثم لفظ دلته لپاره دتراخی فی الزمان نه ده بلکه لپاره دتراخی په رتبه کښی ده ځکه اسمانونه په مرتبه کښی بهتر اولوړ دي ترمزکه

(ثم ا ستوی)پوسه چی لفظ دثم موضوع دی دپاره دعطف سره له تعقیب اوتراخی خوکله کله دپاره داستبعاد اوکله دپاره دتعقیب ذکری اوکله له پاره دتراخی فی الرتبه اوتفاوت بین الامرین هم راځی اوتراخی فی الرتبه بیا دوه قسمه ده اول قسم ئې دادی چی مابعددثم اعلی وی په رتبه کښی ترماقبل دثم لکه په دغه آیت کښی بناپريوه قول باندی اودوهم قسم یې دادی چی ماقبل یې اعلی وی په رتبه کښی ترمابعد لکه په دې مثال کښی زیدابوک ثم جارک دلته له استبعادڅخه پرته دنوروتولوذکرسویومعناؤدهری یوې احتمال سته ،پوسه چی داستوی فعل له استواء څخه جوړدی ابن جریرذکرکړیدی چی استواء په پنځومعناؤ کښی مستعملیږی،اول په معنی دکمال اوپوره والی دځوانی دانسان ،دوهم په معنی داستقامت اوسیده و الی چی هیڅ کږ والی نه وی ورسره ،دریم په معنی دتوجه اومخ کول ویوشی ته ،څلرم په معنی دغلبه کولوپریوشی باندی،پنځم په معنی دارتفاع اواُوچتوالی، دلته له استواء څخه کومه معنی مراد ده؟په دې اړه اختلاف موجود دی ابن جریراستوی دلته یاپه معنی دعلااویا په معنی دارتفع اخیستې ده اوالی جاره یا په معنی دعلی اویاپرخپله معنی پاته ده نوکه دعلا په معنی سی نوبه معنی دآیت په دې ډول سی چی وروسته ترتخلیق دمافی الارض جمیعاً بلاکیفه لوړسوالله پراسمان باندی اوکه پرخپله معنی پاته سی نوبه معنی په دې ډول سی چی وروسته بلا کیفه پورته سوالله پاک واسمان ته اوابن کثیرفرمایلی دی چی استواء دلته په معنی دقصددی ،کله چی قصد ویوشی ته تام سی نوپه استواءتعبیرورڅخه کېږی،په قرینه ددی په معنی دقصددی چی په الی سره متعدی دی ځینومفسرینوهم دغه قول راجح بللی دی ،سوال، استواء اوقصدواسمان ته خوفرع دوجودداسمان دی حال داچی په وخت داستواءکښی خواسمان موجودنه وو،جواب دسماء لفظ دلته په معنی دجهت دعلو دی،اویامرا دورڅخه ماده دخلقت داسمان ده کومه چی په مثل ددخان یعنی ددودیوشی ووچی الله پاک اسمانونه ورڅخه جوړکړل لکه دحم سجده په یوولسم آیت کښی چی راغلی دی(فسویهن سبع سماوات) دهن ضمیروچاته راجع دی اوله تسویه څخه مرادڅه دی اوایااسمانونه اُ وه دی اوکه نهه دی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوایااسمانونه مستقل اوخاص خاص جسمونه دی اوکه دهواګانومدارونه دی اویا له نمراوسپوګمۍ وغیره څخه عبارت دی؟ دایوڅوسوالونه دی چې جواب غواړی ،داول سوال جواب دادی چې دهن په ضمیرکښې دوه احتماله دی اول احتمال دادی چې دالسماء ولفظ ته راجع سی خوپه دې شرط چې له سماء څخه خپله متعارفه معنی مرادسی چې اجرام یعنی اسمانونه دی اودجمع ضمیرڅکه ورته راجع سویدی سره له دې چې ظاهره دسماء لفظ مفرد ښکاره کیږی چې یاسماء دسماءة جمع دی اویادلته مؤل په جمع دی،اودوهم احتمال دادی چې دغه ضمیرضمیرمبهم دی اودسبع سماوات لفظ ئې تفسیرواقع سویدی لکه په دې قول کښې نعم رجلاً زید اوددوهم سوال جواب دادی چې تسویة یعنی برابره ول دیوشی دوې معنی وی لری اوله یی مشهوره معنی ده هغه داده چې یوشی موجودوی خوکوږوی بیابرابراوسیده کړسی،دوهمه معنی یې داده چې یوشی له اوله لاسیده بې کجوالی پیداکړسی دلته همدغه دوهمه معنی مراده ده ،ددریم سوال جواب دادی چې الله پاک په سورت ملک کښې اسمانونه په طباقاً سره اوپه سورت نبأ کښې په شداداًسره اوپه سورت المؤمنون کښې په طرائق سره موصوف کړی دی اوداټول ددې دلائل دی چې اسمانونه مستقل جسمونه دی نه هوائې مدارونه دی اونه له لمر،سپوګمۍ اوستوروڅخه عبارت دی لکه چې دباطل پرسانوخیال دی،تنبیه په دې باره کښې به چې ایا ځمکه دمخه پیداسویده اوکه اسمان مکمل تحقیق په بل ځای کښې ان شاء الله درته راسی دسبع سماوات د لفظ په نصب کښې پنځه احتماله دی اول احتمال دادی چې بدل سی دهن له ضمیرڅخه دوهم احتمال دادی چې مفعول به سی خوفسویهن به په معنی دفسوی منهن سی دریم احتمال دادی چې حال مقدره سی څلرم احتمال دادی چې تمیز سی پنځم احتمال دادی چې مفعول ثانی سی دسوّی خوسویهن پردغه تقدیر په معنی دصیرهن دی،(وهوبکل شیءعلیم) پوه سه چې دغه جمله تذییل اومقرره دماقبل ده چې خلق دمافی الارض اوداسمانودی اودعلیم په لفظ کښې هغه قسم مبالغه موجوده ده کومه چې په لفظ دعالم کښې نسته خودغه مبالغه ونفس صفت دعلم ته دالله پاک نده راجعه ځکه چې علم دالله پاک داسی واحددی چې تکثراوزیاتوالی پکښې نسی راتللای بلکه دغه مبالغه یې وتعلق اومتعلقاتوته راجع ده نوپه دې وجه چې علم دالله ترکلی اوجزئی اوترمتناهی اوغیرمتناهی اوترموجوداومعدوم ترهرشی پوری تعلق نیولی دی ، پرخپل ذات باندی ئې دداسی لفظ اطلاق کړیدی کوم چې پرمبالغه باندی دلالت کوی،سوال دعلیم لفظ خوله علم څخه جوړ دی کوم چې بنفسه متعدی دی نودلته چې دعلیم لفظ ترکل شیء پوری دباءجاره په واسطه تعلق نیولی دی که با دتعدیت دپاره وی نوعلیم خوپه خپله متعدی دی اوکه دتقویت دپاره وی نوتقویت خو په لام جاره سره کیږی،جواب ددې سوال دادی چې څرنګه چې دعلیم لفظ دمبالغې صیغه ده اودمبالغې صیغې په دې وجه چې پرزیادت باندی دلالت کوی نوداسم تفضیل په ډول په تعدیت کښې له خپلوافعالوڅخه مخالفی دی اوپه تعدیت کښې ئې قاعده داده چه که یی فعل متعدی ؤاودغه اسم تفضیل یاصیغې دمبالغې پرعلم اویا پرجهل باندی دلالت کاوونوپه باجاره سره متعدی کیږی لکه په دغومثالوکښې اعلم به،اجهل به په اسم تفضیل کښې، اولکه علیم به اوجهول به،په صیغودمبالغې کښې اوکه یی دعلم یادجهل معنی نه ورکوله نوبیا په لام جاره سره متعدی کیږی لکه داسم تفضیل په مثال کښې داقول اضرب لزید اودمبالغې په مثا ل کښې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داقول دخدای فعال لما یرید اوکه یې فعل متعدی نه ؤنوبیا په هغه حرف جارسره متعدی کیږی کوم چی د ده فعل په هغه سره متعدی کیږی خوداغلبی قاعده ده ځکه رحیم دمبالغې صیغه ده اوفعل یی متعدی دی سره له دې په باجاره سره متعدی کیږی لکه رحیم به،روح المعانی وغیره ،

تنبیه،ددې خبری تحقیق به چی اسمانونه څودی په بل ځای کښی ان شاء الله درته راسی،

تمت ومن الله التوفیق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقرة د سورت د (۳۰) مبارک آیت تفسیر اوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم، ۱۳، برخه

لفظي ترجمه :

(وَ) او (إِذْ)هغه وخت، یعني دریاد کړه اي محمده صلي الله علیه وسلم هغه وخت (قَالَ) چي و ویل (رَبُّ)رب (كَ) ستا(لِ) وه (الْمَلَائِكَةِ إِنِّي)چي بیشکه زه(جَاعِلٌ)پیداکوونکي یم(فِي)په(الْأَرْضِ)ځمکه کښي(خَلِيفَةً)دیوه خلیفه (قَالُوا) وویل دوي یعني ملائکو والله پاک ته وروسته له دې چي دالله پاک ذکرسوئي خبرېي واوریدله دپا ره دعلم حاصلولوپرحالاتوباندي ددغه خلیفه کوم چي الله ئې ودوي ته دپیدا کولواوخلیفه کولوذکروکړچي آدم علیه السلام دی(أَ)ایا(تَجْعَلُ)پیداکوي ته یاګرځوي ته، یعني اي الله پاکه(فِي)په (هَا) دې کښي یعني په ځمکه کښي(مَنْ) هغه څوک (يُفْسِدُ)چي فسادبه کوي (فِي) په (هَا)دې کښي یعني په ځمکه کښي(و)او(يَسْفِكُ)تویوي به(الدِّمَاءَ)ويني یعني په ناحقه سره ،مطلب دملا ئکوله دغي خبري څخه داووچي له خداي پاک څخه ئې ددې پښتنه کوله چي داخلیفه به هم دپیریانوپه ډول کوم چي ترآدم علیه السلام دمخه په ځمکه کښي اوسېدل فساد،تباه کاري کوي اوناحقه خونونه به کوي اوکه به ددې پرخلاف داصلاح کارونه کوي اوله نارواقتلونو څخه به ځان ګوري ددې مزیدتفصیل به انشا ءالله په علمي خبرو کښي درته راسي(وَ)حال دادی(نَحْنُ)موږ(نُسَبِّحُ)تسبیح وایو (بِ)سره (حَمْدِ)ثناویلو(كَ)ستا یعني حال دادی چي موږ له ټونقصاناتواوعیبو څخه ستا، اي الله پاکه، پاکي بیانه وواوټول کامل صفتونه وتاته ثابته ووپه دې ډول چي وایوموږمثلاسبحان الله وبحمده (وَ)او(نُقَدِّسُ)نسبت دپا كي کووموږ(لَكَ)تالره(قَالَ)وویل ده یعني الله پاک وملائکوته ددوئ ددې خبري په جواب کښي(إِنِّي)بېیشکه زه(أَعْلَمُ)پوهېږم (مَا)په هغه ،یعني په هغوپټواسرارو(لَا)چي نه(تَعْلَمُونَ) (30)پوهېږئ تاسي، یعني په هغواسرارو۔

پوسه چي امام بغوي رحمه الله ویلي دي چي الله پاک چي اسمان اوځمکه اوملا ئکه اوجنیان پیدا کړل نووملائکوته ئې په اسمانوکښي اووجنیانو ته ئې په ځمکه کښي سکونت ورکړنوجنیان درازه زمانه په ځمکه کښي واوسیدل وروسته ئې په ځمکه کښي یودبل سره حسدکین اوبغي اوعدا وت شروع کړاوفسادکاري اوخپل منځي اختلافونه اوجنګونه ئې پیل کړل نوالله پاک یولښکردملائکوکوم چي جن ورته ویل کیدل اودجنت خازنان وواوجن هم په همدې وجه ورته ویل کیدل چي دجنت خازنان وو ددغه لښکرامیراومرشدابلیس وواودیْ تر دوي ټولوپه علم کښي زیات وونودغه لښکروځمکي ته راکښته سواوپیریانان يې دغروودرواوددریابووجزیروته وشړل اودغه لښکرپه ځمکه کښي سکونت غوره کړاوپه کوموعبادتوچي دوي مکلف ووالله پاک په هغوي کښي تخفیف وکړاووابلیس ته یې دځمکي اوداول اسمان باچاهي ورکړه اودارنګه یې دجنت خازن هم مقررکړنوده به کله په ځمکه کښي دالله پاک عبادت کاووکله بې په اسمان کښي اوکله بې په جنت کښي عبادت کاوو بیادده په زړه کښي عجب اوخودبېني پیداسوه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله خپله ځانه سره ئې وويل چي دغه باچاهي ماته الله پاک نده راکړي مګرپه دې سبب چي زه ترټولوملائکوپر الله باندي ډيرقدرمند يم نوپه همدې وجه الله وده اودده ولښکرته وفرمايل چي ببشکه زه په ځمکه کښي ديوخليفه پيداکوونکي يم ،دبغوي له دغه بيان څخه داخبره ثابتيږي چي ابليس په اصل کښي فرښته وه،مظهري،پوسه چي ددې خبري مکمل تفصيل به وروسته ان شاءالله راسي ـ

تفصيل اوعلمي خبري:

))واذ(

،پوسه چي دواوکلمه دلته عاطفه ده چي له پاره دعطف دقصې داستخلاف دآدم دی پرقصه دپيدايښت دمافي الارض اوداسمانونوباندي،پوسه چي داذلفظ ظرف دی دماضي زمانې مبني دی په دې وجه چي له حرف سره له دووجومشابهت لري اول له دې وجي چي په وضع کښي له حرف سره برابردی،ځکه وضع ئې پردوه حرفه باندي راغلي ده اودوهم له دې وجي چي افتقارومضاف اليه ته لري،اومابعد داذدوه قسمه جمله راځي اول جمله فعليه نوزمانه له فعله څخه فهميږي دوهم جمله اسميه پردغه تقديرفهم دزمانې يا له دې څخه کيږي چي خبر ئې فعل وي اويا له دې څخه کيږي چي مضمون ددغي جملې په دې سره مشهور وي چي په فلانی معلومه ماضي زمانه کښي واقع سوي دی اوکه پرفعل مضارع باندي دغه کلمه داخله وه نووماضي ته ئې اړه وي اودغه لفظ له ظرفيت سره لازم دی مګرپه هغه وخت کښي چي زمان ورته مضاف سي په دې خبره کښي اختلاف دی چي مفعول به اوحرف تعليل اودمفاجات دپا ره اوظرف مکان اوزائده راتلاي سي اوکه يا، دلته په دغه آيت کښي اذدڅه دپاره ده؟په دې کښي هم اختلاف دی ځني وايي چي زائده ده اوځني وايي چي په معني دقد ده اوځني وايي چي په محل کښي درفع ده دمحذوفي مبتدا خبر ده اي ابتداء خلقکم اذ الخ اوځني وايي چي په محل کښي دنصب ده بنا پرظرفيت باندي دمقدر فعل دپا ره اي ابتدأ خلقکم اذ،اواحياکم اذ،اوځني وايي چيي دمذکور خلقکم مفعول دی اوواوزائده‌دی اوځني وايي چي مفعول به دی داذکرمقدردپاره اوپه اصل کښي مفعول به بل شي دی کوم چي اذ دهغه دپا ره مفعول فيه دی اي اذکر الواقع اذ، اوځني وايي چي دقالوا دپا ره کوم چي په آيت کښي ورسته ذکر دی مفعول فيه دی،(روح المعاني) ،

)قال(

پوسه چي په قرآن کريم کښي دقال نسبت والله ته يوشپيته واره راغلي دی اودقلنا نسبت ورته څلير ويشت واره راغلي دی

)ربک(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي په لفظ درب کښي اودارنگه په اضافت دده کښي وضميرته دنبي عليه السلام اودارنگه په مخاطب گرځه ولوکښي دده مبارک ومختلفوشيانوته اشاره ده اول وديته چي کوم قسم ربوبيت دالله پاک چي مقتضي دخلق اوپيدا ينښت دخليفه يعني د آدم عليه السلام وونوهغه هغه ربوبيت ووکوم چي ترحضرت محمدصلي الله عليه وسلم پوري متعلق ؤيعني تخليق دآدم په طفيل دده مبارک سويدى لکه چي ابن ا لفارض رحمه الله دحقيقت محمدي له ژبي ځخه په يوه شعرکښي داسي حکايت کړيدى �واني وان کنت ابن آدم صورة،،فلي فيه معني شاهد بابوّتي� ،دوهم ودي شي ته اشاره ده چي دخليفه پيداکول په ځمکه کښي دالله پاک دربوالي له جملې ځخه ده دريم په دغه اضافت اومخاطب گرځه ولوکښي اظهاردکامل عظمت اولوړوالي دشان دجناب سرورکائنات دى.

)للملائکة(

لام جاره دلته هغه لام دى چي پرمقول لهم باندي داخل دى اوداأکثر هم دى په استعمال کښي اوکله دقال له باب ځخه وروسته چي لام جاره ذکر سي نومدخول يې مقول له نه وي اولام اجليه وي ،اودملائکه لفظ په مشهورقول جمع دملأک دى لکه شمائل اوشمأل ،اوملأک مقلوب دمألک دى کوم چي له الوکة ځخه جوړدى چي په معني درسالت دى په دغه لفظ کښي دتالفظ ځني وايې چي دمبالغي دپاره دى اومشهوردادى چي دپاره دتانيث دجمع دى ځکه په هره جمعه کښي دوئ تانيث معنوي معتبره وي په سبب ددې چي دهري جمع په جماعت سره تاويل کيږي -

دملائکوحقيقت څه دى؟

په دې باره کښي اختلاف دى سره له دې چي پردې خبره باندي ټول متفق دي چي ملائکه موجوددي،اکثرودمسلمانانوداويلي دي چي ملائکه نوراني جسمونه دي کوم چي په اذن دالله په مختلفواوبيلابيلوشکلوکيدلاي سي ،اودنصاري ؤعقيده داده چي ملائکه عبارت دي له هغواروحونودانسانانوځخه چي له بدنوځخه جلاسوي وي اونيک ارواحونه وي او کوم چي شريرارواحونه وي اوله بدنوځخه جلاسي نوهغه دوي له شيطانانوځخه عبارت بولي ، اوبت پرستان بياپه دې عقيده دي چي ملائکه عبارت دي له ستوروځخه کوم چي سعداونيک بخته ستوري دي نوهغه ملائکه درحمت دي اوکوم چي نحس اودبدبختۍ ستوري دي نوهغه ملائکه دعذاب دي اوفلاسفه وايي چي ملائکه له مادې ځخه مجردجواهردي کوم چي له انساني روحونوځخه په حقيقت کښي مخالف دي اوځني ددوي وايي چي ملائکه عبارت دي له عقولوعشره ؤځخه اوله نفوسوسماويه ؤځخه کوم چي اسمانوله حرکت ورکوونکي دي،

پوسه

چي زموږاهل سنت والجماعت په نزدملائکي پر دوه قسمه دي يوقسم هغه ملائکه دي چي دالله پاک په معرفت کښي غرق دي اومنزه دي له مشغولتيا ځخه په غيرالله پاک سره ودغوملائکوته عليون اومقربون ملائکه ويل کيږي اوداهغه فرشتې دي چي ددوي په شان کښي الله پاک فرمايلي دي چي،يسبحون الليل والنهار لايفترون،اوبل قسم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ملائکه دي چي له اسمان څخه بیاترځمکي پوري دمخلوقاتودکارتدبیرکوي ودغوملائکوته، مدبرات امرا،ویل کیږي اودهمدغوملائکوپه باره کښي االله فرمایلي دي چي �لایعصون الله ماامرهم ویفعلون مایؤمرون�، بیا په دوي کښي ځني سماوي دي اوځني ارضي دي اوپه عدداوشمیردملائکوماسوي له الله پاک څخه هیڅوک علم نلري اودوي په هیئتواوپه لوي والي کښي تفاوت سره لري اودوي په خپل شکل کښي یواځي دپاکونفسوخاوندان لیدلاي سي وبس اوکله ملائکه په شکل کښیي دداسي بدنوشکاره سي چي عام اوخاص خلگ يي ټول لیدلاي سي سره له دي چي دوي په خپل اصلي شکل کښي باقي وي حتي ځنوعلماؤوویلي دي چي کله چي به حضرت جبریل دنبي علیه السلام په حضورکښي ددحیه کلبي په شکل کښي ښکاره سونوپه دغه وخت کښي به دي په سدرة المنتهي کښي ؤ،روح المعاني،

)جاعل(

پوسه که جاعل په معني دمصیرسي نوبې اول مفعول دخلیفة لفظ سي اودوهم مفعول بې دفي الاض لفظ سي اوکه په معني دخالق سي نوخلیفة بې مفعول سي اوفي الارض بې متعلق مقدم سي

)خلیفة(

پوسه چي خلیفه وهغه چاته ویل کیږي چي دبل چاخِلاِ فت کوي دلته مرادله خلیفه څخه آدم علیه السلام دی اومرادله خلافت څخه دده یاخلافت دده دی دالله پاک په دې ډول چي دی به په ځمکه کښي دالله حکمونه جاري کوي اودالله پاک بندګانوته به هدایت کوي اووالله ته بي راجذبه وي خودانه په دې وجه چي الله پاک العیاذبالله عاجزدی محتاج دی وخلیفه ته اویایي په علم کښي کوم کمبوددی بلکه له وجي دقصوردخلګوله قبول څخه دفیض له الله پاک څخه بې له واسطې دارنګه هرنبي په دغه مذکوره معني دالله دالله پاک خلیفه ګڼل کیږي ،مظهري ،اویامرادله خلیفه څخه په دې معني خلیفه مراددی چي دهغه چاپرځاي باندي به وي کوم چي ترانسان دمخه يې په ځمکه کښي هستوګه کوله لکه جنیات اویاله خلیفه څخه دامطلب دی چي ددغه خلیفه ځني افرادبه دځنونوردده له افرادوڅخه خلیفه ګان ګرځي لکه چي همداسي ده ځکه ځني له انسانانوڅخه مړه کیږي اوځني نوریې پرځاي باندي پاتیږي پراول تقدیرخلیفه په معني داسم مفعول دی اوپردهم تقدیرپه معني داسم فاعل دی اوپردریم تقدیردداوړواحتمال لري ،پوسه چي دخلیفه دلفظ مصدرخَلْفاًاوخِلافَةً راځي چي په معني دوروسته راتللویا وروسته کیدلویادبل پرځاي قائم کیدلوراځي اوتاء پکښي دپاره دمبالغي ده اوخلیف هم په دغه معني راځي خودخلیف جمعه خلفاءراځي لکه مثلا دالاعراف په نهه شپیتم آیت کښي اودخلیفه جمعه خلائف راځي لکه دالانعام په یوسل اوپنځه شپیتم آیت کښي،ابن کثیر وغیره،

)اتجعل فیها من یفسدالایة(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي دلته يو سوال کيږي چي جواب غواړي سوال دادی چي داخودملائکودخوايوقسم اعتراض ووپرالله پاک باندي په دې ډول چي ته اي خدايه ولي داسي خلگ په ځمکه کښي پيداکوې چي هغه به فسادپه ځمکه کښي کوي اوناحقهويني به تويه وي اودارنگه داقول ددوي طعن ووپربني آدم باندي اودادواړه دملائکه ؤله شان سره بيخي نامناسب وو؟ددې سوال مفسرينومختلف جوابونه کړيدي خوله جملې دهغوئ څخه زه دوه جوابونه کوم چي زماپه فکرډيرپه زړه پوري دي درته ذکرکوم اول جواب دادی چي ددوي په دغه قول کښي اعتراض اوطعن مقصودنه ووبلکه ددې کارپرسر اوپرالهي حکمت باندي يې علم حاصول مطلب ووچي الله پاک داسي څوک په ځمکه کښي خليفه کوي چي فساد اوخون به ورڅخه صادريږي اوموږدځمکي خليفه گان نه مقرره وي سره له دې چي د تسبيح اوتحميد اودتقديس وظيفې ترسره کوواوله هرقسم گناه څخه اجتناب کوونوپه دې کښي به الله جل جلاله کوم قسم عظيم حکمت لري خوپردغه تقديرداسوال پيداکيږي چي وملائکوته داپه څه معلومه سوه چي دغه خليفه به فساداودوينوتويول کوي؟جواب ددې سوال دادی چي دالله پاک په اخبارسره دوئ ته دامعلومات وسواويادوئ ددغه خليفه قياس پرجنياتووکړ،اودوهم جواب دادی چي ددوي مقصدداوو،چي اي الله ته چي دغه خليفه پيداکوې نودابه داسي څوک وي چي دده په افرادوکښي به داسي اشخاص پيداکيږي چي په ځمکه کښي به فسادکوي اوويني به تويوي اوکه به علي الاطلاق دغه خليفه صالح اوتالره حامداومسبح اومقدس وي نوکه اول ډول وي نوبياخوظاهراًدده نه پيدا کول مناسب ښکاري نواي الله هغه دقيق اوپټ حکمت ستا په پيداکولودده کښي څه دی اوکه دوهم قسم وي نوبياخو دغه وظيفه همداموږاجراکوونوچي موږ ته دځمکي خلافت نه سپارې اوبل خليفه پيداکوې په دې کښي دي الهي حکمت څه دی ،امام شعراني له خپل شيخ خواص رحمهما الله څخه نقل کړيدی چي له گناؤڅخه معصوم والي داسمانودملائکوصفت دی نه دځمکي دفرشتوهمدااسبب دی چي له ابليس څخه عظيمي گناوي صادري سوي ځکه چي دئ دځمکي له ملائکوڅخه ووکومي چي به په جبل ياقوت کښي چي په مشرق کښي په نزددخط استواکښي واقع دی اوسيدلې نوبنا پردغه خبره باندي که دغه قول دوي داعتراض په ډول کړي و ي هم امکان به ولري اوپه ځينورواياتوکښي راغلي دي چي دغه اعتراض کوونکي لس زره تنه ووچي اورباندي نازل سواوټول يي وسوځل اوچاويلي دي چي دغه معترض تنهاابليس وونوروفرشتوته مجازا ددې قول نسبت سويدی لکه په دې قول کښي، بنو فلان قتلوزيدا،حال داچي قاتل يونفروي په دوئ کښي،مظهري ،روح المعاني وغيرهما

)ونحن نسبح(

پوسه چي ددغه واوپه لفظ کښي دوه احتماله دي اول داچي علتيه سي اومدخول يې علت سي دکلام محذوف ،اي لم نقل هذا القول اعتراضا عليک ياربنا لاانانسبحک الخ فکيف نعترض عليک ،اودوهم احتمال دادی چي حاليه سي،سوال داقول خودملائکوپرتزکيه باندي دځانوددوئ اوپرفخرکولوددئ په تسبيح وغيره سره دلالت کوي سره له دې چي داکارگناه اوملائکه له گناؤڅخه معصوم دي؟ددې سوال يوجواب دادی چي تزکيه دځان هلته گناه ده چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکبراودفخرپه ډول وي اوملائکه لکه انبياء له فخراوکبرڅخه معصوم دي اوبل جواب يې دادی چي داکلام ددوئ دتزکيې په نيت نه ووبلکه بيان دواقع يې وکړدپا ره دمعرفت دالهي حکمت په پيداکولودمذکورخليفه کښي

)بحمدک(

با جاره دلته دپاره دمصاحبت ده اي نسبحک تسبيحا مصحوبا بحمدک اونسبحک متلبسين بحمدک ـ

دتسبيح اوحمد اوتقديس فرق،

پوسه چي دالله پاک په صفاتوکښي علماؤمختلف تقسيمونه دمختلفواعتباراتوپه وجه کړيدي مثلايوتقسيم يې په دې ډول کړيدی چي صفتونه دالله دوه قسمه دي اول سلبي صفتونه لکه داچي الله پاک عاجز ندی جسم اوبدن نلري جوهرندی عرض ندی اوداسي نور اودوهم ثبوتي صفتونه لکه داچي الله عالم دی قادردی سميع دی بصيردی نوتسبيح دخداي پاک دادی چي دالله دسلبي صفتوبيان اواظهار وکړي مثلا داسي ووايې چي سبحان الله يعني پاکي ده الله لره له ټولوناقصوصفتوڅخه اوله ټولوعيبوڅخه يعني مثلا الله بې قدرته ندی بي علمه ندی فناه کيدونکي ندی او ثبوتي صفتونه دالله بيادوه قسمه دي اول جمالي صفتونه کوم چي عبارت دي له هغوصفتوڅخه چي په معني کښي يې وبندګانوته نفعه موجوده وي لکه رحمت مغفرت حلم اوداسي نوراودوهم جلالي صفتونه کوم چي عبارت دي له هغوصفتوڅخه چي په معني کښي يې وبنده ګانوته تکليف اوضررپروت وي لکه قهاراواول قسم ته اکرام اوودوهم ته جلال ويل کيږي لکه په دې قول دخداي کښي ،ذوالجلال والاکرام، حمدودې ته ويل کيږي چي دالله دثبوتي صفتوله جملې څخه داکرام دصفتواثبات اواظهار وکړسي مثلا داسي وويل سي چي الحمدلله يعني هرکامل صفت داکرام اودجمال ثابت دی خاص الله لره چي هغه کامل صفت لکه کامل حلم اوکامل رحمت وغيرهمااوتقديس وديته ويل کيږي چي دجلال صفتونه والله ته ثابت کړه سي مثلاداسي وويل سي چي الله قدوس يعني الله موصوف دی په صفاتوکامله ؤدجلال سره همداسبب دی چي قرطبي اوابن جوزي د،نقدس، دلفظ معني په ،نعظمک ونکبرک،سره کړيده ،اودوهم فرق دتسبيح اودتقديس ځني علماء په دې ډول کوي چي تسبيح بيان دتنزه اوپاکوالي دصفتو دالله دی له نقصاناتوڅخه اوتقديس بيان دتنزه دذات دالله دی له نقصاناتوڅخه ،اوقاضي ثناءالله رحمه الله دتسبيح اوحمد فرق له تقديس څخه دلته په دې ډول بيان کړيدی چي اول دوه له الله سره تعلق لري اوتقديس دلته راجع دی ونفسودملائکوته اولام جاره په لفظ دلک کښي اجليه دی نوبه معني د ونقدس لک، داسي سي،ونقدس انفسنا اي نطهرهامن الذنوب لاجلک اي لاجل رضاءک (قال اني اعلم مالاتعلمون) پوسه چي داقول الله پاک دملائکوددې قول په جواب کښي الله فرمايلي دی چي اتجعل فيهاالخ،الله پاک په دغه مبارک قول سره وملائکوته په اجمالي ډول داسي جواب ورکړيدی چي سره له دې چي ددغه خليفه دپيداکيدووروسته به په ځمکه کښي هغه څه رامنځ ته کيږي کوم چي تاسي يې ذکروکړ چي فساداوپه ناحقه وينه تويول دي،داسي ډېرمصلحتونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوحکمتونه سته چي ددغه خليفه وتخليق ته ترجيح ورکوي اوديپيداکولوتقاضاپي کوي البته تاسي ته پرهمدغوحکمتونوباندي علم نسته اوتنهاوماته هغوئ معلوم دي،

پوسه چي دغه قول دخداي پاک همدارازنورشرعي اوعقلي دليلونه پردې باندي دلالت کوي چي الله پاک يوکاربي حکمته نه کوي خوسره له دې به هرمسلمان داعقيده لري چي په ايمان اوپه شرعي اعمالوکښي دا ضرورنه ده چي مسلمان ته به دالله دهرکاراوحکم حکمت معلوم وي همداسبب دی چي شريعت دالله داوامرواونواهيوودحکمتوله بيانه ولوڅخه په اکثرو ځايو کښي ساکت پاته سويدی‌دی،

اعلم،

لفظ يادواحدمتکلم صيغه ده اويادااسم تفضيل صيغه ده مضافه ده ومالاتعلمون ته خوتفضيلي معني ورڅخه مرادنه ده مگرعلامه آلوسي په روح کښي دااسم تفضيل احتمال ردکړيدی۔

تمت ومن الله التوفيق،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالبقره دسورت د،۳۱،مبارک آیت تفسیر اوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم،۱۴،برخه

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ) 31(

لفظي ترجمه:

(وَ)او(عَلَّمَ)وښودل ده، یعني الله پاک(آدم)آدم علیه السلام ته (الْأَسْمَاءَ)نومونه (كُلَّ)ټول(هَا)ددوئ یعني دنومو،یعني الله پاک وآدم ته دپاسنیواوځمکنیودټولوشیانونومونه وروښودل مثلاًپه دي ډول چي ددغه شي نوم کاسه ده اوددغه نوم بدنۍ ده اوددغه شي نوم ډوډۍ ده په دغه ډول یې دهرشي له مخلوقاتو څخه نوم وده مبارک ته وروښودی نورمکمل تفصیل ددي به په علمي خبروکښي ان شاء الله درته راسي(ثُمَّ)بیائي (عَرَضَ)وروړاندي کړل ده یعني الله پاک (هُمْ) دوئ ،یعني دغه شیان کوم چي ددوئ نومونه ئي وآدم علیه السلام ته وروښودل (عَلَى)پر(الْمَلَائِكَةِ)ملائکوباندي ،یعني هغه شیان الله پاک وملائکوته ورپیش کړل(فَ)نو(قَالَ)وویل ده ،یعني الله پاک وفرښتوته(أَنْبِئُو)خبرراکړی تاسي(ني)ماته(بِ)په (أَسْمَاءِ)نومونو(هَؤُلَاءِ) ددغو،یعني ددغوشیانویعني راوښه یاست تاسي وماته نومونه ددغوشیانو(إِنْ)که چیري(كُنْ)یاست(تُمْ)تاسي یعني اي فرښتو(صَادِقِينَ) 31) رښتیا ویونکي ،یعني په خپل دغه قول ستاسي کښي چي ویل موچي ترهرچا په خلافت دځمکي سره موږلایق یوامام بغوي فرمایلي دي چي کله چي الله پاک وملائکوته وویل چي زه په ځمکه کښي یوخلیفه پیدا کوم نوملائکوپه خپل منځ کښي سره وویل چي پیداکوي دي رب ځموږهرهغه چي اراده یې وي اوخوښه ئې وي موږباک نه په کووځکه الله پاک هیڅ داسي څوک نه پیدا کوي چي ترموږدي پرده باندي عزتمند وي اوکه بیا داسي هم وسي نوداخبره خوبه خامخاوي چي موږبه ترهغه زیات عالمان یوځکه چي موږترهغه دمخه پیداسوي یواوهغه څه مولیدلي دي چي ده نه دي لیدلي نوپه دي وجه الله علمي فضیلت دهمدغه خلیفه حضرت آدم علیه اسلام پردوئ باندي ودوی ته ور ښکاره کړ ،مظهري،

،تفصیل اوعلمي خبري

،)وعلم آدم(

ایاادآدم دخلیفه ګرځولوخبره الله پاک وملائکوته دمخه ترتخلیق دده وکړه اوکه وروسته؟علامه آلوسي په روح کښي فرمایلي دي چي له دغه کلام څخه دالله پاک چي ،وعلم آدم، الآیة داسي فهمیږي چي دغه خبره ئې ترتخلیق دده وروسته وفرښتوته وکړه اودده په حضورکښي ئي ورته وکړه ځکه الله پاک ابتداپه بیان دتعلیم دده کړیده اودده دتخلیق ذکرئې له اني جاعل في الارض الخ څخه وروسته ندی کړي پردغه تقدیرباندي د،وعلم آدم ،جمله دقال اني

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعلم مالاتعلمون پرجمله باندي عطف ده اوځينوويلي دي چي داخبره دده ترتخليق دمخه الله وفرښتوته وکړه اودوئ جمله دوعلم آدم الخ پرمقدره جمله باندي معطوفه بولي، اي فخلقه وعلم،روح وغيره، آدم عليه السلام ته الله پاک دشيانودنومونوتعليم په څه ډول وکړ؟ددې پښتني جواب دادئ چي شاه عبدالعزيز رحمه الله فرمايلي دي چي ځينوداسي ويلي دي چي تعليم دنومونوآدم ته په دوه ډوله وساول ډول يې داووچي دونه قدري نومونه چي تخاطب اوافاده اواستفاده پرهغه قدرموقوفه وه بې له واسطې دالفاظوعلم دهغوئ دده په زړه کښي الله پاک ورواچاوه اودوهم ډول يې داؤچي له قدرضروري څخه پرته دنورونوموتعليم يې په واسطه دکلام اوالفاظورته وکړخوداخبره شاه صاحب نامناسبه ګڼلي ده اوداېي ويلي دي چي دټولونومونوتعليم الله پاک وده ته په دې ډول وکړچي علم دهغوئ ئې په زړه کښي ورواچوئ بې له کلام اوالفاظوڅخه البته دځنوتعليم خوئې دده له پيدايښت سره سم ورته وکړلکه چي روايت دی چي دده مبارک روح لاټول بدن دده ته نه وه داخله سوئې چي عطسه اوتُرُچَل ئې وکړل اوددې په شکريه کښي ئې الحمدلله وويله اوددې په جواب کښې يې له سامعينوملائکوڅخه يرحمک الله واوريدل اودنوروټولونومونوتعليم ئې له پيدايښت څخه وروسته ورته وکړاوځنوعلماؤويلي دي چي تعليم دالله پاک بنده ګانوته دوه قسمه دی اول قسم تعليم دالله پاک دی انبياؤته داپه واسطه دوحي دی دوهم تعليم دالله پاک دی نوروخلګولره داپه واسطه دانبياؤاوغيرهم دی وآدم ته تعليم دنومونوپه ذريعه دوحي سره ؤ(آدم)پوسه چي جواليقي اونوروډيروعلماؤويلي دي چي دآدم لفظ عربي لفظ دی اوپروزن دافعل دی اوله آدمة څخه په ضمه دهمزه اوپه سکون سره ددال جوړ دی‌اومعني ئې سمرة يعني غنم رنګي ده اوځني دسمرة معني په سپينوالي سره کوي آدم عليه السلام په رنګ کښي سپين اوسورووواوياله اَدَ مَة څخه په فتحه سره دهمزه اوددال جوړدی کوم چي په معني دقدوه اودمقتدا دی اوياماْخوذ دی له اديم الارض څخه کوم چي ومخ اوظاهري برخي دځمکي ته ويل کيږي لکه چي په صحيح حديث کښي کوم چي ترمذي اوحاکم ئې روايت کړيدی راغلي دي چي الله پاک آدم عليه السلام له داسي يوه موټي خاوري څخه پيدا کړچي له ټوله مخه دځمکي رااخيستل سوی ؤنوپه همدې سبب اولاددده پيدا کيږي پرطريقه درنګو اوصفتو دځمکي يعني لکه دځمکي داجزاؤاوقطعوچي رنګونه اوصفتونه سره بدل دي نودانساناونورنګونه اوصفتونه هم دغه ډول بدل سره راځي اوځينوعلماؤويلي دي چي دآدم لفظ عجمي لفظ دی اوپر وزن دفاعل دی لکه چي اکثرعجمي نومونه په همدغه وزن راغلي دی لکه تارخ، آزروغيره پر اول تقدير د آدم اصل أآدم وو، تنبيه، پوسهچي الله پاک په قرآن کريم کښي د اوويشتو نبيانوعليهم السلام نومونه ذکر کړيدي، (۱) آدم (۲)موسي (۳)ابراهيم (۴)اسماعيل (۵)اسحاق (٦)يعقوب (۷)عيسي (۸)هارون (۹)داؤد (۱۰)نوح (۱۱)عمران (۱۲)زکريا (۱۳)يحيي (۱۴)ايوب (۱۵)يونس، ذوالنون، (١٦)سليمان عليه السلام (۱۷)يوسف (۱۸)الياس (۱۹)اليسع (۲۰)هود (۲۱)شعيب (۲۲)صالح (۲۳)لوط (۲۴)ادريس (۲۵)ذوالکفل (٢٦)عزير (۲۷)محمد، علي نبيناوعليهم الصلاة والسلام (الاسماءکلها) دغه نومونه چي الله وآدم ته وروښودل د کوموشيانو نومونه وو؟ په دې باره کښي مفسرينو مختلف قولونه ذکرکړيدي چي تفصيل ئې دادې، اول دا د ستورو نومونه وو، دوهم د آدملائکو نومونه وو، دريم دا نومونه عبارت وو له مختلفو لغتو او ژبو څخه لکه عربي فارسي پښتو وغيره چي بيا همدغه لغتونه د آدم عليه السلام په

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولاده کښې تقسیم سویدي، څلورم دا د ټولو هغو شیانو نومونه وو کوم چې په هغه وخت کښې موجود وو او دا راز د هغو ټولو شیانو نومونه وو کوم چې د قیامت تر ورځې پورې پیدا کیږي، پنځم مراد له دغو اسماؤ څخه صفتونه او خاصې دا شیاؤ دي څکه الله پاک وآدم علیه السلام ته دهرشي صفات اوخواص وروښودل،شپږم مرادله دغواسماؤڅخه نومونه دټولوشیانودي که پاسني وي اوکه ځمکني وي جوهري وي اوکه عرضي وي خوپه اعتباردلالت ددغوشیانوپرالله جل جلاله باندي اوپه اعتباردظهوردالله پاک په بلاکیفه ډول په دغوشیانوکښې اودغه شیان په همدغودوواعتباروسره نومونه دالله پاک بلل کیږي په همدې وجه ویل کیږي چې نومونه دالله پاک غیرمتناهي دي څکه هرشي چې ووجودته راسي نوهغه دالله پاک له نوموڅخه یونوم بلل کیږي دغه اخیري قول علامه آلوسي داهل ا لله اوصوفیه ؤبللي دی اودغه قول ته ئې ترجیح ورکړیده،اوم قاضي ثناءالله رحمه الله په تفسیرمظهري کښې وروسته له دې چې اکثرذکرسوي قولونه ئې غیرمرضي بللي دي په دې استدلال سره چې مداردفضیلت خوپه کثرت دثواب اوپه مراتبو دقرب سره دی نه په مذکوره شیانوسره ودې قول ته ترجیح ورکړیده چې مرادله دغواسماؤڅخه نومونه دالله پاک دي خونه په هغه معني سره چې علامه آلوسي ذکرکړیده بلکه مراد دده له اسماؤدالله پاک څخه هغه دي کوم چې په متعارف ډول دالله پاک نومونه بلل کیږي لکه الله یارحمان یارحیم بیاده پرخپل ځان باندي په دې ډل سره اعتراض کړیدی چې نومونه دالله پاک خوغیرمتناهي دي په دلیل ددې قول دالله چې،لوکان البحرمداداالکلمات ربي لنفد البحر قبل ان تنفدکلمات ربي،اودارنګه رسول علیه السلام په یوه دعاکښې داسي ویلي دي، اسئلک بکل اسم سمیت به نفسک اوانزلته في کتابک اوعلمته احدا من خلقک اواستأثرت به في علم الغیب عندک،رواه الحاکم وابن حبان وابن ابي شیبه والطبراني واحمد،نودغه حدیث خوپردې باندي دلالت کوي چې دالله پاک په نومونوکښې ځنې داسي نومونه سته چې له الله څخه پرته وبل هیڅا ته ندي معلوم ؟بیاده ددې سوال جواب په دې سره کړیدی چې مرادله تعلیم څخه داسماؤوآدم ته تعلیم په وجه اجمالي سره دی اوآدم علیه السلام ته علم اجمالي پراسماؤدالله پاک حاصل سو څکه چې وده ته معیت دذات دالله پاک حاصل سونوپه دې وجه دده دالله له هرنامه اوصفت سره مناسبت تامه پیداسونودې په دې ډول سوچې وهرنامه یاصفت دالله ته ئې توجه کړیواي نوهغه وده ته تجلي کوله شاه عبدالعزیزرحمه الله دابن عباس اوبن جریردروایت مطابق ویلي دي چې مرادله دغواسماؤڅخه داشیاؤنومونه دي لکه اوښ غویئ پسه اوداسي نورده ویلي دي چې الله پاک وآدم ته دهرشي نوم وروښودي څکه چې دده دخلافت دپاره علم پرحقائقوداشیاؤضرور وواودارنګه داهم ورته ضروروچې داشیاؤخواص اوګټې اوفائدې اوضررونه وپیژني نودمقدمې په ډول یې اول دهرشي نوم وروښوديْ او بیائې داتعلیم ورته وکړچې فلان شي داخاصي اوفائدې لري اودائې ضرررونه دي وهکذامذکورپه حواله دابن عساکر اودحاکم یومرفوع حدیث هم په دې ډول ذکرکړیدی چې داسلام پیغمبرفرمایلي دي چې الله پاک وآدم علیه السلام ته په ضمن کښې دتعلیم داسماؤپه زرهاؤحرفتونه اوکسبونه ورایزده کړل اوورته وې فرمایل چې اې آدمه وخپل اولادته ووایه چې که له دنیاڅخه صبرنسی کولای نو ددغوکسبوله لارې دنیا حاصله وی اوپه دین سره د دنیاطلب مه کوی څکه دین ځمادپاره دی افسوس دی پرهغه چاباندي چې ددین په کاروسره طلب ددنیا کوي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)كُلها (

پوسه چي مرادله دغه استغراق څخه استغراق عرفي مراددی نه استغراق حقيقي اوقرطبي له نحاس څخه نقل کړيدی چي مرادله الاسماءڅخه اسماءاجناس اواسماءانواع دي لکه انسان حيوان ځمکه اسمان ښځه نروغيره نه داشخاصونومونه،ديلمي له ابونافع څخه روات کړيدی چي رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي چي ځمادامت تصويرونه په ختې اواوبوکښي الله را ښکاره کړل اوپرېتولواسماؤعالم سوم لکه څرنگه چی آدم پرېتوواسماؤعالم سوي ؤ،فتح العزيز

(ثم عَرضهم)پوسه چي دهم ضميردعرضهم په جمله کښي واشياؤاومسمياتوته راجع دی کوم چي دهغوئ نومونه وآدم ته وروښودل سول داسوال دي نکيږي چي په دې سره خواضمارقبل الذکرلازميږي ځکه چي پردغومسماگانوباندي دالاسماءلفظ التزاماًدلالت کوي اوداپه ذکردمرجع کښي کافي دی اوداسوال دي هم نکول کيږي چي په دغومسمياتوکښي خوذوي العقول اوغيرذوي العقول دواړه داخل دي اودهم ضمير خوتنها دذوي العقولودپاره دی ځکه چي دلته دشرف په وجه دذوي العقوپرغيرذوي العقولوباندي تغليب سويدی ،الله پاک ددغوشيانوعرض پرملائکوباندي په څه ډول وکړ؟صاحب دفتح العزيزويلي دي چي ددغوشيانوتصويرونه يي وملائکوته پيښ کړل اوورته وي فرمايل چي ددغونومونه څه دي اوځنونورومفسرينوذکرکړيدي چي دهمدغوشيانوله جملې څخه ئې يوشي و دوئ ته عرض کړاوورته وي فرمايل چي ددغه نوم اوصفتونه راوښه ياست اوعلامه آلوسي په روح المعاني کښي ددي مختلفي طريقي ذکرړيدي اول داچي ددغوشيانوتصويرونه ئې دملائکووزړونوته ورواچيول ،دوهم داچي چي دکوچنيوسروميږانوپه شکل ئې ورته ښکاره کړل دريم داچي ددغوشيانو صورعلميه ئې ورته ښکاره کړل کوم چي داهل الله په اصلاح کښي اعيان ثابته ورته ويل کيږي څلورم داچي دغه شيان يې په هغه عالم کښي ورته ښکاره کړل په کوم کښي چي اعراض هم جسدونه لري(فقال انبئوني) دفالفظ يا دپاره دتفصيل دی اويادتعقيب دپاره دی ،تدبر،اوامردلته دتکليف دپاره ندی چي تکليف بمالايطاق لازم سي بلکه دتعجيز دپاره دی يعني دپاره داظهار دعجز ددوئ دی دانبئوافعل له انباءڅخه جوړدی اوانباء په اصل کښي ومطلق اخبارته ويل کيږي اوکله يي اطلاق پرداسي خبرورکولوباندي هم کيږي کوم چي په هغه کښي غټه فائده موجوده وي اوعلم اوياغلبه دظن په حاصليږي اوځينوويلي دي چي وهغه خبرورکولوته ويل کيږي چي اعلام پکښي موجودوي، دانبئوني لفظ دلته دعلموني پرلفظ باندي له دؤوجوغوره سويدی اول له دې وجي چي په تعليم کښي خوافاده دعلم مقصود وي کوم چي دلته صحت نلري اوانباءعامه ده اودوهم له دې وجي چي دلات راسي پرعظمت دشان ددغواسماؤځکه انباءله نبأ څخه جوړدی کوم چي وهغه خبرته ويل کيږي چي عظيم اوخطير وي -

،تمت ومن الله التوفيق والحمدلله رب العلمين،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د،۳۲، آيت تفسير او علمی تحقيق

تفسير فضل الرحيم، ۱۵ برخه، پ، الم،

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) 32)

لفظي ترجمه

(قَالُوا)ووېل دوئ ،يعني ملائكوالله پاک ته (سُبْحَانَ)پاکي ويل(كَ)ستا،يعني پاکي وايوپاکي ويل ستا،مطلب داچي اي الله پاکه نسبت دپاکي کوومو، تاته له ټولونقصاناتواواعتراضاتو څخه په دې ډول چي ته له ټولوعيبواونقصاناتوڅخه پاک يې اوستا پرهيڅ کاراوگفتارباندي داعتراض گنجايش اوځاي نسته(لَا)نسته(عِلْمَ)هيڅ علم (لَنَا) موږلره،يعني پرهيڅ شي باندي (إِلَّا)مگريعني مگرسته موږلره علم(مَا)پرهغه باندي (عَلَّمْ)چي راښودلي دی(تَ)تا(نا)موږته،يعني فرښتوالله ته ووېل چي موږته صرف پرهغوشيانوباندي علم سته کوم چي تا هغه وموږته اي الله پاکه راښودلي دي(إِنَّ)بيشكه(كَ)ته،يعني اي ربه(أَنْتَ)ته خاص(الْعَلِيمُ)ښه عالم ئې(الْحَكِيمُ) (32) خاونددحکمت يې يعني هيڅ کاراوگفتارستاله حکمت څخه خالي ندی ،

تفصيل اوعلمي خبري،

)قالواسبحانک (

داجمله مستانفه ده په استيناف بياني سره جواب دسوال دی ګواکي دلته داسي سوال وسوچي کله چي الله وملائکوته داسي وفرمايل چي ددغوشيانوله نوموڅخه خبرراکې نودوئ په جواب کښي والله پاک ته څه ووېل نوالله وفرمايل چي قالوا،الخ ،پوسه چي علامه آلوسي ذکرکړيدي چي هغه جملې چي په قول سره مصدري وي اوځني ددوئ پرځنونورباندي مرتبي وي نوددئ په منځ کښي په حرف عطف سره راتگ نکول کيږي بلکه په معنوي ترتيب اوربط سره اکتفا کړه کيږي ،پوسه چي دسبحان په لفظ کښي دصيغې په اعتباردرې احتماله دي چي درې سره دائمه ؤدلغت اودمفسرينوپه قول ثابت دي لکه قاضي بيضاوې اوجارالله زمخشري وغيره اول احتمال دادې چي مجردمصدرسي دوهم احتمال دادی چي علم مصدرسي په معني دتسبيح هغه تسبيح چي په معني دتنزيه دی دريم احتمال دادی چي اسم مصدر سي په معني دتسبيح،دسبحانک لفظ يامفعول به دمحذوف فعل دی اي نعتقدسبحانک يعني اي خدايه عقيده لروموږپرپاکي ستا اويا مفعول مطلق دفعل محذوف دی اي نسبح سبانک اي تسبيحک اوحذف دفعل يې پردوهم صورت باندي دشيخ رضي وغيره دقول مطابق وجوبي قياسي دی ځکه بنا پرقول ددوئ هرمصدرچي دده فاعل يامفعول به له ده څخه وروسته په دې ډول ذکرسي چي دغه مصدر ورته مضاف

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي لکه دلته اويا په حرف جرسره لکه په دي قول کښي حمداًله نوفعل ئي په حذف وجوبي قياسي سره حذف کيږي دلته که سبحان مجردمصدرسي نواضافت ئي وفاعل ته دی چي د،ک،ضميردی اوکه اسم مصدرسي په معني دتسبيح اوياعلم مصدرسي نواضافت ئي ومفعول ته دی، پوسه چي تسبيح دتفعيل باب دی کوم چي کله دايجاددپاره راځي لکه بالفرض چي تسبيح په دي معني واخلې چي جعل الشخص منزهاً نودپاره دايجادسواوکله دانتساب دپاره راځي مثلازه ووايم عظمت زيداً اومرآد مي داوي چي نسبت دلوئې مي وکړوزيدته ،والله پاک ته چي هرځاي نسبت دتسبيح په نسبت ايقاعي سره راسي نودانتساب په معني وي،بيا انتساب دپاکي والله ته دوه قسمه ده اول اختياري دی،اودوهم غيراختياري دی غير اختياري انتساب دپاکي والله ته ترمومن اوترذي عقله پورې اختصاص نه لري بلکه جماد اوکافرته هم شامل دی ځکه غيراختياري انتساب دپاکۍ والله ته عبارت دی له دلالت څخه دوجوددهرممکن پرپاکوالي دالله له نقصاناتو څخه کوم چي دهرممکن شي ووجودته ورشامل دی اواختياري تسبيح دالله پاک دکافرکارندی بلکه دمومن اوپرصحيح قول دحيواناتونباتاتواوجماداتوکاردی بيا دغه اختياري تسبيح دري ډوله ده اول اعضائي چي په ظا هري اندامونسره له ژبي څخه پرته په نوروانداموسره دفعل په شکل کښي ادا کړه سي دوهم لساني چي په ژبه سبحان الله مثلاًوويله سي دريم قلبي چي په زړه کښي دالله پرپاکۍ عقيده وکړه سي ياپه زړه کښي دتسبيح الفاظ وويل سي ـ

تمت ومن الله التوفيق ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د۳۳، مبارک آیت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۱۶) برخه

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ) 33(

لفظي ترجمه

،(قَالَ)وویل ده،یعني الله پاک وآدم علیه السلام ته(یَا)اي(آدم)آدمه (أَنْبِئْ) خبرکړه ته (هُمْ)دوئ(بِ)په (أَسْمَاءِ)نومو(هم) ددوئ،یعني ددغوشیانو،مطلب داچي الله پاک وآدم ته وفرمایل چي اي آدمه دغه ملائکي خووعلم تهْ دنومودډغوشیانوعاجزه سوي نواوس ته ددوي استاذځان جوړکه اوددغوشیانونومونه ودوئ ته وروښیه(فَ)نو(لَمَّا)هغه وخت(أَنْبَأَ)چي خبرکړل ده ،یعني داالله له حکمه سره سم چي کله خبرکړل آدم(هُمْ) دوئ یعني ملائکه(بِ)په (أَسْمَاءِ)نومانو(هِمْ) ددوئ یعني ددغوشیانو(قَالَ)نووویل ده ،یعني الله وملائکوته(أَ)ایا(لَمْ)نه ؤ(أَقُلْ) ویلي ما(لَكُمْ) تاسي لره(إِنِّي)بیشکه زه(أَعْلَمُ)عالم یم زه(غَيْبَ)په غیب (السَّمَوَاتِ)داسمانو(وَ)او(الْأَرْضِ) دځمکي یعني ماله پخوالاوتاسي ته ویلي ؤچي زه په هغوشیانوداسمانواودځمکي عالم یم کوم چي له تاسي ټولومخلوقاتوڅخه غائب دي(وَ)او،یعني اووم زه (أَعْلَمُ) چي پوهیدم (مَا) په هغه(تُبْدُونَ) چي ښکاره کاووتاسي یعني هغه،چي عبارت دی له دي قول ددوئ څخه چي،اتجعل فیهامن یفسدفیها الآیة،(وَ)او(مَا)په هغه(كُنْ)چي واست (تُمْ)تاسي(تَكْتُمُونَ) (33) چي پټاووتاسي یعني هغه چي عبرت وولہ دي قول څخه ددوئ چي هیڅکله خداي داسي څوک نه پیداکوي چي ترموږدي پرالله پاک باندي عزتمنداوقدرمن وي

تفصیل اوعلمي خبري:

پوسه چي له دغومبارکوآیاتوک څخه ډیري مهمي فائدې ترلاسه کیږي چي بیان یې په دې ډول دی،اوله دافائده ترلاسه کیږي چي بنده چي یومهم کارکوي نوبایدپه مشوره سره کړي ،دوهمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي حاکم اواميربايدكارونه دخپلوخواصواوذوي الرأيوپه مشوره سره ترسره کوي ،دریمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي یوڅوک چي دعظمت اولوړمنزلت خاوندوي نوپه کاروکښي که دیْ مشوره کوي نودادډهله عظمت سره نامناسب کارنه بلکه ورسره ضروري کاردی ،څلرمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي که دمشوره ورکوونکورأیه په یقیني ډول ومشوره غوښتونکي ته نامناسبه ښکاره سي اوخپله رأیه ورته منایبه ثابته سي نوبایدپه خپله رأیه عمل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي ،پنځمه دافائده ورڅخه ترلاسه کېږي چي تنقیدپریوه خبره یاپریوه کاردیوچاباندي په صحیح نیت سره نامناسب کارندی بلکه بایدوکړسي ځکه دملائکوکه څه هم په دغه قول سره چي اتجعل الآیة پرالله پاک باندي تنقیدمطلب نه ؤخوپه دې کښي چي ددوئ له خولې څخه الله داسي جمله راوایستله چي په ظاهره تنقیدورڅخه فهمیږي حکمت دالله پاک بنده ګنوله دتنقیدتعلیم ؤ،اوشپږمه دافائده ترلاسه کیږي چي هغه څوک چي پرده باندي کوم تنقیدوکړسي نوهغه بایدیاتنقیدکوونکي ته قناعت بخښنه جواب ووایې اودخپل کاریاګفتارصحت ورته ثابت کړي اویادده په تنقیدعمل وکړي اودخپل کاریا قول اصلاح وکړي لکه چي په یوه مشهورحدیث کښي چي په مشکاة وغیره کښي یې روایت سویدی راغلي دي چي داسلام پیغمبروابوهریره رضي الله عنه ته خپل نعلین مبارکان ورکړل اوورته وې فرمایل چي هرڅوک چي په درځې اوکلمه داسلام وایې مني یې نووهغه دجنت زېري کوه اوکله چي عمرپه مخه ورغي اوابوهریره دمبارک علیه السلام خبره ورته وکړه نوعمردي سخت وواهه اوبیرته یې واپس کړاوداسلام وپیغمبر ته هم وویل چي داډول خبربایدو نکړه سي ځکه چي خلګ بیا ددغي خبري پرظاهرباندي ځي اوواعمالوته شا ورګرځوي اواسلام پیغمبردعمررضي الله عنه دغه خبرفي الحاله ورسره ومنله،اومه دافائده ورڅخه ترلاسه کېږي چي دمشیرتوب اوخلافت داستحقاق دپاره چي کوم شرطونه دي نوپه هغوئ کښي علم ترټولومهم شرط دی ،همداسبب دی‌چي بني اسرائیلودطالوت په باچاکیدلوکښي ترددوکړپه دې وجه چي ددوئ په فکروکښي مداردفضیلت اوداستحقاق دباچاهي دمال اودولت ډیر والي وواوطالوت یومسکین سړئ وونودهغه وخت نبي ددوی دغه استدلال ردکړاومداراداستحقاق دبادشاهي یې علم اوجسمي عظمت وباله لکه الله چي په قرآن کښي په دې ډول حکایت ورڅخه کړیدی،وزاده الله بسطة في العلم والجسم،اتمه دافائده ورڅخه رااوځي چي معیا ردفضیلت دیوه پربل باندي علم نافع دی مولانا رومي رحمه الله دعلم نافع په باره کښي داسي فرمایلي دي:

،خاتم ملک سلیمان است علم ـ جمله عالم صورت وجان است علم

آدم خاکي زحق آموخت علم ـ تابهفتم آسمان افروخت علم

بوالبشرچون علم الاسماءگشت ـ صدهزاران علمش اندرهرګ است ،

علم چون بردل زني یاري شود ـ علم چون برتن زني ماري شود

هین مکش بهرهواآن بارعلم ـ تابه بیني ازدرون انبرعلم

بیني اندردل علوم انبیا ـ بي کتاب وبي معیدواوستا

قالرابګذارمردحال شو ـ پیش مردکاملي پامال شو

حکمت دنیا فزایدظن وشک ـ حکمت دیني بردفوق فلک

جان جمله علمها این است این ـ که بداني من کیم دریوم دین

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانش نوراست درجان رجال ـ ني زدفترني زراه قيل وقال

تمت ومن الله التوفيق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د ځلور دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم ،

لفظي ترجمه:

(وَ)او(إِذْ)هغه وخت یعني درپیادکړه اې محمده هغه وخت یاورپیادکه وخلګوته اې محمده هغه وخت(قُلْ)چې وویل(نَا)موږ(لِلْمَلَائِكَةِ)ټولوملایکولره (اسْجُدُوا)چې سجده وکړئ تاسي (لِ)له وجې(آدم)دآدم یعني له وجې د دې چې دآدم وجود الله پاک ستاسي دپاره یولوي رحمت وګرځاوه نوپدې وجه والله پاک ته دشکرسجده وکړئ اویا یې داسي معناوکړئ چې سجده وکړئ تاسي(لِ)وطرفته (آدم) دآدم یعني سجده خوخداي پاک ته وکړئ خوآدم دخپلي سجدې قبله وګرځوئ ،،نورتفصیل به په علمي خبروکښي بیادرته راسي (فَ)نو(سَجَدُوا)سجده وکړه دوئ یعني ټولوفرشتودالله جل جلاله له حکمه سره متصل دآدم وطرفته والله جل جلاله ته پرسجده باندي سول (إِلَّا)ماسوا(إِبْلِيسَ)له ابلیسه یعني ماسواله شیطان ملعونه چې ده ملعون سجده ونکړه(أَبَىٰ)منعه یې وکړه ده یعني له سجدې کولوڅخه وآدم ته (وَ)او(اسْتَكْبَرَ)لویې ئي وکړه یعني ځان ئي لوي اوغټ وبالوله دې څخه چې وطرف دآدم ته سجده وکړي (وَ)او(كَانَ)وګرځېدواویائي داسي معني وکړئ چې (و)او(کان)وودیـ یعني ابلیس ملعون له پخوا لا په علم دخداي کښي (مِنَ)له(الْكَافِرِينَ) (34)کافرانو څخه یعني الله جل جلاله ته په ازل کښي دامعلومه وه چې ابلیس ملعون دخاتمې په اعتبار العیاذبالله له جملې څخه دکافرانو دی.

پوسه چې هرکله چې حضرت آدم علیه السلامو ملایکه ووته له نوموڅخه دشیانوخبرورکړ او ودوئ ته یې هغه څه وروښودل چې ودوئ ته نه ووملعوم نو وروسته له دې څخه الله جل جلاله ملائکه په دې سره امر کړل چې دحضرت آدم علیه السلام وطرفته سجده وکړي د دې کارپه ظاهر کښي درې سببونه موجود وو

اول دا چې پدغه سجده کولوسره دملائکه وو وحضرت آدم ته په عملي ډول سره اعتراف را سي دفرشتو له طرفه په فضیلت اوپه بهترې دآدم علیه السلام

دوهم دا چې پدغه سجده کولو سره دآدم علیه السلام داستاذي حق اداکړسي

دریم داچې پدغه سجده کولو سره دفرشتودهغي خبرې جبران اواعتذار راسي کومه چې دآدم علیه السلام دتخلیق په وخت کښي یې د ده مبارک په وخت کښي کړې وه چې ، اتجعل فيها من يفسد فيها الاية ، اوځنوعلماوو ویلي دي چې وفرشتو ته چې الله پاک امرپدې سره وکړ چې وآدم ته سجده وکړئ داله مخه تردې وو چې دآدم علیه السلام دپیدایښت اودده دخلقت تسویه کیدله په دلیل د دې قول دخداي پاک چې ،فاذاسويته ونفخت فيه من

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

روحي فقعوله ساجدين ،فوائد،پوسه چي له دغه مبارک آيت څخه دمختلفو فائدواستنباط کيږي،اوله فائده داده چي تکبرډيرنروا اوبرباده وونکي عمل دی،دوهمه فائده داده چي دتکبرپه وجه کله انسان وکفرته هم رسيږي ،ديمه فائده داده چي دالله پاک دحکم په عملي کولوکښي تلوار پکار دی لکه ملائکوچي وکړ

څلرمه فائده داده چي دالله پاک داحکامورداسرارودمعلومه ولوپه لټه کښي بايدتوغل ونکړسي

پنځمه فائده داده چي دامرصيغه چي له قرائنوڅخه مطلقه وي نودپاره دوجوب ده،شپږمه فائده داده چي اعتبار وخاتمې ته دی حقيقي مومن هغه دی چي دده خاتمه پرايمان باندي وي،بيضاوي،

تفصيل اوعلمي خبرې

) واذقلنا (

پوسه چي کلمه دواو عاطفه ده اودغه ظرف عطف دی پرظرف سابق باندي پدې شرط چي ظرف سابق منصوب په اذکر مقدرسره سي اوعلامه يي الوسي دغه عطف له قبېلي دعطف دقصې پرقصې بللي دی په داسي حال کښي چي قاضي بيضاوي عطف دقصې پر قصې يواحتمال له احتمالاتو دقصې پرقصې بللي دی ،دلته داسوال کيږي چي په مخکښي آيت کښي واذقال ربک فرمايل سويدی اودلته اذقلنا فرمايل سويدی نوددغه بدلون وجه څه ده؟

جواب ددې دادی چي دمخه دآدم عليه السلام دخليفه کيدواودده دتعليم بيان ووملائکوته کوم جي ترتربېې پوري تعلق لري اودلته دالهي امرذکردی وملائکوته دسجدې کولوآدم ته کوم چي مناسب ورسره دآمرتعظيم اوتکلم دی نوځکه دلته دقلنا لفظ چي دمتکلم صيغه ده اوجمعوالئ ئې دتعظيم دپاره دی فرمايل سويدی

)للملائکة(

په دې مسأله کښي اختلاف دی چي ماموربه په سجده سره کوم ملائکه ؤظاهرله دې څخه چي دملائکه لفظ مطلق ذکردی اوسره له دې چي جمع محلي په لام سره عامه اومستغرقه وي،دادی چي ټولي فرښتې په سجده سره امرسوي وي اودسورت حجرديرشم آيت هم پردې باندي دلالت کوي ،اوداکثروعلماؤقول هم دادی،اوځينوعلماؤويلي دي چي خاص هغه فرشتې په سجده سره ماموري وې چي په ځمکه کښي اوسيدلې(،اسجدوالآدم)پوسه چي سجده په لغت کښي مطابق دقول دقاضي بيضاوي ودې ته ويله کېږي چي ويوچاته عاجزي ښکاره کړي سره له يوځه سرکښته کولواوابن منظوروغيره ذکرکړيدي چي سجده په لغت کښي درې معني وي لري اولسرکښته کول ويوچاته دوهم خضوع اوعاجزي کول دريم اطاعت اوانقيادکول اوپه عام عرف کښي سجده ودې ته ويله کيږي چي يوسړي ويوچاته تندي په ځمکه باندي کښيږدي عام له دې څخه که دپاره دتعظيم وي اوکه دپاره دتحيې ودسلام وي اوکه دپاره دعبادت وي،اوپه شريعت کښي سجده ودې ته ويله کيږي چي تندي پرځمکه باندي کښيږدي پروجه دعبادت اودبندګۍ،تراسلام له مخه په خلګوکښي دوه قسمه سجدې رواج وې،اول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سجده په صرف سرکښته کولوسره یوچاته دپاره دتحیې اوداکرام،دوهم سجده په ایښولوسره دتندي پرځمکه باندي دپاره دتعظیم دادواړه قسمه سجدې په اسماني حقوشریعتوکښي جائزي وې لکه چي شربیني اوخازن اونسفي ذکرکړیدي،کله چي اسلام راغلیٰنودغه دوهم قسم سجده خوپه اتفاق منسوخه سوه اووهابي مزاجه خلګ اول قسم سجده هم منسوخه بولي البته دسلام له مخه یوبل قسم سجده هم رواج وه چي هغه ایښوول دتندي ؤو پرځمکه باندي ویوشي ته په قصددعبادت لکه مشرکانوچي به وبتانوته دغه ډول سجده کوله دغه قسم سجده په هیڅ اسماني دین کښي نه ده رواکړسوې،

وآدم علیه السلام ته الله جل جلاله ملائکه په کوم قسم سجده کولو سره امرکړل؟

جواب : قاضي بیضاوي په دې کښي مختلف احتمالات ذکرکړیدي،اول احتمال دادیٰچي مرادله سجدې څخه په (اسجدوا)کښي شرعي سجده وه خومسجودله په حقیقت کښي الله جل جلاله ؤواوآدم علیه السلام دملائکودسجدې دپاره الله جل جلاله قبله وګرځاؤو نوپه دغه تقدیرباندي به لام جره په معني دالي جاره سي اویابه لام جاره لپاره دتعظیم سي، اي اسجدوالله الي آدم اولاجل آدم اي لاجل انّ تخلیقه صاررحمة علیکم،دوهم احتمال دادیٰ چي مرادله سجدې څخه لغوي معني ده چي عبارت ده له تواضع څخه آدم علیه السلام لره له وجي دتحیې اودتعظیم دده لکه سجده دوروڼودیوسف علیه السلام ویوسف علیه السلام ته،اي تواضعوا لآدم تحیةً وتعظیما له، اودریم احتمال دادیٰ چي مرادله سجدې څخه انقیاداوتابعداري دآدم علیه السلام لره په حاصلولوکښي دهغوشیانو چي دآدم علیه السلام اودده داولادې معاش اړه ترپوري لري پردغودواړواحتمالوبه لام جاره صله سي لپاره داسجدوا،اوابن انباري له فراء څخه دغه دوهم احتمال رانقل کړیدیٰاوامام رازي هم غه احتمال راجح بللی دی اوصاحب دتفسیرخازن ودغه احتمال ته اصح ویلی دیٰاوصاحب دتفسیرنسفي دغه احتمال له ابن عباس رضي الله عنه څخه منقول بللی دی،

)فسَجدوااِلاّاِبلیس(

پوسه چي دفاءکلمه پردې باندي دلالت کوي چي ملایکوبې چون وچرا په تلوارسره دالله پاک دحکم مطابق سجده وکړه، پوسه چي دلته دړې سوالونه کیږي چي جواب غواړي اوله سوال دادیٰچي دغه استثنا استثنا متصله ده اوکه منقطعه ده،ددې سوال جواب دادیٰچي دااستثنا متصله ده یااله دې وجي ابلیس ملعون هم په اصل کښي له جنس څخه دملائکوؤو اویااله دې وجي چي دَيْ ملعون تغلیباً فرشته ګڼل سویدي اویااله دې وجي چي ابلیس خوله جنس څخه دپیریانووواوپیریان هم له ملائکوسره سم الله جل جلاله په سجده کولوسره وآدم علیه السلام ته امرکړیووخوددویٰ ذکرېې له دې وجهي نه دی کړی چي دوی دملائکوتابع وو،دقاضي بیضاوي دکلام له سیاق څخه ددې خبري ترجیح معلومیږي چي دغه استثنا متصله ده اوځني علماءدغه استثنامنقطعه بولي په دلیل ددې چي مستثني منه ومستثني ته نه دی ورشامل ځکه چي ابلیس دملائکوله جنس څخه نه وو،دوهم سوال دادیٰ چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابليس ملعون له جنس څخه دملائکوؤاوکه دجنياتو؟علامه آلوسي رحمه الله په روح المعاني کښي دې سوال په جواب کښي ذکرکړيدي چي په دې کښي خلګواختلاف کړيدی يوې ډلي داسي ويلي دي چي ابليس له جنياتو څخه دی اوپردې خبره دوئ متعددډليلونه پيش کړيدي اول داچي په يوه آيت کښي الله داسي فرمايلي دي چي،الاابليس کان من الجن،اودوهم داچي ملائکه استکبارنکوي اوده خواستکباروکړ،دريم داچي ملائکه خو لکه چي دمسلم په يوه روايت کښي راځي له نورڅخه پيداکړه سويدي اوابليس خوله اورڅخه پيدا سويدی لکه چي الله پاک دده له قوله څخه حکايت کړيدی چي خلقتني من نار وخلقته من طين،اوجمهوردصحابه ؤاودتابعينوداويلي دي چي دي له ملائکوڅخه ؤددوی‌قوي دليل دادی چي الله پاک دده استثنا له ملائکوڅخه کړيده اواصل په استثنا کښي اتصال دی،پرجمهوروباندي بيا ځيني سوالونه کيږي اول سوال دادی چي الله جل جلاله په قرآن کريم کښي فرمائي چي، کان من الجن، يعني ؤابلس له جنسه دپيريانو؟بيا دوئ ددې سوال دوه جوابونه ورکړي دي ،اول جواب دادی‌چي مراد له آَيت څخه دادی‌چي دَيْ دفعل اودکارپه اعتبارله جملې څخه دجنيانووونه داچي دحقيقت په اعتبار له دوی‌څخه وو،

دوهم جواب دادی چي دکان لفظ په کان من الجن کښي دصارپه معني دی يعني ابليس دستکباراودتمردپه وجه له ملکي حقيقت څخه دمسخي په ډول له جملې څخه جنيانووګرځيدی‌لکه يهودان چي دمسخي په ډول بيزوګان ياخنزيران وګرځيدل اودريم جواب دادی‌چي په دې کښي منافات نسته چي دي جن هم سي اوملک دي هم سي ځکه دجن اطلاق لکه چي مقابل دملائکوکيږي دارنګه يې دملائکوپريوخاصي نوعي باندي هم اطلاق کيږي ځکه چي په ملائکوکښي يوقسم ملائکي دي چي دجنت خازناني دي اويادجنتيانودګينوجوړونکي دي اوځني علماوو ويلي دي چي جن په ملائکوکښي يوداسي قسم دی چي ملائکي يې هم نسي ليدلای لکه موږچي يې هم نسوليدلای اوابن اسحاق ويلي چي وملائکوته مطلقا په دې اعتبارجن ويل کيدلای سي چي زموږله سترګوڅخه پټي دي،اودوهم سوال دادی چي ابليس چي فرشته سي نوبيايي داالله پاک له حکمه څخه سرکښي اواستکبارڅنګه وکړځکه چي فرشتې خوله ګناووڅخه معصومي دي ددې سوال جواب يوپه دې ډول ورکړسويدی‌چي په ملائکوکښي ځني داسي ملائکي سته چي معصومي نه دي داخبره چي ملائکه معصوم دي ددې مطلب دادی‌چي عصمت په دوی کښي غالب دی لکه څرنګه چي عدم دعصمت په موږ کښي غالب دی‌اوبل جواب په دې ډول ورکړسويدی‌چي ابليس ملعون هلته سرکښي اواستکباروکړچي الله جل جلاله جامي دملکي صفتوله ده څخه وکښي اودشيطاني صفاتوجامې يې ورواغوستي دريم پرجمهوروباندي داسوال کيږي چي ابليس له اورڅخه پيداسويدی‌اوملائکه له نورڅخه پيداسويدي نوبيابه څنګه ابليس له ملائکوڅخه سي ، ددې سوال جواب يوپه دې ډول ورکړسويدی چي اوراونورپه ماده اوپه جنس کښي متحددي صرف په عوارضوکښي اختلاف سره لري، اوبل په دې ډول چي داخبره چي ملائکه له نورڅخه پيدادي پرغلب بناده ځکه ډيرله اثاراوله رواياتڅخه پردې باندي دلالت کوي چي ځني ملائکه له اورڅخه پيداکوي اوځني له واوري څخه وغيرذالک اوپه يوه روآيت کښي داسي راغلي دي چي ترعرش عظيم لاندي يونهردی‌چي کله

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جبرئیل علیه السلام غسل په کښي وکړي اوبیاخپل وزرونه وڅنډي نوله هرڅاڅکي څخه یوه فرشته الله جل جلاله پیداکوي،

فایده: پوسه چي مخلوقات ټول که علوي دي سفلي سعیددي اوکه شقي دي له حقیقتمحمدي څخه پیداسویدي لکه چي روایات اواثارپردې باندي دلالت کوي البته علوي ملائکه له ده مبارک څخه من حیث الجمال پیداسویدي اوابلیس ملعون له ده مبارک څخه من حیث الجلال پیداسویدی،

روح المعاني

)ابي واستکبر(

دایامستأنفه جمله ده ګواکي کله چي الله جل جلاله داسي وفرمایل چي ،الاابلیس، نویوسائل داسي سوال وکړچي ابلیس نوڅه وکړل نوالله پاک جواب ورکړچي ،ابي واستکبر، اویاحال دی له لفظ څخه دابلیس په تقدیردقَد،پوسه چي دابَي لفظ له هغوبابوڅخه دی چي دعي کلمه یې په ماضي اومضارع کښي خلاف القیاسه مفتوحه راغلي ده اودغه لفظ په کسره دعین کلمې سره هم اوریدل سویدی لکه رَضِيَ نوبیایې په مضارع کښي مخالفت دقیاس نسته ده لفظ له اِباڅخه مأخوذدی چي معني یې ده اَلامتناع من الفعلِ مع التَّمکن علیه لِلأُنفة،اواستکباروتکبرته ویل کیږي اوچاویلي دي چي تکبرودې ته ویل کیږي چي یوڅوک تربل چا خپل ځان لوی‌وګڼي عام له دې څخه که په واقع کښي هم لوی وي اوکه نه وي اواستکبارودې ته ویل کیږي چي لوی نه وي ځان لوی وګڼي، اودااِباذکردمخه راغلی دی سره له دې چي په وجودکښي تراستکباروروسته دی په دې سبب چي اِباله احوال ظاهره وو څخه ده اواستکبارله احوال نفسانیه وو څخه دی،

روح المعاني

)وکان من الکافرین(

داجمله هم یامستأنفه ده اویاحالیه ده،دکان لفظ یاپرخپل حال پاته دی‌نوبه معني په دې ډول سي ،وکان في علم الله من الکافرین اوکان من القوم الکافرین الذي کانوافي الارض قبل خلق آدم’اوچاویلي دي چي کان دلته په معني دصاردی اوابوالعالیه ویلي دي چي معني دوکان من الکافرین داده چي وکان من العاصین، پوسه چي دابلیس کافرکیدل په دې وجه نه ؤچي ترک دواجب ئې وکړچي سجده کول ؤوآدم ته بلکه په سبب ددې ووچي داالله پاک امرئې قبیح وګاڼه داخودعلامه آلوسي خبرده ځما په فکرکه څه هم ځموږپه شریعت کښي خوحکم دادی چي په ترک دواجبوسره څوک نه کافرکېږي خوممکن دهغه وخت حکم دي له دې څخه جلاووسره له دې چي داخوداسي ترک دواجبووچي داالله دبالمشافهه حکم مخالفت وواوداالله په حضورکښي مخالفت وو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

روح المعاني مع توضيح وزيادة پوسه چي امام رازي دلته يوعجيب تحقيق كړيدی چي ستاسي دنفع په وجه يې عبارة رانقل كوم ،عبارت دادې،

المسألة السادسة، للعقلاء في قوله تعالي (وكان من الكافرين)قولان احدهماان ابليس حين اشتغاله بالعبادة كان منافقاً كافرا وفي تقريرهذالقول وجهان ،احدهما،حكي محمدبن عبدالكريم الشهرستاني في اول كتابه المسمي بالملل والنحل عن ماري شارح الاناجيل الاربعة وهي مذكورفي التوراة متفقة علي شكل مناظرة بينه وبين الملائكة بعدالامربالسجود قال ابليس للملائكة اني اسلم ان لي الها هوخالقي، وموجدي،وهوخالق الخلق لكن لي عي حكمة الله تعالي اسئلة سبعة، مالحكمة في الخلق لاسيما ان كان عالما بان الكافرلايستوجب عندخلقه الآالام؟ ،الثاني، مالفائدة في التكليف مع انه لايعودمنه ضرولانفع وكل مايعودالي المكلفين فهوقادرعلي تحصيله لهم من غيرواسطة التكليف؟،الثالث،هب انه كلفني بمعرفته وطاعته فلماذاكلفني السجودلآدم؟،الرابع، ثم لماعصيته في ترک السجود لآدم فلم لعني واوجب عقابيمع انه لافائدة له ولالغيره فيه ،ولي فيه اعظم ضرر ؟،الخامس، ثم لمافعل ذالک فلم مكنني من الدخول الي الجنة ووسوسة لآدم عليه السلام؟،السادس،ثم لما فعلت ذالک فلم سلطني علي اولاده ومكنني من اغوائهم واضلالهم؟،السابع، ثم لما استمهلته المدة الطويلة في ذالک،فلم امهلني،ومعلوم ان العالم لوكان خاليا عن ا لشر لكان ذالک خيراً،قال شارح الاناجيل فاوحي الله جل جلاله اليه من سرادقات الجلال والكبرياء،ياابليس انک ماعرفتني،ولوعرفتني لعلمت انه لااعتراض علي في شئ من افعالي فاني ان الله لااله الاانالااسئل عماافعل،واعلم انه لواجتمع الأولون والاخرون من الخلائق وحكموابتحسين العقل وتقبيحه لم يجدواعن هذه الشبهات مخلصا وكان الكل لازماً،اماااذا أجبنا بذالک الجواب الذي ذكره الله تعالي زالت الشبهات واندفعت الاعتراضات وكيف لا وكما انه سبحانه واجب الوجودفي ذاته واجب الوجود في صفاته فهومستغن في فاعليته عن المؤثرات والمرجحات اذلوافتقرلكان فقيراً لاغنياً فهوسبحانه مقطع الحاجات ومنتهي الرغبات ومن عنده نيل الطلبات واذاكان كذالک لم تتطرق اللمية الي افعاله ولم يتوجه الاعراض علي خالقيته وماحسن ماقال بعضهم جل جناب الجلال عن ان يوزن بميزان الاعتزال فهذالقائل اجري قوله تعالي (وكان من الكافرين)علي ظاهره،وقال انه كان كافراً منافقا منذكان ،الوجه الثاني في تقريره انه كان كافرا ابداقول أصحاب الموافاة وذالک لأن الايمان يوجب استحقاق عقاب الدائم والجمع بين الثواب الدائم والعقاب الدائم محال فاذاصدرالايمان من في وقت ثم صدرعنه والعياذبالله بعدذالک كفرفامان يبقي الاستحقاقان معاً وهومحال علي مابيناه اويكون الطارئ مزيلاللسابق وهوايضا محال لان القول بالاحباط باطل فلم يبق الاان يقال ان هذالفرض محال وشرط حصول الايمان ان لايصدرالكفرعنه في وقت قط فاذاكانت الخاتمة علي الكفرعلمنا ان الذي صدرعنه اولاماكان ايمانا اذاثبت هذافنقول،لماكان ختم ابليس علي الكفرعلمناانه ماكان مومناًقط،القول الثاني، ان ابليس كان مومنا ثم كفر بعدذالک وهؤلاءاختلفوافي تفسيرقوله تعالي(وكان من الكافرين) فمنهم من قال معناه وكان من الكافرين في علم الله تعالي اي كان عالماً في الازل بأنه سيكفر فصيغة كان متعلقة بالعلم لابالمعلوم،والوجه الثاني،انه لماكفرفي وقت معين بعدان كان مومنا قبل ذالک فبعدمضي كفره صدق عليه في ذالک الوقت انه كان في ذالک الوقت من الكافرين ومتي صدق عليه ذالک وجب ان يصدق عليه انه كان من

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الکافرین جزءمن مفهوم قولناکان من الکافرین في ذالک الوقت ومتي صدق المرکب صدق المفردلامحالة،الوجه الثالث، المرآدمن کان صاراي وصارمن الکافرین،وهاابحاث،البحث الاول،اختلفوافي ان قوله تعالي(وکان من الکافرین)هل یدل علي انه وجدقبله جمع من الکافرین حتي یصدق القول بانه من الکافرین،قال قوم ان یدل علیه لان کلمة من للتبعیض،فالحکم علیه بانه بعض الکافرین وجودقوم اخرین من الکافرین حتي یون هوبعضالهم والذي یؤکدذالک ماروي عن ابي هریره انه قال(ان الله تعالي خلق خلقا من الملائکة ثم قال لهم اني خالق بشرا من طین فاذاسویته ونفخت فیه من روحي فقعواله ساجدین قالواله لانفعل ذالک فبعث الله علیهم نارافاحرقتهم وکان ابلیس من اولئک الذین أبوا،وقال آخرون هذه الآیة لاتدل علي ذالک ثم لهم في تفسیرالآیة وجهان،احدهما،معني الایة انه صارمن الذین والقوه في الکفربعدذالک وهوقول الأصم وذکرفي مثاله قوله تعالي(والمنافقین والمنافقات بعضهم من بعض،فاضاف بعضهم الي بعض بسبب موافقة في الدین فکذاههنالما کان الکفرظاهرامن اهل العالم عندنزول هذه الآیة صح قوله وکان من الکافرین،وثانیها،ان هذاضافة لفردمن افرادالماهیة االي تلک الماهیة وصحة هذه الاضافة لاتقتضي وجودتلک الماهیة کماان الحیوان الذي خلقه الله تعالي اولایصح ان یقال انه فردمن افرادالحیوان لابمعناانه واحدمن الحیوانات الموجودة خارج الذهن بل بمعني انه فردمن افرادهذه الماهیة وواحدمن آحآدمن هذه الحقیقة،واعلم انه یتفرع علي هذالبحث ان ابلیس هل کان اول من کفربالله،والذي علیهاالاکثرون انه اول من کفربالله،

تمت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د مبارک سورت د پنځه دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه او علمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم ،۱۸برخه،

لفظي ترجمه:

(وَ)او(قُل)وویل(نَا)موږیعني وآدم علیه السلام ته مووویل (یَا) اې (آدم) آدمه(اسْکُنْ)واوسیږه،سکونت غوره کړه (أَنْتَ)ته (وَ)اویعني اوسکونت دي غوره کړي،ودي اوسیږي(زَوْجُ)ښځه (كَ)ستایعني چي بي بي حواء رضي الله تعالي عنهاده (الْجَنَّةَ)په جنت کښي (وَ)او(كُلَا)خورئ یعني تاسي دواړه (مِنْ)له (هَا)ده څخه یعني له جنت څخه مرادداده چي له میووجنت څخه خورک کوي (رَغَدًا)پریمانه،پراخ یعني خورک کوي خورک کول فراخ (حَيْثُ)هرچیري یعني په جنت کښي هرچیري (شِئْ)چي خوښه سي (تمَّا)ستاسي دؤو (وَ)او (لَا)مه (تَقْرَبَا)نزدیکیږئ تاسي دواړه (هَذِهِ)ودغي (الشَّجَرَةَ)درختي ته (فَ)نوبه یعني کچیري تاسي ودغي درختي ته ورنزدې سئ اوخورک ورڅخه وکړئ نوبه (تکُونَا)سئ تاسي دواړه (مِنَ)له (الظَّالِمِيْن) (35) ظالمانوڅخه،پوسه چي کله چي واقعه دسجدې کولودملائکوواَدم علیه السلام ته اوشڅړه دانکاردابلیس له سجدې کولوڅخه وآدم ته اودارنګه سلسله دملعون کیدلوده پاي ته ورسیده نوآدم علیه السلام تنها په ځمکه کښي اوسیدئ اوپرته له حیواناتوڅخه ئې بل شي په ځمکه کښي نه لیدئ اوهمجنس یې نه درلودئ اوپه خپل زړه کښي بې داآرزواوخواهش کاووچي کاشکي مي یوهم جنس درلودلاي چي صحبت اومجلس مي ورسره کولاي نو الله پاک چي ارحم الراحمین رب دئ دده دخواهش په وجه پرده باندي رحمت وکړاو ددوهمي جمعي په ورځ په داسي حال کښي چي ديْ ویده وو ملائکودالله د حکم مطابق دآدم علیه السلام چپه بغل څیري کړ اوله هغه ځاي څخه يې یوه ښائسته دښه شکل خاونده ښځه راوه ایستله چي په یوه لمحه کښي يې قداوقامت برابرسوبیا فرشتوبیرته دآدم علیه السلام څیري سوئ بغل سره پیوسته کړ اوپدي واقعه کښي وآدم علیه السلام ته هیڅ کوم ربړ اوتکلیف نه دئ رسیدلي کله چي حضرت آدم علیه السلام له خوب څخه رابیدارسو نودغه ښځه يې ولیدله چي وبغل ته يې ناسته وه نوپوښتنه يې ورڅخه وکړه چي ته څوک یې د الله جل جلاله له طرفه ورته و ویل سول چي داځما مینځه ده لپا ره دانس اوالفت نیولوستا مي پیداکړه حضرت آدم علیه السلام وغوښتل چي ودېته لاس ور وغځه وي نو د الله جل جلاله له طرفه حکم ورته وسو چي ترهغه پوري به وحوا ته لاس نه وروړې چي د دي مهر اوو رول دي اداکړي نه وي آدم علیه السلام عرض وکړ چي اې الله د دي مهر اوورول څه دي الله جل جلاله ورته وفرمایل چي ورول يې دادي چي پر محمد صلي الله علیه وسلم اوپر اهل د ده باندي لس واره درود و وایې آدم علیه السلام بیاوالله تعالي ته عرض وکړ چي محمد څوک دي الله پاک ورته وفرمایل چي محمد خاتم دانبیاوو دئ اوستاله اولاد څخه دئ اوکه د ده پیدایښت ځما منظور نه واي نوته مانه پیداکولې نوبیا حضرت آدم علیه السلام پرحضرت محمد صلي الله علیه وسلم باندي درود و وایو اوبیا دملائکوپه شاهدي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوګواهي سره د دوي په منځ کښي نکاح وتړله سوه داکارونه ټول دجمعې په ورځ کښي ترسره سول دهمدغي ورځي په اخيرکښي الله جل جلاله وپرشتوته حکم وکړ چي حضرت آدم عليه السلام اوحوا دواړه په قسم قسم زېوراتو اودښايست په شيانو ښائسته کړئ اوپرېدول دبادشاهانويي دزروپرتخت باندي کښېنوئ او وجنت ته يي داخل کړي ، داهغه څه دي چي شاه عبدالعزيز رحمه الله په فتح العزيز کښي ذکر کړيدي ، همدارنګه پوسه چي پدې خبره کښي اختلاف دي چي دحضرت حوا پيدايښت تردې دمخه سويدی چي حضرت آدم عليه السلام وجنت ته ورداخلېدی اوکه په جنت کښي سويدی لکه چي امام رازي په تفسير کبيرکښي داسي فرمايلي دي ، واختلفوافي الوقت الذي خلقت زوجته فيه ،فذکر السدي عن ابن عباس وابن مسعود وناس من الصحابه ان الله تعالي لما اخرج ابليس من الجنة واسکن آدم الجنة فبقي فيها وحده وما کان معه من يستأنس به فألقي الله تعالي عليه النوم ثم أخذ ضلعا من اضلاعه من شقه الأيسرووضع مکانه لحما وخلق حواء منه فلما استيقظ وجد عندرأسه امرأة قاعدة فسألها من انت ؟ قالت : امرأة قال ولم خلقت ؟ قالت لتسکن الي فقالت الملائکة مااسمها ؟ قال حواء ، قالو ولم سميت حواء ؟ قال لأنها خلقت من شئ حي ،وعن عمر وابن عباس رضي الله عنهما قال : بعث الله جندا من الملائکة فحملوا آدم وحواء عليهماالسلام علي سرير من ذهب کماتحمل الملوک ولباسهما النور علي کل واحد منهما اکليل من ذهب مکلل بالياقوت واللؤلؤ وعلي آدم منطقه مکللة بالدروالياقوت حتي ادخل الجنة .فهذاالخبريدل علي ان حواء خلقت قبل ادخال آدم الجنة والخبر الأول يدل علي انها خلقت في الجنة والله اعلم بالحقيقة .پوسه چي دقران کريم څني اياتونه پردې خبره باندي دلالت کوي چي حضرت حواء رضي الله تعالي عنها له حضرت آدم عليه السلام څخه الله جل جلاله پيداکړه چي اول له هغواياتوڅخه دسورت نساء دغه مبارک آيت دی (الذي خلقکم من نفس واحدة وخلق منها زوجها) يعني هغه خداي چي پيداکړي يې ياست تاسي له نفسه يوه څخه ، چي آدم عليه السلام دی ، اوپيداکړي يې ده له همدغه يوه نفسه څخه ښځه د ده ، چي حواء رضي الله عنها ده ،اودوهم آيت دسورت اعراف دغه قول دخداي پاک دی (وجعل منها زوجها ليسکن عليها) يعني اوپيدايې کړه له دغه يوه نفسه څخه ښځه د ده د دې دپاره چي سکون اوارامي ونيسي ودېته اوهمدا رنګه احاديث دنبي عليه السلام پردې باندي قاطع دلالت کوي چي حواءرضي الله تعالي عنها له حضرت آدم عليه السلام څخه الله جل جلاله پيداکړېده لکه داقول درسول عليه السلام [ان المرأة خلقت من ضلع الرجل فان اردت ان تقيمها کسرتها وان ترکتها انتفعت بها واستقامت] يعني بېشکه ښځه ، حواء ،پيداکړه سوېده له پښتئ څخه دسړي ،د آدم عليه السلام ،يعني نوشان د دې داډول دی لکه دپښتي ،نو کچيري تا داسېده کوله نوماته بې کړې اوکه دې چيري پرېښو وه دايعني پرخپل حال باندي نوبه نفع واخلې پدې باندي اومستقيمه به سي دا ،تفسيرکبير ،تنبيه پوسه چي په موجوده زمانه کښي کافران اوځني صرف په نامه سره مسلمانان نارينه اوښځي داخبره دپسخند په ډول تعبيره وي چي حواء له آدم څخه پيداکړه سوې ده اوحتي په ځنوراديو ګانو کښي هم کله کله دپسخند په ډول پردې خبره باندي بحثونه سوي دي داقسم خلګ داسلام دښمنان دي اوکه يوڅوک دجهالت په وجه داخبر وکړي چي داخبره صحيح نه ده چي حواء له آدم څخه پيداکړه سوې ده نوضرور بايد تجديد دايمان وکړي اوورپردغه خپله خبرباندي توبه وکاږي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل اوعلمي خبري

)أُسكن(

پوسه چي د�اسکن�لفظ په اصل کښي له �سکني� څخه هم احتمال داخذلري اوله سکون څخه هم، �سکني� و،�اتخاذالمسکن� يعني و نيولو دځای د سکونت،ته ويل کيږي ،اوسکون وترک ،پرېښوول دحرکت ته ويل کيږي،په دغه آيت کښي د�اسکن�لفظ له �سُکني�څخه جوړدی نوبه د�اسکن�معني داسي چي،ونيسه ته اوستاښځه جنت ځای دسکونت،نه له �سکون� څخه،ځکه چي بياد�أُسْكُنْ� معني داسي کيږي چي ساکن سه ته اوستاښځه يعني په جنت کښي حرکت مه کوئ نودامعني خوصحيح نه ده ځکهچي منع له حرکت څخه په جنت کښي خويوقسم دعذاب دئ اونعمت نه دئ.

)انت(

دانت لفظ چي په اسکن کښي دمستترضميرتائيددئ ددي لپاره راوړل سويدئ چي د�زوجک� عطف پرمستترضميرباندي صحيح سي ځکه چي ضميرمستتر متصل ضمير دی اوعطف پرضميرمتصل باندي بې له تاکيده په منفصل ضميرسره نه صحيح کيږي او په � أُسْكُنَا� سره يې په يوه صيغه ودوی دواړوته خطاب ونه فرمايو،له پاره ددي چي داخبره ښکاره سي چي آدم عليه السلام اودارنگه هرنر،مېږه اصل دئ اوحواء رضي الله عنها اوهره ښځه يې تابع ده

)الجنة(

د�الجنة�په لفظ کښي الف اولام لپاره دعهدخارجي دي،اشاره ده وهغه جنت ته چي دقيامت په ورځ به مومنان ورځي،رزقنا الله الرحمن الرحيم اياها،

)ذالک(

پوسه چي اهل سنت والجماعت په دي عقيده دي چي جنت اودوږخ له پخوالا خدائ پاک پيداکړيدي اوکوم جنت چي آدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنهااول وارداخل سول اوبياورڅخه راووتل همدغه جنت ووچي مقابل ددوږخ دئ،اومعتزله چي يوناروا اومبتدعه ډله ده وايي چي جنت اودوږخ تراوسه پوري نه دي پيداسوي اوکوم جنت چي حضرت آدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنهاپکښي وو هغه يوباغ ووپه ځمکه کښي دفلسطين اويايه منځ کښي دفارس اودکرمان چي دآدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنه دابتلادپاره خدائ پاک پيداکړيوو.

بياچي دوی ته داعتراض په ډول وويل سي چي دوی دواړه چي الله جل جلاله له جنت څخه ايستل نود�اهبطوا�په لفظ سره يې امرورته وکړ،،اواهباط خوله لوړه ځايه وکښته ځاي ته کيږي نومعلومه سوه چي داهغه جنت ووکوم چي په اسمانوکښي دئ چي دارالثواب دئ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نودوی ددي سوال په جواب کښي وايې چي �اهباط�ونقل کولوته له يوه ځايه وبل ځای ته هم ويل کېږي لکه په دې قول دخدای پاک کښي �اهبطوا مصرا�..

)رغدا(

دغه لفظ د�واسعا� په معني دئ صفت دئ دمصدرمحذوف، اي اکلارغداً،اومجموع مفعول مطلق دئ،

د�کلا� دپاره،

)حيث شئتما(

يعني په هرځای کښي له جنت څخه چي ستاسي خوښه سي،

پوسه چي لفظ د�حيث� وضع دئ لپاره دمکان مبهم، دلته عام مکان ورڅخه مراددئ ځکه مکان مبهم دعموم تقاضا کوي اوپه خصوص قرينه هم نسته،دغه ظرف تعلق تر�کُلا�نيسي نه تر�أُسْکُنْ� ځکه مقصود له دغه ظرف څخه عموم ده اجازې په خور ک کولو کښي ودوی دواړوته له هرقسمه خورکه دجنته لپاره ددې چي دوی ته له هغي درختي څخه چي ورڅخه منعه سول دخوړلوعذر نسي پاته،ځکه چي ټول خورکي شيان دجنت ورته رواسول ماسواله هغي يوې درختي، مولاناعصام الدين دلته يوه عجيبه دقيقه خبره کړېده هغه داچي،تر�کلا�پوري له دې وجي تعلق نيسي چي پردې دلالت وکړي چي په ډکه خېټه خورک مه کوئ، ځکه چي د�شئتما� لفظ چي له�حيث� سره ضم سويدئ پردغه مفهوم دلالت کوي ځکه په ډکه خېټه خورک په مشيت سره نه کيږي،نودعصام دقول مطابق به په آيت مذکوره کښي ددغه آيت مضمون راسي چي (کلواواشربواولاتسرفوا)

يوبزرګ فرمايلي دي، ګرچه خداګفت کلوا واشربوا ، ليک نګفته است کُلوا تاګلو

پوسه چي په ډک نس خورک هم شرعاً ممنوع دئ اوهم دډاکټري او طبي په مسلک کښي ممنوع دئ،ځکه چي دااسرا ف دئ او دمرضوپيداکونکئ دئ،پوسه چي الله جل جلاله داسي نه دي ويلي چي (ولاتأکلامن هذه الشجرة،الخ) بلکي داسي يې وفرمايل چي(ولاتقربا)يعني مه نزدې کيږئ داپه دې سبب چي په منع کولوکښي ددوی مبالغه راسي ځکه يوڅوک چي ته له يوه کارڅخه منع کوې نوچي داسي ورته ووايې چي داکارمه کوئ تردې داډېرتاکيدفايده کوي چي ورته ووايې ودې کارته مه ورنږدې کيږه لکه چي په منع کښي له زنا څخه الله جل جلاله فرمايلي دي (ولاتقربوالزناء)الآية، اوپه دې کښي وبندګانوته داتعليم هم دئ چي هغه کارونه چي په شرعه کښي ممنوع دي له هغوڅخه دځان ساتلوطريقه داده چي وشاخواته يې ورنږدې نه سي ځکه چي نږدېکت ويوشي ته سبب ددې ګرځي چي په هغه شي سره سړی مبتلاسي.

دغه کومه د رخته وه؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دي باب متعددروآيتونه راغلي دي له حضرت كعب اوابن عباس رضي الله عنهماڅخه روآيت دئ چي دادغنمودرخته وه اومشهورهم دغه قول دئ،خودلته داسوال پيداكيږي چي دغنموبتي خودرخته نه بلل كيږي،

جواب يې په مختلفوډولوكيږي اول جواب چي زماپه ذهن كښي راغلئ دادئ چي دجنت شيان خوددنياله شيانوسره صرف په نامه كښي ګډدي نوښايي چي دغه بوټئ دغنمودي ددرختي په شكل كښي وو اومفسرينوپې په نوروډولوهم جواب كړيدئ،اوله حضرت عبدالله ابن مسعود رضي الله عنه څخه روآيت دئ چي دادانګوردرخته وه اوله حضرت ابن جريج رضي الله تعالي څخه روآيت دي چي دادانځردرخته وه،اوله حضرت علي رضي الله تعالي عنه څخه روآيت دئ چي دادكافوردرخته وه،مولاناعصام الدين رحمه الله تعالي په يوه رقم كښي چي په ځينونسخوديبضاوي شريف كښي موجوددئ فرمايلي دي چي مايوځاى ددغي شجري تفسيرپه علم سره وليدئ بيايې په فهم كښي حيران سوم ترڅوچي په خوب كښي واسمانوته وختلم اوآدم عليه السلام مي وليدئ بيامي له ده څخه پوښتنه وكړه چي ته په جنت كښي الله جل جلاله له كوم شي څخه منع كړيوې ده راته وويل چي زه يې له علم استدلالي څخه منع كړيوم ځكه چي په جنت كښي خومعرفت دخداىٔ پاک وماته دمشاهدي له لاري حاصل وو خوبهتره خبره داده چي په تعين كښي ددې درختي څه نه وويل سي لكه چي د مخه يې ماذكروكړ،پوسه چي علماووپه دې كښي اختلاف كړيدئ چي دغه نهي تحريمي وه،يعني الله جل جلاله دغه درخته پرآدم عليه السلام اوحواءرضي الله تالي عنه باندي حرامه كړېوه اوكه تنزيهي وه، يعني له درختي څخه خورک ورته حرام نه ووخو خلاف اولي وونوپه دې سبب د�فتكونامن الظالمين�په معني كښي هم اختلاف راغلئ دئ ځكه هغه څوک چي دغه نهي تحريمي بولي نودمذكوري جملې معني په دې ډول كوي چي كه تاسي له دې درختي څخه خورک وكړ نودګناكولوپه وجه به له ظالمانو څخه سئ،يعني ګنهګاران به سئ اوهغه څوک چي دغه نهي تنزيهي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د شپږ دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسير فضل الرحيم،۱۹ برخه

مرجع العوام والخواص العلامة ابوالفضل محمدمعین الدین کان الله له ودامت برکاته

لفظي ترجمه

(فَ)بیا(أَزَلَّ)وښویول (هُمَا)دوی دواړه (الشَّيْطَانُ)شیطان یعني په دې سبب چې دهغې ونې په خوړلوېې مبتلاکړل (عَنْ)له (هَا)ده څخه یعني له جنت څخه (فَ)نو(أَخْرَجَ) وي ایستل ده،یعني شیطان (هُمَا) دوی داړه (مِمَّا)له هغه (كَانَا)چې وودوی دواړه (فِي)په(هِ) ده کښې (وَ)او(قُلْ)وویل (نَا)موږ،یعني ودوی ته (اهْبِطُوا)چې کښته سي،یعني له جنت څخه ومځکې ته (بَعْضُ)چې ځني (كُمْ)ستاسي به یعني په داسي حال کښې چې ځني ستا سي به(لِبَعْضٍ)ځنونورولره (عَدُوٌّ)دښمنان وي (وَ)او (لَكُمْ)تاسي لره،یعني سته تاسولره (فِي) په (الْأَرْضِ)مځکه کښې (مُسْتَقَرٌّ)ځای دقرار،یعني ځای دسکونت ،دهستوګي (وَ)او (مَتَاعٌ)سامان دنفعې اوفایدې اخستلو (إِلَىٰ)تر (حِينٍ)یووخته پوري)36

یعني چې وخت داجل ستاسي دی اویادقیامت ورځ ده ،پوسه چې کله چې آدم اوحواء

دواړودشیطان ملعون په وسوسه چې تفصیل بې په علمي خبروکښې راسي له هغې درختې څخه خورک وکړکومه چې دوی ورڅخه منع سوي وو نوحکم ورته وکړسوچې اوس له جنته څخه وځمکې ته کښته سئ په داسي حال کښې چې ځني ستاسي به دښمنان وي ځنونورولره یعني نسل ستاسوبه په دې ډول وي چې بعضي ددوی به دښمنان وي بعضونورولره لکه چې ددغې خبرې اول مصداق په قابیل اوهابیل اوبیا په کافرانواوبیاپه مومنانوکښې پیداکړسو اوپه ځمکه کښې به ترهغه پوري وتاسي ته دقراراوهستوګي ځایونه اوستاسي دفایدواوګټواسباب اووسائل موجودوي چې دقیامت ورځ راځي ،

تفصیل اوعلمي خبري

)فأزلهما(

پوسه چې دغه فعل له زَلَّة یازُلل څخه جوړدی کوم چې په اصل کښې وبې اختیاره ښوئېدلوته په ختّه کښې ویل کېږي امام نسفي ویلي دي چې دغه قول دخدای پاک دلیل دی پردې خبره باندي چې دانبیاؤپرفعل باندي دزلة دلفظ اطلاق کېدلای سي ځکه چې زلة وهغه فعل ته ویل کېږي چې خلاف له حکمه څخه دشرع وکړسي خوپه بې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختیاره توګه لکه یوڅوک چي بې اختیاره په ختړه کښي وښوئیږي ،اوګناه وهغه فعل ته ویله کیږي چي په خلاف دحکم دشرع وکړسي اوپه قصداوپه اراده سره وي

(الشیطان)الف لام پکښي دپاره دعهدخارجي دی مرادورڅخه ابلیس ملعون دی دالفظ یا له شطن څخه ماخوذدی په معني دبَعُداویاله شاط یشیط څخه جوړدئ په معني دهَلَک اواحتدفي غضبه یعني تېره اوتېزسوپه غضب خپل کښي

(عنها)پوسه چي د�عنها� ضمیرددې احتمال هم لري چي ولفظ د�الشجرة� ته راجع سي اوددې احتمال هم لري چي وجنت ته راجع سي،پراول تقدیرد�عن�کلمه لپاره دسببیت ده معني یې په دې ډول ده �فاصدر زلتهما بسببها�نوبه دازل په فعل کښي هغه قسم تضمین راسي کوم چي په معني کښي مصدردمتضمِّن فعل مفعول وي لپاره دمتضمَّن فعل اوپردوهم تقدیرمعني په دې ډول ده،فاذهبهماعن الجنة، نوبه �عن� لپاره دمجاوزت سي، ابو حیان دلته دوه نوراحتمالونه هم ذکرکړي دي اول داچي داضمیرراجع سي وطاعت ته کوم چي له دلالت دکلام څخه فهمیږي دوهم دا چي راجع سي وحالت دلذت اوخوشحالی ته په جنت کښي

،شیطان په څه طریقه سره په آدم علیه السلام اوپه حوارضي الله عنهادغه کاروکړ ،

علماووپه دې باب مختلفي ویناوي کړیدي، ځني وایي چي دوسوسي له لاري یې دوی خطاکړل لکه څرنګه چي مورته په زړوکښي وسوسي را ا چوي،اوځني وایي چي دَيْ په خپله وجنت ته ورداخل سو ځکه چي له جنت څخه دي ملعون په دې ډول منع سوچي دپخواپه ډول په عزت سره ورسي،اوپه حقارت اوپه سپک حالت کښي دوسوسې اودشیطاني وظیفي داجراکولودپاره وجنت ته له ورتللوڅخه نه وومنع سوئ، څوک وایي چي دجنت په دروازه کښي ودریدواونعره یې وروکړه،څوک وایي چي دجنت دیوي دابې اوخزندي په شکل یې ځان وګرځاوواوورننوتئ اوپیره درانواومحافظینونه وپیژندئ اوڅوک وایي چي دیوماروپه خوله کښي ورغلئ،بهرحال نوچي ورغئ څه یې ورته وویل اوبهانه یې وخبروته څنګه جوړه کړه،

امام بغوي رحمه الله تعالي فرمایلي دي چي کله چي آدم علیه السلام دجنت نعمتونه اومبوي ولیدلي نویې داوویل کاشکي ثابته وای داچي بېشکه مالره وای همېشه توب یعني په جنت کښي نوئې دي خبري وشیطان ملعون ته طمع پیداکړه ددې چي یوڅه وکړي نوورغئ دآدم اودحواء رضي الله عنه په منځ کښي ودریدی او دوی په دې نه پوهېدل چي دغه ابلیس دئ ځکه چي ده شکل بدل کړیووبیا شیطان په زوره چغي اوبغاري کړي دَيْ خبیث اول هغه څوک دئ چي نوحه اوچغاري یې کړیدي اوپه دروغویې ژړلي دي بیادیعقوب علیه السلام ځامنوچي کله یې یوسف علیه السلام وڅاه ته وغورځاوه اوپلارته راغلو نوپه درواغویې وپلارته وژړل لکه چي الله جل جلاله فرمایي(وجاءواباهم عشاء یبکون)اوهم له دغه ملعون ابلیس څخه وښځوته چي پرمرده باندي حرامه نوحه اوچغه کوي اوپه نادرډول یې ځني نارینه هم کوي په میراث پاته ده ،بهرحال آدم علیه السلام اوحوارضي الله تعالي عنها

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته وويل چي ولي ژاړي ده ملعون ورته وويل چي ستاسي پرحال باندي ژاړم ځکه چي تاسي به يووخت مړه سی،اودغه نعمتونه به درڅخه پاته سي، نودوی په دي خبر ډېر پرېښانه سول اوورته وي ويل چي يوه چاره راوښيه نوده ورته وويل ايازه وتاسوته داسي درخته دروښيم چي له هغي څخه که تاسي خورک وکړی نوبه هميشه په جنت کښي پاته ياست لکه چي په يوه مبارک آيت کښي راغلي دي(هل ادلکم علي شجرةالخلد وملک لايبلي)اوهم يې ورته وويل چي له دغي درختي څخه چي الله جل جلاله تاسي منع کړي ياست په دې وجه که تاسي خورک ورڅخه وکړی نوبيابه تاسي دواړه ملکي وګرځی اويابه له همېشه اوسېدونکوڅخه په دي جنت کښي سی،لکه چي الله جل جلاله فرمايلي دي(مانهاکماربکماعن هذه الشجرة الاان تکونا ملکين اوتکونا من الخالدين) اوقسم يې ورته وکړ چي زه ستاسي لپاره له خيرخواهانويم،لکه چي الله جل جلاله فرمايلي دي (وقاسمهماانی لکما لمن الناصحين)بغوي،بيضاوي،مع بعض توضيح،

)فاخرجهما(

پوسه چي نسبت د�اخرج� وشيطان ته مجازعقلي دئ ځکه چي دي سبب داخراج ددوی دواړو وګرځيدی اوحقيقي فاعل داخراج الله جل جلاله دئ،

)مماکانافيه(

پوسه چي د�ما�په کلمه کښي دري احتماله دي ،اول داچي مرادورڅخه طاعت سي يعني وايستل شيطان دوی دواړه له هغه طاعت اوفرمانبرداری څخه دالله پاک چي دوی‌دواړه په هغه کښي وو ، دوهم داچي مرادورڅخه نعمت دجنت سي ،او دريم داچي مرادورڅخه لوړوالی دمرتبې سي،

)قلنااهبطوا(

دغه صيغه دجمع صيغه ده سره له دې چي مخاطب دوه شخصه وو چي آدم عليه السلام اوحواءرضي الله تعالي عنها وه نوجواب په دوه ډوله ورکړکيږي اول په دي ډول چي څرنګه چي دوی دوه دټول بشراصل دي نوځکه خطاب دجمع په صيغه ورته سويدئ داتسليمي جواب دی، دوهم په دې ډول چي خطاب يوازي ودوی دووته ندی بلکي شيطان په دي خطاب کي ورسره داخل دی ځکه دي هم په دغه وخت کښي دوسوسي اچولولپاره هلته وو، بيضاوي بالحاصل،

)بعضکم لبعض عدو (

دلته داسوال کېږي چي داخو جمله اسميه حاليه ده اوپه واوسره نه ده مصدره سره له دې چي اکتفاءپه ضميرسره په جمله اسميه حاليه کښي ضعيفه ده اودقرآن کريم له معجزنظم سره لياقت نلري،قاضي بيضاوي ددې سوال جواب په دې شکل ورکړيدی چي که ددغه قسم جملې اسميې تاويل په مفرد سره کيدلای سوای نوبيااکتفاپه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضمیرضعیفه نه ده دلته یې تاویل په مفردسره کیدلاي سي چي دمتعادین لفظ دی،اوځني په دې ډول جواب ورکوي چي دغه حال حال دائمه ده په دائمه حال کښي واومنع دی خوتحقیقي خبرداده چي جمله اسمیه حالیه په درې ډوله ده اول داچي سببیه دذوالحال وي لکه جاء زیدابوه قائم په دې قسم کښي واو او ضمیر دواړه لازم دي مګر نادر لکه کلمته فوه الي في دوهم دا چي له ذوالحال څخه اجنبیه وي لکه قدم عمرو وبشر قام الیه په دې قسم کښي واو لازم دئ خو دغه واو نائب له ضمیر څخه هم دی اوکله دواړه سره جمع سي لکه په مذکور مثال کښي اوبي له دواړو هم راځي دریم دا چي دغه جمله صفت دذوالحال وي لکه په دې قول کښي تولیتم وانتم معرضون په دې کښي دواړي وجي په اطراد سره روادي په مذکور قول دآیت کښي که خطاب آدم اوحواء اواولادې د دوئ ته سي او یا ودوئ دوو اوابلیس ته سي نوله دغه اخیري قِسم څخه ګرځي نوسوال نه واردیږي (ومتاع) دمتاع لفظ په اصل کښي دشپانه وخوري ته ویل کیږي دلته یاپه معني دمصدر دی چي تمتع یعني نفع اخیستل دي اویا په معني دسامان دنفعي اخیستلو دی او له حین څخه یا وخت دمرګ یا دقیامت ورځ مرادده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقري دسورت د(۳۷) اوه دیرشم آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم: :

لفظي ترجمه :

(ف)بیا(تَلَقَّى)زده کړې(آدم)آدم (مِنْ)له (رَبِّ)رب څخه (هِ) دده(كَلِمَاتٍ) یو څوکلیمې (فَ)نو(تَابَ)رجوع وکړه ده یعني الله په رحمت اوپه قبول دتوبې سره (عَلَيْ)پر(هِ)ده یعني پر آدم علیه السلام باندي (إِنَّ)بېشکه (هُ)دَی یعني الله پاک (هُوَ) خاص دَی (التَّوَّابُ)ښه توبه قبلوونکی دی ،یا ډېرتوبه قبلونکئ دئ (الرَّحِيمُ) ښه مهرباني کوونکی دی) 37(

پوسه چي کله چي آدم علیه السلام دالله جل جلاله له لوري داعتابي حکم واوریدی چي، اهبطوا، یعني کښته سی له جنته نوپداسي حال کښي چي ډېرپرېشانه وو اوسخت پښېمانه اوله افسوس څخه ډک وو په ژړا سو اوپه همدغه حال کښي الله جل جلاله د داسي کلموالهام ورته وکړ چي مضمون یې توبه اوبخښنه غوښتل وو مکمل تفصیل به په علمي خبروکښي راسي خو مشهور اوله قرآنه سره موافق قول دادی چي دغه کلمې هغه وې چي بل ځای په قرآن کریم کښي الله جل جلاله ذکرکړئ دي چي (ربنا ظلمنا انفسناوان لم تغفرلناوترحمنا لنکونن من الخاسرین) یعني ای ربه موږ ظلم وکړ پر نفسو ، ځانو څموږ او کچیري نه وکړې ته بخښه موږ لره اونه وکړې رحم پرموږ نوخامخابه سوموږ له زیان والاوو څخه په هرباب کښي هم دغه روآیت له حسن بصري رحمه الله تعالي اوله ځینو نورو علماوو څخه راغلی دی بهر حال آدم علیه السلام دتوبې یوڅوکلِمې له خپل رب څخه زده کړې اوهغه یې ویلې نوبیاالله پاک پرده باندي دتوبې په قبلولو سره رجوع وکړه د ده توبه یې قبوله کړه ځکه په دې کښي شک نسته چي الله جل جلاله ښه توفیق ورکوونکی دتوبې ده یا ښه توبه قبلوونکی دی و بنده ته توفیق دتوبې هم دی ورکوي اوتوبه یې هم قبلوي اوډېر رحم کوونکئ دئ چي سره له قبلولودتوبې نور احسان هم دتوبه ګار سره کوي .

تفصیل او علمي خبري :

پوسه چي دآدم اودکلمات په لفظونو کښي دوه قرائته راغلي دي اول په رفع دآدم اوپه نصب دکلمات سره بناپر دغه قرائت باندي بیضاوي دتلقي معني په استقبال سره کړېده پدې ډول چي بیااستقبال وکړآدم په زده کولواوقبلولو اوعملي کولوسره دیوڅوکلمواوپه بل قرائت کښي عکس د دې دی نوبیامعني دآیت په دې ډول ده چي بیااستقبال وکړ دآدم یوڅوکلمویعني ورته راغلې له ربه د ده څخه .

دآدم علیه السلام توبه څه وخت قبوله سوه ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اصلي حقيقت خو الله جل جلاله عالم دئ خوپه تفسيرقرطبي کښي راغلي دي چي اول آدم عليه السلام والله ته توبه وکښه يعني اوتوبه يې قبوله سوه بياومزکي ته کښته سو اوپه روح البيان اوتفسير مظهري کښي يوروآيت له ابن عباس رضي الله عنه څخه ذکردی چي آدم اوحواء دوه سوه کاله وژړل اونه يې خورک کړيدی اونه يې چښل کړيدي اويوسل او څلوېښت کاله وحواء ته نه دی ور نژدې سوی له دې څخه داسي معلوميږي چي دآدم عليه السلام د توبې کښل په مزکه کښي هم دوام درلودی اوقبليدل يې په مزکه کښي وسول، له يونس بن حباب اوله علقمه بن مرثد څخه روآيت دی چي که د ټولو مزکني مخلوقاتواښکي راټولي سي بيابه هم دداود عليه السلام اښکي پرډيري سي اوکه دغه ټولي بياسره يوځای سي نو دآدم عليه السلام اښکي به پر ډيري سي پوسه چي په ډيرو کتابو کښي داسي هم راغلي دي چي آدم عليه السلام حضرت محمد صلي الله عليه وسلم والله ته شفيع کړ نوپه دې وجه الله د ده توبه قبوله کړه،او بيضاوي دقيل په حواله ذکرکړيدي چي بيهقي يې اخراج کړئ دئ چي هغه کلمې چي وآدم ته يې الهام وسو دغه وې : سبحانک اللهم وبحمدک وتبارک ا سمک وتعالي جدک ولااله الا انت ظلمت نفسي فاغفرلي انه لايغفر الذنوب الا انت .

يعني پاکي ده تاله اې خدايه اوتلبس کوم يعني پيوستون کوم له ثنا ستاسره اوډېر برکتناک دئ نوم ستا اوډېر لوړ دئ شان ستا اونسته هيڅ لايق دعبادت موجود مگرته ، ظلم وکړ ماپر ځان خپل نوبخښه وکړه ماله ؛ ځکه نه سي بخښلای گناهونه هيڅوک ماسوي له تاڅخه.

د بقرې د سورت د (۳۸)آيت لفظي ترجمه اوعلمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم : ۲۱برخه

لفظي ترجمه :

(قُلْ)و ويل (نَا)موږيعني وآدم او وحواء ته (اهْبِطُوا) کښته سئ (مِنْ)له (هَا) جنت څخه، يعني ومزکي ته (جَمِيعًا)ټول ،يعني په داسي حال کښي چي ټول ياست او يوهم پاته نه سئ (فَ)نو(إِمَّا)کچيري (يَأْتِيَنَّ)راغي خامخا (كُمْ) وتاسي ته (مِنِّي) له ما څخه يعني له طرفه ځما څخه (هُدًى) هدآيت ،يعني لاربښو ونه په واسطه درسول اوکتاب ځما(فَ)نو(مَنْ)هغه څوک(تَبِعَ)چي پيره وي وکړي (هُدَا)دهدآيت (يَ)ځما (فَ)نوبه (لَا)نه وي (خَوْفٌ)وېره (عَلَيْ)پر (هِمْ) دوئ باندي ، يعني پر دوئ باندي به دقيامت په ورځ کښي هيڅ قسم وېره نه وي (وَ)او(لَا)نه به (هُمْ)دوی (يَحْزَنُونَ) (38) غمجن کيږي .

يعني وروسته له دې چي يووار خومو له مخه وآدم عليه السلام اودده وملگريوته چي په دغه ساعت کښي په جنت کښي ول چي حواء رضي الله تعالي عنها اوابليس ملعون ۇ حکم وکړ چي له جنت څخه ومځکي ته کښته سئ ، دوهم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل مو بیا دتاکید لپاره هغه حکم ورته مکررکړ ، خوپه اول ځل مو دوی په دې وپوهه ول چې په زمکه کښې به ستاسي ژوندپه دې ډول وي چې ځنې ستاسي به دځینو نورو دښمنان وي، او په دوهم وار مو په دې پو ه کړل چې په ځمکه کښې به ستاسي ژوندپه دې ډول وي چې ځما له طرفه به دځنو کارو په کولو اودځنوکاروپه نه کولو مکلف گرځئ، ځما له خوا به هدایت، شرعي احکام ، دپیغمبرانو او کتابو په ذریعه درځي ، نو که هرچاپه تاسي کښې ځما داحکاموتابعداري وکړه په منلواوپه عمل کولو سره نوبیا چې کله دقیامت ورځ سي اودوی دوباره راژوندي سي نوبه دوی ته هیڅ وېره له عذاب څخه او له ضائع کېدودعملو نه وي ، اونه به په دې غمجن کیږي چې ددنیاژوندئې له لاسه ووتئ اویاېې په دنیاکښې عبث عمرتېرکړ ؛ ځکه خوعبث عمرئې نه دئ تېرکړئ اونه به په دې غمجن کېږي چې بېرته راژوندي سول ـ

تفصیل اوعلمي خبري :

پوسه ! چې که ددوو جملو په منځ کښې کامل اتصال ؤ نو هم یوه پرهغه بله نسي عطف کیدائ اوکه ئې ترمنځ کامل انقطاع ؤ نوهم یوه پرهغه بله نسي عطف کېدلا ئ ؛ ځکه چې دمعطوف اودمعطوف علیه تر منځ به نه کمال اتصال وي اونه به کمال انقطاع وي ، دلته د�قلنا اهبطوا،الخ � جمله یا تاکیددئ دله مخه جملې نو ددوی دوو ترمنځ کمال اتصال موجوددئ نوځکه حرف عطف نه دئ ورسره راغلئ ،او یا مقصود ور څخه دادئ چې کښته کېدل ددوی لپاره دمکلف کېدودي ، اواول امرپه دې باندي دلالت کوي چې کښته کېدل ددوی به دواسي حال ته وي چې هغه به ددوی ترمنځ دعداوت حال وي اووځمکي ته چې ورسي نوهلته به هم دهمېش دپاره نه وي نوپردغه تقدیر ددغودووجملوترمنځ په دې وجه چې مقصدونه ئې سره جلادي کمال انقطاع راغله نوبیا هم دعطف مانع موجودسو .

پوسه ! چې په اوله جمله کښې امر تکویني دئ اوپه دوهمه کښې تکلیفي دئ، اوځنو علماوو ویلي چې اول امرلپاره دراوتلو ددوی وول جنت څخه واول اسمان ته اودوهم امر لپاره دراکښته کېدو ددوی وله اول اسمان څخه چې سماء دنیا ورته ویل کیږي وځمکي ته، خودغه قول له دوو وجهوضعیف بلل سویدئ : اول له دې وجي چې له اهباط څخه په دواړوځایوکښې اهباط وځمکي ته مراددئ ځکه هبوط ونزول الی الارض ته ویل کیږي ،لکه صاحب دکشاف چې ذکرکړیدي، دوهم له دې وجهي چې ددغوځینو په قول به خامخا ضمیردمنها په دوهم امرکښې واسمان ته راجع وي سره له دې چې داسمان ذکرمخکي نه دئ راغلئ بلکي دجنت ذکرراغلئ دئ .

)جمیعاً(

دجمیعالفظ ، په لفظ کښې دماقبل لپاره حال وي اوپه معني کښې تاکیدوي دماقبل نوپه دې سبب مقتضي داجتماع په یوه زمانه کښې ندئ لکه په دې قول کښې�جاءواجمیعا�په خلاف ددې قول � جاءوامعا� ـ

)فمن تبع : (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي داشرطيه جمله جزاد�فاماياتينكم الخ �ده اوپه دغه فعل مضارع پسي نون تاكيديه ثقيله ځكه پيوسته سويدئ چي يوله هغوځايوڅخه چي په مضارع پسي په هغوځايوكښي دتاكيدنون پيوسته كيږي دادئ چي مضارع له داسي اِن شرطيه څخه وروسته راغلې وي چي دهغه تاكيدپه مَاسره سوئ وي ، لكه دلته، ځكه �فاما� په اصل كښي � فا ن ما� ده .

پوسه ! چي سره له دې چي دهدآيت راتلل خوپه علم دالله جل جلاله كښي يقيني وو سره له دې ئې په اِنْ شرطيه سره مصدركړئ دئ كوم چي پرمحتمل اومشكوك كلام باندي داخليږي ،په دې وجه چي نظر و بندګانو ته اودارنګه په خپل حدذات كښي ئې راتلل محتمل ؤ .

پوسه چي د � هداي� لفظ اسم ظاهرپه ځائ كښي دضمير راغلئ دئ ځكه چي د,,هدي" لفظ مخكښي ذكرسوئ دئ ، اووضع دظاهر پرځاي دضميرنكته غواړي , نونكته دلته داده چي له اول هدي څخه هدآيت درسولانواوكتابوپه واسطه مراددئ ،اوله دوهم څخه عام مراددئ كه درسولانو اوكتابوپه واسطه وي اوكه دعقل په واسطه وي .

)بيضاوي مع زيادة من حواشيه وغيره. (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د (۳۹) مبارک آيت لفظي ترجمه اوعلمي تحقيق

تفسيرفضل الرحيم ـ

لفظي ترجمه:

(وَ)او (الَّذِينَ)هغه کسان (كَفَرُوا)چي کافران سوي دي(وَ)او (كَذَّبُوا)نسبت ددروغوئي کړي دی يعني دروغ يې بللي دي(بِ)و(اٰيَاتِ)اياتوته(نَا)زموږ(أُولَئِكَ) هغه خلگ به (أَصْحَابُ)خاوندان (النَّارِ)داور وي ،،يعني دقيامت په ورځ(هُمْ) دوی به (فِي)په (هَا)ده کښي يعني په اورکښي (خَالِدُونَ) (۳۹)همېشه اوسېدونکي وي ـ

يعني ځمادهدايت له درتگ ښخه وروسته که چا ځمادهدآيت تابعداري وکړه نودهغه حال خوله مخه ذکرسواوبالمقابل هغه کسان په تاسي کښي چي په ځماپه اياتو په زړوکښي کافران سي، ځمادهدآيت تابعداري ونکړي ورڅخه منکرسي اوپه خولو سره د درغو نسبت ورته وکوي نودهغوحال به بيا دقيامت په ورځ کښي داوي چي د دوږخ خاوندان به وي په دې معني چي په دوږخ کښي به وي اوهمېشه به پکښي اوسي ـ

تفصيل او علمي خبري:

پوسه چي ځموږ عقيده دنبيانو په شان کښي داده چي دوئ له گناوو څخه معصوم اوپاک دي يوه مبتدعه گمراه ډله چي حشويه ورته ويل کيږي داعقيده لري چي انبياء عليهم السلام له گناوو څخه پاک نه دي دوئ اول دحضرت آدم عليه السلام په قصه دليل نيسي دوئ وايې چي حضرت آدم عليه السلام نبي وو اوسره له دې يې گنا کړېده نومعلومه سوه چي انبياء معصوم نه دي پاته سوه داخبره چي آدم عليه السلام په څه سبب دوئ گناکوونکی بو لي د دې دپاره دو ئ څو وجهي وړاندي کوي : اوله وجه داده چي الله جل جلاله چي دَی د کومي درختي له خوړلو منعه کړیوو ده له هغې درختي څخه خورک وکړ ـ دوهمه وجه داده چي الله جل جلاله وآدم عليه السلام ته فرمائلي دي چي که تاسي له دغه درختي خورک وکړ نوبه تاسي دواړه له ظالمانو سی نوظالم خو دگنا په سبب يوڅوک گرځي ـ

دريم دليل يې دادی چي الله جل جلاله وده ته دعصيان اود غوايت نسبت کړيدی لکه چي الله پاک فرمايلي دي فعصي آدم ربه فغوي ـ

اوڅلرم دليل يې دادی چي الله پاک وآدم ته توبه ورزده کړه اوتوبه خوله گنا څخه کيږي ـ

پنځم دليل يې دادی چي آدم عليه السلام پخپله و ويل چي که ته ای ربه مغفرت راته ونکړي اورحم پرموږ ونکړي نوموږ به له خاسرينو سو اوخاسر خو په سبب دگنا سړی گرځي ، ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم دليل يې دادی چي که آدم عليه السلام گنا نه وای کړې نوهغه قصې به پر ده باندي نه راتللائ کومي چي پرراغلې ـ

پوسه چي زموږ علما ءدآدم عليه السلام په دغه کارکښي مختلف تاويلونه کوي:

اول دا چي دغه نهي تنزيهي وه تحريمي نه وه ـ

دوهم داچي آدم عليه السلام په اجتهاد کښي خطاسو يا په دې ډول چي نهې تحريمي وه ده دتنزيهي خيال باندي وکړ ياپه دې ډول چي نهې له جنسه د درختي وه اود ده خيال راغی چي دغه منعه د دغه جنس له يوې معلومي درختي څخه ده اويا په دې ډول چي شيطان چي کله قسم ورته وکړنو د ده په فکر کښي داورغلل چي صادق د ی ځکه په خدای په دروغو قسم څوک نه کوي اوپه دغه وخت کښي ئې له الهي منعي څخه ذهول راغی ـ

دريم داچي د ده الهي منعه هېر سوه دهېري په حال کښي يې خورک وکړ پاته سوه دحشويه وو دليلونه نوځموږ علما وو مفسرينو لکه قاضي بيضاوي دهغوئ په زړه پوري جوابونه کړيدي دلته يې بيان ډېر طوالت ته مفضي کيږي ـ

والسلام ومن الله التوفيق

دبقرې دسورت د(۴۰)آيت تفسيراوعلمي تحقيق

تفسيرفضل الرحيم ـ

لفظي ترجمه :

(يَا)ای (بَنِي)اولاده (إِسْرَائِيلَ)ديعقوب (اذْكُرُوا)درپيادکړئ (نِعْمَتِيَ)نعمت څمايعني انعام اواحسان څما (الَّتِي)هغه (أَنْعَمْ)چي کړي دی (تُ)ما (عَلَيْ)پر(كم)تاسي باندي يعني اي بني اسرائيلوما چي کوم نعمتونه وتاسي ته درکړيدي هغه په دې ډول درپيادکړی چي شکرئې اداکړی په منلوسره درسول اوکتاب زما چي حضرت محمد صلي الله عليه وسلم اوقرآن پاک دی (وَ)او (أَوْفُوا)وفاوکړئ (بِ)په (عَهْدِي) عهد،وعده زما،يعني اواي بني اسرائيلو په هغه وعده او ترون چي تاسي له ما سراسره له پخوالادتورات دمنلوپه ضمن کښي راسره کړئ دی،وفاوکړئ (أُوفِ)نوبه وفاوکړم زه (بِعَهْدِ)په ترون ياوعده(كُمْ)ستاسي يعني که تاسي په خپله وعده اوترون وفاوکړی نوبيابه زه په هغه وعده او ترون له تاسي سره وفاوکړم کوم چي ماله تاسي سره ستاسي دوعده پالني په صورت کښي کړيدی (وَ)او (إِيَّايَ)خاص له ما څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(فَ)نو(ارْهَبُو)و وېرېږی (نِ) (40)له ماځخه ـ

بني اسرائيلو څه قِسَم ترون اووعده له الله جل جلاله سره کړي وه چي په ذکرسوي آيت کښي الله جل جلاله ودوئ ته امر کړيدی چي تاسي په هغه ترون او وعده اوعهد چي له ماسره موکړيدی وفاوکړی ؟اودارنګه الله پاک بيا څه قِسم ترون اوعهد له دوئ سره کړی وو چي فرمايلي يې دي چي نوزه به په هغه خپل عهد او وعده وفا وکړم چي له تاسي سره مي کړېده ؟

داول سوال جواب دادی چي له بني اسرائيلو څخه الله پاک داعهد او وعده اخيستې وه چي که اخيري نبي حضرت محمد صلي الله عليه وسلم هر وخت پيدا اومبعوث سو نوتاسي به د ده تابعداري کوی اود دوهم سوال جواب د ادی چي الله پاک بيا په مقابل کښي له دوئ سره دا عهد او وعده کړې وه چي په دې شرط که تاسي داخيري نبي(صلي الله عليه وسلم) متابعت وکړنوزه به بيادوه اجره وتاسي ته درکړم يعني يواجربه په سبب د متابعت ددين دحضرت موسي عليه السلام درکړم اودوهم اجرپه سبب د متابعت ددين دامام الانبياء محمد صلي الله عليه وسلم درکړم ـ

پوسه چي په دغه آيت کي څلورقسمه تعليم الله جل جلاله وبندګانوته کړيدي ،اول داتعليم دئ چي بندګان ضروربايددخدایپاک په نعمتوکښي کوم چي ودوی ته يې ورکړيدي فکرکوي اودهغوشکر اداکوي اودخدای پاک داحساناتومننه اوقدردانیکوي اودوهم داتعليم دئ چي بندګان بايد په خپلوعهدواوعدو وفا کونکي وي اودريم داتعليم دئ چي دبندګانونېک عمل داالله جل جلاله په دربارکښي نه ضائع کيږي بلکي الله جل جلاله دهغه نېکه جزاپه آخرت کښي ورکوي اوڅلورم داتعليم دی چي بندګان ضروربايدتنهااويوازي له الله جل جلاله څخه په وېره کښي وي نه له بل چاڅخه ـ

تفصيل اوعلمي خبري :

)بني (

پوسه چي لفظ دبني جمع دابن ده نون ئې په سبب داضافت غورځېدلئ دی اولفظ دابن له بناڅخه مأخوذدئ چي وښوولوديوشي ته پربل شي باندي ويل کيږي،وځوی ته ځکه ابن ويل کيږي چي دَيْ مبني دپلاردئ په همدې سبب يوڅوک چي يوشي جوړکړي نودابن يادبنت په لفظ سره وصانع ته منسوب ګرځي اويوه خبره چي څوک په فکرسره معلومه کړي نوودغي خبري ته بنت فکرويل کيږي.ـ

)اسرائِيل (

اوداسرائيل لفظ په اصل کښي عبراني لفظ دئ لقبي نوم ديعقوب عليه السلام دئ معني يې عبدالله ياصفوة الله دی ځکه اسراء په معني دعبداوياداصفوت دئ اوايل په معني داالله (جل جلاله)دئ .ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)اذکروا (

د الفظ له ذکر څخه مشتق دئ ذکرپه ضمه سره د ذال یادول د شي دي په زېره سره او په کسره د ذال یادول دشي دي په ژبه سره۔

)نعمتي (

دنعمتي لفظ دمفرد لفظ دی وضمېر دمتکلم ته مضاف دئ خودلته معني دجمع ورڅخه مرادده ۔

)بعهدي (

لفظ دعهد په دواړوځایوکښي ومفعول ته مضاف دئ ۔

)ایاي (

دایاي لفظ ما اضمرعامله علي شریطة التفسیردی ۔

)فارهبون (

دفاکلمه په فارهبون کښي جزائیه ده اصل دکلاپه دي ډول دئ,,ان کنتم راهبین فایاي فارهبون'' اورهبة وداسي ویري ته ویل کیږي چي تحرزله یوشي څخه ورسره وي، مظهري مع زیادة تفصیل واختصار۔

پوسه چي کله چي الله جل جلاله په تېرآیت کښي وبني اسرائیلوته امرپه شکر اوذکردنعمتودخدای جل جلاله اوپه وفاکولوسره دعهد ا ووعدي اوپه وېره خاص له الله پاک څخه وکړ نوپه راتلونکي آیت کښي یي دوی په داسي شي امرکړل چي دهغه په عملي کولوسره هغه دربي سره امرونه پرځای کیږي اوپه نه عملي کولوسره دهغودریوسره امرومخالفت راځي ګویابني اسرائیلوویل چي الله جل جلاله ستادنعمتوذکراوپه خپل عهدسره وفا اوخاص له تاڅخه وېره په څه ډول وکړو نوالله پاک په جواب کښي راتلونکي آیت ورته وفرمایو۔

والسلام ومن الله التوفیق ۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقرې دسورت د ۴۱ آیت تفسیراوعلمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم ، :

وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ) 41(

لفظي ترجمه :

(وَ)او (آمِنُوا)ایمان راوړئ ،یعني اې بني اسرائیلو (بِمَا) په هغه ،یعني په هغه کتاب (أَنْزَلْتُ)چې نازل کړېدی ما،)یعني چې نازل کړیدی ماهغه کتاب پرحضرت محمد صلي الله علیه وسلم باندې چې قرآن شریف دئ (مُصَدِّقًا) چې تصدیق کونکئ دی دې،یعني هغه کتاب چې قرآن پاک دی یعني په داسې حال کښې ماناز ل کړیدی چې تصدیق کونکی دئ (لِمَا) دهغه ،یعني دهغه کتابو (مَعَ)چې سره (کُمْ)له تاسي دي ،یعني چې هغه کتابونه له تاسي سره دی‌چې تورات اوداسې نور الهي کتابونه دي (وَ)او (لَا)مه (تَكُونُوا)کېږی تاسي (أَوَّلَ)اول (كَافِرٍ)دکفرکونکي (بِهِ) په ده ،یعني داسې مه کیږی چې په دغه قرآن ترټولواول کافران تاسي سی (وَ)او(لَا)مه (تَشْتَرُوا)اخلئ تاسي (بِ) په بدل کښې (آيَاتِي)دایاتوځما، یعني په بدل کښې دایمان راوړلو په ایاتوځما چې دقرآن پاک ایاتونه دي (ثَمَنًا)عوض (قَلِيلًا)لږ ،یعني په دې وجه له ایمان راوړلوڅخه په قرآن باندې مخ مه ګرځوئ چې که موږایمان راوړو نوبیابه هغه مالي کومکونه چې عوام اومشیران دبني اسرائیلوې راسره کوي اوهغه احترام چې دوئ یې څموږسره کوي اوهغه مرتبې اومقامات چې اوس یې موږلرو څموږله لاسوڅخه ټول خارج سي (وَ)او (إِيَّايَ)خاص له ماڅخه (فَ)نو (اتَّقُو) وویرېږی (نِ) (41) له ماڅخه ـ

تفصیل اوعلمي خبرې :

دغه مبارک آیت پنځه برخې دی‌ اوله برخه ئې دغه قول دی‌ چې�وامنوبماانزلت� په دغه قول کښې الله جل جلاله ټول بني اسرائیل په دې سره امرکړې دي چې په قرآنکریم ایمان راوړی اودغه ایمان راوړل به ذکراوشکردنعتوهم سي اووفاپه وعده اوعهدبه هم سي اوخاص له الله جل جلاله څخه به وېریدل هم سي کوم چې په مخکښې آیت کښې ئې ذکرسویدئ ـ

دوهمه برخه ئې دغه قول دئ چې �مصدقالمامعکم� یعني چې تصدیق کونکی دئ دغه قرآن پاک دهغوالهي کتابو چې هغه له تاسي بني اسرائیلوسره دي چې تورات وغیره دي ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته ددوو خبرو په تفصيل سرخلاصول ضروردئ اول داخبر چي دقرآن كريم دتصديق هغوكتابولره چي له بني اسرائيلوسره وو مطلب څه دی سره له دې چي بيخي ډېرحکمونه دقرآن كريم له تېرو اسماني كتابوسره مخالفت لري -

دوهم داخبرچي دغه قول الله پاک دڅه مقصد دپاره ويلئ د ی، داولي خبري تفصيل دادی چي قرآن كريم له دوولارو دتېروكتابوتصديق كونكی دئ اول له دې لاري چي په تېروكتابوكښي ددې ذكرسوی وو چي اخيري نبي به راځي اوپرده باندي به قرآن پاک نازلېږي نوكله چي قرآن مجيد نازل سونو دتېروكتابورښتياوالی ښكاره سو دوهم له دې لاري چي تېروكتابوچي په كوموشيانوايمان راوړل ضروري بللی وو، قرآن كريم هم په هغه ډول دايماني شيانوبيان كړيدئ اوكوم مخالفت چي ورسره لري هغه صرف په عملي شيانوكښي دی لكه لمونځ روژه وغيره -

دلته يوه دريمه لارهم سته هغه داچي قرآن كريم دتېروكتابو په دې معني هم تصديق كونكئ دی چي قرآن پاک وخلګوته داهدايت هم كوي چي مخكني كتابونه لكه تورات انجيل زبور حق كتابونه دي اوحق وواو دخدای پاک له طرفه نازل سويدي البته دقرآن كريم په نازلېدوسره منسوخ وګرځېدل -

او ددوهمي خبري تفصيل دادئ چي يوخوپه تورات كښي دقرآن پاک په شان كښي د تصديق كونكي يعني د مصدق صفت فرمايل سوي وو،اوبل دالهي كتاب يوه غټه علامه داوه چي دَيْ به دله مخه الهي كتاب موافق اوتصديق كونكی وو،په هغومعناووچي ذكرسوي - دريمه برخه يې داقول دئ چي � ولاتكونوا اول كافربه� په دې قول كښي الله جل جلاله بني اسرائيل ودې لوري ته متوجه كړيدي چي مناسب له حال ستاسي سره خودادی چي ترټولواول مومنان سی په قرآن كريم ځكه تاسي دمشركانو دعربوپه شان ناخبره نه ياست بلكي دعلم اوداسماني كتابو خاوندان ياست اوددغه نبي حضرت محمد صلي الله عليه واله واصحابه وسلم اودقرآن كريم له حال څخه له پخوالاخبرواست نوكه ددې پرځای تاسي اول كافران په دغه قرآن پاک سئ نوبه داډېره بدمرغه واقعه وي -

دلته يوسوال پيداكيږي په دې ډول چي اول كافران خوپه دغه قرآن دمكې مكرمې مشركان ګرځېدلي وو ځكه يهود دقرآن اودحضرت محمد مصطفي (صلي الله تعالي عليه وسلم) له وجودڅخه خبرلانه وه چي مشركان دمكې مكرمې ئې په دښمني اخته سوي وو نوكه بني اسرائيل په هروقت كښي په قرآن پاک كافران سويوای اول كافران نه بلل كېدل نوځنګه الله جل جلاله فرمايلي دي چي �ولاتكونوا الخ�؟

جواب ددې دادی چي مراد دادئ چي له جملې داهل كتابو څخه تاسي اول كافران مه جوړيږی،اوددې نورجوابونه هم سته چي په تفاسيروكښي مذكوردي -

څلورمه برخه ئې دغه قول دئ چي �ولاتشتروا الخ� په دې برخه كښي الله جل جلاله دبني اسرائيلووعلماووته هدايت فرمايلئ دی دبني اسرائيلوعلماوو وجهي ددې چي كه ايمان راوړي اودتورات هغه اياتونه وخلګوته ښكاره كړئ كوم چيدمحمدمصطفي(صلي الله تعالي عليه وسلم) په شان كښي راغلي وو نوبيابه بني اسرائيل هغه كومكونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دوی څخه بندکړي کوم چي دوی به ماهواره یاسالانه ورسره کول اوهم به عزت اوقدرددوی بیاپه بني اسرائیلوکښي ختم سي له ایمان راوړلواودحق له بیانولوڅخه ډېره کوله نوالله پاک دوی ته له دې کارڅخه منع وفرمایله ـ

اوپنځمه برخه ئې دامبارک قول دیچي�وایاي فاتقون� په دې برخه کښي اَلله جل جلاله ددوی دایمان راوړلودیوبل مانع ودفع ته اشاره کړئې ده هغه داوو چي ښایي په دوی کښي وځنوته دایمان دراوړلودامانع موجودوو چي که موږ ایمان راوړو نودغه نوربني اسرائیل به موږمړه کړي یابه نورضرر ونه راورسوي یعني خوف اوویره ورته مانع وه نوالله پاک ودوی ته داسي هدایت وفرمایو چي اصلي عذاب ورکونکی خوزه یم اوځمابې اذنه یوڅوک هیڅ نسي کولای که تاسي ایمان رانه وړئ نوبیاخوځماله عذاب سره مخامخ کېږئ نوخاص له مابایدوویرېږئ نه له بل چاڅخه ـ

والسلام ومن الله التوفیق ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د،۴۲، آیت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم ،:

(وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (42)

لفظي ترجمه :

(وَ) او (لَا) مه(تَلْبِسُوا)پټه وئ (الْحَقَّ)حق،یعني هغه بیان چي په تورات کښي دمحمد صلي الله تعالي علیه وسلم په باره کښي الله جل جلاله درته نازل کړیدی (بِالْبَاطِلِ)په سبب دباطل، یعني په سبب دهغه غلط بیان چي تاسي ئې په تورات کښي داخله وی (وَ)او تَكْتُمُوا)مه پټه وی (الْحَقَّ)حق(وَ) حال دادی (أَنْتُمْ)تاسي (تَعْلَمُونَ) (42)پوهېږی ،یعني په دې چي حق پټول ځونه غټه گناه ده.

تفصیل اوعلمي خبري :

پوسه چي په یهودویعني په بني اسرائیلوکښي خاص بیاپه علماوودوی کښي دوه قسه نارواخویونه موجودوو:

اول کفراوگمراهي چي په خپله گمراهان اوکافران وو،دوهم داچي دنوروخلگوپه گمراه کولوکښي ئې کوښښ کاوو اوداکوښښ یې په مختلفوشکلوکښي وو اول په دې شکل کښي چي دتورات هغه ایاتونه چي دحضرت مُحمد صلي اللهُ تعالي علیه وسلم په صفتوکښي نازل سوي ؤهغه بې وخلگوته نه بیانه ول اویابې بیانول خوترجمه اوبیان بې غلط کاوو۔

اودوهم په دې شکل کښي چي دتورات په هغوځایوکښي بې لاس وهنه کوله اوله ځانه بې خبري په گډه ولې کوم چي دنبي علیه السلام بیان به پکښي راغلئ وو۔

اودریم په دې شکل کښي چي وخلگوته بې داسي شبهې اوخبري ذکرکولې چي درسول الله صلي الله علیه وسلم په شان کښي بې خلگ په شک او ترددکښي اچول ۔

څلورم په دې شکل کښي چي له ځانه بې دموسي علیه السلام په دین پسي داخبره تړله چي په دې دین کښي داحکم سته چي دغه دین به ترقیامته پوري وي او منسوخ به نه گرځي ۔

اوپنځم په دې شکل کښي چي په عامووافعاتوکښي به هم ددوی دعلماوو داعادت ووچي دمال په لالچ بې دحق خبره پټه وله ۔

له اولي قسم بدخویي څخه چي کفراو گمراهي وه الله جل جلاله دوی په دې قول سره منع کړل چي وامنوا۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله دوهم قسم بدخويي څخه ئې په دې قول سره رامنع کړل چي �ولاتلبسوا الحق الخ�۔

پوسه چي ددغه قول په دې ډول هم معني کيدلای‌سي (ولا تلبسوا)اومه ګډه وی٘ تاسي(الحق)حق،يعني هغه حق چي الله جل جلاله نازل کړيدئ(بالباطل)له هغه باطل سره چي تاسي ئې له ځانه جوړوئ پوسه چي پټول دحق سخته لويه ګناه ده خاص بيا علماوو لره په يوه روايت کښي راغلي دي چي کله چي بدعتونه نوي کارونه مخالف له دين څخه په خلګو کښي ښکاره سي نوعالم لره دا پکار دي چي و خلګوته دهغوئ نارواوالئ ښکاره کړي اوکه داډول ونکړي نوپر ده باندي دي دخداي اودملائکه وواو دټولو خلګو لعنت وي ۔

والسلام ومن الله التوفيق.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د (۴۳) آیت ترجمه او تفسیر

تفسیر فضل الرحیم:

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ) 43 : (

لفظي ترجمه :

(وَ)او(أَقِيمُوا) سم اداکوئ (الصَّلَاةَ)لمونځ [یعني په صحیح طریقه سره لمونځ کوئ یعني پدې ډول چې دلمانځه فرضونه ، واجب ، مستحب اوسنت کارونه ټول په لمانځه کښې پر ځاي کوئ] (وَ) او (آتُوا) ورکوئ (الزَّكَاةَ) زکاة (وَ) او (ارْكَعُوا)رکوع کوئ (مَعَ)سره (الرَّاكِعِينَ) له رکوع کوونکیو [یا] (وارکعوا)اولمونځ کوئ (مع الراکعین)سره له لمونځ کوونکو) 43 . (

پراول ډول به مطلب داسي چې اې بني اسرائیلو ! ستاسي په پخوانۍ طریقه اوس لمونځ مه کوئ ځکه چې هغه طریقه منسوخه سوه ، دبني اسرائیلو په لمانځه کښې رکوع نه وه نو الله پاک چې ودوئ ته فرمایلي دي چې تاسي رکوع کوئ له دې څخه مطلب دادئ چې اضافه لمونځ داسلام پر طریقه کوئ . له �راکعین� څخه مراد رسول علیه السلام اواصحاب د ده دي .

او پر دوهم ډول به مطلب داسي چې په جماعت سره لمونځ کوئ .

پوه سه ! چې ترڅو پوري چې سړي ایمان نه وي راوړئ نو د ده هیڅ عبادت صحت نه لري ، نو ځکه الله (جل جلاله) اول ځل بني اسرائیل په ایمان راوړلو سره امر کړل ، وروسته یې په دغه آیت کریمه کښې په عباداتوسره امر کړیدي ، چې لمونځ ، زکات او وجماعت ته حاضرېدل دي ، اوپه دغه آیت کښې یې ودوئ ته د دې تعلیم وکړ چې تنها ایمان راوړل کافي نه دي ، بلکه نور حکمونه به هم عملي کوئ .

پوه سه ! چې دجماعت لمونځ دځینو علماؤ په نزد (لکه داؤد ظاهري) دلمانځه رکن دئ یعني که لمونځ په جماعت سره نه وي نوصحت نه لري ، اوداامام محمد رحمه الله تعالي په نزد لمونځ په جماعت سره فرض دئ ، مګر دلمانځه رکن نه دئ ، نوکه یوسړ ئ بې جماعته لمونځ وکړي نو لمونځ خوبه صحیح سي مګر په دې وجه چې یوفرض یې پرېښووئ (چې جماعت دئ) ګنهګار دئ ، اوداکثرو علماؤ په نزد د جماعت لمونځ داسي ټینګ سنت دئ چې واجبوته نژدې دئ ، په متفق علیه حدیث کښې چې بخاري اومسلم یې روایت کړئ دئ راغلي دي چې دجماعت لمونځ پر بې جماعته لمانځه باندې په اوه ویشتو درجو سره فضېلت اوبهتري لري [تفسیر مظهري مع توضیح].

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقرې دسورت د (۴۴) آیت تفسیراوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ) 44 .)

لفظي ترجمه :

(أَ)ایا (تَأْمُرُونَ)امر کوئ تاسي (یعني اې ملایانو دبني اسرائیلو!) (النَّاسَ)خلګ (بِالْبِرِّ)په نېکۍ (وَ)او(تَنْسَوْنَ)هېروئ تاسي (أَنْفُسَ)ځانونه (کُمْ)ستاسي [یعني په خپله هیڅ نیکي نه کوئ ، وخپلوځانوته هیڅ توجه او حکم په نېکۍ سره نه کوئ ، ګویاخپل ځانونه په قصد سره هیره وئ] (وَ)حال دادئ (أَنْتُمْ) تاسي (تَتْلُونَ)تلاوت کوئ (الْكِتَابَ) دکتاب ستاسي [چي تورات دئ] (أَ)ایا(فَ)نو(لَا)نه (تَعْقِلُونَ) پوهېږئ تاسي [یعني په دې چي قول اوعمل چي سره برابر نه وي نوداځونه لوئ جرم اوبدکاردئ]) 44 .)

تفصیل او علمي تحقیق :

دغه آیت دبني اسرائیلو دعلماؤ په شان کښي الله جل جلاله فرمایلئ دئ ، دبني اسرائیلو علماء عمومًاپه دغه غضب اخته وه چي نور خلګ بې دخیر پر کارو امر کول اوپه خپله بې نه کول ، یوه طائفه په دوئ کښي بیا داسي وه چي په پټه بې وځینو خلګوته داویل چي دغه محمد (صلي الله علیه وسلم) حق نبي دئ ایمان باندي راوړئ ، دارنګه په اصحابوکښي بې و هغو خلګو ته چي له دوئ سره بې تعلق درلو دئ ویل چي دغه نبي حق نبي دئ ګورئ ! چي له دغه ایمان څخه چي پرده باندي مو راوړئ دئ وانه وړئ ، پردغه خپل ایمان باندي ټینګ سئ ، ونورو ته خو بې دغه ویل مګر په خپله بې ایمان نه راوړئ اوصرف داکاربې د نجات سبب بالئ چي موږ ونوروته په نیکي اوپه ایمان راوړلو پر محمد (صلي الله علیه وسلم) باندي امر کوو ، نوکه موږ نیکي ونکړو اوایمان رانه وړو هم داسي یو لکه چي نیک کارونه موږ وکړو اوایمان راوړو ؛ ځکه چي «الدال علي الخیر کفاعله» یعني کوم سړئ چي ونورو ته ښووونه دخیر وکړي نوداسي بلل کیږي لکه چي په خپله هغه کارونه وکړي .

دغه مبارک ایت ددغو علماؤ ددغې غلطي طریقې اوباطلي مفکورې په رد کښي الله پاک نازل کړئ دئ ، له حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دئ چي رسول علیه السلام و ویل چي په شپه داسراء (معراج) کښي پر یوه داسي قوم راغلم چي شونډان د دوئ داور په غچیانو ور پرې کېدل ، ما و یل چي اې ځما وروره ! اې جبرائیله ! دغه خلګ څوک دي ؟ ده راته وویل چي دا داهل دنیا له خلګو څخه هغه خطیبان دي چي دوئ به نورو خلګوته په نیکۍ سره امر کاوو اوخپل ځانونه بې هېره ول .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

والسلام ومن الله التوفيق .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير فضل الرحيم د بقرې د سورت د، ۴۵،آیت تفسير او علمي تحقيق

لفظي ترجمه :

(وَ)او(اسْتَعِينُوا)مددوغواړی(بِالصَّبْرِ)په صبر سره (وَ)او (الصَّلَاةِ)لمانځه سره (وَ) او (إِنَّ)بېشکه (هَا)دَا ، يعني دغه لمونځ يامددغوښتل په صبراولمانځه (لَ) خامخا (كَبِيرَةٌ)ډېره درنه ده ،يعني داډېردروندکار دی(إِلَّا)مگر،يعني مگرنه دی دروند (عَلَى) پر(الْخَاشِعِينَ) (45)وېرېدونکېو، یاعاجزي کونکيو،یاخونداخستونکوله طاعت څخه دخدای جل جلاله ـ

تفصيل :

پوسه چي ديهودو ورئيسانوته دریاست پرېښوول اووعلماووته ئې دهغه جاه اوجلال چي ديهودو په منځ کښي ئې درلودی اودهغومالي کومکوچي يهودوبه ورسره کول داسلا م دمقدس دين دمنلوپه وجه پرېښوول ،اودارنگه ودغودواړو ډلوته اوعامويهودوته داسلام داحکامويابنده کېدل اوداسلام دمنلوپه وجه چي کوم تکليفونه ددوی ومخ ته راتلل دهغوی گالل اوسربېره پردې ديهوديت دين چي له پېړيودوی عادت ورسره نيولئ وو پرمخ پرېښوول ډېرمشکل اوله طاقت څخه وتلي کارونه ښکاره کېدل.

نوالله پاک ودوی ته په دغه آيت کښي داسي طريقه ورښوولې ده چي په هغې سره دغه ټول کارونه چي ودوی ته مشکل معلو مېدل اسانه گرځېدل چي هغه صبراولمونځ کول دي؛ځکه هر څوک چي له کومي سختۍ اومشکل سره مخامخ کيږي نوددې دپاره چي دغه سختي باندي اسانه سي اويا ورڅخه ليري سي اوخوشحالي ورباندي راسي، اوسره له دې الله پاک دقيامت په ورځ لوی اجرهم ورکړي بايددغه څوک له خدای‌پاک څخه کومک او مدد په صبر کولو او په لمانځه کولو سره وغواړي ځکه په صبر سره هم مشکل لري کيږي او په لمانځه کولو سره هم.

داسلام پيغمبر صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي «الصبرمفتاح الفرج » يعني صبر کِلي اوچابي دخوشحالۍ اودلري کېدو دغم دی مولانارومي رحمه الله تعالي فرمايلي دي : « صبرتلخ آمدوليکن عاقبت ،، مېوه شيرين دهدپر منفعت »

يعني صبرکول په سختي کښي خوپه ظاهره تريخ دئ خوپه اخيرکښي له فايدې اومنفعت څخه ډکه خوږه مېوه وصبرکوونکي ته ورکوي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دارنگه دلمانځه په باره کښي په یوه حدیث کښي چي احمد اوابوداؤد اوابن جریرېي روایت کړیدی راغلي دي چي کله چي به دخدای رسول له یوه مشکل اودپرېشانی له کار سره مخامخ سو نو ولمانځه ته بې پناه وړله ،په یوه بل روایت کښي راځي چي چټکي بې کوله ولمانځه ته.

همدارنگه په یوه بل حدیث کښي چي امام تر مذي یې له عبدالله ابن ابي اوفي رضي الله عنه څخه اوپه مثل د دې ئې حاکم په مستدرک کښي روایت کړیدی،راغلي دي چي هرچاته که یو حاجت وخداي ته اویا ویو چاته له بني آدم څخه پیداسو نواودس دي وکړي بیادي دغه اودس نېک وگر ځوي یعني په صحیح طریقه سره دي اودس وکړي بیادي دوه رکعته لمونځ وکړي یعني نفلي دحاجت لمونځ بیادي خداي لره حمد و وایې بیا دي پرنبي صلي الله علیه وسلم باندي درود و وایې اوبیا دي دادعا و وایې « لااله الاالله الحلیم الکریم سبحان الله رب العرش العظیم الحمدلله رب العالمین أسئلک موجبات رحمتک وعزائم مغفرتک والغنیمة من کل بر والسلامة من کل اثم لا تد ع لي ذنبا الا غفرته ولاهما الافرجته ولاحاجة هي لک رضا الا قضیتها یا ارحم الراحمین ـ پوسه چي په سختئ کښي صبر کول اودارنگه په عبادت اولمانځه سره کومک غوښتل وهرچاته نه اسانه کیږي بلکه هغه څوک داکار کولای سي چي دخدای پاک له عبادت سره دونه تعلق لري چي خوند پر اخلي اودخدای وېره اوعاجزي اوتواضع پکښي موجوده وي -

پوسه چي ځني علماءد«بالصبر» معني په دغه آیت کښي په روژه سره کوي ، اوځني بیا له «والصلوة »څخه دلته دعا اخلي ،همدارنگه پوسه چي صبرپه شریعت کښي درې قسمه دی اول صبرکول پر عبادت باندي دوهم صبرکول له گناه څخه دریم صبر کول پر مصیبت باندي.

Download from: ketabton.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library